

קובץ גליונות

פרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן בעל החזון אי"ש זי"ע
נלב"ע ט"ו מרחשון תשי"ד

בקודש פנימה שו"ת מיוחד עם מרן רשכבה"ג שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א על דודו הגדול זי"ע

מרן הגראמ"מ שך בעל האבי עזרי זי"ע
נלב"ע ט"ז מרחשון תשס"ב

זכרונות מרבנו הגרא"מ שך זללה"ה
לרגל עשרים שנה להסתלקותו

הלימוד בקובץ
לזכות ולעילוי נשמת
הר"ר יחיאל קרמר ז"ל
בהר"ר חיים זצ"ל
נלב"ע בשם טוב
י"ז מרחשון תשע"ד
הונצח ע"י המשפחה
תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בכני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:23	6:35	7:14
בני ברק	5:38	6:36	7:11
קרית ספר	5:32	6:35	7:13
בית שמש	5:23	6:35	7:14
אופקים	5:33	6:37	7:14
חיפה	5:30	6:35	7:11
ליקוואוד	5:49	7:17	7:26

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שוב על המדפים המשנ"ב שנבש את העולם

**לא היה
לעולמים!**

1200 עמ'

**מלאים וגדושים
בתוכן הלכתי מרתק**

לראשונה!

**150 עמודי
מפתח**

**בעל רבבות ערכים
למציאת כל ענין וענין
בשו"ע, רמ"א ומשנ"ב
שלא היה כדוגמתו
לעולמים**

לאחד עמל של שנים רבות יוצא לאור ברוך ראשון של

ספר משנה ברורה

מהדורת

אליבא דהלכתא

אוצר נפלא של חידושים מוספים וביאורים
במקביל לצורת הדף של מדנא בעל המשנה ברורה זיע"א
לבני אשכנז וספרד כאחד

עיונים וביאורים

עיונים בפסקי המשנה ברורה עם השוואות ויישוב דבריו במקומות אחרים

פסקים ותשובות

ליקוט פסקי וחידושי דינים מגדולי הפוסקים, וכן הברעות ופסקים מעשיים
בדברים שנתחדשו אחר כתיבת המשנה ברורה

האיר המזרח

בירור דעת מרן השו"ע והבאת הלכות ומנהגים ע"פ דברי הוזה"ק והאר"ז ל
ומנהגי בני ספרד והכרעת גדולי החכמים לדורותם

משנת הסת"ם

הנגשת עניני הסת"ם בהמוחשות והבנת דברי המשנ"ב במשנת סופרים בציונים
ברורים ומדויקים להפליא בתוספת תמונת וציורי אותיות משונות והבאת חידושי
הלכה למאות ואלפים בצורת האותיות ע"פ גדולי הפוסקים והכרעתם

ספר המפתח

מפתח ענינים מפורט ברבבות ערכים וערכי משנה למציאת כל ענין וענין בדברי
השו"ע והרמ"א, ובדברי המשנ"ב בביאוריו וציוניו, ובמוספים שבמהדורותינו

מחיר
מיוחד ומסובסד
לרגל ההוצאה
40 ש"ח
בלבד

להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובמשרדי ההוצאה:

ישיבת אהבת שלום, רחוב רבי לוי יצחק מברדיצ'וב 12 (ע"י כיכר השבת) ירושלים
טל' 02-5370970 | פקס 02-5370088 | ת.ד. 5515 ירושלים

גבאי בתי כנסיות ובתי מדרשות יפנו לכתובת המייל: AlibaDehilcheta@gmail.com

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722441660 | 02.970.7087 | 0722441670@gmail.com

0722-441660

הפצה ראשית

ברוכים הבאים בשם ה'

בהתרגשות ובשמחה

הננו לקדם בברכה את אלפי האברכים המופלגים שליט"א

החוסים תחת רשת הכוללים "אליבא דהלכתא"

עם תחילת המחזור החדש של לימוד טור בית יוסף ומשנה ברורה אורח חיים

ולאלפי האברכים שהצטרפו זה עתה למסגרותינו

ולרגל הקמת כ"ב סניפים חדשים הפרוסים בכל רחבי הארץ בערים:

בית שמש - רמה ד' בית המדרש "בני הישיבות" רח' אביי 5	בית שמש - רמה ג' בית המדרש "אהבת תורה" רח' עידו הנביא 6	אשקלון בית הכנסת "בית אהרן" רח' שי עגנון 8	אופקים בית המדרש "זכרון אליהו" רח' קהילות יעקב 1
טבריה - שיכון ד' בית המדרש "צאנז" רח' בני יששכר 1	חריש - בצוותא בית המדרש "שכונת בצוותא" רח' יחד 5	הר שמואל בית המדרש "אהל לוי" רח' נופך 1	גבעת זאב בית המדרש "תורה וחיים" רח' תדהר 1
ירושלים - פסגת זאב בית המדרש "משכן הלל" רח' הולצברג 12	ירושלים - מצפה רמות בית הכנסת "מצפה רמות" רח' יעקב אלעזר 3	ירושלים - גאולה בית המדרש "אהבת שלום" רח' ברדיטשוב 12	ירושלים - ארזי הבירה בית המדרש "שער מרדכי" רח' ארזי הבירה 47
עפולה - מרכז בית המדרש "אחוות הכבאי" רח' האגס 1	מגדל העמק בית המדרש "כולל מגדל אור" רח' הרב עובדיה יוסף 25	ירושלים - רמת שרת בית המדרש "פנינת אשר" רח' משה זילברג 16	ירושלים - קרית יובל בית המדרש "מנין בני תורה" רח' אולסוונגר 9
קרית אתא בית המדרש "מאקאווא" רח' שדרות המגינים 12	קרית אתא - המייסדים "בית הכנסת הגדול" רח' המייסדים 15	פרדסיה בית המדרש "מנורת המאור" רח' שדרות בן גוריון 1	עפולה עילית בית המדרש "חניכי הישיבות" רח' יצחק שדה 44
תל אביב - צפון בית הכנסת "המרכז" רח' בוגרשוב 63	תל אביב - דרום בית הכנסת "היכל דוד" רח' שז"ר 42		

יזכו הלומדים לעסוק בתורה מתוך הרחבת הדעת ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

בברכת התורה

מערכת "אליבא דהלכתא"

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משיבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• כד חשון חיי שרה	• טו ניסן חג הפסח
• ב כסלו תולדות	• כב ניסן אחרי
• ט כסלו ויצא	• כט ניסן קדושים
• טז כסלו וישלח	• ו אייר אמור
• כג כסלו וישב	• יג אייר בהר
• ל' כסלו מקץ	• כ אייר בחקותי
• ז טבת ויגש	• כז אייר במדבר
• יד טבת ויחי	• ה סיון נשא
• כא טבת שמות	• יב סיון בהעלתך
• כח טבת וארא	• יט סיון שלח
• ו שבט בא	• כו סיון קרח
• יג שבט בשלח	• ג תמוז חקת
• כ שבט יתרו	• י תמוז בלק
• כז שבט משפטים	• יז תמוז פינחס
• ד אדר א' תרומה	• כד תמוז מטות
• יא אדר א' תצוה	• ב אב מסעי
• יח אדר א' כי תשא	• ט אב דברים
• כה אדר א' ויקהל	• ז אלול שופטים
• ב אדר ב' פקודי	• יד אלול כי תצא
• ט אדר ב' ויקרא	• כא אלול כי תבא
• טז אדר ב' צו	• כח אלול נצבים ר"ה
• כג אדר ב' שמיני	• ו תשרי וילך יו"כ
• א ניסן תזריע	• חג הסוכות
• ח ניסן מצורע	

לעילוי נשמת

ר' צמח ישראל בן יצחק נח ז"ל
נלב"ע י"א מר חשון תשפ"ב
תנצב"ה

מבצע מיוחד

זה תורה מדי שבוע

מגילות אמונה ההכנה וברית הכיס/הארץ ר"ת
או שיש ר"ת כסף גדול ואין צורך,
ולפנינו מכשירי האשראי לא קצוים...

מהיום חוסכים את כל הבלגן!

משלמים מראש סך 200 ש"ח בלבד
(ניתן לחלק לכמה תשלומים)

וע"י כך הנך זכאי לקבלת קובץ אחד מדי
שבוע, מאחד המוקדים ברחבי הארץ.

אלא צורך בחיפוש אחר התלום

ולא צורך לקחת בהתקפה ואחר זה לשכוח לשלם
ואל להסתפק כמה חייבים וכו'...

הזכות לקבלת קובץ היא מיום התשלום
עד לחג הסוכות תשפ"ג

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

ספר

'ברכה ברורה'

כל הלכות ברכות לפי מנהג אשכנזים וספרדים

מסביר את כל הלכות ברכות הסבוכות
בצורה קלה, בהירה ומובנת במיוחד, מעניינת
כל הלכה עם טעמה דבר המקל על ההבנה והזיכרון
בתוספת:

- ✓ קרוב ל-200 נידונים הלכתיים בהם מאות פסקים מגדולי זמנינו.
- ✓ שו"ת בעניני ברכות ממרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א.
- ✓ סיכומים וטבלאות לחזרה ושינון של הנושאים הסבוכים בצורה ברורה.
- ✓ שאלות מעשיות מענינות מחיי היום יום ללימוד עם בני המשפחה בשולחן שבת.
- ✓ ביאור יסודות ההלכה בעומק הגמרא הראשונים והפוסקים.

רבים שהלומדים בספר מעידים
שקיבלו מהלימוד בהירות מיוחדת
בידיעת ההלכות ובהבנת עומק
העניינים

726
עמודים!

את הספר ניתן להשיג בחנויות הספרים "יפה נוף"

לבירורים בעניני הספר אצל המחבר אליעזר גורא 0548519082\089961324

הספר שנתגלה ע"י מרן רשכבה"ג
שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
והודפס ע"י מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

ספר חסד לאלפים

לרבנו אליהו פנחס הכהן מריינא זיע"א
בו יבואר מדברי חז"ל בסגולת ברכת כהנים

הודפס לראשונה
בשנת תרע"א
ועתה סודר מחדש
בצורה מתוקנת ומהודרת
באותיות מנוקדות
ומאירות עינים

ניתן להזמין ולקבל דרך נציגי ההפצה של ה'קובץ גליונות' ברחבי הארץ
מחיר מיוחד בסך 15 ₪ בלבד (משלוח חינם בהתאם למוקדי ההפצה בכל עיר)

להזמנות: 053-3145900

גיליון מס' 446 פרשת וירא
תשפ"ב שנה עשירית

לזכות ידידינו החשוב שיראה ברכה
והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

"ויתמהמה" (יט, טז)

- בשבעה מקומות בתנ"ך מופיע בטעמי הפסוק הניקוד של "שלשלת". ומובא (בעטרת צבי עה"ת לרמ"פ גרוס, חיי שרה, ד"ה ויאמר) שניקוד שלשלת בא להורות על אריכות בענין. ונראה לבאר על פי זה כל המקומות:
- (בראשית יט, טז) "ויתמהמה" ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וגו' - כי לוט התעכב ולא הזדרז מספיק.
  - (בראשית כד, יב) "ויואמר" ה' אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום וגו' - אליעזר האריך בתפילתו, כמבואר בהמשך (פסוק טו) טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת.
  - (בראשית לט, ח) "ויומאן" ויאמר אל אשת אדוניו וגו' - יוסף מאן, והאריך למאן בתוקף הרבה, שלא תפציר בו יותר.
  - (ויקרא ח, כג) "ווישחט" ויקח משה את הדם וגו' - אולי מפני שמשה האריך בשחיטת השלמים יותר מעולה וחטאת, כדי שיצא יותר דם, שיהיה ראוי להזות ממנו על התנוכים והבהונות.
  - (ישעיה יג, ח) "ונבהלו" צירים וחבלים, היינו שהגויים יבהלו כשיבוא יום ה', ותהיה להם בהלה ארוכה, ומצינו במכילתא (בשלח עה"פ שמעון עמים) שהגוים כועסים כשישראל שולטים, והוא כעס שאין בו רצון והוא בהלה ארוכה, עיין שם.
  - (עמוס א, ב) "ויואמר" ה' מציון ישאג ומירושלים יתן קולו - נבואה זו נאמרה לעמוס כבר שנתיים לפני הרעש (מלבי"ם שם), והתארך אצלו זמן אמירת הנבואה.
  - (עזרא ה, טו) ואמר "לה" אלה מאניא וגו' כורש אומר לדניאל (דניאל הוא ששבצר, רש"י עזרא א, ח) שיטול כלי בית המקדש למקומם. וכשהיה כורש עדין אצל נבוכדנצר, כבר אמר לו דניאל שימלוך ויוציא כלי המקדש (ילקוט אסתר פ' ותמאן), וזהו "ואמר לה", שכבר מזמן אמרו לו.

(שבענו מטוביך)

על הפרשה

"אולי יש חמישים צדיקים" כיצד הגיעו הצדיקים לסדום

איך מגיע לסדום צדיק, הרי כתב הרמב"ם בהלכות דעות שאסור לדור במקום אנשים רשעים, אם כן בעצם דיוורם בסדום כבר אינן צדיקים? הם באו להתגורר שם לפני הרשעים, בשעה שעדיין לא היתה עיר של רשעים, ואף שגם בכהאי גוונא צריכים לברוח, מכל מקום אינם חייבים מיתה בשביל זה.

"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" / זריזין מקדימין

שאלו, על מי שיש לו אפשרות כל לילה להתפלל מעריב מיד בזמן ויהיה בכך 'זריזין מקדימין' או להתפלל מאוחר יותר ליד שריד מקדשינו בכותל מערבי. עדיף זריזין מקדימין. (כל משאלותיך)

שיח שמעון

לזכרו של ידידינו הבלתי נשכח שזכה לקרבה מרובה אצל רבינו הר"ר שמעון הכהן ברכר ז"ל

זכה ר' שמעון מה שרבים לא זכו לשעות מרובות של שיחות ושאלות ותשובות במחיצתו של רבינו והשאיף אחריו תכריכי כתבים מרובים, אשר לאחר עמל של כמה תלמידי חכמים רואים אור בימים אלו בספר 'שי"ל' שמענו כן ראינו' ואי"ה נשתדל להביא במדור זה מתוך הספר שות"ם שזכה לשאול ולקבל תשובות, ומהם רואים את החשיבה בהצגת השאלה את ההתעצות בכל דבר ופרט, בהנהגה, בדרך חיים ובהלכה, השבוע חל יום היארצייט זכה להקמת מצבה על קברו בהשתתפות בני משפחתו שלאחר מאמצים מרובים הצליחו להגיע לקברו לאחר שנה שלמה של המגפה בהם לא היה שייך כמעט להגיע לארץ ישראל ונזכה לקיום מאמרם ז"ל שיהיו שפתותיו דובבות בדברי התורה שנביא לזיכוי הרבים.

החזקת תורה

- ש. עשיתי שותפות יששכר וזבולון עם שני אברכים, לא מחצה ומחצה, אבל סכום חשוב.
- ת. יששכר וזבולון זה לאו דווקא מחצה ומחצה, אם נותן רביע מגיע לו חצי מזה לפי ערך השותפות.
- ש. האם צריך לתת חצי מההכנסות שלוי או רק הוצאותיו? אם היששכר צריך עשרת אלפים לשנה עבור הוצאותיו, ואני מרויח מאה אלף לשנה, כמה צריך ליתן?
- ת. צריך ליתן לו רק הוצאותיו שלו שהוא צריך.
- ש. היינו שצריך ליתן כל הוצאותיו?
- ת. אם רוצים לקבל חצי מתורתו, צריך ליתן את כל הוצאותיו, אם לא, אז לפי הערך.
- ש. האם כדאי לעשות דבר כזה?
- ת. יכול להיות.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

וציותי את ברכתי
הלכות שביעית ממרן הגר"ת קניבסקי שליט"א

כיצד אוכלים פירות שביעית (ב)

לשנות פעם נוספת

א. גם אם עבר ושינה כבר את הפרי מברייתו פעם אחת, אין לשנותו שוב פעם שניה.

הפיכת משקה לאוכל

ב. להפוך משקה לאוכל (כגון להקפיא או להביא לקרישת משקה) – אם הדרך כך, מותר, ואם לא, נחלקו הפוסקים האם מותר.

תערובת אוכל ומשקה

ג. מותר לתת מעט יין שיש בו קדושת שביעית בעוגה וכדומה, שכן דרכו, והדבר לא נחשב כמאבד את היין, אכן כל העוגה נהיית קדושה בקדושתו, מפני שהיין נתן בה טעם.

ד. בעת שתיית יין, מותר להוסיף בו מים בכמות שלא תקלקל את טעם היין.

בישול יין ואידוי לאלכוהול

ה. נחלקו הראשונים האם מותר לבשל יין של שביעית, וטעם האוסרים כיון שעל ידי הבישול מתמעטת כמות היין, ויש לנהוג כהאוסרים - אפילו אם רוצה לבשל כדי להצילו מנגיעת גוי.

ו. אין להתיר לבשל את היין כדי לקלוט את האדים לאלכוהול (ספירט), אך מותר לעשות אלכוהול ממאכל אדם שכבר אין ראוי אלא לבהמה כגון תאנים שתססו.

ז. מותר לפטם (להוסיף דברים שישיבחו) את היין, שאין זה הפסד אלא השבחה.

מתוך ספר שיח השמיטה - אוצר פסקי רבינו הגר"ת קניבסקי

פנינים על הפרשה

"רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי"

יום א' ראה י"ט אב תשנ"ו. ברכה לבחור שיהיה ירא שמים. ת: **ברכה זו גם אני צריך.**

יום ד' בראשית כ"ד חשון תשנ"ו. בחור ביקש ברכה על יראת שמים, הגיב רבנו: **גם אני רוצה ברכה על יראת שמים. וסיפר לו שפעם אחת פלוני ביקש ברכה מהחזון איש על יר"ש, ואמר לו: מצידי זה בסדר ועכשיו שיהיה מצדך בסדר...**

בחור מפנמה שואל, באיזה מידה מהמידות כדאי יותר לשים דגש - ענוה, קדושה וכו'? **לשים דגש על יראת שמים.** וכיצד ישים על כך את הדגש? **שילמד מוסר.**

ולשאלתנו, הציע לו רבנו **ללמוד - בספרי חפץ חיים.**

בחור שואל כיצד מגיעים ליראת שמים? **לימוד המוסר.** ויכול ללמוד ראשית חכמה, וכיון שהוא הרי בחור שילמד שער הקדושה שם. ואיך מגיעים לחשקת התורה? **ללמוד בבא קמא.** והוסיף רבנו: **מדוע שור נוגח כי זה טבעו, כך טבע כל יהודי - ללמוד, רק צריך להתגבר על היצר ואז יתחדש בקרבו החשק שטבוע בדמו של כל יהודי.** (כל משאלותיך)

יפה מראה

"ויעש אברהם משתה גדול" (כא, ח)

מי מכיר?

תמונה נדירה שנשלחה אל מערכת 'דברי שי"ח' בא נראה מרן שליט"א נכנס אל תוך אולם שמחות, כשהקהל מלווה אותו במבטיהם. לשמאלו חתנו הגאון רבי יהושע צביון שליט"א.

על פי ההשערה, צולמה בערך בשנת תשנ"ט. נשמח לקבל מקוראנו שיחיו פרטים נוספים הידועים להם על המקום בו צולמה התמונה.

וכמו כן נזכיר, כי מי שיש לו תמונות או מסמכים ממרן שליט"א, נשמח לקבלם לתועלת זיכוי הרבבות. בתודה מראש, יצחק גולדשטוף

ליציאת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏡 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדדים פלוס" בבתי הכנסת, יש לחצות על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדדים פלוס 03-7630585 - שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה-4310

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 18 | חשון תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

המלמד התנשף קמעא, והמשיך: 'אז למרות שהודות למאמציי אני כבר לא המלמד שלך, אבל את סמכויות הענישה כלפיך טרם איבדתי. לך הביתה, שם תחשוב טוב טוב אם נאה או יאה לכתוב כך למלמד?' - חתם המלמד את צווחותיו, לנוכח עיניהם הנדהמות של התלמידים...

ויוסי? יוסי פשוט פרץ בכבי נסער. שתי עיניו כשני נחלי דמעות, הוא התנועע בהתרגשות ופניו סמוקות בכיישנות. הוא השפיל את מבטו בחרדה, ואמר בשקט, תוך גמגום ביישני:

'אבל, אבל... אבל אני בכלל לא כתבתי את הפתק הזה... זה פתק שהילדים בכיתה כתבו לי, והנחתי אותו על שולחן המלמד - לטיפולו. אני לא כתבתי את הפתק למלמד, חבריי בכיתתי לשעבר - כתבו לי את הפתק, כנראה בגלל שקינאו בי...' - השיב הילד באימה...

'מה??? - המלמד היה המום...

'כן, השיב יוסי בין פעיות בכיו, 'אני הנחתי את הפתק על שולחן המלמד, כדי להודיע שכך כתבו לי ילדים, שהם התנהגו כלפיי באופן לא יפה, וכתבו זאת על פתק. זה פתק שכתבו לי, לא אני כתבתי אותו, בוודאי שלא למלמד!'

עתה, היה תורו של המלמד להיבהל כדבעי. באותו רגע קלט את עומק הטעות שעשה, כיצד בייש את תלמידו לעיני כל הכיתה על לא עוול בכפו. לא יוסי כתב

התקשה להאמין: 'יוסי? דווקא הוא??!! הילד המצטיין שאני ולא אחד נלחמתי כדי לשדרג אותו לכיתה הבאה, וברגע האחרון הוא נועץ בי חרב כה דוקרנית?!! כדי לוודא, שאל את תלמידיו מי הניח כאן את הפתק הלזה, והם אישרו כי אכן כן, יוסי הניח את הפתק על שולחנו, פתק בו כתובה ברכה 'מפרגנת' במיוחד: 'ברוך שפטרני מעונשו שלזה!'

עיניו של המלמד האדימו בזעם, כעסו היה נורא. לא רק שמדובר בחוצפה איומה, מדובר בכנידה כואבת. הרי כמה התמסר למען יוסי, כמה פעל למענו, כמה התאמץ כדי שימצא מקום בכיתה המותאמת לכישוריו ויכולותיו. והנה יוסי פוגע בו באופן כה נורא, פשוט דוקר אותו בלבד!

המלמד התקשה לחזור לשלוותו, נטל את הפתק ואץ רץ לכיתה ז'. הוא פתח את דלת הכיתה בתנועה חדה, נכנס פנימה בזעף, נעץ מבט ביוסי - תלמידו לשעבר, ושאל קצרות: 'יוסי, האומנם? האם אתה הנחת את הפתק הזה על שולחני?' 'כן, הנחתי יוסי, ולנוכח אישורו פתח המלמד בצעקות, לעיני הכיתה כולה: 'האינך מתבייש? אני טורח למענך, עובד בשבילך, מתאמץ עבורך. כמה טרחתי כדי להעביר אותך לכיתה המתאימה לך, כמה מסרתי את נפשי כדי שתתפתח ותתחנך באופן המיטבי ביותר. זו ברכת הפרידה שלך? ככה אומרים תודה רבה?'

יוסי היה תלמיד כה מצטיין, בלי עין הרע, זרע בך ה'. מוכשר מבני גילו, מבריק מבני כיתתו, עד שהמלמד שלו בכיתה ו' החליט שראוי ש'יקפץ' שנה, ויעבור לכיתה ז' בעיצומה של שנת הלימודים. המנהל החינוכי בדק את העניין לעומק, בכל זאת - זהו נוהל חריג 'להקפיץ' תלמיד תוך כדי שנת הלימודים, אולם משנוכח לדעת כי יוסי אכן ילד כה מצטיין, מבריק ומוכשר - הבין שאין לו מה לעשות יותר בכיתה ו', ונקבע כי הוא עולה לכיתה ז'.

המעבר נקבע ליום ראשון שאחרי תנוכה, בתום חופשה קצרה, כדי שבכל זאת יהיה כאן קצת גיחות של התחלה חדשה. בהתרגשות אין קץ שב יוסי לספסל הלימודים, ופנה לכיתה ו' ליטול ממנה את מיטלטליו. משם, קורן מאושר ומחוייך מאוזן לאוזן, חש זכות כבירה לבוא בשעריה של כיתה ז', הוא כבר ילד גדול...

חלפו כמה דקות, ואל כיתה ו' נכנס המלמד, לפתוח את היום. הוא מביט על שולחנו, ומבחין בפתק חצוף במיוחד, שההיגיון מחייב שמי שכתב אותו הוא יוסי, התלמיד המצטיין שעזב את הכיתה הבוקר. הוא קרא את הפתק שוב ושוב, ולא האמין למראה עיניו:

'ברוך שפטרני מעונשו שלזה!'

כך היה כתוב בפתק, בכתב ילדותי, באותיות גדולות וברורות. המלמד

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטוהרה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

את הפתק, הוא בכלל לא ניסה לפגוע. את הפתק כתבו ילדים ליוסי, ניסו לפגוע בו, והוא רק ביקש לידע על כך:

לשבחו של המלמד ייאמר, שכאשר התבחרה התמונה, לא נמלט מאחריות למעשיו, אלא שב לכיתה החדשה של יוסי, התנצל בפניו מעומק הלב על שפגע בו באופן כה קשה, ואף העניק לו סכום כסף - כדי שיקנה בו ממתקים עבור ילדי הכיתה החדשה...

סיפור מדהים זה, אותו שמענו מפי המלמד - גיבור המעשה, מחדד עד כמה לעולם לא נוכל לפרש משהו כפי

מה שהוא נראה לנו. תמיד נחשוש כי יש משהו שאיננו יודעים, יש פרטים שאינם בהירים. אולי כל מה שנראה לנגד עינינו - הוא רק חלק קטן מהתמונה, וכשתבחר כולה - נגלה עד כמה טעינו במבט הראשון שלנו...

הבה ניקח את המסר הזה לחיי היום יום שלנו. כל כך הרבה פעמים אנו רואים אנשים עושים מעשים שונים, וממהרים להכריע, להרזק, לקבוע. זה מעשה טוב וזה מעשה רע, פעולה פלוגית מוכיחה שמבצעה היא אישיות חיובית, ופעולה אחרת מצביעה על כך שמי שעשה אותה - הוא זר מרשע...

והאמת, האמת לא ידועה לנו באמת, היא חבויה בפרטים הקטנים. ולכן, הבה נדון כל אדם לכף זכות, מתוך הכנה שאיננו יודעים את התמונה המלאה, אין בכוחנו לעמוד על טיבה. הרבה יותר נכון, כדאי ורצוי פשוט לדון לכף זכות, לשער שחסר לנו חלק מהפאזל, ולראות כל פעולה, של כל אדם, באור חיובי. וככל שננהג כך, ככל שנעשה כך, ככל שנהיה סניגורים על חברינו - כך נזכה להיות סניגורים על עצמנו, ולהרעיף עלינו שנה טובה ומתוקה!

(פניני פרשת השבוע)

(המשך מגיליון קודם)

סיפור נוסף היה עם רבי שמואל מסלנט שהיה יהודי שעסק במכירת ביצים שהיו אז מוצר יקר ערך, והנה במשך מספר ימים הוא גילה שכל יום נגנב לו מספר רב של ביצים, הוא בדק וראה שאין סיכוי שמישהו פרץ לחנות, האפשרות היחידה היא שהשכן בחנות ליד נכנס כל יום דרך קיד החנות המפרידה ביניהם. הוא החליט ללכת ולומר זאת לרבי שמואל מסלנט. כששמע את הדברים רבי שמואל הוא הציע לו להניח למעלה ביצים קשות, וכך היה, למחרת הוא הגיע לחנות והנה הוא רואה נחש מת. התברר שהנחש הוא זה שאכל כל יום את הביצים, והביצים הקשות נתקעו לו בגרוך והוא נחנק למוות. רבי משה אורבך היה מלמד ידוע בתלמוד תורה בפתח תקווה בזמן מלחמת העולם הראשונה שאז שלטו בארץ הטורקים, אחד מתלמידיו כל פעם שהיה מקבל מנת אוכל הוא היה זורק אותו מהחלון, למרות אזהרות המלמד הוא המשיך בדבר עד שאביו נקרא לת'ת, ואז אביו של הילד הסביר שאין להם בבית מה לאכול ויש לילד אח קטן שאין לו מה לאכול בבית, ואחיו הגדול לא רוצה שהוא יגוע ברעב לכן הוא זורק לו כל יום את האוכל.

סיפור אמיתי שהתפרסם לפני שנים לא רבות על רווח שיש למי שדן לכף זכות. יהודי פשוט ותמים בשם ר' מוטל שהיה עני מרוד, ובבית היו 8 בנות שלאט לאט הגיעו לפרקן וכשהשדכנים באו

להציע לו זיווגים לבנותיו שאלוהו מה הוא מתחייב, הוא אמר כלום כי באמת אין לו, מה יעשה. ובבית יושבים שמונה זוגות עיניים ומצפות לישועה, אך אביהם התמים ביושרו לא הסכים להתחייב מה שאין לו. כעבור מספר שנים כשהגדולה הייתה בת 30 ואחריה שיירה עד גיל עשרים הוא החליט שהוא חייב לעשות מעשה. הוא אמר לעצמו שהקב"ה משלם מידה כנגד מידה אז הוא ילך לכל חתונה של מכר והוא יאחז מזל"ט מכל הלב וכך הוא יזכה מידה כנגד מידה שגם לו יאחזו מזל"ט בקרוב.

ואכן הוא הלך מחתונה לחתונה ועם כל מחתן הוא שמח בלב שלם, והנה יום אחד הוא הגיע לחתונה של אחד משכניו שם הוא איחל מזל"ט בלב שלם למחתן וברכו מכל הלב שיזכה לראות דורות ישרים ומבורכים. השכן הושיב אותו באחד השולחנות ואז הוא נחשף לשיחה קשה שהייתה בין יהודים שנפגשו לראשונה בשמחה של מכר משותף והם התחילו לדבר על מקרה שהסעיר אז את העיר כולה על מפעל גדול שעובדים בו עשרות מאנשי העיר וכעת פרשט את הרגל, ולאט לאט החלו לדבר בגנות בעל המפעל שכך התנהג במרמה. באותו הרגע התערב ר' מוטל הישר והתמים והחל לומר מה אתם מדברים כך, כל השנים הוא היה ישר ולא כיחש וכעת מצבו קשה. והם החזירו והוא התעקש שכל רצונו של בעל המפעל להשקיע במפעל ולא לקצץ לעובדים וכך

התגלגל שהוא כל הזמן לימד זכות על בעל המפעל. לאחר מכן יצא רבי מוטל לביתו והעניין נשכח.

כעבור זמן לא רב כולם נרעשו, בתו של רבי מוטל התארסה עם בנו של העשיר בעל מפעל השימודים שלאט לאט התאושש מהמשבר, והתברר שבעל המפעל שלא היה ידוע לקהל ישב באותו שולחן והוא שמע את ההשמעות, והוא גם שמע את דבריו החמימים ומלאי האמת של רבי מוטל. באותו הזמן הוא היה שבור ורצון וגמר בליבו להכריז על פשיטת רגל, אך כשהוא שמע את דבריו של מוטל הדברים נסכו בו בטחון ואמון והוא החליט שהוא לא מתייאש, הוא ניסה צעד נוסף והוא אכן הצליח חזרה בעסקים ודבר ראשון זה היה להודות למטיבו התמים.

הוא שמע שיש לו שפע של בנות בבית הוא החליט שהוא רוצה לבנו שידוך כזה של בת צנועה עם יושרה ואמת, ואכן בנו הטוב של הגביר נשא את בתו הבכורה של מוטל. במקביל, הגביר הקים עסק נוסף של תפירה הוא היה מייבא בדים, ובנותיו של מוטל שהיו להן ידי זהב היו תופרות מזה מפות ושאר דברים והוא הקים עמם עסק ומוטל התפרנס מזה בכבוד רב, ותוך שלוש שנים הוא זכה לחתן את כל בנותיו כזה אחר זה עם נדוניה מכובדת, והכל בזכות שבזמנו הוא דן לכף זכות את אותו עשיר. מהספר ניצוצות. והרבה מהספר מידות טיש.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

שאמנם כך הטבע, אבל הוא אוכל כי הוא חייב! מפני שהוא עבד והעבד חייב להיות בריא, כי כדי לקיים את העבדות צריך כוח, ולכן הוא חייב לאכול, ונמצא שכל אכילתו היא עבודה, והעבדות מחייבת את זה.

וכבר כתב כן הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) בדבריו על המשנה (אבות ב, יב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", שאדם שכל מעשיו הם לשם שמים, ונקט הרמב"ם שם דוגמא על השינה, שאם אדם ישן וכוונתו לשם שמים, כי אם לא יישן הוא לא יוכל לקיים תרי"ג מצוות, ולכן העבדות מחייבת אותו לישון, אזי "נמצאת שינה שלו עבודת למקום ברוך הוא", והיינו שהוא עובד השם עם השינה, ומקיים את העבדות גם בשנתו!

אבל אימתי זה נקרא 'עבדות' שהוא עובד השם עם השינה? בזמן שזוהי הסיבה אצלו, ולא רק 'כוונה', אלא 'סיבה', כלומר שהסיבה שהוא ישן, מה שמחייב ומכריח אותו לישון, זה מפני שהוא עבד והעבדות מחייבת אותו, ובוה הכל תלוי, מהו הדבר הגורם את המעשה, ולא רק מה האדם 'מתכוון' אלא מה 'הסיבה' אצלו, מה היא הסיבה המעוררת אותו למעשים האלה, האם הוא ישן סתם כי כך הטבע שהוא עייף ורוצה לישון, או שישן מפני שהוא חייב והעבדות מחייבת אותו בזה.

וכך הכוונה משנה את כל הערך של המעשים, שאם אינם מצד העבדות, אזי זה סתם מעשה פשוט, מעשה של הנאת הגוף ושל היצר הרע, וגם אם אין זה יצר הרע, מכל מקום אין לזה שום ערך וזו לא עבודה, אבל אם הכוונה והסיבה של המעשים היא מצד העבדות, אזי זו עבודה, וגם האכילה והשינה הם עבדות! הכל תלוי מה הסיבה של המעשים.

וכן אדם בעל משפחה שצריך לפרנס את משפחתו ולדאוג לכל צרכיהם, הרי זה חיוב, והוא מחויב בזה, ואמנם כך גם הטבע שאדם דואג למשפחתו, אבל זה גם חיוב, וזה טבע וגם חיוב, ונמצא שגם בשעה שעוסק בצרכי המשפחה זה גם עבדות, ומקיים בזה את חיוב העבדות.

ועל כגון זה אמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שיעשה את כל הצרכים והחייבים המוטלים עליו לשם שמים, לשם קיום העבדות, ואמנם הוא גם מרחם על המשפחה ולכן הוא דואג להם, ויש בזה גם אהבת חסד, וזה גם כן דבר הכרחי שיהיה אהבת חסד, אבל זה חסד שהוא חייב לעשות! ומקיים בזה גם את חיוב העבדות.

ואמנם אין זה פשוט, וזוהי מדרגה, שעיקר הגורם למעשים יהיה העבדות זו מדרגה גדולה מאד שאינה פשוטה.

לימוד תורה מאהבה כמו בנים

וראיתי מכבר להגר"ח מוואלווין ברוח חיים (אבות ב, א) שכתב "וידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם בנים, והשם ית"ש מגלה סודו כאב לבנו אהובו, והמצוות המה כציווי אדון לעבדו. ולכן אנו מבקשים בתפילה השיבנו אבינו לתורתך, ובעבודה אנו אומרים לשון מלך וקרבתו מלכנו לעבודתך וכו'.

ודרך הצדיקים הממוצעים להיות בתורה כבן ובעבודה כעבד."

והיינו שאצל צדיקים ממוצעים לימוד התורה הוא מאהבה, בלי הרגשת עבדות, ולכן מזכירים על זה בתפילה לשון 'אבינו', השיבנו אבינו לתורתך, דהיינו מאהבה, כמו אב ובן, ואין זה בהרגשת עבדות, אלא מפני שנהנים והלימוד מעניין, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) מתוקים מדבש ונופת צופים, ועוד כל מיני טעמים שהתורה נמשלה בהם, כגון יין, דבש וחלב, ומים כמו שאמרו (ב"ק יז, א) אין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים, וכך הוא לימוד התורה, בלי הרגשה של עבדות, אבל עבודה היא עם הרגשה של עבדות, ולכן בזה מזכירים 'מלכנו' לעבודתך.

ונמצא שלא כל היום יש הרגשה של עבדות, כי כשעוסקים בתורה, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול, בזמן שהוא עוסק בתורה הוא כמו בן.

ובנפש החיים (ד, ג) הביא מדברי הרא"ש בנדרים דף ס"ב על מה שאמרו "עשה דברים לשם פעלים ודבר בהם לשמים", ופירש בזה הרא"ש: עשה דברים לשם פעלים – לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו, ודבר בהן לשמן – כל דיבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופליפל וכו', עכ"ל.

והיינו שפירש, שכאשר אדם עושה 'דברים' – מצוות ומעשים טובים, צריך לעשותם 'לשם פעלים', דהיינו לשם מי שנותן לו את הכוח לעשות [והיינו

עבדות בקיום המצוות, כיצד?

יש חיוב של עבודה, עבודת השם, כמו שכתוב (דברים יא, יג) לאהבה את השם אלוקיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם.

והיינו כי הרי יש חיוב תרי"ג מצוות, תורה ומעשים טובים וכל המצוות, אבל מצוה יכולה להיות גם לא כמו 'עבודה', ולא בהרגשת עבדות, כגון שאדם עושה את המצוה מפני שכדאי לו, כי הוא ירוויח בזה עולם הבא, וגם עולם הזה יכול להיות, וזה כדאי לו, ולכן הוא עושה את המצוה, וכי זו עבדות? הרי זו לא עבדות! ועבדות נקרא שעושה בתור עבד, שהוא מוכרח, כי יש אדון ואני העבד והעבדות מחייבת אותי, וזוהי הרגשה של עבדות, שאני לא הבעלים על עצמי, אלא יש בעלים עלי, יש אדון ואני העבד.

וזהו שאמרו בתחילת פרקי אבות (א, ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים וכו' שלא על מנת לקבל פרס, והיינו מפני שהעושה על מנת לקבל פרס, כבר אין זו עבדות, כי הוא עושה מפני שהוא מרוויח ומקבל פרס עבור מעשיו הטובים, ואמנם הוא מאמין שיש לו אדון ואינו כופר, והוא עושה דברים שהאדון יהיה מרוצה מהם, אבל כוונתו לקבל פרס ולהרוויח מהם, וזו לא עבדות! אדם שמאמין באמונה שלמה שיש שרר ועונש ועושה בשביל השכר – זו לא עבדות.

ועבדות נקרא לעשות מפני שאני חייב, לא 'בשבילי', אלא כי אני חייב! מפני שיש אדון ואני העבד, ומה שקנה עבד קנה רבו, ואני אינני הבעלים על עצמי, אלא יש אחד שהוא הבעלים עלי. זה נקרא עבדות.

כל הכוחות משועבדים לכבוד שמים

ובחובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כתב שכל מעשים שאדם עושה, אין בהם דבר שהוא 'רשות', אלא כל דבר הוא או מצוה או עבירה. או חיוב או איסור [כי אם הוא עושה דבר שיש בו צורך הרי זו מצוה, ואם יש במעשיו איזה דבר מיותר שלא לצורך זהו חטא ובטלה].

והיינו מפני שהאדם הוא עבד, וכולו משועבד לאדון, וכל הכוחות שיש לו אינם שייכים לו, ואינם כוחות שלו, אלא של האדון, והוא משועבד יותר מכל עבד רגיל, כי סתם עבד לאדון בשר ודם, רק חייב לעבוד את האדון מפני שהוא אדון, אבל הכוחות שיש לו הם כוחות שלו, ואילו האדם כלפי הקב"ה, אין לו שום כוחות שלו, אלא קיבל את כל כוחותיו מהקב"ה, והוא עבד כזה שכל הכוחות שיש לו הם מהאדון.

והרי לשם מה נתן הקב"ה את הכוחות לאדם? כדי שישתמש בהם לכבוד שמים! כמו שאמרו חז"ל בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכל כוח שיש לאדם הוא בשביל כבוד שמים, ואם לא יעשה כבוד שמים לא מגיע לו כוח.

וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, ז) שיחשוב החוטא לעצמו "והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו' ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים", כי אם האדם אינו עושה את מה שהוא חייב אזי 'למה לו חיים', ולא מגיע לו חיים, מפני שהחיים הם לכבוד שמים.

עבדות גם בצרכי הגוף והמשפחה

וגם כל צרכי הגוף, אינם 'רשות', אלא אדם חייב בהם, כי בלעדיהם הוא לא יחזיק מעמד ולא יוכל לעבוד את השם, וכפי שכבר הזכרנו בעבר את דברי ספר החינוך (מצוה תפח) שגוף האדם זקוק לארבעה דברים והם: מזון, שינה, מנוחה, ושמחה, וכל הדברים האלו הם צרכי הגוף, כי בלי מזון הגוף לא מתקיים, וכן בלי שינה לא שייך, וצריך גם מנוחה חוץ מהשינה, וגם צריך שמחה ומצב רוח טוב, ובלי זה האדם לא יוכל לתפקד.

והענין בכל הדברים האלו, שמן השמים נותנים לאדם מזון, ונותנים לו גם טבע של שינה, ומנוחה, ושמחה, שייך גם שמחה, המטרה בכל זה היא העבדות! שעל ידי זה יוכל לתפקד ולעבוד את השם.

ולכן זה לא 'רשות', אלא הוא אוכל כי הוא חייב לאכול, והאכילה היא עבודה, שבוה הוא עובד את השם, ולא סתם מפני שמתחשק לאכול והוא רעב,

בהרגשה של עבדות, אבל 'דבר בהם' – כשעוסקים ומדברים בדברי תורה, אזי הכוונה צריכה להיות 'לשמך', דהיינו לשם התורה, לשם דברי התורה עצמם, לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלא, ומבואר שלימוד התורה צריך להיות מתוך שזה מעניין ויש סקרנות מה הקושיא ומה התירוץ ומה ההלכה, מה אומר הרשב"א ומה אומר הרמב"ן, מה אומר רבא ומה אומר אבאי ומה הסברות, זהו 'לשמך', וזהו העבודה בלימוד תורה!

העבודות והטהרה בעסק צרכי הגוף

והנה המסילת ישרים האריך בהרבה עניינים במידת הנקיות והטהרה, וכתב (בפרק ט"ז ופרק י"ז) כי טהרה שייכת גם במעשים הגופניים, לעשות את כל צרכי הגוף בכוונה לשם שמים, שבה הופכים גם את צרכי הגוף לעבודת השם ולטהרה, וזהו הלשון שמצינו בדוד המלך שביקש (תהלים נא, יב) "לב טהור קרא לי אלוקים", והיינו טהרת הלב, זה נקרא מידת הטהרה, שגם המעשים הגופניים יש בהם טהרה והם טהורים.

וזהו עבודה טהורה, עבודה שלמה, וכלשון שכתב המסילת ישרים בתחילת הספר "העבודה התמימה", שצרכי הגוף יהיו לשם שמים, לפי הצורך כמובן, ולא יותר ממה שצריך, אבל זה תלוי בכוונה, מה הסיבה הגורמת לזה, ואם הסיבה היא העבודה אזי זו המדרגה.

עבודות בשלמות – מאהבה וגם מיראה

והנה אם העבודות היא מיראה, מצד יראת העונש, כי יש גיהנום, אזי זה לא בשלמות, אלא צריכים שיהיה מאהבה, עבודה מאהבה.

ואמנם צריכים גם אהבה וגם יראה, וכפי שכבר הזכרנו בעבר מדברי הברטנורא על המשנה באבות (א, ב) הו' כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם, והזכיר התנא את שני העניינים: הא' לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, והיינו מאהבה, וב' ויהי מורא שמים עליכם, היינו יראה, כי צריך גם אהבה וגם יראה.

והביא בזה הברטנורא שם מדברי חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) שאמרו "עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט", והיינו שמצד אחד צריכים לעבוד מאהבה, מפני שנהנים מזה, מתוך אהבת עבודת השם, אך אם אדם יעשה רק מאהבה אזי יוכל להיות שאמנם באותו הרגע הוא יאהב, אבל אחר כך הוא כבר לא יאהב [או שיהיו דברים אחרים המושכים שאותם יאהב יותר] ואז כבר לא יעשה, ולכן בנוסף לאהבה צריך גם יראה, כי אז יידע שגם אם אינו אוהב הוא מוכרח לעשות, מצד היראה! ואם היה עושה רק מצד האהבה אזי אם היה קשה לו הוא לא היה עושה, אבל כשיש גם יראה אזי הוא מוכרח ואין לו ברירה.

ומצד שני אם היה עושה רק מיראה אזי היה עלול לבוא לידי שנאת המעשים, מפני שעושה אותם בעל כרחו מיראה, ולכן צריך גם אהבה, שאז לא ישנא, כי אין אוהב שונא. אבל צריך גם יראה, כי בלי היראה היה עלול 'לבעוט' ולא לעשות, ועל ידי היראה אין ירא בועט. לכן צריכים את שני הדברים, אהבה וגם יראה, והאחד בלי השני לא מספיק.

וכיצד עושים את זה? לכך יש את ספרי המוסר, שנותנים לאדם הבנה וידיעות והזכרה לחיים טובים ומאושרים, והמוסר אינו עושה עצבות ואינו מפחיד, אלא זה נותן לאדם שיהיה רגוע, עם הרגשה מאד נעימה, כידוע וכפי שכבר דיברנו הרבה פעמים, שספרי המוסר נותנים הרגשה טובה ונעימה מאד, וגם כל האווירה בבית נהיית אווירה נעימה מאד. ועל ידי לימוד המוסר משיגים את האהבה ואת היראה.

וכן מה שהזכרנו מדברי הרמב"ם, שאדם שכל מעשיו לשם שמים והולך לישון לשם שמים מפני שהוא חייב, הוא עובד השם בשנותו, גם בזה שייך יראה או אהבה, כי זו עבודה, עבודת השם, מפני שהוא חייב, והקב"ה מחייב אותו בזה, אבל האם זה מאהבה או מיראה? אלו הן שתי מדרגות, וצריכים את שתיהן, ובה תלוי שלמות המעשים.

עבודת התפילה – כדבר איש אל רעהו

ויש עוד דבר בענין עבודת השם והוא התפילה. ובתפילה יש מדרגה גדולה מאד, וראיתי בעיני בעלי מדרגה כאלה, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט, שירגיש האדם בתפילתו "שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו, אף על פי שאין עינו של אדם רואהו".

וכתב שם "כי זהו היותו קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל. אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא ית"ש מאזין לו, מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו".

ואכן ראיתי כאלה שמתפללים באופן כזה [נראה בהקדמה לספר הוד צבי לאבי רבינו יבלחט"א: תפילותיו וברכותיו היו בשפה ברורה ובעניימה ובהתרגשות הלב, והיה נראה בתפילתו כמו שכתב בספר מסילת ישרים פרק י"ט שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך ונושא ונותן עמו וכו'].

וזהו מדרגה של אמונה, שיש כזו בהירות האמונה, שמרגיש בתפילתו שהוא מדבר אל מישוה! והמסילת ישרים כתב שזה נגד החוש, וזו מדרגה קשה מאד שאינה פשוטה, אבל מי שהוא 'בעל שכל נכון' מרגיש כן, שהוא מדבר אל מישוהו ששומע אותו ורוצה לשמוע אותו.

וכבר נאמר (תהלים פא, יא) "הרחב פיך ואמלאהו", כי הקב"ה רוצה שהאדם יבקש ממנו, ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א ומדרש תהלים פ"ד) שמלך בשר ודם אם מבקשים ממנו פעם אחת והוא לא רוצה לעשות את מה שמבקשים, אזי אם מבקשים עוד פעם הוא כועס, אבל הקב"ה אינו כן, אלא הרחב פיך ואמלאהו, תבקש עוד פעם, ומה שיותר תבקש – הקב"ה רוצה את זה וימלא משאלותיך. זהו הענין של תפילה.

וכל אלו הן מדרגות לא פשוטות, שצריכים סייעתא דשמיא לזכות להן, אבל אם לא עוסקים בזה בספרי המוסר לא שייך כלל להגיע לזה, ורק על ידי אתערותא דלתתא עם לימוד ספרי המוסר, אזי זוכים לסייעתא דשמיא להשיג את המדרגות האלה של עבדות, ויהי רצון שנוכה כולנו לסייעתא דשמיא להשיג את מדרגות העבודות.

הספד בהלוויית הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצ"ל בעל 'ברכת אברהם'

חז"ל אומרים (אבות ו, ט) שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד, רק תורה ומעשים טובים, זהו המלווה את האדם בעולם הבא, בחיי נצח. העולם הזה הוא רק חיי שעה, ואינו העיקר, ולא הוא תכלית האדם, אלא תכלית האדם זה העולם הבא וחיי נצח, ואז מלווין לו לאדם רק תורה ומעשים טובים.

הנפטר הגדול הגאון רבי אברהם זכרוננו לברכה, שזיכה את הרבים בכל כך הרבה תורה, הרבה דברי תורה, בספרים, בכתב ובעל פה, כבר הרבה שנים, כל דברי התורה האלה מלווים אותו, ואין לשער את הזכויות הגדולות שיש לו, זכויות של זיכוי הרבים בתורה, וכל התורה שלומדים המושפעים ממנו שייך לו, גם לאחר פטירתו, שהרי ממשיכים ללמוד את הספרים שלו, וזה כמו שהוא לומד ומחדש גם עכשיו.

ועוד אמרו חז"ל (קהלת רבה יב, יג) על הפסוק "סוף דבר הכל נשמע", סוף דבר, בסוף ימיו של האדם, לאחר פטירתו, הכל נשמע, הקב"ה אומר למלאכי השרת מה שומעים עליו, מה הבריות אומרות עליו, כשר היה, ירא שמים היה, והם שני עניינים: 'כשר' זה מידות טובות, בין אדם לחברו, וזהו דבר גדול מאד בין אדם לחברו בשלמות, וגם ירא שמים היה, בין אדם למקום, ואם כך הבריות אומרות עליו, מיד מיטתו פורחת באוויר.

אנחנו בטוחים, מה הבריות אומרות על רבי אברהם, הגאון רבי אברהם, כולם אומרים עליו ירא שמים היה, ובעל מידות טובות מיוחדות, ואלו הזכויות המרובות מלווים אותו לחיי נצח, לחיי העולם הבא שעליהם נאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים זולתך, והוא יהיה מליץ יושר על המשפחה שלו, ועל הידידים והמכרים, ועל כל כלל ישראל, ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **עטל הניה ברוורמן** ע"ה
בת ר' שמעון בן ציון הי"ד
נלב"ע י"ב חשוון תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **יהודית יטל יפה** ע"ה
בת הר"ר אברהם דב הכהן זצ"ל
נלב"ע י' חשוון תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **משה דב ריינר** ז"ל
ב"ר יוסף יהודה הלוי ז"ל
נלב"ע י"ג חשוון - תנצב"ה

לע"נ הרה"ח ר' **משה אליהו** ב"ר יצחק
קאופמן ז"ל נלב"ע י"ג חשוון תשע"ב
נדבת בנו הגר"א קאופמן שליט"א
י"ר ועד הישיבות בארץ ישראל

פיקודי ה' ישרים משמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת וירא שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק (שנה ג') * פרשת ניצבים * גליון 80 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעיין חביבין

ראש השנה לאילן למעשר
ולשמיטה

נחלקו הראשונים אימת הוי ראש השנה לאילנות לגבי שביעית, שיטת הר"ח בר"ה (סו:) וכן שיטת הר"ש בשביעית (פ"ב מ"ה) ע"פ התו"כ שר"ה לענין זה הוא שבט, כמו לענין מעשרות וערלה, אך הרמב"ם סובר (פ"ד משמיטה ויובל) שלענין שביעית גם לאילן ר"ה הוא תשרי, ויש לבאר טעמו של הרמב"ם לחלק בין שביעית למעשרות, שהרי התוס' בר"ה (יד.) כתבו הטעם ששבט ר"ה לאילן, משום שהפירות הגדלים עד שבט גדלו על מי השנה שעברה, וכדאיתא בירושלמי פ"ק דר"ה, וא"כ ה"ה לשביעית יהיה תלוי בגידולי השנה שעברה, ומדוע יהיה ר"ה לענין זה בתשרי, וע' בחזו"א ובתורת זרעים מ"ש בזה.

ונראה ביאור העניין [וע"ד מה שביאור האחרוני הנ"ל], דחלוק דין שביעית ממעשרות, שמעשרות הוא דין התלוי בפירות עצמן, ולכן כל שהפירות חשובין פירות השנה שעברה דינם למעשר כשנה שעברה, ומש"כ לענין שביעית שיעקר דינה הוא על הקרקע, וכדכתיב 'ושבתה הארץ', ויש לומר שגם קדושת שביעית של הפירות אינו רק משום שהפירות מתייחסים לשנה השביעית, אלא מפני שהם גידולי הקרקע שיש עליה תורת שביעית, וכן הוא משמעות קרא 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', דקדושת פירות השביעית היא מחמת שבאו מן הקרקע שחל עליה שביעית, וכיון ששנת השביעית של הקרקע הוא מתשרי, שוב גם פירות האילן תהיה קדושת שביעית שלהן תלויה בזמן גידולם מן הקרקע ולא בחנינותם מגשמי השנה ההיא.

(הערות וביאורים ע"פ הרמב"ם, ע"ש
שהאר"ק ענה לענין ערלה, וע"ע שיעורי
רבינו)

מאיתנו את מעלות האבות, האופי והמידות הטובות של האבות, ובידינו להיות גם כן דומים לאבות כמו שכבר אמרו חז"ל (תדא"ר פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ולכאורה יפלא, וכי שייך להגיע להשגות הגדולות ולמדרגות שזכו האבות הקדושים?

וביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל במכתב מאליו (ח"ג עמ' 481) כי אמנם הקדושה אינה אותה קדושה, וההשגות אינם אותם השגות, אבל "המעשים" יכולים להיות כמעשי האבות, מסירות נפש ומעשים טובים כמו האבות, וכפי שרואים באמת יהודים שעושים מעשים טובים, עם מסירות נפש למעשים טובים, כך הטבע של כלל ישראל.

וזהו שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבות, כל אחד צריך להשתדל שהמעשים יהיו כל כך מעשים טובים כמו האבות, ובמעשים זה שייך, לעשות מעשים טובים וגמילות חסדים, כלל ישראל גומלי חסדים, ושייך אפילו מסירות נפש, כמו שהיה בכל הדורות.

**ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר
אבי ויאמר הנני בני**

וכבש רחמיו לעשות רצונך

צריך ביאור כל המשא ומתן, שמתחילה הקדים יצחק ואמר לאברהם - "אבי", ומדוע לא שאל לו מיד 'איה השה לעולה', וגם צריך ביאור מה שענה לו אברהם "הנני בני", ומה ענין כל ההקדמות הללו.

ושמעתי לבאר בזה מאמו"ר זצ"ל (בשם הגאון בעל נחלת דוד) כי יצחק אבינו כבר ידע והבין מתחילה שהוא אמור להיות הקרבן, ולכן פנה אל אברהם ושאל אותו "אבי", כלומר כיצד יתכן שאתה הוא אבי, עם מידת הרחמים של אב על בנו, ואתה עושה דבר כזה שיש בו כביכול אכזריות, לשחוט אותי

מדות טובות - ירושה מאבותינו

בתפילה אנו אומרים "וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם", הגאולה היא בגלל חסדי אבות, שהקב"ה זוכר את מה שהאבות עשו, חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם בזכות האבות, שגם לנו יש את מעלת האבות, ובזכות זה נזכה להיגאל, כפי שמזכירים בפיוט "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם", והיינו מפני שיש לנו את זכות האבות, וכפי שביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שזכות אבות הוא לשון זכות אבות, שיש בעם ישראל את זכות המעלות של האבות, הזוך והטהרה של האבות קיימים בכלל ישראל.

ובפרט מידות טובות, המידות הטובות של כלל ישראל הם מכוח האבות, וזה טבע תורשתי שקיים בכלל ישראל, כמו שאמרו (בבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, אלו הם סימני ישראל, המידות הטובות שירשנו מאבותינו.

שאלתי פעם אדם שיש לו קשרים כלכליים גדולים בעולם ונוסע להרבה ארצות, לאמריקה ורוסיה ועוד, ומסתובב ונפגש עם יהודים וגויים, האם הוא רואה הבדל בין יהודים לגויים? - אפילו יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, אבל הוא יהודי, וכאומרם (סנהדרין מד, א) ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, ולעומת זה גוי, האם יש הבדל ביניהם? ואמר לי שבוודאי ניכר הבדל, והם אופי אחר לגמרי.

ודבר זה בא לידי ביטוי למשל כשיש יהודי בעולם שכואב לו וסובל צרות, ויש עוד יהודי במקום אחר שאינו מכירו כלל, ונמצא רחוק ממנו אלפי פרסאות, אם ישמע היהודי שם על אחיו היהודי ממרחקים ששרוי בצער, גם הוא יצטער עימו, וישתדל לבוא לעזרתו כפי יכולתו. כך המציאות וזהו טבע כלל ישראל, אבל בגויים אין טבע כזה, רק כלל ישראל, הטבע של יהודי הוא טבע אחר.

וכל זה נוגע לנו, לדעת שיש לכל אחד

ולמעלות לעולה, ועל זה השיבו אברהם ואמר לו "הנני בני", היינו שאני עושה כן דווקא מתוך רחמי האב על בנו, ומידת הרחמים היא המחייבת אותי לעשות כן, מפני שכך ציווה השם ית'.

ועל דרך זה ביאר בכלי יקר "ויאמר אבי - לא אמר יצחק עדיין כלום אלא קראו אבי ושתק, לפי שהרגיש יצחק שרצון אביו להעלותו לעולה וחשב אם כן אינו מרחם עלי כרחם אב על בנים ונהפך לי לאכזר, כי לא ידע עדיין שזה רצון בוראו, על כן קראו אבי לנסותו אם יעננו שעדיין קבוע בלבו שהוא אביו, או אם כבר הסיחו מלבו כאילו איננו בנו, וכאשר ענה לו הנני בני והורה לו שעדיין כל געגועיו עליו, אמר לו אם כן איה השה לעולה, ואמר לו אלוקים יראה לו השה לעולה בני, לא אני בחרתי בך כי אם אלוקים, ואני ואתה שנינו חייבים בכבודו", עכ"ד.

ויש לבאר הענין על פי משל, כשיש חולה רח"ל, והעצה להצילו היא רק על ידי ניתוח, מחפשים את המנתח הכי טוב, ובטוחים שהניתוח יצליח בסייעתא דשמיא, אבל בשעת הניתוח הרי יש כאבים, שכואב למי שמנתחים אותו, וגם כואב למי שאוהב אותו ומרגיש בכאבו, אבל אף על פי כן ודאי שהניתוח אינו אכזריות, אלא זו ההצלה שלו, שבזה מאריכים את חייו, ואדרבה זה בא מצד מידת הרחמים, ומידת הרחמים מחייבת גם את זה, אמנם יש כאב מצד אחד, אבל מצד שני יש חסד ורחמים של אריכות ימים. ולכן כשיש דבר כזה רח"ל, האב שמח בזה שמנתחים את הבן, ואמנם גם כואב לו על הצער והייסורים שהבן סובל, אבל זו לא סתירה, מצד אחד יש שמחה על אריכות החיים ומצד שני כאב על הצער, אבל זו לא אכזריות.

ומעשה שהיה בתקופת השואה שהנאצים ימ"ש לקחו להריגה את הילדים תחילה, והיה שם יהודי אחד שהיה לו כסף ויכול היה לשחד אותם שיצילו את בנו, אבל ידע כי אם ישחררו את בנו יתפסו במקומו ילד אחר, מפני שאותם הרשעים היה

להם מספר קבוע של ילדים לקחת להריגה בכל יום רח"ל, והלך לשאול את הרב אם מותר לו להציל את בנו על חשבון ילדים אחרים, והרב לא ענה לו על שאלתו, והבין מזה כי על פי ההלכה אסור לעשות דבר כזה, והתגבר וכבש רחמיו ולא הציל את בנו.

זו היתה מדרגתו של אברהם אבינו, שעליו נאמר (נחמיה ט, ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, שלמות האמונה, להרגיש ולחיות שכך היא האמת, וכל כלל ישראל יש לו את הדרגה הזאת בירושה מאברהם אבינו, אמנם כל יחיד ויחיד זה תלוי בבחירתו, אבל הכלל יש לו את המדרגה הזאת.

ויעלהו לעולה תחת בנו'

מהות הקרבן - כבוד שמים ע"י הכוונה

פירש רש"י מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאילו היא עשויה בבני, כאילו בני שחוט, כאילו דמו זרוק, כאילו הוא מופשט, כאילו הוא נקטר ונעשה דשן, ע"כ.

והיינו שהיה צריך להיות כבוד שמים על ידי יצחק בזה שהוא יהיה עולה, קרבן לה', אבל הקב"ה אמר לאברהם שלא יקריב את יצחק, אלא יעלה את האיל לעולה במקומו, ובזה יהיה כבוד שמים במחשבה, "תחת בנו", כאילו בני שחוט וכו'.

כלומר שבאמת האדם חייב למסור את כל מהותו לכבוד שמים, אבל אסור לו להקריב עצמו, והוא חייב לחיות, וחי בהם ולא שימות בהם (יומא פה, ב), לכן במקום זה הוא מביא קרבן, ומה שהיה ראוי לעשות לו עושים לקרבן, ועל ידי זה יש כבוד שמים, וענין הקרבנות הוא שהאדם יחשוב ויתבונן בכל זה ויתעורר לתשובה שלמה.

הודעה ובקשה

נשמח לקבל חידושים והנהגות ממרן שליט"א בענין שמיטה ומצוות התלויות בארץ
ניתן לשלוח לכתובת MIMAGED111@GMAIL.COM

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMAGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

צרכי שבת נעשים ביו"ט וע"כ בעינן להיתרא דהואיל. ושמעינן מינה דאף איסור מלאכה ידידה אינו מה"ת אלא מחמת המוקצה. ואמנם הסברא היתה נותנת לאסור כדברי רע"א.

ושאלתי את החזו"א מהגמ' ביצה דף ד' (אחר כך ראה ששואלים זאת אחרים), והחזו"א ענה שאין שייכות בין דין צרכי שבת נעשין ביו"ט לדין שני קדושות. ואף שברש"י ותוס' פסחים דף מ"ו ב' ביארו דין צרכי שבת נעשין ביו"ט בכך שהיא קדושה אחת אי"ז שייך לנדון דריש ביצה שגבי נולד ודין הכנה וכו'. ובאמת מסברא נקל לחלק ביניהם. אבל אחר כך ראה שהרמב"ן פסחים תלה את הסוגיות זה בזה והדרא קושיא.

קרבן שיש בו כזית בשר חולין פסול

שאלתי את החזון איש במי שמכר כזית בשר מבהמתו ממקום שאינו עושה אותה טריפה. ואחר כך הקדיש אותה לקרבן. אם הקרבן כשר, שהרי אם יחתכו את חתיכת בשר החולין לא יפסל הקרבן בכך, שאין חרוץ אלא בעצם ולא בבשר כמבואר בכורות דף מ"א א'. והחזון איש אמר שהוא קרבן פסול, שקרבן צריך להיות כולו לגבוה. ואף שאם יחתכו יעשה כשר (אם אין בזה משום הקריבהו נא לפחתך) מ"מ כעת הוא פסול (ויש בזה מהגרי"ז).

סיפר שהוסיף להציע לחזו"א שיש בזה נ"מ לנדון אחר, במה שנחלקו תנאים באיסור קרבנות ביו"ט. שלכאוי יש אופן שמותר להקריב בו אפילו עולות אם יעשה כנ"ל שישיר בשר חולין ונמצא שהוא שוחט לאכילה שאינה משולחן גבוה. והחזו"א לא ענה ע"ז.

וביאר שעיקר הדבר להתיר שחיטה בבהמה כזו אף שעיקרה הקדש ומוטל לשוחטה מחמת ההקדש. מבואר ממה שרצו בגמ' ביצה כ להתיר שחיטה בקדשים קלים כיון שיש בהם בשר לאכילה. והאיסור הוא מפני שמשולחן גבוה קזכו ובנד"ד לכאוי אין סיבה לאסור. והוסיף לפלפל בזה שיש לומר לפשטות הסוגיות שצריך סכין כלי שרת ע"י תוס' ריש איזהו מקומן. שאסור לשחוט את החולין בסכין של הקדש (עכ"פ ביו"ט שעל כרחו עיקר שחיטתו לשם החולין) ויש לדון בזה משום גידולי הקדש (שרגלה אסורה באכילה מפני שהיא יונקת מכלל הבהמה).

במעשר שני יכול כל אדם לפדות על שו"פ

ע"י תוס' בתמורה דף ל"ב ד"ה מקדישין שבקדשי מזבח רק הבעלים יכול לפדות [ואולי גם אחרים בהסכמת

בורא פרי האדמה על גידולי עציץ שאינו נקוב

בבית הורי רצו לזרוע חסה למרור, ובאתי לשאול את החזו"א לפי דברי החיי אדם (כלל נ"א סעיף י"ז) דירק הגדל בעציץ שאינו נקוב ברכתו שהכל, שוב לא תועיל לו ברכת הכרפס, או שמא אף שאין ברכתו לכתחילה האדמה נפטר הוא בברכה זו. והחזו"א אמר מיד ברכתו האדמה¹, דלא קיי"ל כהחיי אדם בזה, ואמר לי טעם הדבר ולא מוחלט לי אם אמר כן מפני שנתקנה הברכה על המין ואי"צ לקיים מטבע הברכה בפרטות². או שנכון לומר פרי האדמה גם בעציץ כיון דסו"ס גדל באדמה. ונ"מ לגידולי מים. וכמדומה לי נכון האופן הראשון.

ולא שאלתי אותו אם הגדל בעציץ שאינו נקוב כשר למרור (ולמצה), לא היה לי ספק בכך³ (וכנראה גם אצלו).

בחור ישיבה אם נחשב סמוך על שולחן אביו

שאלתי את החזו"א אם בחור השווה בישיבה נחשב סמוך על שולחן אביו לעניני ממון. והחזו"א חילק בין ימי היותו בישיבה לימי היותו בבית. באחד אמר ודאי ובאחד ספק ואיני זוכר אם בישיבה ודאי אינו סמוך ובבית ספק או בישיבה ספק ובבית ודאי סמוך.

ויתכן שבמציאות של היום ודאי בחור נחשב סמוך על שולחן אביו. פעם בחור היה נוסע לישיבה וכמעט לא חזר חוץ מלחגים. לא היתה תקשורת והבחור היה מנותק מהבית. היום בחור נוסע כל פרק ופרק ויש אופנים שונים לקשר כך שהבחור נשאר בבית כל הזמן.

צרכי שבת נעשין ביו"ט

בגמ' ביצה דף ד' אמרו אושפיזכניה דרב אדא הוו ליה הנך ביצים מיום טוב לשבת, א"ל מאי לאטווינהו האידינא וניכלינהו למחר א"ל אפילו רבי יוחנן לא שרי אלא למחר אבל ביומיה לא. והתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה כו'. השאלה היתה אם מותר לו לצלותם ביו"ט לצורך שבת, ואמר לו שאסור לטלטלם. ויש להקשות מכאן על דברי רע"א (קמא ח') שבדבר האסור מדרבנן יש איסור מלאכה ביו"ט מן התורה כיון שאינו ראוי. שהנה יש כאן איסור מלאכה מה"ת שהרי אסור לאוכלם היום ולא שייך הואיל. ולמה אמר רק שאסור לטלטל (ודוחק לומר שהורה לו שאפילו לטלטל אסור וכ"ש מלאכה). וא"ת אתיא כמאן דאמר צרכי שבת נעשים ביו"ט, הרי כתב הרמב"ן במלחמות פסחים פרק שלישי דמאן דאית ליה שתי קדושות סבר אין

¹ וכ"כ הקרן אורה מנחות ע' א' דיכול לברך בורא פרי האדמה על הגדל בעציץ שאינו נקוב דמ"מ הוא בכלל גידולו מן הארץ.

² כתב החזו"א במכתב וז"ל, אני אומר שמושג "פרי" מצד השפה והלשון אין לו שום הגדרה לענין ברכה, שאינו מודה לה' על החתיכה שהוא אוכל אלא על המין שברא בעולמו, וכל שמה שהוא אוכל הוא תולדת המין שפיר מברך. (מכתב החזו"א נדפס בספר אבן ציון).

³ יעוי' פסחים ל"ה ב' דאין יוצאין מצה בטבל ואמינןן לצ בטבל טבול מדרבנן שגדל בעציץ שאינו נקוב, ומבואר דיוצאין בו.

תעשון דרך שחיטה כמבואר בגמ' ע"ז הנ"ל. ואת שאר התירוצים איני זוכר.

סילוק בזיכין אינו עבודת פנים

במנחות דף י"ג ב' שנינו אומר היה רבי יוסי כו' וכן אתה אומר בשני בזיכי לבונה ובשי"מ פירש הר"ש משאנץ שפיגל בסילוק בזיכין. וקשה הרי דעת רבי יוסי להלן שם שאין מפגלין בדבר הנעשה בפנים, ואיך יפגל בסילוק בזיכין שבהיכל. ונתקשיתי בקושי' זו בבחרותי כלשמדתי בירושלים ושלחתי השאלה לב"ב לחזו"א ע"י שליח, החזו"א השיב שסילוק בזיכין אינה עבודת פנים. אלא שהשולחן הוא בפנים וממילא מוכרחים לעשות את סילוק הבזיכין בפנים. וכה"ג שפיר מפגלין בה. ויש להקשות על דבריו מהגמ' בזבחים דף יד. גבי הולכת הבזיכין שאפילו אם תוך הפתח כלפנים ואפשר להעמיד את השולחן בחלל הפתח מ"מ אי אפשר לבטל הולכת הבזיכין בהושטת יד. והנה יכול לסלק הבזיכין כלפי חוץ והוא נמצא כבר במקום הראוי להקטרה וכיון שעבודת הולכה שייכת רק אחר קמיצה בטלה לה הולכה. ולכאוי מוכח שעבודת הסילוק צריכה להיות בפנים ואינו רשאי לסלקן כלפי חוץ.

ואמנם נסתפקתי אם הולכה מלמעלה למטה קרויה הולכה. וכגון כהן שעמד על המזבח וקמץ והורידה על המזבח להקטירה, או עמד ע"ג רצפה לרבי יהודה והוריד כנגדו לארץ. אם יש לזה תורת הולכה כיון שלא שינה מקומו אלא קירבו לקרקע כנגד אותו מקום. ואם נאמר שהולכה בהורדת ידו כנגדה לארץ חשיבא הולכה תתישב הקושי' על דברי החזו"א.

דם קדשים שבצואר אינו נפסל

שמעתי ממרן החזו"א זצ"ל דדם שבצואר בהמה אינו נפסל בשקיעת החמה.

נחלק על המעשה רב

בכמה מקומות שנחלק החזו"א על האמור במעשה רב, אחד מהם על המצוה לאכול מצה כל ימי פסח. ועל שיעור רביעית למים אחרונים, החזו"א אמר על כך: איפרישע נטילה. (ושמותר לעטוף המזוזה). - החזו"א לא נחלק על הגר"א אלא על כותב המעשה רב (שאמנם היה מופלג מאוד).

ונראה לפרש מחלוקתו על 'מצות מצה', שמבואר בכמה מקומות שהחזון איש סבר שאין ללמוד דין מפתו של מקרא אם אינו מוזכר בתורה שבעל פה בתלמודים ועכ"פ בספרי וכו'. ואף שדבר שמפורש בתורה כגון לא תיקום בני עמך רשאים אנו לנהוג כגון שמותר לנקום בנכרי הגם שאין כתוב מזה בתלמוד. מ"מ קרא דשבעת ימים דרשוהו חז"ל ואף שפשוטו של מקרא כגר"א, אין לנו. (ופעמים גם המוזכר בספרי אינו כדאי לדחות שתיקת התלמוד כמש"כ הרמב"ם בשלא הביא דברי הספרי.

הבעלים]. משא"כ קדשי בדק הבית. ובאחיעזר דיבר בזה. ולכאוי ק"ו במנחות. גם בקדשי בדק הבית יש חילוק בין הבעלים לאדם אחר כמו שכתבו תוס' בכמה מקומות שמ"ש שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ נתחלל הוא רק בבעלים אבל אדם אחר צריך לפדותו בשיווי.

ובמנחת חינוך מצוה תע"ג כתב דה"ה במעשר שני דאמרינן חללו על שו"פ מחולל הוא רק בבעלים. והנה לדברי המנ"ח אין נפ"מ בין אם העושה את פעולת הפדיון הוא בעל המעות או בעל הפירות, דלעולם פעולה כזו מורכבת מדין הבעלות של מה שהוא בעלים עליו ומדין השליחות (או הזכי') של הדבר השני, וביסודו בשני האופנים, הו"ל בעלות או שליחות עליו [שאינו נפ"מ בזה (וכמש"כ החזו"א בדמאי)], של בעל הפירות, ובעלות [או שליחות עליו] של בעל המעות, ולדברי המנ"ח בתרווייהו בעו שויו. [ובגוונא דתרווייהו דחד בעלים, והפודה הוא שליח בעלמא, פשיטא דסגי בפרוטה וכי היכי דבעי חומש ודלא כמ"ש בשם הגר"א שהביא החזו"א הנ"ל ויש לי בזה הרהורי דברים מתוס' בב"ק וכעת ל"ע].

ושאלתי למרן זלל"ה וענני בהחלט שאין הדין כן כמנ"ח, ע"כ. ולכאוי ההפרש משום דבהקדש אין הבעלים משתתף בפדיון ומשא"כ במע"ש סוף סוף מכח בעלים דמע"ש אתי (ואע"פ דהמעות של הזולת, וע"כ יש בזה הדין דש"פ, (וכ"ז פשוט דאין נפ"מ גם אם אדם שלישי יפדה מע"ש דאחד על מעות של שני בשליחות שניהם ואי"צ לפנים).

עציץ נקוב בשביעית

זריעה בעציץ שאינו נקוב בשביעית החזו"א בספר דן בזה אי שרי, ואין ברור מסקנתו להלכה, ושמעתי מפיו ז"ל לקולא.

אם מעשר שני ורבעי קדושה אחת

שאלתי את החזו"א אם פרוטה חמורה של רבעי מועלת למע"ש, ואמר שמועלת. (ויש מעלה ברבעי על מע"ש שאינה תלויה בשנת מעשר שני וקל למוצאה גם בשנת מעשר עני ושביעית) שאלתי אם אפשר לצרף חצי פרוטה של רבעי וחצי פרוטה של מע"ש לפדיון, ואמר שהם קדושה אחת ומצטרפים⁴. הגר"ח"ק שליט"א שמע זאת ממני והדפיס כן בד"א. אך הגר"י ברטלר העיד ששמע ממנו שהן שני קדושות, ודומה ששמועתו מאוחרת והיא משנה אחרונה.

והנה באמת דין רבעי חמור שאם במעשר י"א שהוא מדרבנן מפני שקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבא (סה"ת), ודעת הרמב"ם שצריך ביאת כולכם. הרי רבעי הוא מן התורה. ומעתה אם רבעי מן התורה ומעשר שני מדבריהם לכאוי אי אפשר לצרף שניהם לפרוטה ודברי החזו"א לא נאמרו למעשה אלא להעמיד עיקר הגדר.

לא תעשון דרך שחיטה

בב"ק דף ע"ו חייב ר"ש גנב והקדיש ואח"כ טבח בד' וה' ומוקי לה ריש לקיש בשוחט בעלי מומין בחוץ. ושאלתי את החזו"א הרי יש בזה לאו דלא תעשון וריש לקיש אית ליה בכתובות דף ל"ד ב' דאמרי' קס ל' בדרבה מיני בחייבי מלקות שוגגין. החזו"א ענה לי ארבעה אופנים בזה אחר זה, והראשון היה שההקדמה אינה נכונה, אין לא

בספר הזכרון "עדות ליוסף" נדפסו עוד שמועות

מהגאון שליט"א משמ' דמרן החזו"א יעו"ש,

ועוד יש בכת"י שלא נדפסו לע"ע.

⁴ [ע"י ל' שיטמ"ק ערכין י"ד ב' שקדושתן שוה כיון שדיניהן שוין, ואינו מוכרח שכוונתו לגדר זה].

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. וראש כולל 'בית דוד' חולון

הכינו שניצלים לשמחת שבע ברכות, ונתברר ששליש מהם, טיגנו במחבת חלבית

וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וְכָן הִבָּקֵר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ. (וירא יח-ח)

שאלה

מעשה שהיה שמשפחה התארגנה לעשות שבע ברכות, עבור אחיהם, וחילקו ביניהם שכל משפחה תכין חלק מהדברים, והחליטו שאת המנה העיקרית שהיא השניצלים, יחלקו לשלושה, וכל אחד יעשה שלישי. ואכן כל אחד מהמשפחה עשה שלושים שניצלים, ובלילה הביאו אותם למקום השבע ברכות, ועירבבו אותם ביחד, וביחד היה להם תשעים שניצלים. אחת הנשים שהכינה את השניצלים, סיפרה לפי תומה לחברותיה, שאתמול הלכה מיוחד לקנות מחבת חדש, כדי שיהיה לה להכין את השניצלים, בתה שעמדה לידה, החוריה כולה וסיפרה לאמה, שהיתה בטוחה שהמחבת שאמה קנתה היא עבור דברים חלביים, ולכן הכינה לעצמה היום חביתה עם חמאה, במחבת החדשה. נתברר שבתוך תשעים השניצלים יש שלושים שניצלים שהם אסורים מטעם בשר בחלב. עתה הם שואלים האם כל השניצלים הם אסורים, או שמא הם בטלים ברוב?

תשובה

כתב השו"ע (יו"ד סימן קט ס"א) חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות, מין במינו יבש ביבש חד בתרי בטיל, ומותר לאכלן אדם אחד, כל אחת בפני עצמה. אולם, בחתיכה הראויה להתכבד, מבואר בשו"ע (שם סימן קא ס"א) שדינה כבריה ואפילו באלף אינה בטילה. ולכאורה בענינו אף שהוא יבש ביבש, ואפשר לבטלו בחד בתרי, מ"מ הלא שניצל הוא דבר הראוי להתכבד בו, ואינו בטל.

ואף שאין איסור חתיכה הראויה להתכבד, אלא אם כן איסורה מחמת עצמה, ולא מחמת בליעה. מ"מ הא כתב השו"ע (שם ס"ב) שבבשר בחלב אף אם איסורה מחמת בליעה אינה בטילה. והטעם כתבו הט"ז והש"ך (סק"ג) לפי ששניהם לבד הם מותרים, ורק ביחד הם אסורים, הפכו שניהם להיות, כגוף האיסור, ולא הוי רק בליעת איסור. [ויעוין בפרי תואר (סק"ג) שכתב שבשר עוף בחלב, הגם שאסרוהו חכמים, לא עשו אותו

איסור מחמת עצמו, אולם בפמ"ג (משב"ז סק"ג) כתב דבשר עוף בחלב שהם אסורים מדרבנן, הוי חתיכה הראויה להתכבד, דשניהם הם גוף האיסור ודלא כהפרי תואר].

וגם יתכן שהשניצל אינו בטל, כמו שכתב הרמ"א (שם סימן קי ס"א) דדבר שדרכו למנותו תמיד אינו בטל. ולכאורה כהיום שניצל מוכן אינו נמכר באומד, אלא לפי המניין ואינו בטל, ואף אם לפעמים נמכר באומד, הא כתב הש"ך (סק"ט) שנוהגים בזה להחמיר.

ויש לדון שאולי מותר לחתוך את השניצל, ואז כבר לא חתיכה הראויה להתכבד ויבטל ממילא, דהנה כתב רע"א (גליון על השו"ע סימן קא ס"ז) שאם נתערב חתיכה הראויה להתכבד של איסור דרבנן בחתיכות אחרות, לדעת השו"ע (סימן צט ס"ו) שאם נתערב איסור בהיתר מעצמו, מותר להוסיף עוד היתר כדי שיתבטל, מותר גם בחתיכות לחותכם לכתחילה כדי שתתבטל, כיון דכבר מעורב אלא דלא בטל מחמת שראוי להתכבד, לא חמיר מתערובות חד בחד, ומה שמחתכם לבטל הוי כמוסיף ומבטל, ועיין, יעו"ש. [ויעוין בשו"ת ראשי בשמים (סימן מד) שכתב שאף לדעת השו"ע אסור לחתוך חתיכה הראויה להתכבד, שאם לא תאמר כן, אם כן ביטלת כל דין חתיכה הראויה להתכבד באיסור דרבנן, ומה הועילו חכמים בתקנתן להחשיב איסור זה שלא יתבטל. והוסיף להביא לכך כמה ראיות, עיי"ש].

והנה לדעת הרמ"א (שם סימן צט) האוסר להוסיף היתר בידים כדי לבטל, גם אסור לחותכם, אולם לדעת השו"ע שכתב רע"א שמותר לחתוך באיסור דרבנן, הוא הדין בענינו כיון שאיסור בשר של עוף בחלב, אינו אסור רק מדרבנן. נמצא שבנידונו השניצלים אסורים מדרבנן, ויכול לחתוך כל שניצל לחצי, ולא יהיו חתיכה הראויה להתכבד, ויבטל ברוב.

אלא שאף לדעת השו"ע אין ההיתר ברור כל כך, כי כבר הביא הב"י (שם) מחלוקת הראשונים, שיש אומרים שאף לשיטות שמותר להוסיף אינו אלא לאיסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה, [וכן כתב הש"ך (שם ס"ק יז)]. עוד הביא הב"י שנחלקו הראשונים אם בשר עוף בחלב, חשיב יש לו עיקר מן התורה, כיון שאיסור בשר בהמה בחלב הוא מן התורה או כיון שכל

איסור בשר עוף בחלב הוא דרבנן, לא חשיב עיקרו דאורייתא. והרמב"ם (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כז) כתב חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן טעם בקדרה, מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם, וכן כל כיוצא בזה. הרי שהתיר מפורש בבשר עוף בחלב.

והנה הדרכי תשובה (שם ס"ק עו) הביא מחלוקת הפוסקים בדעת השו"ע, דעת השפתי דעת שלדעת השו"ע אף באיסור של דבריהם שיש לו עיקר מן התורה, מותר להוסיף עד שישיים. ובפר"ח ובפרי תואר התירו כל האיסורים בין שיש לו עיקר מן התורה, ובין שאין לו עיקר מן התורה, ובלבד שנפל מעצמו, ולא עירבו בידים.

וגם רע"א (גיליון סימן צט ס"ו) כתב בשם האליה רבה שכל מה שהתיר השו"ע לרבות היתר כנגד האיסור בדרבנן, דוקא באופן שהאיסור נפל מעצמו, אבל אם הפילו האדם בשוגג אסור להוסיף כנגדו ולבטלו, ולשיטתם בענינו אסור לחתוך כיון שהביטול של השניצלים היה על ידי שעירבבו אותם בידים. ונראה שאין דברי האליה רבה אמורים אלא כשעירב את האיסור וההיתר בכונה תחילה, אלא שהיה שוגג בכך, שלא ידע שאין לנהוג כן, אבל אם עירבבו כיון שלא ידע כלל מהאיסור, זה נחשב לנפל מעצמו.

לסיכום: נמצא שלדעת הרמ"א בכל אופן אסור לחתוך את השניצלים, ולדעת השו"ע יש כמה סניפים להתיר לחתוך, א. דעת הפרי תואר שאין בבשר עוף בחלב, דין חתיכה הראויה להתכבד, ב. דעת רע"א שמותר לחתוך. והכא נראה שמותר לחתוך כי דעת הרמב"ם ועוד ראשונים, וכן הסכימו גדולי האחרונים בדעת השו"ע, שבשר עוף בחלב נחשב לאין לו עיקר מן התורה, ומותר להוסיף איסור, וגם שנחשב כאילו נפל מעצמו, ועדיין צ"ע.

ואם כנים דברינו שלפי דעת השו"ע מותר לחתוך, יתכן שבענינו אף לדעת הרמ"א יהיה מותר לחתוך, והטעם שכתב הדרכי תשובה (סימן צט סק"ע וס"ק עו) שבהפסד מרובה ושעת הדחק מותר אף לדעת הרמ"א, ואולי בענינו שהוא הפסד מרובה ושעת הדחק, אולי מותר לחתוך אף לדעת הרמ"א, וצ"ע.

האם חייבים להודיע למוזמנים שאין כאן איסור וביטול ברוב

שאלה

באופן הנ"ל שהשבע ברכות הוא לבני ספרד הסומכים על השו"ע, וחתכו את השניצלים, או שהרב פסק להם שהוא הפסד מרובה ושעת הדחק ומותר לחתוך וביטול ברוב, האם יש להודיע

זאת לאורחים או לא?

תשובה

כתב הרמב"ם (פ"י מהלכות מעשר הי"א) מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי וצריך להודיען, והעני עצמו והאורח אם רצו לתקן מתקנין.

וגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לי שכיון שהרמב"ם הביא זאת רק לענין דמאי, ולא לשאר איסורים, משמע שדוקא לגבי דמאי יש להודיעם, והטעם כיון שהעניים והאורחים עדיין יכולים לתקן את האיסור.

אולם בפתחי תשובה (יו"ד סימן לא סק"ב) הביא בשם שו"ת חת"ס (או"ח סימן סה) שהפסד מרובה לא הותר, אלא לבעל הבהמה ולבני ביתו משום הפסדו, אבל אחרים למה יקנו ממנו לכתחלה, וקרוב לוודאי שמחוייב להודיעם ואם לא הודיעם ומכר סתם אפשר הוה מום במקח וחוזר. וכתב בשו"ת דברי משה (סימן מב) שדברי חת"ס לא נאמרו אלא במוכר, אבל במכניס אורחים, אין צריך להודיעם.

והנה אמרינן בבבא מציעא דף פז ע"א כתיב 'לושי ועשי עגות' וכתב 'ויקה חמאה וחלב וכן הבקר' ואילו לחם לא אייתי לקמייהו, אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה גדה, ולכאורה הרי לפי מה שחשב אברהם אבינו שהם ערביים, למה לא נתן להם לאכול וכי יש להם קפידא לאכול חולין טמאים. הרי שלא כיבד אברהם לאורחים מה שהוא עצמו לא אכל, דכיון דהוא אכל רק חולין על טהרת הקודש, ואעפ"י שאורחיו הישמעאלים אכלו גם טומאה, בכל זאת אברהם אבינו לא רצה לתת להם ממה שהוא לא אוכל. ולפי זה גם בענינו אם המארח אינו אוכל, לא יאכילנו את האורחים.

ובחשוקי חמד פסחים (דף לה ע"א) הבאנו בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שאמר שגבאי צדקה יכול לחלק לעניים גם מה שהוא אינו אוכל, ואין ראייה מאברהם אבינו דהתם נשארו מנות יפות עבורם, חוץ מהלחם, והוא בן בקר רך וטוב, לשונות בחרדל וחמאה וחלב, אבל אם יחסר לעניים, אין למנוע מהם בשר כשר, אבל באמת באופן שיש עבורם שפע, אזי אין ליתן להם מה שהוא עצמו לא אוכל.

ויתכן שבענינו לכו"ע יש להודיעם, מאחר ואין ההיתר ברור כל כך, הדעת נותנת שצריך בעל הבית להודיע לאורחיו שחלק מהחתיכות טוגנו במחבת חלבית. (ח"ח ב"מ פז).

מערכי תורה

פר' וירא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אכילת המלאכים אצל אברהם - יתרון האדם על המלאכים

במדרש רבה פרשת יתרו (פכ"ח) איתא שבשעה שעלה משה רבנו למרום לקבל את התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישיין הימנו, לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו. ומבואר דמפני שאכלו אצל אברהם היו צריכין ליתן למשה לקבל את התורה.

ובפשטות היינו משום הכרת הטוב, שהיו צריכין להכיר טובה לאברהם אבינו על ההכנסת אורחים שהכניסן לתוך ביתו.

ונראה לבאר הענין דבזה שהמלאכים נתארחו ואכלו אצל אברהם, בזה נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, דזהו עצמו של הכנסת אורחים שבעל הבית משפיע מטובו על האורח, ואם כן בזה שנתארחו ואכלו אצל אברהם נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, והם המקבלים ממנו, [והגם שהיו מלאכים, מ"מ באותה שעה שבאו אצל אברהם, היו צריכין למאכלו של אברהם אבינו], ולא רק שהם מקבלים מהמשפיע, אלא שהם גם תלויים באברהם, שצריכים וזקוקים הם לו שיתן להם ממאכלו.

והנה בנפש החיים שער א' פרק י' כתב שבדבר אחד יש יתרון גדול לאדם יותר מהמלאכים, והוא הכח להשפיע ולהאיר בכל העולמות, וגם המלאכים עצמם משיגים עליה ותוספת קדושה על קדושתם מכח מעשה האדם, ולכן אין המלאכים אומרים קדושה עד שישראל מקדישים קדושה למטה, מפני שאין בכוחם ויכלתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם להקדיש ליוצרם עד עלית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. וזהו גם ענין אמירת פרק שירה המבואר בחז"ל, שעל ידי אמירת האדם אותו, הוא נותן כח למלאכים והשרים של כל אלו הבריות שיאמרו אלו השירות, ועל ידי זה הם משפיעים שפע בכל התחתונים עכ"ד הנפש החיים, ומבואר דכח ההשפעה של המלאכים תלוי בישראל, ובענין זה גדולים ישראל מהמלאכים. וכוחם של ישראל הוא ע"י התורה, כמו שהאריך שם בשער ד' שהכח של ישראל להשפיע בכל העולמות הוא מכח התורה דקודשא בריך ואורייתא וישראל חד הוא.

וא"כ נמצא דבקבלת התורה מקבלין ישראל את הכח להיות המשפיעים על המלאכים, והמלאכים נעשים זקוקים ותלויים בישראל, שישראל יביאו עליהם השפעה.

מעתה יש לבאר, דזהו שאמר להם הקב"ה אי אתם מתביישיים הימנו שאכלתם בתוך ביתו, דכיון שאכלתם בתוך ביתו ואתם המקבלים ממנו, והוא המשפיע אליכם, וכבר הוקבע הענין שאברהם הוא המשפיע, והמלאכים הם המקבלים ממנו, אם כן ראוי הוא גם עכשיו לקבל את התורה, וע"י קבלת התורה יהיה להם כח התורה להשפיע על המלאכים, ושיהיו המלאכים תלויים, ומכח המעשה שאכלו אצלו ונעשה הוא המשפיע והם המקבלים, ממילא אין להם הכח לעמוד כנגדו ולעכבו מלקבל את התורה ולהיות המשפיע אליהם.

והנה במדרש (מדר"ר פמ"ח) הקשה דבתחילה כתוב 'שלשה אנשים נצבים עליו', ואח"כ כתוב 'והוא עומד עליהם', ומתרץ המדרש דקודם שאכלו אצלו, היו הם נצבים עליו, ואחר שאכלו אצלו הוא עומד עליהם ואימתו מוטלת עליהם. ולפי"ד יש לבאר דברי המדרש, שע"י שאכלו אצלו, נעשה אברהם עומד עליהם, היינו שהוא מעליהם והוא המשפיע להם, והם נעשו מקבלים ממנו, ובזה הוטלה עליהם אימת אברהם.

'יוקח נא מעט מים'

כשבאו המלאכים אל בית אברהם כתוב (י"ח, ד') 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם'. וברש"י כתב, כסבור שהם ערביים שמתחיים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. ועדיין יש לדקדק, למה אמר אברהם שיקחו 'מעט מים', והרי כיון דהמים באו בשביל שירחצו רגליהם, ממילא יתנו להם כדי רחיצת רגליהם, ולמה הוסיף אברהם אבינו שיהיה זה 'מעט מים'.

ויש לומר בזה, דהנה הדין הוא דנכרי מבטל עבודה זרה שלו, וא"כ יש לומר דברחיצה מועטת כבר מבטל בזה את העבודה זרה, ולזה סגי במעט מים, שרחיצה מועטת זו, תהיה מעשה ביטול על העבודה זרה שעל רגליהם, ושוב אין צריך שירחצו את כל רגליהם, דהעבודה זרה כבר בטלה. מעתה יש לומר, דכיון שפירש רש"י דכל הרחיצה באה רק בשביל שהקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו, אמר אברהם 'יוקח נא מעט מים', דעל ידי מעט מים ורחיצה מועטת, כבר יבטל שם עבודה זרה מהאבק שעל רגליהם, ולכן אין צריך מים בשיעור של כדי רחיצת רגליהם, אלא סגי בשיעור מועט של תחילת רחיצה, דבזה כבר סגי לבטל העבודה זרה.

מצרים - בשר המזרים בשרם

כתוב (כ"א, ט') 'ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק'. צריך ביאור למה לא קראו הכתוב בשמו 'ישמעאל', אלא סתם שמו וקראו בן הגר. עוד צריך ביאור למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, ומאי נפק"מ בזה שהיא מצרית.

והנה שרה אמרה לאברהם שיגרש גם את הגר, ולכאורה צריך ביאור למה אמרה לגרש את הגר, והרי כל הטעם לגירושו של ישמעאל היה מפני שהיה מצחק, ואם כן הוא טעם לגרש את ישמעאל, ומה זה נוגע לאמו, ולמה אמרה לגרשה, ואם ישמעאל חטא אמו מה חטאה. ויש לבאר דמעותיו הרעים של ישמעאל שהיה מצחק באו לו מרוח אמו, והשורש לכל דרכו הרעה הוא מחמת היותו בן מצרית שהם שטופי זימה ועליהם הכתוב אומר 'בשר חמורים בשרם וגו', ולא היה זה הנהגה שחידש מעצמו, אלא היה זה הליכה בדרכי מצרים, שבאו לו מכח אמו שהיתה מצרית, ולכן אמרה שרה שיגרש גם הגר, שהיא הייתה שורש דרכו הרעה. ולפי זה יש לבאר דלכן קראו הכתוב 'בן הגר המצרית', ולא הזכיר את שמו, שבא לומר שראתה שישמעאל בהנהגתו מתייחס אחר אמו, ולומר שהוא מושפע מאמו. וכן מבואר למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, דזהו עיקר ושורש כל ההנהגה הרעה, וראתה שרה שישמעאל נוהג במנהגי מצרים הבאים לו דרך אמו, ועל כן אמרה לגרש אותם, אע"פ שרק את ישמעאל ראתה מצחק.

'אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך'

כתוב (כ"א, י"ב) 'אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך וגו'. צריך ביאור דלעיל כתוב 'וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו', ומבואר דרק על ישמעאל היה רע בעיני אברהם, אבל על שילוחה של הגר לא נזכר בכתוב שהיה רע הדבר בעיני אברהם. ונראה לומר, דהנה כתוב 'וירע הדבר מאד בעיני אברהם', וצריך להבין מהו מאד, דמאוד הוא ריבוי, והוא שייך היכן שיש שני דברים והאחד נמדד כלפי השני, בזה נופל הלשון מאד, אבל כאן לא היה אלא דבר אחד שהיה רע בעיניו על אודות בנו. ונראה דבזה מבואר בפסוק דבאמת גם על הגר היה רע בעיניו, רק שעל ישמעאל היה רע בעיניו יותר, ועל זה אמר הכתוב וירע הדבר מאד בעיני אברהם, שהיה זה רע בעיניו יותר ממה שהיה רע בעיני אודות הגר. ובזה יש לבאר הכתוב 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', ויש להעיר מה אתא לרבות במה שאמר לו כל אשר תאמר. ולפי המבואר דעל שניהם היה רע בעיני אברהם יש לומר דבא לומר לאברהם דישמע בקול שרה בין על הגר ובין על ישמעאל. [ועיין בתוספתא סוטה פ"ה].

'אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה'

אחר שהקריב אברהם אבינו את האיל לעולה תחת יצחק, כתוב (כ"ב, י"ד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא השם יראה, אשר יאמר היום בהר השם יראה', וברש"י הביא ע"ז דברי הירושלמי במסכת תענית, ה' יראה עקידה זו, לסלוח לישראל בכל שנה, ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים, בהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה. נראה לבאר הדברים, דהנה בכל קרבן לאחר שנגמרו כל עבודות הקרבן, דין הקרבן הוא שנעשית מצוותו וכיפר והלך לו, ויצא מידי מעילה, ואין בהאפר שום קדושת ושם קרבן, וכדתנן ביומא דף נ"ח דאחר שירדו הדמים מהמזבח יצאו לחולין ונמכרים לגננים לזבל בהן את השדות. ועל זה באה תפלתו של אברהם אבינו, שאפרו של יצחק יהא 'צבור ועומד לכפרה', היינו שבאפרו של יצחק לא יהא הדין כבכל הקרבנות שנעשית מצוותו וכיפר והלך לו, אלא שלעולם יהא בהאפר שם קרבן, ולעולם יהא נחשב שהוא עדיין בהקטרה, וממילא לעולם נחשב שהקרבן הוא קרבן קיים, וזהו ביאור דברי חז"ל שאפרו של יצחק יהא צבור ועומד לכפרה, ר"ל שלעולם אפרו של יצחק שם קרבן עליו, וממילא לעולם האפר עצמו מוכן לכפרה, והכפרה שיש לעולם לא תהיה מכח זכות העבר, שבדורות הקודמים יצחק הקריב עצמו, אלא בכל הדורות אפרו של יצחק עצמו עדיין הוא בהקרבנותו עומד, והאפר בעצמו נחשב קיים והוא עצמו עומד לכפרה.

'ועולתך ידשנה סלה'

והנה במדרש תהלים איתא על הפסוק 'ועולתך ידשנה סלה', אמר רבי תנחומא, ועולתך ידשנה סלה, זה יצחק שנעקד על גבי המזבח כעולה, והיינו דפסוק זה נדרש על הקרבנות של יצחק, ולפי זה נראה לבאר המשך הכתוב 'ידשנה סלה', דר"ל שהדשן יהיה קיים לעולם, ו'ידשנה', היינו שהקב"ה מדשן את הקרבן לעולם, שזהו כהפיכת איברים בצינורא, דחשיב עבודת הקטרה, וכמבואר בגמ' בשבועות דף י"ז ע"ב, והיינו כמו שנתבאר, דאפרו של יצחק צבור ועומד, היינו דלעולם לא נגמרה עשיית מצותה, ולעולם ההקטרה נמשכת. והנה בגמ' בזבחים דף ס"ב ע"א איתא דכשעלו מן הגלות מהיכן ידעו מקום המזבח היכן הוא, ורבי יצחק נפחא אומר, דאפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום. ולכאורה יש לדון בזה, דמה שאפרו של יצחק מונח באותו מקום זה ראייה דבשעת העקידה היה זה מקום המזבח, שאז הוקרב שם האיל, אבל מהיכן ידעו שגם היום מקום זה הוא מקום המזבח. אכן לפי המבואר נראה היטב, דאפרו של יצחק נשאר לעולם בהקרבנותו, ולעולם חשיב שהוא באמצע הקטרתו, ועל כן באותו מקום שהוא צבור, בעל כרחך דשם הוא מקום המזבח, ועל כן גם היום המקום שאפרו של יצחק צבור, הוא מקום המזבח. ולפי זה נראה לבאר מה שאומרים בתפלת מוסף בראש השנה, 'ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, דתראה לפניך, ר"ל שלא רק שיזכור את העקידה שהייתה בדורות הקודמים, אלא היא תראה לפניו עכשיו, כיון דבאמת גם עכשיו העקידה קיימת וההקטרה נמשכת בזה שאפרו צבור ועומד על גבי המזבח, ועדיין לא נגמרה עשיית מצותה. ויש להוסיף דעיקר תפלה זו בראש השנה, מיוסד הוא על פי דברי חז"ל אלו בירושלמי, שאמרו שה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

מתלמידיו של אברהם אבינו

שם שתשעה קיימין ולא מתו ע"ש).

עכ"פ מה שאנחנו רואים מדברי הגמ' שאלעזר לא נתן לר' בנאה להיכנס אבל כשביקש ממנו ר' בנאה שיגיד לאברהם שהוא נמצא בחוץ אברהם אבינו הכניסו, וזה דבר נורא מרגש שאמורא נכנס לאברהם אבינו, ומסתמא כל מי שהוא מתלמידיו של אברהם אבינו יזכה לזה, (היום יש הסעות למירון ולרבי יהודה בר אילעאי ולמערות אביי ורבא, אבל בביאת המשיח לא יוכלו להיכנס לכל קדושי עליון אלו, הם יחיו ולא יקבלו את כולם, ובשביל לזכות להיכנס אליהם נצטרך להיות ראויים לכך, כתוב בספר חסידים שרק מי שלומד את תורתם יהיה זכאי לכך).

ועלינו להתבונן ביסוד הדברים, מה זה עין טובה, מה זה רוח נמוכה, ומה זה נפש שפלה.

ועל ראשון ראשון, נתבונן במעלת עין טובה שזה אחד הדברים החשובים והיסודיים לכל בן עליה, ידוע שבסלבודקא עבדו הרבה על עין טובה, זה עבודה לא פשוטה.

להדבק במידה אחת להיות שלם בה

איתא באבות: אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה לב האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר אומר לב טוב, אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם (ב, ט).

(בחבר טוב ישנם שני פירושים או שאדם ימצא חבר טוב וזה הפשט הפשוט, אבל רבנו יונה אומר, תהיה חבר טוב לשני, ושתייהם אמת, ונושא זה קשור לפרשת השבוע כי הרי אחד מהניסיונות של אברהם אבינו היה גרש את האמה הזאת להיות וישמעאל היה מצחק, ובהזדמנות אחרת נדבר על הנושא של חבר טוב).

והנה לכאורה יש לתמוה בלשון המשנה איזו היא דרך ישרה, מדוע לבחור רק בדרך אחת ועיין בפירוש רבנו יונה וז"ל: בכל המידות טובות והישרות יש לאדם להדבק בהם, ר"ל להדבק במידה אחת להיות שלם בה, כי טוב לאדם לאחוז במידה אחת בשלמות ונקל אליו להשיג ממנה אל כל המידות החשובות מהיותו בן כמה מדות ואיננו שלם באחת מהן וזהו שאמר ר' אליעזר עין טובה (אבות שם).

דוגמא לדבר, בחור ישאל את רבו באיזה סדר משלושת הסדרים ביום עליו להגיע ללמוד בשישיה, הרב יגיד לו מה זאת אומרת כל השלש סדרים, או שאחד ישאל את אשתו באיזה יום היא רוצה שהוא יתנהג בסדר ביום שישי או מוצאי ש"ק, הרי אלו שאלות מוזרות, אבל יש גם שאלות ענייניות, אחד מגיע ואומר שיש לו קשיים והוא שואל באיזה סדר הוא ילמד וע"י זה הוא יקבל חשק לכל היום, זו שאלה

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, (תדא"ר כה). והנה מכך שחייב אדם לומר מתי יגיעו אנו לומדים שאכן ישנה אפשרות כזאת שתהיה לנו שייכות למעשה אבות, ומעשה אבות סימן לבנים.

וכבר הזכרנו את דברי הגר"ח מוואליזין זצ"ל: כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה, (רוח חיים פרק ה). והנה מצד אחד אנחנו הרי רחוקים שנות אור מאבותינו הראשונים, ואיך יתכן להגיע למעשיהם.

עין טובה

אמנם הרי למדנו במשנה: כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. וכו' עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. (אבות ה, יט), והנה ביטוי זה של המשנה מתלמידיו של אברהם אבינו, הוא מרומם מאוד, שייך שנהיה בחיידר של אברהם אבינו, וכבר הזכרנו שבימינו אולי נשארו בודדי בודדים יחידים סגולה שהם נקראים תלמידי החפץ חיים זת"ע, וכן בודדים יכולים להגיד עליהם היום שהם תלמידי החזון איש, אבל אם נשאל לאחד מי הוא רבו והוא יענה שהוא תלמיד הנודע ביהודה או תלמיד הגר"א זת"ע וכ"ש אם יגיד שהוא תלמיד של אחד מן הראשונים, ה"י וכי זה שייך כיום, אבל במשנה כתוב שאפשר להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, וצריך לתת את הדעת כיצד להיות שייכים לזה.

ומצד שני יש גם את תלמידיו של בלעם הרשע: ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה (שם), ומסתמא תלמידי בלעם הללו הם לא יושבים דווקא בקיבוץ חילוני וכד' הם יכולים לשבת גם בתוך הבית מדרש אבל הם שייכים לחיידר של בלעם.

(במשנה במסכת סנהדרין מובא: ארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא בלעם ודואג ואחיתפל וגחזי (י, ב), ואע"פ שבלעם היה גוי מ"מ מלכתחילה היה לו מקום בג"ע ונטרד משם בגלל רשעותו, אכזריותו ושנאתו ומלחמו על ה' ועל משיחו).

הנה בגמ' בב"ב מובא על ר' בנאה שציין את מידות מערות הקבורה בכדי שידעו הכוהנים להיזהר מלהטמא ומספרת הגמ' ר' בנאה הווה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא וכו' א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא, א"ל ליעול וכו' (נח, א).

ע"ש ברשב"ם: דתניא במסכת דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדיהו אליעזר עבד אברהם, כלומר אליעזר לא מת ועדיין משמש לאברהם אבינו, (עי' במסכת דר"א זוטא שמובא

יפה, וזה משל מחיי היום יום לדברי רבנו יונה, והביאור במשנה הוא איזה דרך ישרה שידבק בה לב האדם כלומר שעל ידי דרך זו הוא יגיע לכל המעלות.

הסתפקות במה שיש לאדם

וכתב הרמב"ם בפירושו המשניות: עין טובה היא ההסתפקות במה שיש לאדם והיא ממעלות המידות, ועין רעה הפוכה, רצה לומר הקטנת הדברים והחריצות על התוספת (אבות שם).

אמנם ברבנו יונה שם ביאר: רבי אליעזר אומר עין טובה, ר"ל מידת הנדיבות שהיא מדה נאה ומשובחת. והנה לכאורה מידת הנדיבות היא יותר מובנת מן ההסתפקות, כשאומרים לאדם תהיה נדיב לשני, תהיה טוב לשני, ותרצה את טובת חברך, זה נדיבות, ולמעשה שתיהם עולים בקנה אחד, מי שמסופק במועט יכול להיות נדיב, ומי שלא מסופק במועט לא יכול להיות נדיב לחברו, הוא לא יכול שיחסר לו משהו, מי שמסופק במועט תמיד יש לו מספיק עבורו והוא יכול לתת לשני מכל הלב.

והביאור בזה שההסתפקות היא עין טובה, שעל ידי שאדם מסופק במה שיש לו ממילא יש לו עין טובה על מה שהוא קיבל מהבורא ית', ומי שעינו רעה אינו מסופק גם במה שיש לו אע"פ שהוא בעל ממון ונכסים רבים אבל אם לחברו יש יותר ממנו שוב עינו רעה וזה נובע מכך שאינו מסופק במה שיש לו, וכלשון הרמב"ם בעין רעה שהיא הקטנת הדברים, ורואים את זה במציאות שיש בעלי ממון שעניהם רעה והם עסוקים בהקטנת הדברים ואינם יודעים שובע.

ואנחנו רגילים להזכיר את הסיפור על אברך שהגיע מאנגליה לפני יותר מארבעים שנה, והוא סבל על העיניים ל"ע, הוא הגיע לארץ ישראל וחפש צדיק ירושלמי שיברך אותו וייתן לו סגולה לרפואה, וידוע שבירושלים יש הרבה צדיקים נסתרים שמסתובבים שכל הש"ס היה כמונח בכיס, (כלשון הגמ' במגילה ז, א), שמעתי פעם הגדרה ממרן החזון איש שבירושלים מסתובבים 'שמות' על הרצפה ואנשים דורכים על זה, היהודים האלו יודעים ש"ס ולא שומעים עליהם.

שמעתי ווארט מחסיד של רבי שלמק'ה מזוועיל שהיה קדוש ה', איש אלוקים, שאמר שישנם אנשים בירושלים שאם הם היו בחור"ל הם היו גדולים ומפורסמים מאוד ופה בא"י הם פחות נחשבים ופחות מורגשים, והוא הסביר שקדושת ארץ ישראל קצת מעפילה עליהם, וכמו זרקור אור גדול שמפחית אור קטן יותר, אבל בחוץ לארץ שיש חושך אז יותר מרגישים את אור התורה.

אותו אברך מצא באמת צדיק גדול ומי אני שיגיד אבל לית מאן דפליג שהגאון הצדיק רבי הערש קרויזר צוק"ל אביו של מורי ורבי הגאון רבי זונדל צוק"ל, היה צדיק וגאון גדול, הוא היה הולך עם סלים ומחלק אוכל למסכנים, והיה הולך בצדי דרכים.

(ידוע שבשעתו בשכונת גאולה היו מדביקים מודעות שלא מתאימות בכלל לרוח התורה, ובלילות היה מגיע רבי הערש לוקח סולם עם דלי וסיד ומורח את הסיד על המודעות וחוזר לביתו ללא פחד, עוד סיפרו עליו שבאו להגיד לו ביום שביעי של פסח שבמאפיה פלונית הכינו כבר עיסה של פיתות למוצאי החג, ולא מבעיא שזה מכשיל את כולם בחמץ שעבר עליו הפסח, הרי זה בל יראה ובל ימצא על כל כזית, והוא לקח דלי נפט ושפך על כל העיסה, יכלו להרוג אותו והוא לא פחד, זה היה פשיטא אצלו הוא לא היה סתם קיצוני הוא היה צדיק, אני זוכר שבנערותי נכנסתי לבית כנסת במאה שערים בשבת בצהריים כחום היום, וראיתי אותו יושב על יד השולחן ולומד מתוך התמדה ומתיקות כמה קינאתי בו במתיקות הזאת, הוא היה אדם צדיק אמת, ובניו היו ג"כ גאונים גדולים רבי זונדל בעל האור החמה, ורבי בער בעל הדבר מלך).

האברך ביקש ממנו עצה מה לעשות לכאבי העיניים והוא הבטיח שאם הרב ייתן לו עצה הוא יקיים אותה, ואמר לו רבי הערש תהיה בעל עין טובה, ודבר נוסף שיגיד בכוונה גדולה כל יום את ברכת פוקח עיוורים, ואכן קיבל את עצתו וב"ה, היה לו שיפור רב, תראו מה היא מעלת עין טובה.

ונסיים ברמז על פרשת השבוע משמו של הגר"א, כתוב בפסוק ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב וכו' (יח, ז), ומובא בגמ' בב"מ ולמה לי תלתא תסגי בחד אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל, (פ, ב), והנה כדי להיות בעל חסד כאברהם אבינו צריך להיות ירא שמים גדול, הרי אברהם אבינו היה פטור מחסד זה שהרי היה בשלישי למילה והראה שהיה פטור מכך שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יצאו אנשים לרחוב, ואברהם שבכל זאת רצה אורחים יצא מחוץ לאוהל להמתין לעוברים ושבים, ולחסד גדול כזה הרי צריך יראת שמים גדולה מאוד.

ובחרדל יש את כל הרמזים הללו, ב ח ר ד ל זה אותיות - בחר דל, לבחור בדלים, ואם ניקח את האותיות ונשנה אותם יצא לנו - חדל רב, והיא מידת הסתפקות במועט, ונשנה שוב יש לנו - חרד לב, ירא שמים.

העבודה שלנו היא להתחזק בעין טובה, קודם כל להודות לה' ורק אח"כ לבקש הלאה, ולהיות ירא שמים ולרחם על הזולת, ומי שנותן הקב"ה ייתן לו בשפע.

הקב"ה יברך את כולם שיזכו לבית מלא ברכת ה' וכולם ירוו רוב נחת בלב שמח.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר
הלוי זצ"ל

לעילוי נשמת מרן ראש ישיבת מיר
הגאון הגדול רבנו נחום בן רבי אריה צבי
פרצוביץ צוק"ל
ח"י חשוון תשמ"ז

היא נבנה עליה טירת כסף (שם ט), אם נותן נפשו כחומה זו שהיא עומדת בפני מלחמות הרבה וימסור עצמו על קדושת השם, נבנה עליה טירת כסף אלו ישראל שקראם כנפי יונה נחפה בכסף (תהלים סח, יד). ואם דלת היא אם דל הוא מלמסור נפשו על קדושת השם, נצור עליה לוח ארז, מה צורה שבלוח ארז נוח להתטשטש כך אברהם איני משגיח עליו. אמר אברהם אני חומה (שם י) למסור נפשי על קדושת שמו, ולא אני בלבד אלא ושדי כמגדלות, בני בניו חנניה מישראל ועזריה ודורו של ר' חנניה בן תרדיון וחבריו שיתנו נפשם על קדושת שמך לפיכך וכו'. (והדברי הגר"ח מואלוז'ין הרי יאירו באור יקרות מה שהזכיר את מסירות הנפש של בניו ובני בניו, שהרי הכל הוא מכח האני חומה שלו שמסר נפשו, וכח זה העביר לבניו).

עכ"פ מבואר שכל כלל ישראל, ה'טירת כסף' תלוי ועומד אם יהיה כחומה ויעמוד בנסיון, וא"כ כל האיביוני' שאנו קיימים זה רק מכח ה'חומה' העמידה בנסיונות שלו. ולכן פה מדגישים את האיביוני'.

פטירתו של צדיקים

כעת נפטר הגאון הגדול ר' אברהם ארלנגר זצ"ל. הוא היה מתמיד ועמל בתורה בקנה מידה לא שגורתי. כל יום הוא היה רגיל להתפלל כוותיקין עם הנץ החמה, חוץ משבת קדש, שאז הוא היה קם בשעה ארבע לפנות בוקר, והיה לומד עד התפילה, הוא היה מתפלל עם הגאון ר' יושע בער, ולאחמ"כ עם הגאון ר' אברהם יהושע. ושאלו אותו, מאי האי, למה בשבת אתה לא מתפלל בנץ? אז הוא השיב: **יש לי כזה טעם בלימוד הזה, כזה גישמאק! חבל לי לאבד את זה**, גם בשביל תפילת ותיקין, לא שווה לי לאבד את זה... הוא היה מתמיד עצום, וכמעט לא פסיק פומיה מגירסא.

סיפר הבן שלו בהלוייה מה היה נקרא אצלו 'בין הזמנים': הוא למד בבין הזמנים כמו במשך הזמן, בצורה רגילה ממש, מלבד שבת אחת, בדרך כלל בשבת הוא היה קם בארבע לפנות בוקר ללמוד, ואחרי הסעודה - הוא היה הולך מעט לנוח וביקש שיעירו אותו, הוא לא ישן הרבה, חוץ משבת אחת שהוא אמר: **היום אל תעירו אותי. תנו לי לישון כמה שאני צריך. וכשקם, הוא אמר יצאתי ידי חובת 'בין הזמנים'!... מושגים.**

פעם, כשהוא לימד בישיבת 'קול תורה', הוא שמע שיש בחורים שלמדו נהיגה, והוציאו רשיון נהיגה, [זה נגד הדעה של הישיבה, ונגד דעת גדולי ישראל] אז הוא אמר, שמעתי שיש חצופים שעשו רשיון נהיגה, אבל אני לא מבין אותם, הרי בשביל מה הוא עושה את הרשיון בתור בחור, הרי אין לו כסף בשביל לקנות מכונית. אלא מה, מישוהו יתן לו מכונית. אבל מי נותן היום מכוניות בחינם?... רק באוטו פח זבל... שם העירייה תתן לו בחינם בשביל שיעבוד שמה. אז בשביל מה למדת נהיגה, בשביל להיות בפח זבל!...

בנין לדורות!

אחד הסיפורים המעניינים שנשמעו גם אצל הראש ישיבה, זה דבר מאד מעניין: אצל משפחת ארלנגר - היו גאוני ישראל, וכן אצל משפחת שוואב, (האמא של משפחת שוואב -היתה ארלנגר), בשני הצדדים הם היו גאוני גדולים.

וסיפרו על הסבא ארלנגר, שהוא היה יהודי בעל מעלה, והיו לו הרבה ילדים, אחד הבנים שלו נסע לעסקים במדינה אחרת,

זכות אבות

אנחנו רוצים היום לבנות לעצמנו בנין לדורות: 'כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו' אמר בלעם (כך מביא רש"י) 'אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות'. דהיינו, יש לנו איזה כח מיוחד, עצם המציאות שלנו בדור של משה - בלעם עוד יכל לקלל. אבל כיון שהם מושרשים באבות ובאמהות - אני לא יכול לקלל אותם. ואנו רוצים לראות איך זה נוגע אלינו.

ובמאמר המוסגר, היה יהודי יקר בשם הרב פרידליס. המוצא שלו היה מבריסק, והוא היה מאד מקורב לבית בריסק. הוא סיפר לי פעם על בתו של הרב מבריסק זצ"ל שהיתה לה איזה בעיה חמורה בעין, והיתה בסכנה של עוררן חי"ו. ומשכך, היא הלכה לטיפול בבית חולים. הרופא שאל אותה מי את? אמרה לו סולובייצ'יק, שאל אותה הרופא מי זה? הרופא לא ידע מה זה הרב מבריסק, אך היא לא רצתה להאריך בייחוס שלה, והיא שמעה שהרופא אומר לרופא שעמד לידו, שיש סכנה גדולה לעין הזו. ולבסוף - הטיפול עבר בהצלחה גדולה, והרופא אמר לרופא הסמוך, כנראה שיש לה זכות אבות. שטיפול כזה יצליח כל כך - זה לא דבר רגיל, כנראה שיש לה זכות אבות. היא חזרה בשמחה לביתה, וסיפרה זאת לאביה עם חיוך על הפנים. **אמר לה הרב מבריסק: לא מבזבזים**

זכות אבות על כאלו דברים!

אתם שומעים על מה מדובר פה?...! על לראות בעיניים!!! שאלה של עוררן! אך לא מבזבזים זכות אבות על כאלו דברים.

ואנחנו רוצים להבין, מה זה באמת זכות אבות, ומה זה נוגע אלינו: הזכרנו שהגר"ח מואלוז'ין ברוח חיים (אבות ה, ב-ג) שואל, כתוב עשרה דורות מנח ועד אברהם, ולאחמ"כ כתוב, עשרה נסיונות נתנסה **אברהם אבינו**. למה רק בסוף מזכירים שאברהם הוא אבינו, ובהתחלה לא? אומר ר' חיים: אם אתה נכד של אדם גדול, אז כל פעם שאתה מזכיר את אותו גדול אתה צריך לספר שהוא הסבא שלך?...! לא שאלו אותך, אז בשביל מה אתה צריך לספר...! לכן בהתחלה, מזכירים מנח ועד אברהם, לא כתוב אבינו, כי זה לא נוגע לעניין, אבל בעשרה נסיונות - כתוב אברהם **אבינו**, ולמה? ע"פ מה שכתוב (משלי כ, ז) 'מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו'. **כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו** - **המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה - יגיעו לזה**. וכמו שרואים בחוש עד היום יהודים שמוסרים נפשם על קידוש ה' וכך זה היה לאורך כל הדורות - זה הכל מוטבע בנו מאברהם אבינו שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו.

ממשיך ר' חיים מואלוז'ין; וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש - הוא מנסיון לך לך וכו'. אז ממילא פה אני מציין, עשרה נסיונות נתנסה אברהם **אבינו! הוא השריש בנו את הכח לעמוד ולהתגבר ולמסור נפש על קידוש ה' באש ובמים למען כבוד שמים, הכל זה נלקח ממנו**.

אנחנו אמרנו עוד איזו הרגשה עפ"י המדרש (תנחומא בפרשתינו - אות ב'), ר' ברכיה פתח אחות לנו קטנה ושדים אין לה וגו' (שה"ש ח, ח), במה הכתוב מדבר, באברהם כשהשליכו נמרוד לתוך הכבשן. קטנה - שעדיין לא עשה לו הקב"ה נסים וכו'. אם חומה

ולאחר שנסע - מצאו שהוא שכח את הטלית שלו בבית. אז אביו (הסבא ארלנגר) נסע אחריו ממקום מגוריו מלוצרן שבשווייץ עד לאותה מדינה. היה צריך לנסוע ברכבת כמה שעות טובות. עד שלבסוף הוא הגיע למקום האכסניא של בנו בבית מלון. הוא דפק בדלת, ושאל אותו - מי זה? אמר לו, אבא. הוא נבהל ופתח מיד, **אמר לו אביו שכחת את הטלית בבית. נו, אבא הביא לי את זה? שאל הבן בשמחה. אמר לו - לא, לא, לא... אתה חוזר איתי כעת הביתה לקחת את זה!...**

המשגיח של קמניץ אמר, שבזה - האבא בנה בנין של דורות. כל הגדולים למשפחות ארלנגר ושוואב שיצאו אחרי זה - זה היה מאותו מעשה. בנין לדורות!
דרך אגב, סיפר לי יהודי יקר ר' יצחק כהן אחיו של הגאון ר' זאב כהן, שהוא היה פעם אצל הגאון ר' מרדכי שוואב, הוא היה גאון גדול, ושאל אותו ר' יצחק, על איזה אח היה הסיפור הזה של ארלנגר (שהוא שכח את הטלית)? אז הוא אמר לו. וסיפר ר' יצחק, כשהגעתי חזרה לארץ כבר היה פה מוכן מכתב שנשלח מר' מרדכי, הוא כתב לו: לאחר שיצאת, עלה בדעתי שהרי החפץ חיים כתב שאסור לדבר על המתים, אז אולי זה דיבור לא כ"כ מכובד שהוא שכח את הטלית שלו, אז תעשה לי טובה, אל תספר את זה לאף אחד בשביל שאני לא יכשל חלילה. אז הוא כתב לו מיד: תתפלא לשמוע, אבל ברגע שיצאתי מהחדר שלך - כבר שכחתי מה אמרת לי ועד עכשיו אני לא מצליח להיזכר... מעניין! עכ"פ, יש כזה מושג שאבא בונה בנין לדורות.

וחיי עולם נטע בתוכנו

אנחנו אומרים כל בוקר 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. מה פירושה של הנטיעה הזו? אומר מרן שר התורה הגאון רבי חיים שליט"א בסידורו, שבשו"ע כתוב שזה קאי על תורה שבע"פ, וכינוי זה הוא משום שהקב"ה הבטיחנו שלא תשכח מפי זרעו. נטיעה - זה דבר שמצמיח פירות לדורות. הקב"ה הבטיח לנו שלא תשכח תורה מפי זרעו, אמר ה' מעתה ועד עולם. מה שאבות משרשים - זה נטיעה, ונטיעה - מצמיחה לדורות.

בחז"ל כתוב, (בב"מ פה, ב) על רבי חייא, שר' חייא עשה שלא תשתכח תורה מישראל, הוא הלך וזרע פשתן, וקלע רשתות, וצד צביים, והאכיל בשרם ליתומים, והיה עושה מגילות וכותב חמשה חומשי תורה, והולך לעיר שאין בה מלמדי תינוקות, ומלמד חמשה תלמידים, ואומר לכל אחד ללמד את חבריו, וכן עם ששה תלמידים ששה סדרי משנה. וידועה השאלה, למה צריך את כל הטרחה שלפני כן, וכי אתה צייד או עושה רשתות?! אלא כך מקובלנו: בנין לדורות - כל כמה שבן אדם משקיע יותר ויותר לשם שמים - הבנין נשאר לדורות. ולכן הוא טרח כ"כ הרבה, הוא לימד ואמר להם אתם תלמדו הלאה. ובשביל בנין לדורות - צריך לשם שמים גמור, כי כל כמה שהיסוד יותר חזק אפשר לבנות עליו בנין יותר גדול.

אומרים בשם הגר"א ובשם ר' חיים מצאנו שאם היו בונים בית כנסת לשם שמים גמור - לא היתה מחשבה זרה בתפילה! אמנם כשאנחנו לא מכוונים בתפילה - גם אנחנו נקבל מכות, אבל גם הבנאי ישלם על זה. כי אם הוא היה מכוון לשם שמים - לא היו יכולות להיות שום מחשבות זרות בתפילה.

הבנין לדורות הוא כמה שיותר לשמו. האבות שבנו - הם בנו לשם שמים גמור אז לכן זה בנין שמחזיק מעמד עד היום. בני אברהם יצחק ויעקב, מושרשים באבות ובאמהות. זה נטיעה. וחיי עולם נטע בתוכנו: זה מצמיח פירות הלאה והלאה.

רכב ישראל ופרשיו

כתוב בשו"ת 'פאר הדור' להרמב"ם - תשובה קמ"ג - מכתב שכותב הרמב"ם לתלמידו רבי שמואל ב"ר יהודה אבן תבון, 'לו את אבותי ידעו, אז אמרו היא מעלת האב לבן נוסעת'. דהינו המעלה של האבות נוסעת הלאה לבנים. ומה הביאור בזה?

ונספר: כאשר מרן ראש הישיבה זיע"א הספיד את הגאון ר' דוד פוברסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', הוא אמר, כתוב 'אבי אבי רכב

ישראל ופרשיו', מהו המושג של 'רכב ישראל'? וביאר הרה"י, אחד שרוצה להגיע מבני ברק לירושלים, וכי אפשר ללכת ברגלי! ודאי שלא, אלא לוקחים רכב ואיתו אפשר להגיע לירושלים תוך שעה. רכב - פירושו דבר שלוקח אותי למקומות שאני לא יכול להגיע לבד, הוא לוקח אותי בקלות ובמהירות.

אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו! גדולי ישראל מביאים אותנו למחוזות שאנחנו לא יכולים להגיע לבד. בזכותם - כל הדור מתרומם ואנו מגיעים למחוזות כאלו שלבד לא היינו מגיעים.

אבי אבי רכב ישראל, זכות אבות - **נוסעת**, זה רכב ישראל. הזכות אבות מביאה אותי למחוזות שלא הייתי יכול להגיע לבד, ובזכות הזכות אבות אני מגיע הלאה. וזה מה שנטעו האבות הקדושים. ולכן איתם אנו פותחים את תפילת שמונה עשרה, שהרי לו יצויר שאני רוצה כעת להכנס לביתו של אדם גדול. מי יכניס אותי לשמה?... אבל אם אני יגיד שאני נכד של הגר"א, או נכד של רעק"א, אני יזכיר זכות אבות - אז יפתחו של את השערים!

וזה מה שכותב הרמב"ם, מעלת האב לבן **נוסעת**! היא מרכבה, היא רכב ישראל, היא מעבירה אותך למחוזות שאתה לא יכול להגיע לבד. וזהו מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו. ועל זה אומר רש"י, 'אני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות'. זה דבר שגם בלעם יכל לתפוס. וממילא נדע: אנחנו חושבים שהמעלה הגדולה של האבות הממשיכה לדורות הבאים, זה משהו כמו הגאון ר' דוד פוברסקי, שהוא היה איש אלוקים קדוש, במדרגות באמת גבוהות, הוא היה בבואה של קלם, אז מבינים. אבל מה כל זה נוגע אליי? ופה יש לנו טעות גדולה.

הזכויות של אברך שעמל בתורה

אני רוצה לספר לכם סיפור מאד מעניין: הגאון ר' משה שפירא זצ"ל הוא היה יהודי מורס מעם. והיה בקי עצום בנגלה ובנסתר, והיה גם מעמיק עצום. פעם, הוא הגיע לאיזה מקום וכולם באו לברך אותו בברכת שלום עליכם. היו שם הרבה רבנים חשובים, ואנשים נכבדים, כל החשובים באו והגיעו... ובצד, עמד שם אברך מתמיד בן עליה, והוא לא ניגש אליו. ר' משה שהבחין בכך, ניגש אח"כ אל האברך ואמר לו: למה אתה לא באת כמו כולם להגיד לי שלום עליכם? אמר לו האברך: כולם שם היו אנשים חשובים, ראשי ישיבות, ועסקנים גדולים של תנועת התשובה (שר' משה מאד עזר לתנועת התשובה) אבל אני - אברך פשוט... מה יש לי בכלל לגשת... מי אני בכלל שאני יגש אל הרב... אמר לו ר' משה: אני רוצה להגיד לך משהו. כשיבא המשיח - כולם ירוצו לקראתו.

והוא ישאל כל אחד על מעשיו, מה אתה, ומי אתה, יגיד אחד אני ראש ישיבה. ומי אתה? לי יש ישיבה קטנה. ומי אתה? אני מתעסק עם בעלי תשובה, וכו'. כולם יבואו. ובסוף, אחרי זה - גם אתה תבא, אין ברירה... המשיח ישאל אותך מי אתה? תגיד לו בחזרה: מי אני?... אני הבאתי אותך! אתה נמצא פה בגלל! **אברך שלומד עמל ויגע בתורה - הזכויות שלו זה אין לתאר! הוא מעלה את כל הדור! אין לנו מושגים בכלל. המשיח בא בגללו.**

יש וורט שאמר המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל, וזה מופיע גם בשיחות מוסר של רבי חיים שמואלביץ (יח - לא): יש גמי' (בסוף כתובות קג, ב וכן בב"מ פה, ב) כי הווי מניצו ר' חנינא ור' חייא - כאשר הם היו רבים ביחד, אמר לו רבי חנינא לר' חייא, בהדי דידי קא מינצת! - איתי אתה רב? הרי אם ח"ו תשתכח תורה מישראל - אני יחזיר אותה בפלפול. אז אמר לו רבי חייא, אני עושה שלא תשתכח תורה מישראל, וסיפר את מעשיו.

ולכאורה קשה מאד, מה ר' חנינא אומר אם היה משתכח - הייתי מחזיר, הרי ר' חייא עשה שבכלל לא תשתכח התורה! למה הדבר דומה, יבא הרב מפוניבז' ויאמר אני בניתי את פוניבז'. אז יבא אחר ויאמר, אם אתה לא היית בונה אז אני הייתי בונה... בסדר, ס"ס אתה לא בנית והוא כן בנה. ר' חייא אומר - אני עושה שבכלל לא תשתכח תורה מישראל! מה יכול להיות יותר מזה?... אז מה ר' חנינא אומר, אם היתה משתכחת הייתי מחזיר, אבל אתה לא

אלא הם אומרים דבר נורא: **רבי חייא אמר - אני עשיתי שלא תשתכח תורה מישראל, אומר לו רבי חנינא נכון, אבל אתה יודע למה הצלחת? כי בבית מדרש ישב מתמיד אחד שקראו לו ר' חנינא והוא עמל התורה עד כדי כך שאם התורה היתה משתכחת הוא יכל להחזיר אותה בפלפולו. וכשיש כזה עמל התורה - ר' חייא יכול להצליח. אתה הצלחת בגללי, אם לא היה לך אותי - לא היית מגיע לאן שהגעת.**

פעם דיברתי בביהכ"נ 'ירחי כלה' בליל שבת. ואמרתי תוך כדי הדברים, מי יודע אם כל מה שהרב מפוניבז' הצליח, זה היה בזכות שבאותו הדור היה את עמל התורה של החזון אי"ש! בזכות שהיה עמל התורה - לכן הצליח הרב מפוניבז'. מיד לאחמ"כ ניגש אלי אברך תלמיד חכם, והתחיל לצעוק עלי: הרב מפוניבז' היה צריך את עמל התורה של החזון אי"ש?! לרב מפוניבז' לא היה מספיק זכויות מכח התורה שלו!! איזה חצוף אתה!!!

אני הייתי אז יותר צעיר, ולא היה לי כ"כ נעים... אמרתי לו, אתה יודע מה, בא נשאל מישהו שידוע. וסיכמנו על הגאון ר' ישראל אליהו וינטרוביץ'.

אמרתי לו, בא איתי! לא לא, אני סומך עליך, תלך לבד... ונראה מה שהוא יגיד. נכנסתי לר' ישראל אליהו, וסיפרתי לו, הוא חיך ואמר, תראה, שניכם צודקים. בעצם הוורט - אתה צודק, ודאי שיכול להיות שבגלל עמל התורה של החזון אי"ש - הרב מפוניבז' הצליח. אבל בזה שאתה בלי דעת אומר את זה בפוניבז' עצמה - הוא צודק...

על כל פנים, אנחנו צריכים לדעת שעמל התורה בונה, בונה, בונה בלי סוף! וכמובן, לזכות להצלחה של פוניבז' - צריך חזון אי"ש, לזכות לרבי חייא - צריך ר' חנינא. אין לנו מושגים כמה עמל התורה של כל בחור בונה בישיבה! בחור אחד בן עלייה שעמל בתורה - יכול למשוך ולהשפיע על כל הישיבה!

בחור טוב הוא קטר!

סיפרנו שהרב וולבה אמר לבחור חדש שהגיע לישיבה בשיעור א', אמר לו הרב וולבה: הישיבה זה מטוס, אם אדם במטוס נזכר שהוא שכח לכבות את הגז בבית - מצטערים... אתה במטוס, אי אפשר לרדת מהמטוס. **בחור יקר! אתה היום, הקב"ה אומר לך 'ושכחי עמך ובית אביך', כל מה שהיה עד היום - נגמר, כעת א"א לרדת מהמטוס.**

ואנחנו יודעים קצת אחרת: לא הישיבה זה מטוס, אלא אתה **מטוס**!!! ונסביר: תארו לעצמכם למשל ברכבת, יש קטר ויש את שאר הקרונות אם נראה פתאום שרק הקטר נוסע ושאר הקרונות ברכבת - לא. מה ההסבר בזה? פשוט הקטר לא התחבר לקרונות, וממילא רק הקטר נוסע וכל הקרונות נשארו מאחור... אבל כאשר הקטר נוסע ומתחבר לרכבות - הוא מושך איתו את כל הקרונות! וכך קיבלנו מרבתינו: בחור אחד טוב - מעלה ישיבה שלמה! מרן ראש ישיבה זיע"א בהתחלה מאד התנגד לחלק את המחזור בישיבה לשני שיעורים, וגם כשהתחננו לפניו ובקשו והסבירו - הוא לא רצה. ורק בשנים המאוחרות יותר הוא הסכים. ושאלו אותו, למה לא? אז הוא אמר, תדעו לכם: בחורים בשיעור - הטובים יותר הם הקטר שמושך את הקרונות. וכמה שהשיעור יותר גדול - יהיו יותר בחורים טובים. ברגע והקטר מושך - הוא יכול למשוך עשר, אבל הוא יכול למשוך גם מאה מאתיים! קטר טוב - כמה שהוא יותר חזק - הוא מושך יותר הרבה. אבל כשאתה מחלק את השיעור לשנים, אז בכל שיעור יש פחות בחורים טובים. וזה מחליש את העוצמה של הקטר, וחבל על זה.

בחור טוב - הוא קטר, הוא מושך! וחוף מזה, גם כל הזכויות של עמל התורה שיש בישיבה - הם נזקפות לזכותו.

שבע שער, הייתי באיזה שמחה של משפחה. ישב שם איזה בחור וביקשו ממנו שידבר כמה מילים. הוא כבר בחור בוגר בן עשרים ושתיים, שיגיד כמה מילים. הוא התחמק ואמר - אני לא יודע

לדבר. אני באתי אליו אח"כ בתמימות. ואמרתי לו: תלמד לדבר! זה לא מלאכה כזו קשה... מה הבעיה? תלמד לדבר. הוא נעמד מולי, והישיר אלי מבט: הרב מתכוון ברצינות! אמרתי לו כן! למה לא?... הוא הזדעזע כולו, 'אני לא רוצה שיעניין אותי שום דבר חוץ מדף גמרא!' אני לא מעוניין בזה! והתביישתי... הוא בחור אמיתי. אחד כזה הוא קטר! קטר עוצמתי! **אחד שרואים אותו יושב ולומד, נהנה מהלימוד, ולא מעניין אותו דברים אחרים - זה קטר שמושך! ובחור שמתנהג להיפך ח"ו, אז זה הפוך, הוא מושך לכיוון השלילי.**

משכחו לבית המדרש

הגאון הגדול ר' נתן צבי פינקל זצ"ל אמר שכתוב בגמ' (סוכה נב, ב וכן בקידושין ל, ב) אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש. ומאידך, כתוב בגמ' (ברכות ה, א) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', אם נצחו - מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה וכו' ואם לאו - יקרא ק"ש, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה וכו'. נשאלת השאלה: למה אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש? בא תלמד תורה! ומסביר ר' נתן צבי, אינו דומה כח התורה של יחיד לכח התורה של רבים. בשביל שיתקיים מש"כ אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ - בשביל זה צריך כח של ישיבה. משכחו **לבית המדרש**, כי יחיד לא יכול לעשות עד כדי כך.

ואנו רוצים לומר פשוט נוסף, למה למשוך לבית המדרש? תשמעו: יש סיפור שסיפר המשגיח הרב וולבה: נפוליון היה בצרפת - גיבור לא ינוצח. הוא כבש מדינות עוד ועוד בלי סוף! הוא רצה לכבוש את כל העולם, והמשיך והסתובב עד שהוא הגיע לרוסיה. הרוסים הערימו עליו ועשו תחבולה, הוא רצה לנצח את מוסקבה - עיר הבירה, מה הם עשו? הם הלכו ושרפו עיירות שלמות בשביל שהוא יוכל להתקדם יותר מהר. נפוליון, בתאוות הניצחון שלו לא חשב פעמיים והוא שעט לקראת הנצחון. הוא רץ רץ והתקדם מהר עד שרוב החיילים נשארו מאחור. וכשהוא הגיע ליד מוסקבה - נשארו אתו רק שש מאות חיילים. הרוסים נלחמו ונצחו, והוא ברח משם בבגרות פנים, והפסיד את הכל... **אמר על זה הרב וולבה: לא צריך תמיד ללכת במאבק ישיר עם היצר הרע. תשאיר אותו, תן לו להרגיש טוב, תשאיר אותו עם החיילים מאחורה - וכך תנצח אותו.**

בא היצה"ר ומפתה אותך כל מיני פיתויים. תגיד לו כך: תראה, מה אתה בא אלי לבד? אני יחיד. בא אלי לבית המדרש ושמה תשפיע עלי, וכך אם אני לא יהיה בסדר - אז **הרבים** יינצו! כדאי לך!!! והוא לא חושב הרבה, הוא רץ לבית מדרש, כל החיילים שלו - שהם הפתויים למתחזקות העוה"ז נשארים בחוץ, הם יכולים להגיע רק עד הפתח, אבל לשערי בית המדרש - כבר אין להם כניסה... כי שם רואים את המתקנות האמיתיות שהיא התוה"ק ומשנכנס היצר הרע לבדו - אז הוא כבר נימוח ומתפוצץ... וזה הכוונה משכחו לבית המדרש. תשאיר אותו בלי חיילים.

הכח של זיכוי הרבים

כשאנחנו קוראים על האבות הקדושים - אנו רואים מה זה כח לדורות. 'וזכר חסדי אבותי' - הרי כמה דורות עברו מאז? בלי סוף!!! העולם כולו התחפך אלף פעמים! כבר אלפי שנים עברו! ואנחנו עדיין ממשיכים כל יום וזמזכרים, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב... וזכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם. אין לנו נטיעה יותר גדולה ממה שהאבות עשו. וכל אחד ואחד - מה שהוא יכול בכוחו להשפיע - זה נטיעה לדורות! כל בן תורה, כל בן תורה, אם אתה לומד טוב - אתה קרן! ישיבה שלמה אתה מושך אתך. אתה מטוס! אתה מעלה אותם למעלה. בחור - יש לו אחריות על הישיבה!

ואני רוצה להוסיף: אנחנו לא יודעים עד כמה גדולה המעלה של זיכוי הרבים, וכמו שקיבלנו ממרן הרב שך זצ"ל, שאין לך זיכוי הרבים כזה גדול כמו בחור שלומד טוב בישיבה וזה מקרין על השאר.

אבל בא נראה דבר מעניין: החפץ חיים הקדוש, בספרו 'חומת הדת' (פ"ו) הוא נותן הרבה הדרכות לקבוצה של מזכיי הרבים, שרוצים לחזק את העיר. אחד מההדרכות שכתב שם, 'לעשות סעודה בכל חצי שנה ולשמוח על שזיכם ה' להיות ממזכיי הרבים! אל תזלזל במה שאתה יכול לעשות, לך תעשה סעודה ותודה לקב"ה על הזכות לזכות את הרבים!

פעם מרן ראש הישיבה זי"ע אמר, 'מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי', כל כך הרבה דברים אני מקבל מהקב"ה, אריכות ימים, בריאות ועוד הרבה מתנות. אמר לו הנכד שהיה שם, אבל מה סבא עושה באריכות ימים? הוא רץ ממקום למקום לפרסם את שמו יתברך, ולעורר עוד יהודים. אמר לו ראש הישיבה, נו... על זה אני צריך לומר תודה רבה יותר גדולה, שהקב"ה מזכה אותי להיות ממזכיי הרבים!

אמר הרב שך, בחור בישיבה - הוא מזכה הרבים גדול, עם מה הוא מזכה הרבים, עם מה??? אתה לומד טוב, אתה לומד בהתמדה, עם גישמאק, קודם כל - הזכות הזו בעצמה - מושכת, כמו ר' חנינא, אבל עוד אתה מקרין! זה קטר שמושך.

יש אוכלים עולמים בחייהם

אמנם רואים לפעמים כאלו שלא מקבלים מרות וממשיכים בדרכם ולא נראה שמפסידים מזה.

היה איזה יהודי שפעם דיברו איתו, תשמע, אנחנו בגלות... מחכים למשיח, אז הוא אמר, אולי זה גלות, אבל גלות מתוקה... בסך הכל אנחנו מסתדרים יפה מאוד, יש הרבה כסף, ודירות, ובנינים יפים... אז בסדר, זה גלות. אבל גלות עם גישמאק... סוכריה יפה שקוראים לה גלות.

אבל בואו תשמעו וורט של הגאון ר' משה שפירא זצ"ל, ותזכרו אותו לאורך ימים. אומר ר' משה, יש מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, הרמב"ם כותב שרשעים נדונים לאלתר למיתה. ושואל עליו הראב"ד הרי רואים הרבה רשעים שהם ממשיכים לחיות, ואף עולים לגדולה ונמצאים ברום המעלה! ועונה על זה ר' משה - בסיפור: החידושי הרי"ם, היה לו חבר נעורים, שבצעירותו - הוא למד טוב, עד שגדל ופקר. הוא נהיה אפיקורס. והקב"ה העלה אותו לגדולה, והוא נהיה עשיר גדול, והיתה לו מרכבה יפה, רתומה לארבעה סוסים אבירים וחזקים. לעומתו, החידושי הרי"ם, כשנסע לרבו הרבי מקוצק, הוא נסע עם סוס כחוש שבקושי הלך...

והי היום, ונפגשו שניהם יחדיו בדרך. אותו חבר שמח, וקרא לחידושי הרי"ם לעלות למעלה, למרכבתו, והחל לדבר עמו בידידות רבה. לאחמ"כ שואלו החידושי הרי"ם, תגיד לי, היכן נמצא העולם הזה שלך? תמה החבר, מילא אם היית שואל אותי על העולם הבא - אתה צודק. לך יהיה עולם הבא גדול, ואני יתכן שאשב בגיהנם. אבל עולם הזה!... הן מרכבתי יפה ביותר

ורתומה לסוסים אבירים, תראה איך אתה נוסע עם סוס מסכן ואני נוסע עם מרכבה ראויה לשמה! **אמר לו החידושי הרי"ם: אתה טועה! זה העולם הבא שלך, אני שואל איפה העולם הזה שלך!!!**

אומר ר' משה, הרמב"ם אומר רשעים נדונים לאלתר למיתה. הן אמת שיש רשעים שממשיכים לחיות ואף נראה שהם מצליחים ומשגשגים, **אבל את העולם הזה שלהם - הם כבר גמרו! זה העולם הבא שלהם!** העולם הזה כבר נגמר להם, נגזר עליהם לאלתר למיתה, זהו, הם מתים! כעת נותנים להם לחיות בתור עולם הבא, דהיינו משלמים להם על העולם הבא שלהם.

אתה רואה הרבה שלא שומעים בקול מה שאומרים להם רבותיהם ולא קורה להם כלום. נכון, אך הם אוכלים את העולם הבא שלהם. הם יבואו לשמים בידיים ריקניות. אך מי שבאמת הוא עובד ה' ורוצה לעשות לו נחת רוח, הוא מקבל עולם הזה עם אריכות ימים, עולם הזה עם עשיית רצון ה'. הוא חי פה בעוה"ז, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואת זה צריך לדעת בכל חלקי החיים שלנו.

בשביל דברים טובים - צריך להשקיע...

כתוב בפרשה, אחרי ששרה נתנה את הגר שפחתה לאברהם אבינו, ונתעברה הגר, 'ותרא כי הרתה, ותקל גבירתה בעיניה'. ומביא רש"י: 'אמרה, שרי זו אין סתרה כגלויה. מראה עצמה כאילו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה'.

ממש כמו שטוען הראב"ד, אמרה הגר, וכי זו צדקת?! בא אני יוכיח לך, יש חשבון שכבר עברו למעלה מחמישים שנה מנישואי אברהם ושרה, ושום דבר לא עזר לה, היא נשארה עקרה. ואני התעברתי ישר, על ההתחלה! אגיואלדיקער טענה!... היא צודקת, הרי זה מוכח להדיא!

אבל אומר ר' ירוחם: בשביל לקבל בן כמו ישמעאל, בן היפראקטיבי - את זה נותנים בזול! את רוצה עוד כמה כאלו - תקבלי עוד!... משרד הרווחה אפילו ישלם לך על זה שתגדלי אותם... פרא אדם, ידו בכל, יד כל בו, מצוין!... פה מתעברים כבר בהתחלה. אבל יצחק אחד, כמה דמעות... כמה תפילות... צריך בשביל זה עשרות שנים! אתה רואה רשעים שהולך להם, טוב להם בחיים. נכון, יש כאלו שהם ממש כמו ישמעאל... אבל ממה אתה נבהל! בסך הכל עם מה טוב להם, עם מה??? **אבל יצחק אחד... בן עליה אחד, בן תורה אחד, כמה שהוא משקיע! אין ספק שכן תורה צריך להשקיע יותר, ולהקשיב יותר, ולהיות בן עליה. מה השאלה בכלל. אבל אחרי זה זה יצחק! כי ביצחק יקרא לך זרע. והרי עד היום אנחנו מתפללים, זכור ברית אברהם ועקידת יצחק. זה השופר שמלווה אותנו מאז - כל ראש השנה! חומר למחשבה. תן לחכם ויחכם עוד!**

לזכות ולהצלחת ידידנו היקר תלמיד מובהק למרן המשגיח שליט"א

החתן המופלג הרב **יהושע לייב אונא** שיחי

אשר שקד עמל וטרח רבות בעריכת השיחות לזיכוי הרבים

לרגל נישואיו בשעט"מ

עב"ג בת **הגאון ר' בצלאל אדלשטיין** שליט"א

ברכותנו שיבנה זה הבית על אדני התורה והיראה ויזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות

לזכות ולהצלחת

החתן המופלג הרב **ישראל מאיר שניידר** שיחי

לרגל נישואיו בשעט"מ עב"ג **למשפחת חלופסקי**

ברכותנו שיבנה זה הבית על אדני התורה והיראה

ויזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות

לע"נ האשה הצדקנית

מרת **כרמלה בת נעימה חקק** ע"ה

נלב"ע ה' מר חשון תשפ"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

חומרת העוון של ביזוי תלמידי חכמים שבדורנו

מכיר מספיק את פרטי גוף האדם - באותו רגע הוא יאבד את משרתו, והמבט עליו יהיה ככסיל גמור, יש כאן אנשים שלמדו והתנסו במשך עשרות שנים, ואילו אתה שבקושי קרית ובקושי שנית, ובא להתלמד מהתחלה, חושב כאילו אתה מבין יותר... מה חשובה הדעה שלך ביחס לדעות של אנשים שעברו הרבה יותר ממך ומבינים את עומק העניין בלי שום השוואה.

ומלבד זאת, אנו השומעים בקול גדול "לא עושים חשבונות של מה ומי בודאי נקבל ע"ז שכן, אך אותו 'חכם מחוכם' גם אם יהיה צודק בחשבונותיו - שכן הוא לא יקבל... בתורתנו נצטוונו 'תמים תהיה עם ה' אלוהיך', לא להתחכם, **אם כולם מבינים שכן אמר אותו גדול למה רק אתה חושב שהנכד עבד עליז?** תמים תהיה עם ה'.

הת"ח רואים מה שאין כל אחד יכול לדעת

אנחנו צריכים רק לתאר לעצמנו את ההרגשה המרוממות שמלווה אותנו לאחר סדר רצוף של לימוד, כל שכן לאחר יום שלם של התמדה בלי דברים בטלים, ובן בנו של קל וחומר לאחר שבוע גדוש בדברי תורה בלי להסיח דעת, ולהכפיל את אותה ההרגשה בחיים שלמים של שקיעות בתורה בלי הפסק של רגע. איזו יכולת יש לנו לדמיין כזו רוממות הרוח וקרבת אלוהים? אותה רמה רוחנית קטנה שיש לנו, שעל ידה אנו מרגישים כיצד אנו גבוהים ומרוממים ורוחניים הרבה יותר, יש לתלמידי החכמים בכפל כפליים בלי שום השוואה, לאחר שכבר עבדו על עצמם במשך שנים רבות ביגיעה עצומה עם מושגים שכלל לא שייכים אלינו. אם כן איזו זכות יש לאחד שנמצא היכן שנמצא להעזי ולהביע דעה אחרת מאותם גדולים? מה שהם רואים אין כל אחד יכול לדעת, הם חיים בעולם אחר, עולמה של תורה, ויש להם דעת תורה.

המשנה לא באה לומר שאין לנו שום דעה, אלא שכל החכמה שיש לנו אינה יחסית לחכמתם של הגדולים מאיתנו. לא כל סוגיא שאנו לומדים אנו מבינים עד תכליתה, ולא כל קושיא שעולה לנו אנו מצליחים ליישב, ואם כן היאך זה פתאום עלתה על דעתנו שיש לנו חכמה מספיקה יותר מכל אלו שירדו לעמקי הש"ס וזכו לידעית התורה? גם מה שאנחנו יודעים אנחנו לא יודעים, ומהיכן נפצה פה להבין כל מילה של הנהגה שנשמעת מפי גדולי הדור, לנתח אותה לצדדיה עד שנגיע להבין אפילו את מקום הטעות שיש בה...

זוהי החומרה היתירה שיש בביזוי תלמידי חכמים, שאינה דוקא מנהג ביזיון בעלמא, אלא העמדת האדם את עצמו במקום גדולים לחשוב את מחשבתם וללחום את מלחמתם, שכולה נובעת מטפשות ומחוסר חשיבה מוחלט, כביכול הוא המבין והוא היודע ואין דבר נעלם ממנו.

כבוד הספרים

פירוש נוסף כתב רש"י "המכבד את התורה - שאינו מניחה אלא במקום קדוש ולא על ספסל שיושבים בו בני אדם, גם לא תורה ע"ג תורה", וכן כתב רבינו יונה בתחילת דבריו: "ואיזהו כבוד תורה, שלא יניח ספרים בקרקע ולא ישב בספסל ובכסא כנגדם בשוה".

בימינו אין זה מצוי הדבר שמניחים ספרים בקרקע או אפילו שיושבים יחד עמם באותו ספסל, אבל גם בזמננו מצוי שהלומדים מוציאים את הספרים מהארונות, ובמקום להחזירם למקומם הראוי להם מניחים אותם על גבי הספסלים עד שהם מפוזרים בכל רחבי ביהמ"ד.

אין לך דבר השחתה גדול מאשר אדם שחושב על עצמו ורק על עצמו בלי להבחין מה יהיו תוצאות מעשיו. ראשית כל, אין לך אדם שלא מעדיף שכל ספר יהיה כבודו במקומו מונח, וכאשר ירצה לעיין בו לא יצטרך לחפש אחריו סדר שלם בכל רחבי בית המדרש. אם כן מדוע הוא מסוגל לעשות כך כלפי אחרים? וכי הוא חושש מביטול תורה או מאיבוד הריכוז אם יקום רגע אחד להחזיר את הספר שלקח?

ומלבד זאת יש לעיין טובא מה חושב אותו אדם, האם בסופו של דבר יש מישהו שאמור להחזיר את הספר במקומו? וכי האם אלו

פרק ד' משנה ו'. "כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות".

כבוד תלמידי החכמים

פירשו הראשונים (לפי פ"א) שהמשנה עוסקת בכבוד תלמידי חכמים, שגם הוא כבוד התורה עצמו, בהיות שתלמידי חכמים מהווים בגופן מציאות של תורה, ו'כמה טפסאי' הני אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא'. וכבר ידוע מדברי חז"ל בהרבה מקומות כמה גדול עונשו של המבזה תלמידי חכמים.

ו'מכבד תלמידי חכמים' אין הכוונה שמכבד את הת"ח שב'מפלגה' שלו, אותם ודאי הוא מכבד.. הכוונה היא לת"ח שנמצאים במפלגה האחרת, שהוא לא נמנה בין תלמידיהם ולא הולך לפי השקפותיהם, אבל זה לא מתיר ח"ו למעט בכבודם וכ"ש שחלילה לא לבזותם.

ושמעתי שאומרים בשם הגרי"ש אלישיב והגרא"ל שטיינמן שמה שפשטה בימינו המחלה הנוראה ש'אין רפואה למכתה' רח"ל ומכלה רבים וטובים זהו מידה כנגד מידה למה שבדורנו פשטה הרעה החולה הלזו שכל אחד רואה את עצמו בר סמכא להגיד את מה שעולה על דעתו כנגד גדולים וטובים ממנו ולהסביר ש'הוא לא יודע על מה הוא מדבר' ורק הנכד 'עבד עליז', הרי זה מבזה ת"ח שאין רפואה למכתו.

ואין כל חדש תחת השמש, כבר בימים מקדם בזמנו של הגרעק"א התעוררה המחלוקת הנודעת בין מדפיסי ש"ס וילנא למדפיסי ש"ס סאלאוויטא וכילתה כל חלקה טובה, ובאותו זמן יצאו החולקים נגד רעק"א והלעיזו שבנו הג"ר שלמה שכנע אותו להורות כן ולעת זקנתו כבר אין בידו את היכולת להבחין בין תכלת לקלא אילן... על דברים אלו עצמם, שמוכרים לכל אוזן שומעת גם בזמננו, יצא הגרע"א בחריפות רבה ואמר דהוא ניהו ביזוי כבוד התורה שאין עליו מחילה (ואכן תוצאות קפידתו של הגרע"א היו נוראות ואיומות, כנודע ליודעי העיתים במה דברים אמורים וא"כ כמה על כל אחד להיזהר בזה מאד גם כיום).

ובענין זה הביא רבינו יונה את היסוד הנודע "דבר ידוע הוא מהכרח הפסוקים והסברא שנותנת, שכל מי שמדבר טוב על הטובים ועל החכמים - שמוחזקין בו שהוא צדיק, וכל הדין אותם לכף חובה ולוקח במעשיהם לומר שאינן מכוונים ואינו רואה להיות להם זכות, וכשמדברין לפניו מן הרשעים מצדיק את מעשיהם - בידוע שיש בו שמץ רשעות".

פירושה של דברים, שבשלמא אם היה האדם רגיל לבזות את כל הנכנס בפיו, ולזלזל בכל אדם שמציגים לפניו, היינו יכולים לומר שהוא אדם ביקורתי, שרגיל לראות רע בכל מה שעומד מולו. וכן לאידך גיסא, אם היה משבח את כולם, בלי להבדיל בין טובים לרעים, היינו אומרים שהוא אדם חיובי שרואה את הכל באור ומתמקד בחצי הכוס המלאה. לא מזה ולא מזה היתה ראייה מה דעתם לגבי תלמידי חכמים, ועד כמה הם מכבדים את התורה. לפיכך כאן ערך האדם לתורה נמדד ביחס לצדיקים ורשעים יחדיו, שאם אותו אדם עצמו דן את הצדיקים לכף חובה ולא רואה להם זכות, ובדוא מחתא מצדיק את מעשי הרשעים, 'בידוע שיש בו שמץ רשעות', ואין לך ראייה גדולה מזו שהוא בזה את התורה ולומדיה ולא מעריך את כבוד תלמידי החכמים.

ומתוך דברי רבינו יונה למדנו כאמור, שלא מדובר על כל אדם שפוער את פיו בלי הבחנה, אלא על אותו 'אויבער חכם' שבטוח שהוא הצודק ואין חכם ממנו עלי אדמות, ואילו אותו גדול שאמר את מה שאמר ודאי טעה, לא הבין נכון את פרטי העניין, לא היו לפניו את הנתונים הנכונים, או שבני ביתו סבבו אותו בכחש ובכזב... את הכל דן אותו אדם לכף חובה, והוא מחזיק את עצמו כמאן דאמר לומר על מעשיהם של החכמים 'שאינן מכוונים', שרואים ואינם יודעים מה רואים.

ניקח דוגמא פשוטה מהעולם שמבחוץ, אם יבוא סטאז'ר מתחיל שאף זה עתה נכנס לתורת הרפואה ויבוא לפרופסור ותיק בטענה שהוא לא

שמתנדבים בלית ברירה להחזיר את הספרים הם עבדים שמחוייבים לו? וידועים דברי הקהילות יעקב במכתבו שכתב שודאי מי שאינו מחזיר את הספרים נגוע ב'מידת אכזריות' והרי הוא עובר בלאו ד'לא תרדה בו בפרך'.

אם יתבונן האדם מה מביע כזה מעשה אנוכי של השארת ספר על מקומו, אין ספק שלא ימשיך זאת מכאן והלאה. לאו בשופטני עסקינו, ולא מדובר על חיות בר שדואגות רק לעצמן. אלא מאי, מדובר בכאלו שלא חושבים, ועושים את הכל דרך המקרה וההזדמן, בלי להתבונן במה שקורה סביבם. אך מי יודע מה אומר זה הדבר בעצמו, שהאדם ממשיך הלאה בלי לשים לב לאלו שלידו. פשוט וברור שזה לבד הוא חסרון מהותי בכל בנין הנפש ומעיד על רעת המידות.

ועל כל פנים הנוגע למשנתנו הוא, שמלבד עצם הריעותא שקיימת ביסוד התופעה, העיניים רואות כיצד יש כאן גם כן ביזיון חמור בכבוד התורה, כאשר הספרים מונחים זה על גבי זה כאבן שאין לה הופכין, חבוקים ודבוקים, וכאשר מוציאים את היסוד נופל כל הבנין. בדרך כלל הם עומדים בערימות עמוסות בשינוי צורה, ואך טבע הוא שלא יעבור זמן עד שיתקלקלו, ישחתו ויקרעו, תעובר צורתן וייצאו לסל הגניזה. אם כן ודאי שגם זה כלול בכבוד התורה שכללו הראשונים בלשון המשנה, ומי שמקפיד לשמור על כבוד הספרים בכבודן הראוי להם, מלבד מה שזוכה לעצמו לשמור על נפשו כצורתה, זוכה גם ל'גופו מכובד על הבריות' השמור למכבדי התורה.

כבוד התורה

בפירוש הרע"ב כתב: "כל המכבד את התורה - הדורש החסרות והיתירות שבתורה ומראה טעם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך כבוד תורה גדול מזה".

דברי הרב מברטנורא מסתמכים על דברי הגמרא במנחות (כ"ט, ב'): "אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך, אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות".

ובמשנה בסוטה (מ"ט, א') נאמר 'משמות רבי עקיבא בטל כבוד התורה', וכתב רש"י דהיינו מהטעם האמור, "שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכו"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה".

נמצא אם כן שמקור הענין לדרוש כל קוץ וקוץ היה מנהגו של רבי עקיבא, שהיה יחיד 'בסוף כמה דורות' שיכל לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות, וטעמו היה להראות את כבוד התורה 'שאין בה דבר לבטלה'.

ואגב אורחא יש להעיר, דאם אכן זה היה טעמו של רבי עקיבא להראות שאין בתורה דבר לבטלה, מדוע נצרך לדרוש על כל קוץ תילי תילין של הלכות, לכאורה די לדרוש אפילו הלכה אחת בשביל להצביע על המשמעות שיש באותו קוץ.

ונראה לפרש על פי דברי רש"י בשבת (קל"ב). שכל מה ששייך לדרוש את התורה ב"ג מידות היינו דוקא גבי מה שנאמר מפורש בפסוקים, אבל מה שנלמד בהלכה למשה מסיני לא ניתן להדרש, ועל פי זה נראה שאכן היה די לרבי עקיבא לדרוש מכל קוץ של תורה רק הלכה אחת, אך לאחר שכבר נדרשה אותה הלכה נמצא שכעת היא מפורשת בתוך הפסוק, וממילא ניתן לדרוש אותה ממקומות אחרים ולהוסיף עליה עוד תילי תילין של הלכות...

ועל כל פנים יש לתמוה על דברי הרע"ב כיצד הוא כותב לנו שכבוד התורה הוא לדרוש תילי תילין של הלכות, והרי אחד היה רבי עקיבא בכל הדורות שיכל לדרוש כל קוץ וקוץ, ומה שייך עסק זה לגבינו, וכפי שכתב רבינו גרשום במכילתין מסכת בבא בתרא (י"ב, ב') על רבי עקיבא: "דקים לן דלא היה מעולם גברא כוותיה".

אך ודאי שאין הכוונה לדרך ההנהגה המוטלת על כל אחד ואחד, אלא לכבוד התורה שמוטל עלינו בעקבות דרכו של רבי עקיבא. לאחר שהוכח לנו שבכל קוץ וקוץ שבתורה יש תילי תילין של הלכות, זה יכול ללמד עד כמה התורה עמוקה מיני ים וכל מילה שבה טומנת בחובה עומק בלתי נגמר, שיש בכוחו להכחיש פתי וללמד תועים בינה.

כאשר יודעים כמה יש בדבר תוכן, זה עצמו מביא את האדם לכבד את הדבר. אם יש דברים שכתובים בלי מחשבה בתורת פיטומי מילי, הם דברים מזלזלים שאין בהם ערך, אך ככל שהדברים יותר בעלי

משמעות ממילא יש בהם יותר כבוד, והיחס אליהם משתנה בהתאם. על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בתורה הקדושה שכל מילה ומילה שלה אינה מיותרת ומעמידה מאחוריה עולמות שלמים שהאדם יכול להעמיק בהם עד אין חקר.

הדבר נוגע למעשה לכל אחד שלומד בעיון, לפעמים זה גורם ששוכחים שמדובר כאן ב'תורת ה'", יש שמנסים להראות את כח שכלם ולכן מחפשים בכח קושיות ומוציאים תירוצים עקומים. צריך לזכור שהתורה היא תורת ה', ואין ענין להבין ולהעמיק בדבר שהוא לא תורת ה', לא לעקם את השכל ולא לחפש אחר חידושים מפוקפקים ומחדשים שאינם מקובלים. תורתנו מספיק גדולה ורחבה גם בלעדי זה.

התורה שאנו לומדים היא תורת ה', שכולה מציאות רוחנית שאין לנו בה שום השגה, ועל אף שאין בכוחנו הדל לרדת עד סוף תכליתה מכל מקום יש לנו את היכולת להבין עד כמה היא מציאות עליונה, שכל מילה בה היא מאמר פיו של הקב"ה שתלה בה עולמות שלמים, ולהתייחס אליה בכבוד הראוי שמתחייב מרום ערכה.

כבוד לומדי התורה

דרך נוספת המתפרשת בדברי המשנה, הוא מה שנאמר בגמ' סוף מסכת יומא (פ"ו, א'): "ואהבת את ה' אלוקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" וכו'.

מכיון שהתורה היא תורת שמים, הרי הדבר מכריח שמי שמתעסק בה יתעדן ויתרומם ויתנהג אחרת משאר כל העם. אינו דומה מי שעומד ומשמש לפני המלך למי שמשוטט בחוסר מעש בחוצות קריה, וככל שעיסוק האדם יותר מרומם כך הוא אמור להראות כאדם בר מעלה.

בדרך כלל, האנשים מבחוץ רגילים להסתכל על בני תורה כאנשים אחרים שמחוייבים התנהגות אחרת, וממילא כל מעשה ומעשה של בני תורה נבחן אצלם בשבע עיניים הרבה יותר מאדם רגיל. ובאמות, ההיגיון הפשוט מחייב שהנהגתו של האדם תהיה קשורה למה שהוא לומד, ולכאורה לא יתכן שהאדם יעסוק כל היום בדבר הרוחני ביותר ובעודו בחוץ יתנהג כשאר כל אדם, כל שכן כמו בהמה וחיה.

שמעתי פעם מהאדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל שאמר, ש'בן תורה' היא הגדרה גדולה הרבה יותר מ'תלמיד חכם', שכן 'תלמיד חכם' הוא רק תלמיד של החכם, ואין זה מלמד משהו עליו עצמו. מה שאין כן 'בן תורה' הוא 'בן של התורה', וקיי"ל דברא כרעא דאבוה, שחלק ממהותו היא הטבע של האב, והדבר מחייב שאישיותו תהיה מעוצבת על פי התורה שלמד.

כאשר המשנה אומרת לנו 'כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות' אנו יכולים לקחת את הדברים כלפי עצמנו ולפרשם פשוטו כמשמעו, שכאשר אנו עומדים מול אנשים מבחוץ שמסתכלים עלינו במבט בוחן, ואנו מתנהגים בצורה מכובדת הראויה לבני תורה, הרי 'גופנו מכובד על הבריות' והם רואים בנו את היצוג ההולם של התורה - 'כמה נאים דרכיו וכמה נאים מעשיו'.

אמנם לא ידיוך גיסא, פעמים שהאדם לא שם לב עד כמה הנהגתו לא מתאימה ועד כמה היא מזלזלת בעצם המושג של בן תורה. לא יתכן שבחור ישיבה יעמוד וילקק דבר מאכל ברחובה של עיר, או יעשה כל התנהגות שמתאימה לסוס ופרד, בלי ש'גופו יהיה מחולל על הבריות' - הוא יהפוך את הגוף לגוף מחולל שאין בו שום כבוד עצמי.

כמו כן בחורים שמתפללים שחרית בבתי הכנסת (ולא בישיבה), עם אנשים כערכנו מתוך הציבור שלנו, שגם הם מביטים מבפנים על בני ישיבה ורואים אותם כבני אדם מרוממים שיושבים ועוסקים בתורת ה'. איזו צורה יש לבחור שנאחר לבוא וממהר לצאת, למחצה לשליש ולרביע, בן ישיבה צריך לדעת שיש לו אחריות. איך מסתכלים עליו ומה רואים בו. עליו לכבד את מעמדו ולהראות את כבוד התורה, על אחת כמה וכמה כאשר הוא יוצא החוצה למקום שבו אין בכלל הבנה במהותו של 'בן תורה', והוא מהווה את הפירוש היחידי לעצם המושג.

ועל כך כאמור אומרת המשנה 'כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות', שכפי המידה שייכבד האדם את התורה כך הוא עצמו יתעלה ויתרומם ויהיה אדם מכובד באמת, שדרכיו נאים ומעשים מתוקנים, ועליו הבריות אומרות ישראל אשר בך אתפאר.

יֵאֵר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 74 – וירא תשפ"ב

הירושה עם יצחק

עם בני עם יצחק. (וירא כא, י)

עם בני עם יצחק ובפרש"י מכיון שהוא בני אפילו אם אינו הגון כיצחק או הגון כיצחק אפילו אם אינו בני אין זה כדאי לירש עם וכו' וצריך להבין בשלמא בנה של יצחק יורש שהוא בן גמור לא בן שפחה אבל אם הוא הגון איזה דין הוא שיירש אע"פ שאינו בנה של שרה.

וצ"ל שבקשה שיעשה אברהם הנחלה דריב"ב להנחיל הכל ליצחק כמו שנראה שעשה ואפשר שלזה טען ישמעאל אני בכור ונטל פי שנים וא"כ א"א לעשות הנחלה במקום בכור.

עדל"ת בסילוק ישמעאל מביתו

ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע. (וירא כא, יב)

והנה איתא בחז"ל (תנחומא ח"י שרה, ד) "זשיה אשת חיל עטרת בעלה (משלי יב) זה אברהם שהיה מקונן על שרה מה כתיב למעלה מן הענין ותמת שרה וגוי התחיל אברהם לבכות עליה ולומר אשת חיל מי ימצא בטח בה לב בעלה (שם לא) וכו', דרשה צמר ופשתים בין יצחק לישמעאל שאמרה גרש האמה הזאת ואת בנה". בימי בחרותי (מנחם אב - תשל"ד) עלה הג"ר גבריאל דוברשולי ז"ל רבה של בוכרה לארץ ישראל, ובאו בני הישיבה לשוחח עמו, וסיפר להם שלמד אצל הגר"ח בבריסק, ולעת פרידתו, אמר לו הגר"ח כמה וארטים שלא ע"פ דרכו, כדי שיהיה לו מה לומד בבוכרה, ואחד מהם היה לבאר דברי חז"ל הנ"ל, וביאר דהנה לשלוח את ישמעאל הוי ל"ית דלא יכול לבכר, שישמעאל היה בכור, והנה לשמוע לקול שרה הוי עשה, שה' ציוה את אברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. וא"כ הרי עשה דוחה ל"ית ושוב מחויב אברהם לשלוח את ישמעאל, וזה דרשה שרה מצמר ופשתים, דהרי דין עדל"ת ילפינן ביבמות (ד, ב) מכלאים בציצית, וא"כ שפיר מבואר דברי הספד של אברהם שדרשה צמר ופשתים, היה במעשה זה של שילוח ישמעאל עכ"ד.

למה ארץ המוריה היה ברור

אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים. (וירא כב, ב) וצ"ב מהו בתחילה ארץ המוריה שזה מקום ברור וידוע ואחד ההרים לא ברור וזה יאמר אליו אח"כ ולפ"י מבואר שארץ המוריה זהו ירושלים כולה ושם יש מקום שהוא הרי בתוך ארץ המוריה ומאי שידע שבירושלים רק לא ידע מקום המקדש והמזבח אכן צ"ב שמוריה פרש"י ע"ש ששם יוצאת הוראה וע"ש המור הקטרת וא"כ הכונה לביהמ"ק וא"כ מהו אשר המוריה ושם לירושלים ואפשר שמקום המקדש ידע אבל מקום המזבח שמכוון ביותר זה לא ידע וזה יראהו אחר אכן קצ"ע שידע כבר את מקום המקדש וירושלים. ואפשר ע"פ המדרש שקודם העקידה היה מקום המקדש בקעה ורק לפני העקידה נהיה הר וא"כ אמר לו שטן למקום המקדש ושם יראהו הר אכן הגיע למקום ולא היה הר והיה מסרב לחפש הר כך ביום השלישי נהיה המקום הר ומקום מקודש לדורות.

והנה רש"י פירש קח נא שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש וצ"ב הרי בעקידה היו רק אברהם ויצחק וא"כ איך ידעו כולם שעמד אברהם בעקידה והיה לנס ואפשר ע"י שנהיה המקום לחר ה' בזה היה נס להתנוסס שקיים אברהם צווי ה'.

במה חל שם קרבן

אל תשלח ידך אל הנער. (וירא כב, יב)

ענין אבן עזרא שקיים מצות עולה שע"י שהעלהו שכך הוא שם הקרבן עולה ביצחק ואדם להעלותו לעזרה אכן נראה עוד בזה דהנה הקריב את האיל וכמשי"כ המהרי"ל היה יצחק עדיין על המזבח ונראה הטעם שבלא זה אינו חפצא של מזבח שכל חלות שם מזבח הוי ע"י ההקדבה וא"כ ביצחק קיום דינו העלאה למזבח ובמה יחשב מזבח (ואפשר שלכן רצה אברהם להוציא ממנו דם מעט כדי שיהיה חפצא של מזבח שהרי אין בזה קיום בעולה) ולכן הקרבת האיל היא ההיכי תימצא שיחשב ע"י יצחק כהעולה למזבח וע"י האיל הוי עקידת יצחק כקרבן ולכן אילו של יצחק הוי הזכר לעקידת יצחק שרק ע"י חייל דין עולה ביצחק.

וענין להלן ברש"י שיצחק לא יצא מא"י שהיה עולה תמימה וצ"ב מהו תמימה ואיזה דין יש שעולה לא תצא מא"י אכן ע"פ האבן עזרא לא רק קדושת עולה היה על יצחק רק היה בפועל קרבן עולה שחייל ע"י עלייתו ובזה נחשב כלחמו של מזבח ואינו ראוי לצאת לחו"ל.

וענין בסליחות בעשרת ימי תשובה שזכר שהיה אש בזמן עקידת יצחק ולפמשינ"ב היינו האש ששרפה האיל שע"י חייל ביצחק קיום העלאה. ובזה מובן שהברכה שברכו מלאך ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה וגוי היה אחר הקרבת האיל שע"י קיים מאמר ה' של והעלהו.

ויש להוסיף מה שכתב המהרי"ל שבאומר פרשת צפונה זוכה שזכר לו עקדת יצחק וביאר שיחד אברהם תמיד שחטו במזבח ומאברהם באל שתלו בצפון שיצחק היה על המזבח (והוא פירש שאולי ירשה לו) והטעם לפמשינ"ב שיצחק נשאר עדיין למעלה לקיים שם מזבח וזה חייל ע"י האיל ולכן נשאר יצחק למעלה ודו"ק.

איך היה בגן עדן

וישב אברהם אל נערי. (וירא כב, יג)

ובחז"ל והיכן הלך יצחק י"א לשיבתו של שם ועבר וי"א שהיה ג' שנים בג"ע וצ"ב שלא מצינו כן באדם שהיה בג"ע בחייו. ונראה שיצחק בעקידה השלים את כל אבריו והיה בתכלית השלמות וא"כ מובן הוא לעוה"ב ולג"ע רק היה לו עדיין תפקיד של הקמת עם ישראל לשאת את רבקה ובזה הפרק נולדה א"כ בג' שנים אלו ראוי להיות בג"ע. עד שימתין לקיים את ישראל.

משולחנו של אאמו"ר רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל

כיצד נשאר השופר למשיח

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר וגו' ויעלהו לעולה תחת בנו. (וירא כב, יג)

וק' דבזבחים מבואר דעולה קריבה כולה ואף הקרנים עולה, וא"כ מנין יהא שופרו של משיח דמבואר דעשה מהקדש של יצחק. [א"ה ע"י רמב"ן עה"ת וע"י מהר"ל"ד]. (דביר קדשו)

זריזין מקדימין למצוות

ובגמ' יומא כ' ע"ב לענין תרומת הדשן ואי ס"ד מחצות זמנה היכי מקדימין והיכי מאחרין ובפרש"י שלא גרסינן היכי מאחרין שמה איכפת לן שיאחר, אכן הקשו בתוס' הרי כמו בתמיד של שחר שזמנו עד ארבע שעות מקדימים לתחילת היום משום זריזין א"כ הוא הדין גם תרומת הדשן יקדימו בחצות מדין זריזין מקדימן, אכן לפמשנ"ב י"ל בשיטת רש"י שרק בהשכמה בתמיד נאמר דין זמן בתחילת היום להקרב התמיד אבל בתרומת הדשן שאח"כ יהיה ברוב עם, א"כ שפיר אפשר לאחרו ולא איכפת לן מאיחורו וכמשנ"ב שהכא הוי מדין זריזין לא בתורת זמן ובה עדיף ברוב עם.

ועין תוס' מגילה ג' ע"א על הגמ' שמבטלין כהנים עבודתם ובאים לקרות את המגילה, ומקשו בתוס' אמאי מבטלין הלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה וי"ל דכיון שהאיר היום הוי זמן עבודה, והם מניחין אותה בשביל הקריאה, משום הכי קרי ליה ביטול, ועפמשנ"ב אתי שפיר היטב ומדויק כן בדברי התוס' שהדגישו שכיון שהאיר היום מבטלין אותה חשיב ביטול, דכמשנ"ב יש זמן של תחילת היום, וע"י קריאת המגילה באחור נחשב כביטול חלק מהמצוה שזמנה להתחיל להעשות בהשכמה.

בגמ' בפסחים (ד' ע"א) מכדי בין לרבי יהודה ובין לר"מ חמץ אינו אסור אלא משש שעות ומעלה, ונבדוק בשית, וכי תימא זריזין מקדימין למצוות ונבדוק בצפרא, דכתיב ביום השמיני ימול, ותניא כל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוות, שנאמר "וישכם אברהם בבקר", והנה לגירסא דידן בגמ' וכן פרש"י דקרא דמיתי היינו מאברהם, והקשו הראשונים א"כ מנ"ל שאין זריזין גם מאורתא הרי במילה לא שייך למעבד קודם, אבל באמת בחמץ זמנו, בזריזין קודם מאורתא, וביותר שבאמת בדינא דזריזין כך דינו שצריך להקדים כל מה שאפשר א"כ מהו שדחי בגמ' שרק מצפרא ולא יותר הרי ודאי שגם מדין זריזין כמה שיקדים טפי עדיף. וביותר הקשה בחת"ס הרי אם הטעם משום זריזין א"כ אמאי תנן אור לארבעה עשר בודקין את החמץ, ליתני כמילה כל הלילה והיום כשרים (בס"ד) אלא שזריזין מקדימין בתחילת הלילה כעין שאמרו במילה, כל היום כשר אלא שזריזין מקדימין.

ואשר צ"ל ע"פ ה"ט"ז וכ"כ בהשו"ע הרב בסי' תל"א, שחכמים רצו לתקן זמן קבוע, והשאלה איזה זמן יקבעו שלא יבואו לידי שכחה, וע"ז קאמרו שתקנו משום זריזין, והקשו א"כ רק מצפרא, אבל כבר הוי תקנת זמן מדרבנן, אכן צ"ע דאם יתקינו זמן כבר לא יהיה זריזין שכך זמנו ודינו, רק צ"ל בהכרח כמשנ"ב לעיל שהעיקר שלא יהיה לא זריז וצ"ע.

ואשר לפמשנ"ב מבואר היטב, דשפיר זריזין שמאורתא לא הוי מדין זמן, ודאי צ"ל שיהיה רק תקנת זמן כדברי ה"ט"ז, אבל ע"ז דחו ומייתי קרא דאברהם שכך דינו לכתחילה בצפרא, ובה הוי כדן זמן, וא"כ גם בטר שיתקנו כן הוי זמנו להעשות בהשכמה, א"כ שפיר דחו שאם מצד זריזין הנלמד מאברהם שהוי דין זמן, בזה הוי רק בצפרא, וע"ז שייך לומר שיקבע גם כזמן לבדיקת חמץ, שגם אחר שיקבעו בהשכמה יהיה קיום זריזין, וא"כ שפיר דחי שבידקו בצפרא, ולא מאורתא דהכא רק לזריזין מדין זמן אתי עליה ולא מדין זריזין של מקדימין.

והנה החת"ס תו הקשה, דהגמ' במסקנא קאמרה הטעם לבדיקת חמץ בלילה משום שאור הנר יפה לבדיקה, ובני אדם מצוין בבתייהם, והבין החת"ס דבענין להני תרי טעמא, אור הנר יפה לבדיקה, כדי שיהיה החיוב בלילה, ובני"א מצוין בבתייהם כדי שיהיה החיוב בתחילת הלילה. והקשה לשיטתו למ"ל האי טעמא דבני"א מצוין, יאמר אור הנר יפה וזריזין, ש"מ שזריזין אינו טעם למעבד זמן, וא"כ הקשה מהו הס"ד דהגמ' שר"ל שאם היה בצפרא שפיר היה הטעם משום זריזין.

אכן לפמשנ"ב אתי שפיר בפשטות דלגבי לילה שהזריזות אינו כזמן, וא"כ אינו טעם לקביעת זמן שאחר שיתקנו כבר לא יהיה זריזות, ובלא תקנה היה ראוי לומר כל הלילה כשר רק זריזין מקדימין, אבל אם יהיה בדיקת חמץ בצפרא, שפיר שייך טעם זריזין בתורת זמן, שכך יהיו קיום הדין מעשה בהשכמה מקרא דאברהם, ועיין רבנו מנוח ריש פ"ב מחו"מ שכתב שכל הלילה כשר לבדיקה וזריזין מקדימין לתחילת הלילה הרי דס"ל שאין כלל מעיקר הדין חיוב בתחילת הלילה וכל הטעם הוא רק משום זריזין. וכמשנ"ב שרק לדין זריזין שמצפרא ס"ד שהוי דין זמן.

מתני' מגילה כ' ע"ב, כל היום כשר לקריאת מגילה, ולקריאת הלל, ולתקיעת שופר וכו', ובפרש"י ואע"ג דקיימ"ל זריזין מקדימין למצוות, דכתיב "וישכם אברהם בבקר", אפילו הכי כשר כל היום.

הנה דברי רש"י שמקשה על מתני' מדינא זריזין צ"ע, חדא דהרי דין זריזין אינו ענין כלל לדין הזמן דכל היום כשר, שהרי דין זריזין שייך גם בסוף היום, בגונא שהיה אנוס בבקר ולעת צהרים, פקע אונסו, ודאי שמדין זריזין יעשה המצוה קודם, א"כ דין הזריזין לא מישך שייך כלל לדין הזמן, והכשרות בכל היום שהרי מישך שייך לכל היום ובכל זמן לעשות בזריזות, רק בגונא שכל היום יכול לקיים, ימהר בבוקר ואם אף לא עשה במזיד, ודאי ימהר לעשות בכל הזריזות, ויקים ג"כ דין זריזין, וא"כ צ"ע שאין כלל קושיא מדין זריזין לדין כל היום כשר, ולדין זמן בקיום מצוות, וכן בסברא קשיא שדין זריזין לאו דין זמן הוא רק דין זריזות בעלמא. (ובאמת צ"ע אם דין זריזין הוי מעלה בקיום המצוה עצמה, דהיינו דהוי קריאת המגילה יותר בהדור ובחשיבות או שהוי מעלה כללית באהבת ה' שעושה המצוות בזריזות, ונפק"מ לדניא דקדימה של זריזות בכמה מצוות כנגד ברב עם וכד' ויבואר להלן).

עוד צ"ע דלכאורה לס"ד דרש"י שיפסול אם לא יעשה בזריזות, א"כ אם נימא שזמנו רק בתחילת היום, א"כ כבר תו לא מקיים דין זריזין, שהרי זה כל זמנו רק בזריזות שלא שייך למימר קיום דין זריזין אם זה כל היום זמנו, וא"כ אם יעכב תו לאו זריזין הוא, רק נימא בדוחק שלא הזריזות יעכב, רק מה שלא זריז מעכב, וא"כ אף בקבעו זמן אף שלא זריזות הוא אבל גם לא אינו זריז הוא וצ"ע.

אשר בהכרח מבואר בדברי רש"י שדין זריזין הוי דין זמן, והבאר דעיין במדרש כל מעשה צדיקים בהשכמה, שנאמר "וישכם אברהם בבקר". אשר מבואר שלא מעשה צדיקים בתחילת זמן קיום המצוה קתני, רק יש דין זמן של תחילת היום, לא בתורת קדימה, אלא בתורת זמן שתחילת היום ראוי הוא למצוות, והוא זריזין משכימין למצוות מקדימין ביום, ולא רק בזמן, ואשר לפ"ז מבואר שדין זריזין ביסודו הוא גם דין זמן בהשכמה, לא רק בתורת קדימה, אלא בתורת זמן שבתחילת היום האדם במלא כוחו ואונו וכן ראשית לכל היום אז הצדיקים עושים את המצוות בתחילת היום, ובה שפיר אף ס"ד שיעכב, דהוי זמן המצוה בהשכמה, ואף שאח"כ פסול באמת מתקים בפועל דין זריזין ודו"ק.

ומדויק היטב כן בדברי רש"י, שכאן הביא המקור לדין זריזין מקדימין, מקרא דוישכם אברהם בבקר שאיכא דין זריזין בהשכמה, וכמשנ"ב שהוי דין זמן ודין זה ס"ד שהוי גרועתא בדין כל היום כשר לכל המצוות. ועין בברכות כו' ע"א מצותה עם הנץ החמה (תפילת שחרית), כי תניא ההיא לותיקין ובפרש"י ותיקין המקדימים למצוות ומחזירים דבר בזמנו ומצוות מקדימים לנץ החמה, והנה כתב על קיום בשעת הנץ כמצוה בזמנה, והוא כמשנ"ב דהוי דין זמן וזמנו בהשכמה.

והנה בביאור הלכה סי' תכ"ו כתב שקידוש לבנה ראוי לאחר המוצאי ש"ק שאז האדם הוא מבושם וכן אז יש ברוב עם, ש"מ שדין מבושם והדור במצוה עדיף מזריזין מקדימין למצוות, וקשה דהרי איתא בגמ' ר"ה לבי ע"ב השני מתקיע (תקיעות במוספין) ובשעת ההלל הראשון מקרא את הלל, ומקשה בגמ' מאי שנא, ומסיק שעדיף שהראשון יעשה משום זריזין מקדימין למצוות, אבל במוספין משום גזירה תקנו שהשני יתקיע, ואף שבשני איכא ברוב עם, וא"כ קשה מאי שנאמר בקידוש לבנה שדוחין ומבטלים זריזין כדי שיהיה מבושם והדור מצוה, ומאי שנא מהלל שהראשון קורא אף שמבטל ברוב עם.

אכן לפמשנ"ב אתי שפיר בפשיטות, דדין זריזין של זמן דהיינו מקרא דוישכם אברהם הוי מעלה בעצם המצוה לעשות בהשכמה והוי כעין דין זמן של לכתחילה, א"כ בזה שפיר עדיף זריזין ולכן הראשון קורא את ההלל, אבל עוד דינא איכא דילפינן דין זריזין במכילתא מושמרתם את המצוות שלא יחמיץ אלא יעשה בזריזות, בזה אם אח"כ יחדר במצוה ברוב עם או מבושם, עדיף ברוב עם וקיום מצות יותר בשלימות, וא"כ שפיר בקדוש לבנה שמצוה בלילה א"כ כל הדין הוא דין כללי לכבד המצוות ולכן דינו שיכבדו שיעשו מבוסס בזמנו, וא"כ שפיר חלוק מהלל שעדיף זריזין מברוב עם, מקדוש לבנה שעדיף ברוב עם.

וירץ אברהם – מידות טובות

הדאגה לשני

שמעתי מעשה לאחרונה בתחילת ר"ח אלול הגיע בחור לשיעור א' באחת הישיבות החשובות והגדולות, והניח את חפציו בארון, בסוף הסדר שחזר לחדר רואה שאת כל החפצים שלו הניחו על המיטה, ומישהו לקח לו את הארון. וכך הוא יוצא לארוחת ערב. ופוגש אותו בחור משכונתו שהיא כבר בשיעור ג' בישיבה ושואל אותו איך התאקלם ומספר לו שלקחו לו את הארון. הבחור אמר לו אני ידאג לך, ואחרי שעה מביא לו ארון שיניח את חפציו שם, בסוף השבוע מביא לו ארון חדש יותר ואומר שהוא הצליח להשיג ארון יותר טוב והוא יקח את הארון הקודם. ואז התברר לבחור בשיעור א' שהבחור בשיעור ג' נתן לו למשך כל השבוע את הארון שלו, ואת החפצים שלו הניח במזווזה עד שהצליח להשיג ארון חדש.

לא להפריע לשני

עוד שמעתי על מרן הגר"ד לנדו שליט"א שרגיל לקדש את הלבנה בעשי"ת כמנהג הגר"א, אבל השנה לפי מיקום הלבנה אם היה מקדש אז היה צריך לעמוד באמצע הכביש ואז הכביש יסגר ואמר הגר"ד א"כ נמצא שאני מחמיר ומפריע לאחרים ליסוע על הכביש, אלא אני ימתין עד מוצאי יוה"כ שבכך לא יהיה הפרעה לאף אחד בקידוש לבנה שלי.

למה מרן הגר"ח לא נרדם

סיפר לי ידידי הגר"א מן שליט"א דבר נורא, ד' קרח כ"ח סיון תש"ע. אמר לי רבנו הגר"ח שליט"א כי אתמול, היה צורך שמישהו יוציאנו בברכות התורה כי לא ישן כל הלילה, ואע"פ שעשה בלילה את כל העצות להירדם, לא איסתייע מילתא. ואח"כ ביום הצטער הרבה בעייפותו כדי להשלים את הלימודים הקבועים שלו. שתק רבנו ולפתע המשיך לאמור, אני יודע לעניות דעתי [כלשונן] מדוע זה אירע, כי בלילה, הנכד הממונה על קבלת קהל אמר כי לא יהיה קבלת קהל, כיון שהיה צריך לנסוע לשמחה משפחתית, ואז אמרתי לעצמי א"כ טוב הדבר שאספיק עוד ללמוד ולסיים את מסכת יומא - שאני אוהו כעת בלימודה, לכן נענשתי, חשבתי שארוויח לכן הפסדתי. והנה הלילה, שכן קיבלתי את האנשים, ברוך ה' נרדמתי מיד.

לא לומר גנות

שמעתי על אברך יקר אחד שלקח הלוואה מהגמ"ח וראה שטענה בעל הגמ"ח ונתן לו 100 דולר יותר, והלך להחזירו ולא היה בבית ורק אשתו היתה בבית, ולא היה מסוגל לומר לה שבעלה טענה והביא יותר כסף, ורק נתן את הכסף ואמר שזה שייך לגמ"ח, כי בעדינות נפשו לא יכול לומר כביכול גנות של בעל בפני אשתו.

מי הוא בעל חסד

בזמנו היו אומרים בישיבת חברון אם אומרים על אחד שהוא בעל חסד, זה מראה שזה חסרון כי אדם רגיל לא יאמרו עליו שהוא בעל יד, אלא כיון שהיד הוא חלק ממנו אז לא מזכירים בנפרד, גם גם בעל חסד אם הוא חלק ממנו, לא מדגישים בעל חסד, אלא עצם האדם שבו הוא ממילא בעל חסד בעל מידות טובות ושאר המעלות. והמשגיח הגר"מ חדש זצ"ל פעם אמר שהתארגנו לימוד חבורת חפץ חיים, ואמר שמניעת דיבור לשון הרע הוא לא רק בלימוד הלכות, אלא בעיקר לשנות את הראיה של הלב אדם, שיראה בטוב את השני ואז ממילא כבר לא ידבר עליו לשון הרע.

לנצל את הרגע

מעשה פלא סיפר מחותני הגר"מ גולדשטיין שליט"א בשם אביו הגר"ט זצ"ל שהיה שכנו של מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל. וכך סיפר שהיה תקופה שרדו את מרן הגר"מ בעקבות איזה פסק שפסק, והגדיל לעשות אחד שציערו עד מאוד. ויום אחד רואה גר"ט בחדר מדריגות את אותו רב שחיבר את הספר יורד מביתו של ר' משה, ענה מיד ר' טוביה לר' משה ואמר נו ב"ה עושים תשובה, ובאים לבקש מחילה. אמר לו ר' משה לא, לא ביקשו מחילה, אז מה כן רצה, שאל ר' טוביה? ואמר ר' משה שהציעו לאותו רב איזה רבנות ודרשו ממנו המלצה מר' משה והוא בא לבקש ממני המלצה. ור' טוביה נבחל מכך ואמר מסתמא הרב לא נתן לו המלצה אחרי מה שעשה. ואמר לו ר' משה תשמע לכל אדם יש רגעים בחיים שיכולים לעלות אותו למדרגות עצומות, ואם הוא מתגבר זוכה לעלות ולהתעלות מאוד, ואם לא מנצל מפסיד. וחשבתי לעצמי כשאני יתגבר עכשיו ויתן את הסכמה מיד יודע אולי זה הרגע אחד שלי, ואז אזכה להתעלות עוד ועוד.

מחשבה לשני

בימים אלו (שמחת תורה תשפ"ב) נלב"ע אחד מיוחד משכונת גבעת שאול הרה"ג ר' דוד ברונו זצ"ל, ורבים הפליגו במעלתו, ונציין מעשה אחד של הטבה, אברך אחד מגבעת שאול בהלויה שלו הצטרף לרכב של כמה בוגרים מישיבת נתיבות חכמה בו כיהן כמשיח וראה שהנהג בוכה בלי הפסק, ושאלו על כך אתה כבר לא בחור למה אתה כל כך בוכה. ואמר לו אני יספר לך מי זה ר' דוד ברונו, בער"ה האחרון הוא התקשר אלי, ואומר לי אני זוכר שיש לך יום הולדת בער"ה, ומסתמא ביום כזה אף אחד לא יזכור ויברך אותך על כך, ע"כ אני מתקשר לאחל לך מזל טוב והרבה שמחה. זה הוא כוח של הטבה בעצם, של מחשבה לשני.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יארצייט מרן הגאון רבי יצחק ברשטיין הדברי יחזקאל זצ"ל – ט' תמוז תש"ב

סיפר חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל: אחרי פטירת רבי חנא גורביץ, לומדי בית המדרש בית המוסר בקובנה החלו לחפש ממלא מקום, שימסור שיעור במקום הגאון רבי חנא גורביץ זצ"ל. לשם כך, הזמינו תלמידי חכמים למסור שיעור לדוגמא, אולם רבים לא עמדו בכך, משום שבשיעור ישבו עשרות תלמידי חכמים שהיו אריות בתורה, ואלו היו מפריכים את דבריו. לבסוף, החל למסור את השיעור הלמדני הגאון רבי יחזקאל ברנשטיין, שכינויו, "רבי יחזקאל טרסטינר" דבק בו על שם עיירתו. הוא היה תלמיד חכם עצום, וגאונותו מפורסמת בעולם התורה. הוא הצליח למלא את מקומו של הגאון רבי חנא גורביץ והמשיך בתפקיד זה עד פרוץ המלחמה.

שיעורו נמסר מידי יום לפני תפילת מעריב. בשבתות - לפני מנחה, ובחורף - אף בלילות שבת. במשך כשעתיים וחצי ישבו כחמישים תלמידי חכמים על ספסלים מסביב השולחנות. מי שלא מצא מקום פנוי, ישב על ספסלי התפילה עם סטנדר. לכל אחד מן הלומדים הייתה גמרא ביד. אולם השולחן עדיין היה ריק. הגאון היה מקשה קושיה, בה פתח את שיעורו, ומייד התחיל ה"ריתחא דאורייתא". כל אחד רץ לארון הספרים: האחד פתח רמב"ם, השני - רשב"א, אף רמב"ן, ירושלמי וספרים נוספים הוצאו מהארון – הכל כדי להביא ראיות לסברתם. העומד מן הצד שמע רק צעקות. זה מקשה וזה מתרץ, התירוץ עובר בין כולם וחוזר חלילה. בשעת הויכוח, היה הגאון רבי יחזקאל יושב ושותק. הוא איפשר לכל אחד להביע את דעתו, ותמיד הייתה בת צחוק מרחפת על פניו. כמו רב חובל המוביל את אונייתו בים הסוער, הוא שמע מכל אחד את דבריו, וכך ניווט את שיעורו המיוחד בים התורה העמוק. אבא היה אומר, כי אפילו תלמיד חכם גדול מוכרח היה להתכונן לשיעורו של הגאון רבי יחזקאל ברנשטיין. למעשה, שם הוא היה מכין את השיעור שימסור בשיבה.

הגאון היה יושב באמצע השולחן כדי שיוכל לשמוע את כולם. את אבא היה מושיב מולו, מן העבר השני של השולחן. באמצע רב-השיח של השיעור, בים הצעקות ובליל הקולות, היה מבקש הוא מאבא להשמיע את אשר בפיו על הקושיה העצומה. או אז היה אבא בגאונותו מתרץ בעומק רב. עם דבריו הנלהבים של אבא, החלו צעקות מכל הסובבים, כמו בשיעור בשיבה. בעבר, כשפלוני היה אומר דעה שלא הסתברה באוזני אלמוני, היה הלה - מתוך אש התורה שבערה בו - מכנה את חברו בביטויים קשים, על שאין סברתו עולה נכון עם האמת הצרופה, "אתה בור ועם הארץ". כי איך ייתכן שפלוני יאמר סברא כזו, שלפי הבנתו של אלמוני היא עקומה כנגד כל מה שכתוב בתורה, זו פגיעה בתורה הקדושה?!

לאחר שאבא שטח את דבריו, היה הגאון רבי יחזקאל שואל את אבא כיצד הגיע לתירוץ הזה, ובינתיים כל הלומדים צועקים ורותחים באש הלימוד הבערת בהם. פעם אחת השתיק הגאון את כולם ואמר, שהגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור אמר את הפשט של אבא. כולם השתתקו, ואבא העלה בפניהם את חידושו במשך שיעור שלם. לאור דבריו, החל דו-שיח למדני בין הגאון לבין אבא. אבא בונה, הגאון סותר, והצעקות בין שניהם ה"ריתחא דאורייתא", מגיעים עד לב השמיים.

הצעקות היו נשמעות עד הכניסה לבית המדרש. הנכנס לשם היה שואל את רעהו מי הם הצועקים ונענה, כי מדובר בגאון רבי יחזקאל וברבי שרגא פייבל.

אבא, בשכלו הישר, היה מוביל את חידושו ומתווכח בלהט. כמה ענוותן היה אבא בחיי היום יום, מעולם לא נשמע קולו ברמה, אולם מששמע חידוש שלפי דעתו אינו נכון, היה מאבד את עשתונותיו, כל זאת משום שהתורה הקדושה הייתה הערך העליון והיקר ביותר בחייו.

את הכבוד הגדול שחלק אבא לגאון רבי יחזקאל, לא ניתן לתאר. הגאון אף הוא כיבד מאד את אבי. שמעתי שהגאון אמר על אבא, כי הוא מאיר את שכלו בתורה. רבי יחזקאל החזיק את אבא כחבר ללימוד, אולם אבא החזיק את עצמו כתלמיד חבר. בבחרותם הם למדו יחדיו בישיבת סלבודקה.

מורי ורבי, הגאון רבי אפרים אשרי זצ"ל סיפר לי, שכאשר למד אצל הגאון רבי יחזקאל בישיבת "אור ישראל", לא פעם קרה, שרבי חצקל היה אומר במשך שיעור שלם את דבריו של אבא, כשהוא מציין כי זהו חידושו של הגאון רבי שרגא פייבל, אותו שמע בעת השיעור בבית המוסר. הרב אושרי אמר לי, שהוא זוכר לאחר שבעים שנה שיעור שלם במעילה בקונמות, שרבי חצקל אמר בשם אבא, והיה הרב אושרי משחזר לי את כל דבריו של רבי חצקל בשם אבא מילה במילה, וזאת לאחר שבעים שנה.

השיעור הלמדני ארך כשעתיים וחצי. בתום השיעור נעשו כולם אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. לאחר מכן היה כל אחד מתיישב במקומו ונזהר שלא להפריע לזולתו, לא בלימוד ולא בתפילה. אף אחד לא חיפש את המזרח, לא העשיר ואף לא התלמיד חכם הגדול, אלא בכל מקום שיושבים ויש שם מנוחת הנפש - זהו המזרח.

סיפר לי הגאון הרב שמואל יעקב רוז, ששימש כרב ראשי במינכן לאחר המלחמה, שלפעמים היה מגיע לבית המוסר בקובנה לבקר את אחיו הגדול הרה"ג והצדיק רבי חיים רוז הי"ד, שהיה בין משתתפי השיעור הגאוני וממתפללי בית המוסר.

כשהתקרב הרב רוז לבית המוסר, שמע קולות רמים. מששאל מיהו הצועק, השיבו לו כי כעת מתנהל משא ומתן בשיעור, ואלו קולותיהם של אבא ושל הגאון רבי יחזקאל. משנכנס פנימה, נוכח לראות כי המתרחש שם הפלא ופלא - גם בלהט הויכוח, ניכר היה הכבוד הרב שהיו חולקים זה לזה. "כל חיי מלווה אותי תמונה זו, של שיעור התורה הגאוני בבית המוסר" - כך מסיים הרב שמואל יעקב רוז.

(עד היום חרוטה בזכרוני דמותו של אחיו, רבי חיים צבי רוז, אשר היה תלמיד חכם עצום, מצדיקי בית המוסר. כפי הזכור לי, הוא היה תלמיד ישיבת סלבודקה. בהיותו ילד, הייתי נהנה להתבונן בתפילתו. הוא היה מלא יראת שמיים, זהיר בכבוד האדם, והיווה דמות מיוחדת במינה. הוא נהרג בתאונה במחנה בגרמניה הי"ד).

לאחר שהסתיים השיעור למדו מוסר במשך כחצי שעה. לימוד המוסר היה כפי שהורה הגאון רבי ישראל סלטר - בקול גדול ובבכי. זכיתי לחזות בלימוד המוסר בבית המוסר הקובנאי: תלמידי חכמים עצומים, גדולי ישראל, עומדים ובודקים כל פינה בנפשם, כדי להגיע לתכלית השלמות!

חשבתי אז, בתור ילד, שרק כך לומדים מוסר. כשזכיתי לעלות לארץ ולהיכנס ללמוד בישיבת חברון בירושלים והגיע זמן לימוד המוסר - למדתי כפי ששמעתי בילדותי, כדרך שלמדו מוסר בקובנה. תחילה חשבתי כי זהו הנוסח המקורי, סברתי שאין הבדל בין התפילה, שממשיכים להתפלל בנוסח ליטא המקורי, לבין נוסח לימוד המוסר מליטא. עד היום מזכירים לי חבריי את צורת לימוד המוסר שלי, שהייתי לומד בקול רם וכו'.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

קריאת התורה - לעמוד או לשבת

שאלה בבית הכנסת בו אני מתפלל יש עומדים ויש יושבים בשמיעת קריאת התורה. מהי ההנהגה היותר ראויה. והיושבים, האם צריכים לקום לברכו?

השיבה נפסק בשלחן ערוך (קמ"ד) שאין צורך לעמוד, וכן האר"י (שער הכוונות מ"ח, ע"ד) ואף הגר"א (ש"ע שם) לא עמדו.

וכתב הב"ח (קמ"א, ס"א) שאלו הנוהגים לעמוד (כהנהגתם המובא בשלחן ערוך) אין זה מדינא, אלא ש"ראוי להדר ולעמוד מפני שצריך להעלות בדעתו כאילו קבלה באותה שעה מהר סיני" ושם עמדו כל ישראל.

אמנם במקום שהציבור נוהגים לעמוד או לשבת אל ישנה מהם, כמאמר חז"ל (מסכת דרך ארץ י) "אל תהי יושב בין העומדים ולא עומד בין היושבים", ולכן בישיבות הקדושות בהן נוהגים לעמוד בקריאה צריכים כולם לעמוד, וכך נהג מו"ר הגר"ש אלישיב זצ"ל כאשר התפלל בבית כנסת בקרית יערים כאשר שהה שם למנוחה, עמד בקריאת התורה כיון שנהגו שם לעמוד. מו"ר זצ"ל ישב בקריאה ולא נעמד בעת שענה לברכו אלא עשה תנועה קלה של קימה ואמר שדברי המשנה ברורה (שם י"ח) לעמוד כשעונה לברכו, סגי בתנועה קלה של הידור ואין צורך בעמידה ממש. וכן כשעונים "אלוקינו" ליזמון בעשרה סגי בהידור קצת.

קנאבים רפואי בשבת לחולה קשה

שאלה חייל נפצע קשה בכל חלקי גופו ומאושפז ממושכות ועובר מדי שבוע ניתוחים וטיפולים קשים עד כדי מצב של 'טוב מותי מחיי' ר"ל. להרגעת ייסוריו לא הועילו כל סוגי המורפיום ומשככי הכאבים, מלבד עישון סיגריה המכילה קנאבים רפואי. האם יכול לעשן סיגריה זו בשבת.

השיבה כיון שהוא בגדר חולה שיש בו סכנה, מותר בעשיית כל צרכו.

ואף שמכחינה רפואית לא נשקפת סכנה קיומית לחייו, אך בהגדרה ההלכתית הוא חולה שיש בו סכנה, שהרי יש לו "מכה של חלל" שפסק השלחן ערוך (שכ"ה, ד) שעושים לו כל צרכו, וכתב המשנה ברורה (י"ד) "אף על פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא". ואף שישנם ראשונים החולקים ואוסרים לחלל שבת אלא בדברים שיסתכן במניעתם, אך עיקר הדין כהשו"ע אלא "שראוי להחמיר".

ולכן מעיקר הדין מותר לחלל שבת בעישון הסם, ומה שכתב הביאור הלכה שיש להחמיר רק "אם אכן נצרך לזה", הרי כאן אין לך צורך גדול מזה, ומה גם שידוע שמנוחת החולה, מחזקתו ונותנת לו כוחות להתגבר על מחלתו, ואילו הייסורים הקשים מחלישים מאד מלבד שמונעים ממנו שינה הנצרכת מאד לרפואתו, ואם כן צורך גדול הוא לעצם רפואתו. (ומשנה שאינה צריכה היא האיסור להשתמש בסמים אם לא במקום פיקוח נפש כמבואר באגרות משה יורה דעה ג, לה).

שבת המסוגלת ל'רב שחוק' וישועות גדולות

"ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוקים, כל השומע יצחק לי"

(בראשית כ"א, ו)

אחד הטעמים לקריאת פרשת פקידת שרה בראש השנה, כיון שהוא יום המסוגל לפקידת עקרות.

ונראה שהשמחה שבאה לעולם עם צחוקה השני של שרה – לא בעת שבשרה המלאכים והוכיחה הקב"ה "למה זה צחקה שרה לאמר האף אנכי אלד" (י"ז, י"ג) – אלא הצחוק שהתלווה ללידה "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוקים, כל השומע יצחק לי" וביאר רש"י שכל השומע ישמח עמה, כיון שבאותו היום נתמלא העולם שמחה "שהרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפילות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם".

מכוח הודאתה הגדולה לקב"ה, רב שחוק היה בעולם והשפיע על רבים. ואף בימינו אנו, כל החפץ להתברך ברב שחוק שהיה בעולם על ידי שרה, ובפרט בשבת זו המעוררת את הזמן, עליו לדבוק בהוראה הגדולה שעשתה שרה לקב"ה, ולפרסם את ניסיו. וההוראה והאמונה תלויים זו בזו, כי מי שמאמין בהשגחתו – מורה, והאמונה מתחזקת בלב המורה.

מי שמרבה בחדיה לקב"ה, זוכה למנוחת הנפש, כיון שהיפך עגמת הנפש המצויה אצל רבים היא השמחה, ואין שמחה גדולה לאדם מאשר הוא מכיר בטובות, הברכות והשפעות העצומות שהכל יכול מרעיף עליו בכל עת ובכל שעה.

ככל שירבה בהודאה, ישתנה מבטו על הסובב להתמקדות בראיית החלק הטוב, שהרי כל הנהגה מורכבת מחלק טוב וחלק פחות טוב. אמנם ישנם אנשים שמצליחים להתמקד דווקא בחלק הפחות טוב, ותמיד לתת ביקורת על כל עניין. וממילא חייהם מלאי מרמור.

אך המרבה להודות זוכה שמשנתה מבטו עד שיצליח לראות את החלק הטוב בכל דבר, וממילא שמחה תלווהו תמיד ולא יהיה כמו חתן שבסיום חתונתו בוחר להתמקד מדוע פלוני לא חיך אלי ואלכוני לא הביא מתנה מספיק גדולה כיאה לו וכיו"ב, בעוד הוא מתעלם מהשמחה הגדולה שלו.

דבר נוסף שיש לזכור בעבודת ההודאה הוא לא להודות רק על נסים היוצאים מדרך הטבע, אלא אף על הניסים העוברים עליו בכל יום ויום, ולא רק בהודאה בתפילת שמונה עשרה

באמרו "מודים אנחנו לך... על ניסך שבכל יום עמנו", אלא לפרט את הודאתו ולהשתדל להודות עליהם עוד בלא שיעטרך להגיע חלילה למצב שבו ילקח ממנו משהו שרגיל אליו, וכשמקבלו חזרה רק אז יזכר להודות כעין מי שעבר תאונה ונפגעה ידו, ורק לאחר חודשיים של טיפולים הוא מודה שמסוגל להזיז את ידיו.

אלא כבר קודם שתבוא הרעה חלילה, יודה וישבח על בריאותו השלימה ועל כל אשר חננו ה', גם אם זה נראה מהדברים היותר פשוטים, שכביכול אין צורך להבחין בהם ובטח לא להודות עליהם.

הצלה מחיות רעות

במשנה בברכות (א, א) נאמר "מי שאכל ושכח ולא בירך". ויש להבין מדוע לא קיצר התנא בלשונו ואמר "מי שאכל ושכח לברך", והרי תמיד חס התנא על לשונו עד שפעמים רבות קיצר אף בדבר שכביכול יכול לשנות משמעות כעין "חיסורי מחסרא", שהגמרא מגדירה חוסר מילים מסוימות כמשנה.

אכן נראה שהתנא השתמש בלשון נקיה, ורמז בזה שיהודי אף פעם אינו שוכח לברך, אלא רק "אכל ושכח" כלומר שייתכן והוא שכח שאכל, ולכן לא בירך.

כפי המסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר שבאמצע הלימוד ביקש מאשתו כוס תה, וכיון שהיה שקוע בלימוד לא שם לב ששתה את התה. כעבור זמן, פנה אל הרבנית: זיין געזונט און שטארק (ותהי בריאה וחזקה) אבל למה עדיין לא הבאת לי את התה – כך דרכם של הגדולים, כשרצו להעיר לאשה לא צעקו או באו בטרפוניה, אלא בירכו אותה זיין געזונט און שטארק.

עונה הרבנית: הרי הבאתי לך כבר את התה... הוא פשוט שכח ששתה.

כך כאן הוא שכח שאכל, ולכן לא בירך.

וכפי שאומר החובת הלבבות (חשון הנפש י"ט) כי על האדם להתבונן "בהצלת הבורא אותו מפגעי העולם... ממאסר, וסמי המוות, והחיות הרעות".

ויש להבין מדוע אדם נקי כפיים המהלך חופשי כאחד האדם צריך להודות על שניצול משיבה בבית סוהר, וכי הוא גנב, או רוצח. ואיזו שייכות יש לו עם סמי המוות שעליו להודות שניצול מהם, וכי יש לו אויבים או שונאים שירעילוהו.

הלכה למעשה

»»»

קניית ירקות מחשוד על השביעית

שאלה חנות ירקות שהסירו ממנה את הכשרות אחר שנתפס שמרמה ומביא ירקות מגידולי עוברי עבירה בשביעית. האם אסור לקנות ממנו אף תפוחי אדמה וכצל שבוודאי נלקטו בשישית.

תשובה מותר, כמבואר בדרך אמונה (שמיטה ויובל ה. קיג) שאף שפסק הרמב"ם שהחשוד לעשות סחורה בפירות שביעית "אין לוקחין ממנו כל דבר שיש בו זיקת שביעית כלל", אך ירקות אלו שברור שהם משישית ואין בשוק מהם הקדושים בקדושת שביעית, מותר לקנות ממנו.

והסתפק החזון איש (נתיב השמיטה יא, א) שמא בימינו אינם בגדר 'חשוד על השביעית' שיש לקונסו, כיון שמסתמכים על ההיתרים (הובא בדרך אמונה ו. ציון ההלכה יב). ועוד הורה החזון איש להתיר כשבעל החנות אינו מפסיד מכך שלקוחות בודדים לא קונים ממנו, כאשר עיקר הלקוחות אינם שומרי שביעית, ונמצא שהקנס אינו עליו אלא על שומרי השביעית

שמונעים מהם לקנות ממנו דברים המותרים ומכתב הג"ר שמעון גריינמן.

הג"ל - פינה מיוחדת לאוצר ב"ד

שאלה חנות של חשוד על השביעית שהשאיר פינה מיוחדת לאוצר בית דין, האם מותר לקנות ממנו את יכול האוצר ב"ד.

תשובה מותר, כיון שכל האיסור לקחת ממנו דבר שיש בו זיקת שביעית הוא קנס שלא ידווח, אך מותר לקחת ממנו מתנה, (דרך אמינה ה. קיד), ובאוצר בית דין הרי כל הכסף שמקבל הוא רק על טרחת הפועלים, ולא כרווח מהפירות. ואף שבעל החנות מרוויח מכך שנוטל שכר טרחתו ועל השכרת חלק מחנותו לבית דין, אכן אין הוא רווח מהפירות עצמם ולכן מותר.

שומע את חברו שוכח 'ותן טל ומטר'

שאלה עומד בתפילת שמונה עשרה ושומע שהעמוד לצדו טעה ולא אמר 'ותן טל ומטר', האם

יכול לרמוז לו שטעה.

תשובה באמצע תפילה אסור לרמוז מאומה לאזלתו, ומה שחברו טעה אף שלבסוף יצטרך לחזור ולהתפלל אין זה נוגע אליו. ואין חילוק אם זה בנו שחייב בחינוכו או מתפלל אחר. אמנם אם הדבר מוריד את כוונתו, יכול לסמן לו בכדי לסדר כוונתו להמשיך התפילה.

אמירת דברים שבקדושה עם זונדה

שאלה נעזר בהזנה חלופית (זונדה) דרך האף להוציא פסולת שבגופו, האם יכול להתפלל אי שיש לזה דין צואה.

תשובה כיון שהצואה לא יוצאת כלל מאותו מקום, אלא קודם לכן יוצאת לצינור, התיר מו"ר הגרי"ש אלישיב להתפלל בזה ואף להניח תפילין ולברך כרגיל.

וכן התיר האגרות משה (א. כו) "שהמים והצואה שבתוך הגוף ודאי אינו כלום שכל אדם הוא כן... ואין לאסור מצד קילוח העמוד".

שובו

חינוך קודש - חרע קודש - כארץ הקודש

"תשית לראשו עטרת פז"

מלב מלא גיל וחדווה נשגר ברכת מזל טוב לכבוד מורנו הכהן הגדול מאחיו המסור עד מאוד למען הצלחת ושגשוג רשת שובו

הגאון רבי **בן ציון הכהן קוק** שליט"א
ראש בית ההוראה הכללי וחבר נשיאות שובו בארה"ק
ולרעייתו הרבנית שתחי'

לכבוד שמחת אירוסים בתו

עב"ג הנעלה שמו מפארים
הרב יהודה רפפורט שליט"א

יה"ר שהזיווג יעלה יפה ושיזכו לבנות בית נאמן בישראל
לתפארת המשפחות הכבודות

כעתירת

הרב אברהם בידרמן הרב יוסף הוך הרב חיים מיכאל גוטרמן
י"ר שובו-ארה"ב מנכ"ל רשת שובו

הרב דוד בלאכמן הרב דוד איבגי
י"ר שובו-אנגליה סמנכ"ל רשת שובו

צוותי ההוראה ואלפי תלמידי הרשת

וכן על הינצלו מחיות רעות, וכי הוא מהלך בגוגל. והרי בעיר אין בכלל חיות רעות, ומה יש להודות על כך?
הודאות אלו מצטיירות ככרכה לבטלה. והוא כעין הודאה על שלא נפל מהמאדים.

אך לא כן, כי כל מצב שיש לאדם זו נתינה. כל הצלה שיש לו היא מפני שכך קבעו לו משמים. וכפי "שאל אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ב, ב), למרות שנראה בפשטות שברצותו מווי אצבעותיו, אכן לא כן הוא אלא רק מכוח שהכריזו מלמעלה, נתינה לו החופשיות לפעול את הפעולות הקבועות ה'רגילות'.

כמו כן מה שלא טרפה אותו חיה רעה, אין זה מחמת שגר בעיר מתורבתת, שהרי לעתים גם קורה שבורח ארי או חיה אחרת מגן החיות, ואף לעתים מגלים בחברות גדולות ומפורסמות שאחד מרכיבי המזון אינו ראוי למאכל. אם כן כל מה שניצול מרעל או מחיה רעה וכל כיו"ב הוא רק כיון שאדון הכל המשיג עליו בהשגחה פרטית השגיח שיינצל מפגע זה ומפגע אחר.

יתן ה' ושכחו לא ימוש מפניו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

בית הוראה הכללי

ירושלים

באשדוד
החזן רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

מוקד ההלכה

שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

מילה לשמונה

במדרש תנחומא ילמדנו רבינו קטן לכמה נמול כך שנו רבותינו קטן נמול לשמונה מ"ט כשם שנמול יצחק אבינו והוא תמוה דמה שאל והא מקרא מלא הוא ובן שמנת ימים ימול וגם מה מביא הטעם כשם שנמול יצחק ובהגהות יד שאול על שו"ע יו"ד סי' רס"ו סי"א הביא שיש רוצים לומר שמי שנולד לשבעה חדשים שאין מלים אותו עד אחר שני חדשים, ונתלו בלשון שו"ת בן הצ"צ שנדפס בק"א של הצ"צ בסי' רכ"ח שמעשה היה בכבוד פטר רחם שנולד לשבעה חדשים וחשו למולו עד אחר שני חדשים ומדלא גער בהם רק מפלפל לענין הפדיון אלמא אין למולו רק אחר ב' חדשים, ובהגהות יד שאול שם כ' שלא יתכן ד"ז שהרי מבואר בש"ס ופוסקים שנולד לו נמול בשבת וע"כ שנימול לשמונה ושם בודאי היה סבה שלא יכלו למולו שהיה חולי וכך אמרו הרופאים ואין בכח יד אדם אפי' אם כגובה ארזים גבהו לחלוק על הש"ס והפוסקים שאמרו שנולד לשבעה נמול בשבת, וברור שמלים אותו תיכף מיד ומי שעושה כן פורק עול וראוי לכפאו בכל מיני כפיות שיקבל עול מלכות שמים ולא יפקפק על מצות מילה והוא רשע ומין וכופר, וכ' שיש להוכיח כן שהרי יצחק אבינו היה הראשון שנמול לשמונה ונולד לשבעה מקוטעים כדאי' בר"ה דף י"א ומבואר שלא המתינו עד שני חדשים, ובזה פי' המדרש הנ"ל שנסתפק בזה גופא בקטן שנולד קודם זמנו מתי נימול והוכיח ממילת יצחק שג"כ נולד קודם זמנו ומבואר שמלין אותו לשמונה ימים.

אם צריך לשתות את היין לפני שאומר קיים את הילד

גבי הברכה שאחר המילה שמוסיפים תפילת קיים את הילד ודנו בזה הראשונים אם חשיב הפסק, וע' בטור סי' רס"ה שכ' די"א דלא הוי הפסק וי"א שמוטעים להניק קודם שיאמר את הפילה וי"א שישטעם בעצמו, שבמ"ב סי' תקצ"ב ס"ק י"ב כי ועיין בדרך החיים שדעתו דבין הברכה עד סוף תקיעות דמיושב אסור להפסיק אפי' בתפילות לכן לא יאמר היה"ר הנדפס במחזורים בין התקיעות דמיושב רק יהרהר בלבו ואל יוציא בפיו או שיאמר היה"ר אחר גמר התקיעות דמיושב, ובשער הציון ס"ק ט"ו כי "ודעת הגאון מהר"י עמדין בסודור להקל בזה ולדעתו כוונת המ"א הוא להחמיר רק בין ברכה לתקיעה וע"כ במקום שנוהגין כן אין למחות בידם", וע' בס' ליקוט תשובות וחיידושים מהגרע"א סי' נ"א העתק ממנהגי ק"ק פוזנ' ע"פ הגרע"א באות ג' "גם הנהיג שלא לומר שום יהי רצון בין סדר אחד לחבירו לא התוקע ולא הצבור רק אחר שתקע כל הסדרים יאמר יהי רצון אחד ויכלול בו כל הסדרים".

וגבי תקיעות יש עוד ס' להתיר ע"פ ד' רב האי גאון שגם תשר"ת וגם תש"ת וגם תר"ת כשר, ומה שתיקן ר' אבהו לעשות כולם הוא רק שקיבין את כל המנהגים אבל באמת בכל א' מהם יוצא, וא"כ אחר שעשה תשר"ת הרי כבר קיים אמצוה ואין כאן הפסק בין ברכה לתקיעה, אך יש חולקים שהוא באמת ספק ולשיטתם יש לדון כנ"ל.

ובס' כתב וחותם להגרע"א הובא שמנהג הגרע"א שהי' שותה קודם תפילת קיים את הילד, ואזיל לשי' שהנהיג שלא לומר את התפילות בין התקיעות.

וע' בטור סי' קפ"ט כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל נהגו להאריך בברכת הטוב והמטיב הרחמן בכמה גוונים ולא ידעתי מאין בא זה להרבות בבקשה בין ברהמ"ז לברכת בפה"ג ואפשר שנהגו לעשות כן מהא דאמרו (ברכות מו א) אורח מברך יר"מ וכו' ע"כ ונ"ל שאין בזה משום הפסק וגדולה מזו מצאנו בברכת המילה שמתפללין על הילד באמצע הברכה אחר שבירך בפה"ג ומפסיק בין ברכה

לשתיה עכ"ל, ולהסבירים שצריך לטעום לפני תפילת קיים את הילד לית' לראי' זו.

וע"ע מגן אברהם סימן תקפג ס"ק ב גבי אכילת הסימנים כליל ר"ה, "ואומרים משמע שאוכל תחלה ואח"כ אומר שלא להפסיק וכמ"ש סי' קס"ז ס"ז ובמ"צ כתב שאור' תחלה ואח"כ אוכל וצ"ל דס"ל דלא חשיב הפסק וכיוצא בזה כתב הב"ח בסי' תר"ה בשם התשב"ץ לו' זה חליפתי כו' בין ברכה לשחיטה דזה מקרי צורך שחיטה וכן בסוכה מברכין בין ברכה להמוציא ומ"מ ג"ל דלכתחלה יש לאכול קודם האמירה דאין זה צורך כ"כ ועוד דגם לצורך אין להפסיק לכתחלה כמ"ש בהג"ה".

וע' בשו"ע סי' תע"ה ס"א גבי כורך, ואומר זכר למקדש כהלל ואוכלין כו', ובבאוה"ל דין שאפשר שצריך לאכול ואח"כ לומר שלא יהא הפסק, ועוד העירו לד' הטור בסי' רצ"ט שאומרים השבעות בין הברכה לשתיית הכוס.

מלו בשבת שלא כדין אם

יאמרו ברכת כורת הברית

הנה יש לדון באופן שמלו בשבת ואחר המילה נתברר שהוא יוצא דופן שאין למולו בשבת ונמצא שחיללו שבת במילתו וא"כ אף שמילתו כשרה בדיעבד, אבל י"ל שלא יברך ברכת אשר קדש משום דהוי כמנאץ והרי ד"ז נאמר בין במזיד בין בשוגג בין לפניו בין לאחריה כמבואר ברמב"ם פ"ו מברכות. (וכעין זה יש לדון בקרא במגילת אסתר גזולה, אם יברך אחריה ברכת הרב את ריבנו).

כמה מזבחות בנה אברהם אבינו

פכ"ב ט' ויבאו אל המקום אשר אמר לו הא-לקים ויבן שם אברהם את המזבח. בפ' בלק (במדבר כ"ג ד) ויקר א-לקים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי ופרש"י אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה ארבעה (בראשית יב) ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו (שם) ויעתק משם ההרה וגו' (שם יג) ויאהל אברם וגו' ואחד בהר המוריה כו', והנה ביוצר לשבת הגדול בפיוט של קדושה אי' "ולמה נתינת דמו על המשקוף ושתי המזוזות שהן שלש מזבחות, במקום רואים אותם לחזות, זכר שלש מזבחות של אב המון נרמזות", והיינו דמה שבפסח מצרים היו צריכים ליתן מדמו על המשקוף ושתי המזוזות שהם ג' מזבחות כנגד ג' מזבחות שעשה אברהם, וצ"ע שהרי מבואר שאברהם עשה ד' מזבחות, וע' בס' תורת חיים עה"ת שהוא שם מהגר"ח שהעיר כן שברש"י מבואר דלא כהפיוט, וע"ש שהרי יש מחלוקת אם כליל הסדר צריך ג' מצות או ב' מצות, והגר"ח רצה לשנות לב' מצות, ואמר לו הגר"ר שמחה זעליג שלא ישנה כיון שביוצר לשבת הגדול בפיוט א-לקי הרוחות אי' "וכד אכיל יחצה אחת משלש מצות", והגר"ח כפי הנראה נתכוין להוכיח שגם בד"ז לא קימ"ל כהפיוט. ובאמת צ"ע מה שמבואר בפיוט שאברהם בנה ג' מזבחות והרי מבואר בכתוב ד' מזבחות, וברש"י פסחים דף ל' נתקשה בזה.

וני' דהנה בתרגום יונתן אי' ובנא תמן אברהם ית מדכחא דבנא אדם ואיתפכר במוי דטובענא ותב נח ובנייה ואתפכר בדרא דפלגותא כו', וע' ברמב"ם פ"ב

מהל' בית הבחירה ה"ב ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל ובו הקריב אדם הראשון כשנברא קרבן כו', ובד' התרגום יונתן מבואר שלא רק שהוא אותו מקום אלא הוא אותו מזבח ורק שנשבר וחזר אברהם ובנאו, וכ"ה בפרקי דר"א פל"א שדייק כן דלא כתיב ויבן אברהם מזבח וכמו שכתוב גבי נח (בראשית ה' כ') ויבן נח מזבח אלא ויבן אברהם את המזבח ומשמע המזבח שהיה כבר, (ולפי פירקי דר"א משמע שנח בנה מזבח חדש ולכן שם נאמר מזבח ולא המזבח, ולפי תרגום יונתן גם נח לא בנה מזבח חדש אלא את המזבח שבנה אדם הראשון ונשבר במבול), ולפ"ז י"ל דלכך לא מנאו הפיוט בכלל מזבחות שעשה אברהם, אלא מנה רק ג' מזבחות שהוזכרו בפ' לך ששאלו בנה בהם מזבח חדש, משא"כ כאן שבנה מזבח שהיה כבר.

והנה בונה בית חדש חוזר מעורכי המלחמה, ובסוטה מ"ג א' תנן ר' יהודה אומר אף הכונה בית על מכונו לא היה חוזר, ופרש"י על מכונו סתרו ובנאו כמדה ראשונה אינו חוזר דלאו חדש הוא הואיל ולא חידש להוסיף עליו כו', וע"ש בפיחמ"ש להרמב"ם דלא קימ"ל כר' יהודה, והנה מש"נ דלהכי לא חשיב מזבח כיון שכבר היה מזבח ונהרס, א"ש לפ"ד ר' יהודה שאם היה בית ונהרס וחזר ובנאו לא חשיב בית חדש, וד' רש"י שמנה גם את המזבח של העקידה בכלל מזבחות שבנה אברהם, א"ש כרבנן שג"ז חשיב בית חדש, וה"נ חשיב בנית מזבח מחדש, ואולי כל מה שלר' יהודה לא חשיב בית חדש הוא רק באופן שהוא עצמו סתרו ובנה מחדש, אבל אם נסתר מעצמו ובנאו חשיב בית חדש.

זמן תפלת שחרית

ברכות כו ב' אברהם תיקן תפלת שחרית שנא' וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל ו עידיבין כא א' אמר ליה רב חסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אמרי אתיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל דהוה תלתא פרסי בשבתא, אמאי סמכיתו אבורגנין, הא אמר אבוא דאבוא משמיה דרב אין בורגנין בבבל! נפק ואחוי ליה הנהו מתותא, דמבלען בשבעים אמה ושיריים. ופרש"י מברנש לבי כנישתא דדניאל בשבת, מקום היה בבבל ששם היה מתפלל דניאל, דכתיב וכיון פתיחן ליה בעילייתיה עכ"ל, וכפי הנראה שיש מעלה להתפלל במקום שהתפלל בו צדיק וע"כ הלכו כ"כ. והנה מסתמא לא היו יוצאים קודם עה"ש כמבואר בתענית י' ע"ב דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב, שנאמר הבקר אור והאנשים שלחו. והנה שיעור מהלך מיל נחלקו ד"א שהוא י"ח רגעים וי"א כ"ד וי"א כ"ב ומחצה, ע' בכ"ז במ"ב ס' תנ"ט ס"ק ט"ו ובאזה"ל, והנה ג' פרסאות הם י"ב מיל, ואם מהלך מיל הוא י"ח רגעים הרי יותר משלש שעות וחצי, וא"כ הגיעו לפני סוף זמן תפלה, אבל אם שיעור מיל הוא כ"ד רגעים הרי זה ארבע שעות ובי' שלישי שעה, וא"כ הגיעו אחר סוף זמן תפלה שחרית. ואולי אם מחשבים את השעות מהנך החמה, ואפשר שיצא בכי טוב הוא מעלות השחר, או דס"ל כמ"ד שתפלת השחר עד חצות, או שהיו באים לתפלת מוסף או לתפלת מנחה.

כוונה באבות

ברכות ל"ד ב' המתפלל צריך שיכוין את לבו בכלן אם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת, א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות, בשו"ע ס' ק"א ס"א מבואר שכוונה באבות מעכבת.

ויל"ע בברכת מעין שבע אם נאמר ג"כ שכוונה באבות מעכבת, ואת"ל דמעכבת מסתבר שמעכב לא רק תיבות מגן אבות בדברו אלא מתחילת הברכה עד מגן אבות וכמו שברכת אבות מעכב הכוונה מפתחת הברכה עד חתימת מגן אבות. ואת"ל שברכת מעין שבע לא נאמר כוונה מעכבת באבות, א"כ יל"ע להמבואר הגרע"א על שו"ע סי' קי"ב ס"ה שאם לא אמר מוריד הגשם תפילת ליל שבת כיון שיוצא יד"ח בברכת מעין שבע ובה אין הזכרת גשמים א"כ כשמתפלל תפלה שלמה ולא הזכיר גשמים לא גרע מהתפלל מעין שבע שאין בה הזכרת גשמים, ולפ"ז אם נימא שאין כוונה באבות מעכבת בברכת מעין שבע הרי גם כשמתפלל תפלה שלמה נימא שלא תעכב כוונה באבות דלא גרע ממעין שבע.

חזרת הש"ץ

הנה מי שהתפלל ושמע חזרת הש"ץ ושוב הגיע לבית כנסת אחר וביקשו ממנו לעשות חזרת הש"ץ לאותה תפלה שכבר התפלל, בפשטות אפשר שהרי כל חזרת הש"ץ הרי הש"ץ עצמו כבר התפלל אלא שחוזר על התפלה להוציא מי שאינו בקי, ויצא מוציא, וה"נ כאן. ותפלה בלחש לא יחזור ויתפלל כמבואר במ"ב סי' קכ"ד ס"ק ה' כתבו האחרונים אם הש"ץ התפלל כבר בלחש וגודמן לו להתפלל חזרת הש"ץ בשביל צבור אחר לא יתפלל בלחש פעם שנית. אבל יש לדון אם אירע בשמיני עצרת שהתפלל שחרית ומוסף (כותיקין) ושוב בא לבית כנסת אחר והיו צריכים שיתפלל חזרת הש"ץ של שחרית, שהרי כיון שכבר התפלל מוסף הרי צריך לומר מוריד הגשם, ואילו בשחרית אין אומרים מוריד הגשם, אם יכול כה"ג להיות ש"ץ ולהתפלל בלא מוריד הגשם. וכן נפ"מ ליו"ט ראשון של פסח שאומרים מוריד הגשם אם מי שכבר התפלל מוסף והפסיק לומר מוריד הגשם. ושמעתי מפי מו"ר הגר"ד לנדו דאה"נ שא"י להיות ש"ץ בתפלת שחרית אחרי שצריך לומר מוריד הגשם.

שכח יעו"ב בשבת שבתוך הרגל

הובא לעיל רעק"א סי' קי"ד ס"ה שהוכיח מהמג"א שיחיד שאמר ברכת מעין שבע בליל שבת יצא ולפ"ז בשכח בליל שבת להזכיר משיב הרוח אי"צ לחזור כי אם היה מתפלל מעין שבע היה יוצא והרי במעין שבע אין מזכירים גשמים. ואמר לי הגאון הר"ר נחום לבח שבילל שבת חוה"מ פסח תשל"ה שכח מו"ר להזכיר יעלה ויבוא בתפילה ושאל את הגר"פ שרייבר זללה"ה אם דברי רעק"א נכונים גם לגבי יעו"ב שהרי אין מזכירים במעין שבע, ונסתפקו בזה ולא הכריעו. ובאמת שבס' דעת תורה למהרש"ם [סי"ג] כ' שלפי רעק"א בשכח יעו"ב בשבת אי"צ לחזור, אמנם הביה"ל בסוף סי' רס"ח הביא מהא"ר שלא יוצאים יד"ח בברכת מעין שבע בשבת שחל בו יו"ט לפי שאין מזכירים בה יו"ט, וכן כ' א"א מבוטשאטש ויל"ע אם חולקים על הרעק"א או גם על המג"א. ועי' כע"ז בגיליון צה"ל ר"ה תשפ"ב ממך הגר"ל להק' מ"ט מי ששכח המלך המשפט חוזר הרי אין אומרים כן בהבינו וא"כ לא היה צריך לעכב בתפילה ארוכה מיגו שהיה מתפלל הבינו. ובעצם סברת הרעק"א צ"ב מה הטעם שתיקנו חז"ל לעיכובא להזכיר בכל התפילות גשמים חוץ ממעריב של ליל שבת. [מאת העורך].

שינוי מקום באבל

בשו"ע יו"ד סי' שצג סעיף ד הנוהגים כשהם אבלים שלא לשנות מקומם בבית הכנסת בשבת, יפה הם עושים. הגה ויש אומרים שגם בשבת ישנה מקומו, וכן המנהג פשוט, ואין לשנות המנהג. נשאלה שאלה אם גם אשה צריכה לשנות מקומה בעזרת נשים.

יומא טובא לרבנן
ברון שיר ושבח הננו לבשר שויל
תוצאה חרשה מספר צבא הלוי כתובות
ניתן להשיב בבית הרב ובמסכת

למני יוצא שכל המספרים נצרכו צ"י מרש צל"ש קולאמן וסאחוריות ואין לתלות שיהיה חסר כלל.
קפסלת המליון סמי"א, למסלות מצוות ותורות ופנוצ' למצוריים וסמי"א ספ"א מלון ניתן לפרט אל מצורק מני"א
0732641825 :סקס | פאדמלת נסרית: צ"א ספ"א מלון | zellig747@gmail.com

נדבד לע"נ
רבי יהודה זאב ליבוביץ זי"ע
שציוה: לרחם לוותר לעזור ולא
לצער על אף יהודי

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גלין מס' 26

פרשת וירא תשפ"ב

נתת ליראך נס להתנוסס

א' במדרש על הפרשה (בראשית רבה פרשה ל"ה) מביא את הפסוק: "נתתה ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה", ומפרשים חז"ל מה הכפילות 'נס להתנוסס' - "נסיון אחר נסיון, וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסות בעולם, בשביל לדעך בעולם" [כנס הזה של ספינה], וכל כך למה - מפני קושט בשביל שתתקשט מדת הדין בעולם... "ואברהם בן מאת שנה בהולד לו", ואחר כל הצער הזה נאמר לו "קח נא את בן את יחידך" ולא עיבב, הרי נתת ליראך נס להתנוסס.

מבואר כאן במדרש ב' פירושים מה זה נס. לשיטה אחת זה המפרשים, שהם אלו שמניעים את הספינה, כך הנסיונות הם אלו שמנשאים ומעלים אותנו. ולשיטה שניה זה הדגל שמודיע על מטרת הספינה.

ובתמשך המדרש מביא עוד פסוק: "ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חסם שנאה נפשו", למה דוק את הצדיק ה' בחן? מבארם חז"ל בג' משלים, משל אחד לפשתני שמקיש על הפשתן שיהיה משובח, פשתן חלש הוא לא מכה כי הוא לא מצפה ממנו כלום, אבל פשתן משובח הוא מכה, כדי שיהיה יותר משובח. ומשל שני ליוצר שרוצה להראות את הכלי חרס שלו, אז הוא דופק עליהם להראות את חזקם, כך הקב"ה רוצה להראות לכל באי עולם למה הוא בחר בצדיקים.

והמשל השלישי לפרה שכוחה יפה, שעליה נותנים את העול, הבעה "ב" נותן את העול בשביל עצמו, וכך הקב"ה נותן את העול של כבוד שמים על כתפי הצדיקים [וע' בנצ"ב שביאר ג' ענינים בנסיון שנבארו בל המשלים הללו].

ב' הרמב"ן (ל"ב א) עומד על שאלה גדולה, בשביל מה הקב"ה נותן נסיון, והרי הוא יודע מה יהיה לבסוף.

אלא מבאר הרמב"ן, שיש מידות שנמצאות רק 'בכח', ובשביל להשלים אותם צריך להוציא אותם מהכח אל הפועל. ובשביל זה צריך את הנסיונות שמצויצאות את המדות מהכח אל הפועל [וזה כנגד המשל השני במדרש שהנסיון הוא בשביל להוציא את המדות מן הכח אל הפועל, הצדיקים הם שלמים אבל הקב"ה דופק עליהם שיהיו שלמים גם בפועל], ועי"ז יהיה לאדם שכר של 'מעשה טוב' ולא רק שכר 'מדה טובה'. [ולמשל מדת האופוק, שאדם חי בשלוה ובשמחה עם כולם, ואין לו היכן להוציא את המדה הנפלאה הזו, ואז הקב"ה מוזמן לו מקרים שמכעיסים אותו, והוא רוצה להשיב, וכאן הוא יכול להשתמש במדת האופוק. וכך בבטחון, אדם שהכל הולך טוב זה לא נקרא שהוא משתמש בבטחון, רק כשיש בעיות וקשיים, אז הוא יכול לבטוח בפועל].

ולפי זה מסביר הרמב"ן (נפסי י"ב), שזה מה שכתוב 'עתה ידעת', "שמתחילה היתה יראתו בלא, לא יצא לפועל במעשה הגדול הזה, ועתה נודעה במעשה, והיה זכותו שלם, ותהי משכורתו שלמה מעם ה' אלקי ישראל".

ג' והנה חז"ל משבחים את הנסיונות, ומשמע שזה דבר טוב, אבל לעומת זאת אנו מבקשים בכל יום 'אל תביאנו לידי נסיון', וא"כ לא ברור, האם נסיון זה דבר שצריך אותו, או שראוי להמנע ממנו? ...

אלא שישנם שני סוגי נסיונות, יש את הנסיונות התמידיים, כמו שאומר רבנו הרמב"ן ב' מסילת ישרים, "כי עיקר מציאות האדם לקיים מצוות, ולעבוד, ולעמוד בנסיון", ובהמשך כותב: "כי כל מאורעות העולם הינם נסיונות לאדם, ונמצא שהמלחמה אליו פנים ואחור, העוני מצד א' והעושר מצד שני", העשיר מתוך טרדתו יכול לבטל הרבה תורה ומצוות, בתידון שיש לו עסקים, וכן יכול להגיע מחמת עשירותו לגאווה ושאר מידות רעות... (כמש"כ בפסוק "פן אשבע וכחשתי"), והעני מתוך את עצמו שאם לא יחפש אוכל ירעב, ולפעמים מגיע עי"ז לגניבה, (הממשן הפסוק "פן איורש וגנבתי").

וזה לא רק בעשיר ועני, אלא בכל גיל יש את הפנים ואחור' שלו. אם יש לו חברותא - אז זה לא מתאים, ואם אין לו חברותא - איך אפשר ללמוד? ועוד כהנה וכהנה...

הנסיונות האלו הם הנסיונות הטובים של "נתת ליראך נס להתנוסס" שהנסיונות האלו מעלים אותם, זה נסיונות של כל מצב, כמו שכתוב ה' צדיק יבחן, ורשע ואוהב חסם שנאה נפשו". דוקא את אוהביו ה' מנסה, בשביל להעלות אותם מדרגה לדרגה, ואילו לרשעים מניח להתגולל במקומם. כמו פשתני שאת הפשתן הטוב הוא מסרך ומנעץ, ואילו את הפשתן הלא טוב מניח, שמא ירסא אח"כ.

ולמטרה זו ירד האדם לעולם, אדם שלא עולה ע"י הנסיונות נקרא שאוכל 'נהמא דכיסופא' [חם חסד].

והמשיל עי"ז את משלו, לעשיר בעל רשת חנויות מסועפת, שבין מקבלי המשכורות שלו היו גם 'קרובים', [אמיתיים אולא], שבגדיבות לבו היה מכלכלם. ונעם הגיע למפעלים לחלק 'טיפים', כ"א לפי כושרו וחרוצותו. והנה בתוך הבאים עומדים 'הקרובים' עם יד מושטת... בושה כזו זה ה'נהמא דכיסופא'.

וממילא פשוט שכשמבקשים 'אל תביאנו לידי נסיון' לא מבקשים שהכל ילך בקלות, שלא יהיו בעיות, שנקום על דגל ימין, ושום הרחור לא יבנן למוחנו בתפילה, שיהיה לנו חשק ללמוד וכי' אדרבא זה הנסיונות שמעלים אותנו.

ד' אבל יש נסיונות מיוחדים של מאורעות, כמו הנסיונות שנתנסה אע"ה. שעליהם אנו מבקשים 'אל תביאנו לידי נסיון'.. שלא נבוא לכזה נסיון גדול שקשה לעמוד בו, שמא ניפול ח"ו.

ובנסינות האלו קיבלו עם ישראל לדורות שחר אין קץ על כל פעולה קטנטונת... על הלחם של ההכנסת אורחים קיבלו מן 40 שנה, ועל המים בארה של מרים, על העוגה - עוגות מצות, וכן הלאה... על כל פעולה זכו לשחר לדורי דורות, [אמנם פשוט שיש הבדל עצום בין מעשי האבות למעשי הבנים, כמו שאמר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל "אברהם אבינו הכניס אורחים וגם אני מכניס אורחים אך בין ההכנסת אורחים שלי להכנסת אורחים שלו קיים הבדל של שמים וארץ, שאצלו קיבלו ישראל מן 40 שנה"... מכיון שאברהם אבינו היה שורש האומה, ובשורש כל נקודה קטנה משפיעה על העץ לאחר מכן בשינויים גדולים. וכן להפך, בשורש בנין, גם אם צינור אחד קטן לא בדיקו מחובר, זה יכול אח"כ לנזול ולהרטיב וכו' עד שבסוף זה עלול להרוס את כל הבנין. ולכן אבותינו דקדקו בכל פרט קטן, כי הם ידעו מה עלול להיגרם מכל סטייה קטנה].

ידוע המעשה של אשת הגאון שסיכמה עם חברתה שהראשונה שתמותה תתגלה לרעותה בחלום ותגלה לה מה נעשה בדינה, והחברה שנפטרה קודם הגיעה לחברתה וסיפרה לה: את זוכרת שהלכנו לאסוף צדקה ובדרך פגשנו עשירה, וסימנתי לך עם ידי שנלך אליה? על ההנפת היד הזו קיבלתי ג"כ שחר אין קץ בנפדר...

ועצ"ז נבין מה שתמהו רבים מדוע בהפטרה האמורה לדבר על עניני הפרשה, יש סיפור שלם בהתחלה על 'אשה אחת מנשי בני הנביאים' על הנס עם השמן וכו'.

אמנם שבתוספתא מספר את הסיפור בהרחבה, שהאשה הזו היתה אשת עובדיה נביא ה', שהוא היה משרת אחאב, וכשאיזבל הרגה את כל נביאי האלוקים, לקח עובדיה 100 נביאים והוביאים בשתי מערות. ובמשך זמן רב היה מכלכלם בלחם ומים. ומכיון שלא היה לו איך לשלם, לווח מיווים בן אחאב. אך לא הצליח להחזיר לפני מותו. ולאחר מותו בא יורש לתבוע את החוב מאשת עובדיה, ולא היה לה כלום להביא. והוא ברוב רישעותו לקח את שני בניה כמשכון. הלכה אז האשה אל קבר בעלה והתנפלה עליו ועצקה בפניו את צרותיה. והשיב לה בעלה: 'לכי אל אלישע!' הלכה האשה אל אלישע, והוא צויה עליה לאסוף כלים, ואת כפית השמן שיש לה שתשפוך לתוכם ונעשה נס וזרם השמן עד שנגמר כל הכלים [גם השבורים].

וכתוב שם עוד, מניין היה לה שמן? אלא שעובדיה דאג לנביאי ה' לא רק לחיים גשמיים אלא גם רוחניים, ע"י שנתן להם שמן ונרות ללמוד. ולכן אמר לה: לכי תגדי לאלישע שיזכיר לך"ב את השמן שהייתי נותן לנביאים ללמוד תורה, כי "מלווה ה' חונן דל"י" מן שנותן לעניים, כאילו מלווה לה', ובעת הגיע עת הפידעו...

ומה לומדים מהסיפור הזה? זה הרי לא סתם 'מופת' שביצע אלישע! אלא זה המסר, וזה גם הקשר לפרשה. מה שאדם נותן, חוזר אליו בכפל כפליים גם בפעולה הכי קטנה! אשת עובדיה הביאה שמן ונרות לנביאים, ובזכות זה זכתה לנס בשמן, [וכך היה גם אצל האשה השונמית, שאירחה את אלישע וזכתה עבורה עת הפידעו...].

ה' חז"ל אומרים (ויקד"ל, ד"ט, וע"פ) "אילו היה ראובן יודע שיהיה כתוב בתורה 'להשיבו אל אביו' על כתפיו היה מוליכו! ואילו היה אהרן יודע שיהיה כתוב בתורה 'וראך ושמה בלבי' בתפלים ובמחולות היה יוצא לקראתו! ואילו היה יודע בועז שהקב"ה מכתבי עליו ויצטב לה קלי עגלים פטומים היה מאכילה", וצריך להבין, מה הנקודה שהיתה מתחדשת להם אם היה כתוב בתורה את המילים הנוספות האלו?

אלא התשובה עפ"י הג"ל, שכתוב כאן את העומק של הנצחיות הטמונה בכל פעולה קטנה, ראובן ואהרן ובעז עשו בדואי את מעשיהם בשלימות הכי גדולה, אבל חז"ל באו ללמדנו שאם היה את תוספת ההשגה של הנצחיות בכל מעשה קטן, היו מדקדקים יותר גם במעשים הקטנים האלו, [ומסתמא ה' לא גילה להם את זה בשביל הבחירה].

וזה הלימוד בשבילנו, שאם אדם ידע שכל פעולה קטנה שלו נחרטת למעלה לנצח נצחים, כמה היה נזהר ומדייק בכל פעולה... כי בכל פעולה אדם קונה עוד שלימות. אדם חושב 'מה זה כבר עוד 5 דקות של לימוד?' זה הרי הבדל בנצח...

ו והנה יש להתבונן, הרי אנו יודעים את המשנה באתר (פ"ה ב) "עשרה נסיונות נתנסה אאע"ה ועמד בכולן וכו', שכל הדורות היו מכניסין ובאין, בא אברהם ונטל שחר כולו...", אמנם יש להקשות, מה נשתנה נסיון העקידה שרק בו כתוב "והאלקים ניסה את אברהם" ובשאר הנסיונות לא.

עוד צריך להתבונן, מדוע נאמר כאן "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", וזה קשה מאוד, כל העבודה הנשגבת של אברהם אבינו עד עתה, כל השתע נסיונות, ועבודתו, והשיתוף הפרט שם ה' בכל העולם, האם זה לא מראה עדיין על יראת ה'?

אבל התשובה שכאן היה נסיון שכלול מכל הנסיונות, וכמו שהמדרש מתאר את הליכתם של אברהם ויצחק לעקידה, ונסיונות השטן הגהים ולהפריעם. נדמה לו לזקן, לנער, לילד, ובסוף גם לנער, וניסה גם לשכנעו בכל סוגי השכנועים. ראשית משכנע אותו ברגשותיו. "**בן שונלך לך למאה שנה אתה הולך לשוחט?**" והוא עונה "**ע"מ כן**". אח"כ ביראת שמים שלו "**למחר אומר לך הקב"ה שופך דם אתה וחייב**" דהיי"ל שבא לומר לו שזה גופא הנסיון, האם יבין שלא לשחוט, או שיעבור על "לא תרצח"... נורא ואיום! והוא אומר "ע"מ כן!" דהיינו ע"מ כן שייקרא רוצח! (מחשבת-מוסר) ועוד שיכנעו שכל אלו שעד עכשיו טרח להחזיר בתשובה יהיו בדרך הימנו וקוראין לו רוצח... והוא הלאה אומר "ע"מ כן". וגם כשניסה לשכנעו בגדלותו "**לא אתה שכל מלכך מזרח ומערב יראים ממך**" שכל גדולי עולם באים לשאול ממך עיצות... כלום לא עוזר על הכל הוא משיב "ואני בתומי אלך לעשות רצון אבי שבשמים".

ובסוף כשראה שכלום לא עוזר אמר: שמעתי מאחורי הפרגוד שה לעולה ואין יצחק לעולה. אבל גם זה לא מזיז לאברהם. "הבדאי אפי' כשאומר אמת לא מאמינים לו!". אם ה' ציווה אני עושה בלי הרהורים!

וזה הנסיון הגדול והקשה שבכולם, שעליו ראוי לכתוב "והאלקים ניסה את אברהם", ששם היה נסיון לא רק ברגשותיו, אלא גם ביראת שמים שלו. מצד אחד ציווה ה', ומצד שני צו התורה והמצפון גם יחד.

ועצ"כ הרהר שעליו היה הנסיון נקרא לדורי דורות "הר המוריה" אשר יאמר היום בהר ה' יראה" שכל מי שעובר שם יאמר "זה הרהר שבו עבד אברהם את ה'". **וזהו** ההתמודדות שלנו בחיים, לראות איך אנו עובדים את ה', והתפקיד שלנו להתגבר על הקשיים למען כבוד שמים!

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולתנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלת יעקב < קטגורית > "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880421@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו של"ט, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו של"ט א ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 -

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

חפצים שעפו מרכב במהלך נסיעתו

שאלה א

נהג לקח ברכבו דפנות וקורות לסוכה וקשרם לגגון שבמכוניתו. אלא שבמהלך הנסיעה התרופפו החבלים שבהם נקשרו, וכתוצאה מכך נפלו חלק מהקרשים ופגעו בשני מכוניות חולפות ונגרם להם נזק המסתכם באלפי שקלים. האם נהג הרכב חייב לשלם עבור הנזק?

ומה הדין במקרה דומה, אם בעל הקרשים קשרם והנהג סמך עליו שקשרם היטב, ולבסוף הם נפלו במהלך נסיעתו, מי מביניהם חייב לשלם לבעלי הרכבים שנזוקו?

שאלה ב

אדם ביקש טובה משכנו שנוסע עם רכבו לירושלים, שיקח ממנו מזוודה עבור בנו שגר בסמיכות למקום אליו הוא אמור להגיע. השכן הסכים, והניח את המזוודה בתא המטען של הרכב. במהלך הנסיעה התרוממה לפתע הדלת של תא המטען והמזוודה נפלה לכביש, ומשאית שחלפה אחריה רמסה אותה עם כל תכולתה. עלות הנזק מסתכם בשמונה מאות ₪. האם הנהג חייב לשלם לשכנו את הנזק הזה?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה - חייב הנהג שלא קשר כראוי את קרשי הסוכה לשלם את כל הנזק שנגרם למכוניות שניזוקו מקרשים אלו. החיוב קיים אפילו אם קרשי הסוכה אינם שייכים לו אלא לאדם אחר.

1

אם בעל הקרשים קשר אותם לגגון, והנהג רק הוביל אותם לביתו, במקרה זה, למרות שלפני שהחל בנסיעתו שאל אותו הנהג האם הקרשים מחוברים היטב, והשיב לו בחיוב, וידע שהנהג סומך על דיבורו, בכל זאת כלפי הניזוקים - חייב הנהג לשלם להם את נזקם. אולם אח"כ יוכל לתבוע מדינא דגרמי את הקושר שישלם לו את הפסדו הכספי.²

ב. בנידון השאלה השניה - אם ידע הנהג שהסוגר של דלת המטען אינו תקין ויכול להיפתח בשעת הנסיעה - הנהג חייב לשלם שמונה מאות ₪ לשכנו עבור המזוודה ותכולתה.³

אולם אם עד כה תמיד הסוגר של הדלת היה תקין, והדלת לא נפתחה בעת הנסיעה, ומסיבה שאינה מובנת, קרה הפעם שהיא נפתחה, פטור הנהג מנזקי המזוודה.⁴

מקורות

1. בגמ' ב"ק (ג.) וברש"י שם (בד"ה ובשעה וכו') מבואר, שבהמה שמזיקה דרך הילוכה, כגון כלים שנדבקו לשערות שבגופה וגררתן ושברתן - מעשה זה נחשב כתולדה של רגל, שפטרה בו התורה את

בעל הבהמה כשהזיקה באופן הזה ברשות הרבים, כי כך היא רגילות הנהגת הבהמה בעת הילוכה.

אמנם פטור זה קיים רק כשבהמה הזיקה. אבל אם אדם הלך ברשות הרבים עם משאו באופן שיכול להזיק להולכים שם - דינו כאדם המזיק. כמבואר במשנה ב"ק (לא:) לגבי מי שהולך ברה"ר באופן לא זהיר עם קורתו. לפיכך אם כשעמד מחזיק הקורה ברה"ר שלא כדין, עבר אדם ברה"ר ונתקל בקורה שלא באשמתו של הנתקל, ומחמת זה נשברו כליו של הנתקל - חייב המחזיק בקורה לשלם לו את נזקו כדין אדם המזיק. ואין הנזק שנגרם לכליו נחשב מזיק של בור, שבאופן הזה התורה פטרה על נזקי הכלים. ואע"פ שבנידון דנן הניזק הגיע למזיק כמו בבור. והביאור לכך מבואר שם בנימוקי יוסף (דף טו: בדפי הר"ף) שכל זמן שהחפץ שמזיק מוחזק ע"י אדם, נחשב החפץ כידו הארוכה של האדם שמחזיק אותה, ולכן חייב מחזיק הקורה גם על כליו של הניזוק מדין אדם המזיק.

לפי"ז כשמכונית נוסעת ע"י כוחו של הנהג, ורק מחמת נהיגתו בכביש נפלו הקורות מגג מכוניתו על מכוניות חולפות והזיקו להן, נחשב הדבר כאילו הנהג זרק ע"י כוחו חיצים, שהם קורות הסוכה, על המכוניות שלידו, ומעשה זה נחשב כאדם המזיק. לפיכך למרות שקשרם ולא רצה שיפלו, אולם מכיון שהתברר כעת שהקשירה לא היתה ראויה, לכן נחשב הדבר כפשעיה מצידו בשמירת הקורות שלא זיקו, ובמקרה כזה אדם המזיק חייב כמבואר במשנה בב"ק (כו:) שאדם מועד לעולם.

כמו כן נחשב הנהג בנסיעתו עם הקורות, כרוח מצויה שמעיפה את אבנו וסכיניו שהניחם בראש הגג. לפיכך מכיון שהניח שם את הקורות, ללא שמירה ראויה, באופן שרוח מצויה יכולה להעיפם משם לעבר אנשים או רכוש הזולת, במקרה כזה מניח האבן או הקורות הנ"ל חייב לשלם מדין אש כמבואר בב"ק (ג.) וע"ש. אבל מאחר והתבאר לעיל שמעשהו נחשב כאדם המזיק שחמור יותר, לכן לא זקוקים לחיובו מדין אש.

2. גם באופן שאדם אחר קשרן, אולם מחמת מעשהו של הקושר לבד, כל זמן שהמכונית היתה נשארת במקומה ולא היו נוסעים עמה בכביש - לא היה נגרם כל נזק. נמצא שהבאת הקורות שלא היו קשורים כראוי לכביש באופן שהם יזיקו לאחרים - נעשתה ע"י הנהג בלבד, ולכן הוא נחשב אדם המזיק לרכבים שבכביש. והיה עליו חיוב לבדוק היטב באופן אישי את קשירת הקורות לפני נסיעתו, ולוודא שהקשירה נעשתה חזקה כראוי ולא לסמוך על אחרים. ומאחר ולא עשה כך, נחשב הוא המזיק לבעלי הרכבים שניזוקו.

אמנם ביחס לחיוב הממוני שיהיה אח"כ בינו לבעל הקרשים שקשרן, אם ידע הקושר בוודאות שעליו הנהג סמך שהקשירה נעשתה כראוי כגון: שהנהג שאל אותו על כך לפני תחילת הנסיעה, והקושר ענה לו שקשרם חזק וכראוי, במקרה זה מכיון שידע הקושר שעל פי דיבורו נוסע הנהג עם קורות אלו בכביש, לפיכך מתחייב הקושר לשלם לנהג מדינא דגרמי עבור הנזק הממוני שיגרם לו בגלל שסמך עליו.

הוכיחו נח וסבו מתושלח את אנשי דורם שיחזרו בתשובה, כדי שלא ייענשו במבול וכו', אולם עדיין היתה תביעה כלפיו, למה לא התפלל לקב"ה שיימנע מלהביא מבול לעולם.

ולכאורה ראוי להתבונן בדברי חז"ל אלו כדלהלן. הרי אנשי סדום היו רשעים ואכזריים במיוחד, כמבואר במדרשי חז"ל בפ' וירא, ובגמ' בסנהדרין שם. ולדוגמא, אורח שהגיע לעירם, היו מתעללים בגופו, ובכספו באכזריות שלא היתה כמותה מימות עולם, עד שמת, ואח"כ לקחו את כספו עבורם. וכמו שרצו לעשות למלאכים שהגיעו ללוט כמבואר בפ' וירא (יט, ה) וע"ש ברש"י. ומבואר בחז"ל, שאדם גבוה שהגיע לעירם, השכיבו אותו כוונה במיטה קצרה, והיו חותכים לו את הרגליים כדי שגובהו יתאים למיטה הקצרה. כמו כן בתו של לוט, כיון שנתנה לחם לעני, מרחו אותה בדבש והניחוה על ראש החומה למען ישמעו וייראו, ועקצו אותה הדבורים ומתה בייסורים נוראים.

למה התפלל אברהם אבינו על אנשי סדום?

לאור האמור יש להבין, למה התפלל אברהם אבינו על רשעים כאלו שיישארו בחיים. הרי בכל יום נוסף שיחיו, הם יקפחו חיי אנשים חפים מפשע. וא"כ לכאורה דינם כרודפים שחייבים מיתה אפילו כדיני אדם, ולמה שיבח הקב"ה את אברהם שהתפלל עבורם?

והאם נלמד מכך חלילה, שישנה מעלה להתפלל על המחבלים הערביים שיישארו בחיים, כדי שיוכלו ר"ל לפגוע בעוד יהודיים?

כמו כן, הרי למעשה תפילת אברהם לא הועילה, ולמרות תפילתו נחרבו ארבעת הערים. וגם העיר החמישית - צוער היתה נחרבת. והסיבה שהיא נשארה קיימת היתה, רק בגלל תפילת לוט כמבואר בפ' וירא (יט, כא) ולא בגלל תפילת אברהם. א"כ מה היתה התועלת בתפילת אברהם?

ולכאורה לאור האמור לעיל, צדק נח שלא התפלל על אנשי דור המבול, שלמרות שהוכיחם מאה ועשרים שנה הם צחקו עליו והמשיכו לעבוד עבודה זרה, ולחטוא בעריות באופן חמור ביותר, ולגזול ולחמוס אחד מהשני. וכך גם היה ממשיך לקרות אם היו נשארים בחיים. א"כ בשביל מה להשאיר אותם בחיים שימשיכו במעשיהם החמורים?

ובפרט שלמרות שהקב"ה שיבח את תפילת אברהם, הרי הוא לא נעתר לתפילתו, והחריב את ערי סדום. ולפי"ז נלמד שכך גם היה עושה למרות תפילת נח, שהיה מביא מבול לעולם ולא מבטל את גזירתו. א"כ למה נתבע נח שלא התפלל לבטל את גזירת המבול ולהשאיר את הרשעים הללו בעולם שימשיכו לחטוא?

ביאור חטאם "ומעלתם" של אנשי סדום

אמנם ישנו הבדל מהותי בין אנשי סדום ואנשי דור המבול, לבין כנופיות הרצח והמחבלים למיניהם, או שלטונות הרצח של המדינות בדורינו ושהיו בתקופת השואה וברוסיה. והחילוק הוא, שאנשי סדום לא יצאו מעירם להרוג ולחמוס ממון של אנשי העולם, ולכן אין להם דין "רודפים" שמצוה להורגם. אלא מבואר בגמ' בסנהדרין (קט-קט) שבגלל שהקב"ה השפיע להם שפע ברכה באופן מיוחד, לכן הם החליטו שכל השפע הזה ישאר רק להם ולא יתנו אותו לאדם אחר שאינו גר במקומם שיהנה ממנו. וכל מעשי האכזריות הנוראים שעשו, נועדו למטרה זו בלבד, כדי למנוע מאנשים זרים

כמבואר בב"ק (צט): לגבי מראה דינר לשולחני וכו', ושנפסק בשו"ע וברמ"א בחו"מ (ס"ו שו, ו) וע"ש במפרשים. וכן ברמ"א חו"מ (ס"ו קכט, ב), ובש"ך שם (ס"ק ז-ה) לגבי חיוב ממון מחמת גרמי במקרים דומים מחמת גרמי כשיודע הנשאל שסומכים על דיבורו, ומחמת כך נגרם לשואל נזק ממוני.

3. כאשר ידע הנהג שהסוגר של דלת המטען אינו תקין, וכתוצאה מכך הוא לפעמים נפתח מעצמו בעת הנסיעה, נמצא שהנהג פשע בזה שהכניס את המזוודה למקום שאינו משומר מפילה מרכבו בעת הנסיעה. לפיכך לא מבעי אם היה נחשב כשומר חנם, שבאופן זה היה מתחייב על נזקי המזוודה, מאחר ופשע בשמירתה. אלא אפילו אם הנהג היה מתנה מראש עם בעלי המזוודה שאינו מקבל עליו דיני שמירה כלל, בכל זאת בנידון דנן היה מתחייב לא מדין שומר - אלא מחמת היותו אדם המזיק, כמבואר בנתיבות בביאורים (ס"ו רצא, ס"ק: ג, יד) שהוצאת חפץ ממקום משומר למקום שאינו משומר נחשבת כפעולת אדם המזיק לחפץ, ולכן תמיד חייב העושה כך אפילו אם לא היה שומר על החפץ וע"ש.

לפיכך גם בנידון השאלה דנן, הוצאת המזוודה מידי, שהיא נחשבת מקום משומר, והכנסתה לתא המטען של המכונית, שהדלת שם עשויה להיפתח במהלך הנסיעה והמזוודה יכולה ליפול משם, נחשבת כהבאתה למקום שאינו משומר, ולכן חייב הנהג על נזקי המזוודה מדין אדם המזיק.

4. אמנם אם הסוגר של דלת המטען היה תמיד תקין כמו שהיה בעת קניית המכונית, במקרה זה עשה נהג המכונית כראוי כשהכניסה לתא המטען, כי שם זהו מקומו, ועל דעת כן קיבלה להסיעה לירושלים, ולכן הוא פטור מלשלם אם מסיבה שאינה מובנת לפתע בעת הנסיעה נפתחה דלת תא המטען ונפלה המזוודה לכביש וניזוקה.

ונידון זה אינו דומה לשאלה הראשונה, לגבי קרשי הסוכה שנפלו מגג המכונית למרות שנקשרו לגגון. כי שם זה תלוי במעשה בן אדם שקשרם, וברור שאם היה קושרם כראוי - הקרשים לא היו נופלים, לכן היתה פשיעה בקשירתו. משא"כ בנידון דנן, הסוגר של דלת המכונית עבר את כל הבדיקות המחמירות בחברה המייצרת שיעמוד בתקן. וכן גם בכל הנסיעות שנסעו עד כה עם המכונית, נסגרה הדלת כראוי ולא נפתחה. לפיכך אם קרה אונס ולפתע היא נפתחה - פטור בעל המכונית מהנזק, כי לא היה עליו להעלות בדעתו מציאות כזאת.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מעלת התפילה גם על חוטאים

חז"ל במד"ר (בראשית מט, ט) משבחים את אברהם אבינו שהתפלל לפני הקב"ה שיציל את אנשי סדום, ודורשים עליו את הפסוק בתהילים (מה, ח) "אהבת צדק ותשנא רשע, על כן משחך אלוקים אלקיך שמן ששון מחברייך". כלומר, בגלל שאהבת לצדק את בריותי, ותשנא רשע - ומאנת לחייבם, על כן משחך אלוקים בשמן ששון מחברייך. ומי הם חברייך? זה מנח עד אליך כלומר, במשך עשרה דורות אלו לא דיברתי רק עמך ע"כ. לעומת זאת כלפי נח ישנה תביעה, למה הוא לא התפלל על אנשי דור המבול שינצלו, ולא ייענשו במבול. ולפיכך נקרא המבול על שמו שנאמר "כי מי נח זאת לי". כלומר, אע"פ שמבואר בגמ' בסנהדרין (קח:), ובתנא דבי אליהו (פ' טז) שבמשך מאה ועשרים שנה שבהם התעסק נח בבניית התיבה,

והנה ביחס לשאלתנו מה הועילה תפילת אברהם אבינו, הרי לבסוף הקב"ה החריב את ערי סדום למרות תפילתו? הנה השאלה במהותה - בטעות יסודה. הן - מחמת העובדות, והן - שנובעת מחוסר הבנת מהות התפילה, וכדלהלן:

ביחס לסדום - תפילת אברהם אבינו - ודאי שהועילה, כי מחמתה בלבד ניצלו חייהם של לוט ושתי בנותיו. וכלשון רש"י בפ' וירא (ט, יז) "אל תביט אחריו", אתה הרשעת עמם - ובזכות אברהם אתה ניצול ע"כ, וע"ש גם בדברי שפתי חכמים (אות ט). והנה מחמת לוט ושתי בנות אלו, נולדו כעבור מאות שנים דוד המלך וזרעו. וכן שאר מלכי בית דוד הינם מצאצאיהן. כי נעמה העמונית היתה אשת שלמה המלך, וממנה נולד המלך רחבעם שמלך אחריו, וכל שאר מלכי בית יהודה היו מיוצאי חלציהן של בנות מואב, וכן מלך המשיח שיבוא במהרה לגאולינו יצא מהן. נמצאנו למדים, שודאי שתפילת אברהם אבינו הועילה מאד, ואע"פ שהיא לא הועילה להצלת ערי סדום מחורבן, אולם היא הועילה להצלת שלש נפשות שמהן נושע עם ישראל כעבור שנים.

ולכן אמרו חז"ל, שאם נח הצדיק היה מתפלל גם שלא יבוא מבול, למרות שמסתבר שלא היה מצליח למנוע בתפילתו את המבול, אולם יתכן מאד שאולי ביחס לאנשים בודדים - תפילתו היתה מועילה, והקב"ה היה אומר לו להכניס גם אותם לתיבה, ומהם היו יוצאים במשך הדורות נביאים וגדולי ישראל וכיו"ב, כמו התוצאה שהיתה מחמת תפילת אברהם אבינו.

מעלתה של התפילה, גם כשלא רואים תוצאה מיידית

כתוב בפרשת וירא (יח, יז-יח) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו'. ולכא' יל"ד מה השייכות בין מה שעתידי אברהם להיות לגוי גדול לזה שלכן צריך הקב"ה לגלות לו, ולא לכסות ממנו את הפיכת סדום ועמורה? וביארו בזה שזהו שאמר הקב"ה, נכון שתפילתו של אברהם עכשיו לא תוכל למנוע את הפיכת סדום, אבל כיון שעתידי אברהם להיות לגוי גדול, והם יצטרכו להרבה תפילות, א"כ לא אכסה מאברהם, כדי שתפילותיו יעמדו לזרעו אחריו.

א"כ מלבד התועלת האמורה לעיל שנגרמה מהתפילה גם על הרשעים, לימדו אותנו חז"ל, שהקב"ה תמיד רוצה שיתפללו אליו, ותמיד נשמעת בשמים תפילתו של כל אדם, ובפרט כשהיא מגיעה מלב שבור. וכדי להתפלל לקב"ה לא צריך להיות צדיק הדור, אע"פ שודאי שתפילתו מתקבלת בדרך כלל יותר ברצון. וכפי הלשון שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפילת שמו"ע בברכת שמע קולינו, "כי אתה שומע תפילת [כל פה - לנוסח ספרד] עמך ישראל ברחמים". אלא שלמרות התפילה, הקב"ה מחליט לפי השיקולים שלו, האם להיענות מיידית לתפילה או ששומר את התפילה הזאת לזמן מאוחר יותר או שמעוניין בתפילות נוספות. או אפילו אם למטרה שעבורה התכוון המתפלל לא הועילה תפילתו, אולם תפילה זו הועילה עבורו לדבר אחר, שבזכות התפילה הקב"ה הושיע את המתפלל או את משפחתו מדברים אחרים שעבורם לא התפלל.

כמו כן רואים במקרים רבים, ובפרט שכיח הדבר אצל בעלי תשובה, שלמרות שלא קיימו תורה ומצוות, ובמקרים רבים כך גם נהגו הוריהם, וכמה דורות לפניהם, אולם לפתע מבלי להבין למה, הם החליטו להתקרב ליהדות או שנחשפו במקום הנידח בעולם שבו

להגיע לעירם, ומי שלא בא למקומם - לא עשו לו שום נזק. וכתב הרמב"ן (בראשית יט, ה) שאצל הגויים לא מגיע עונש מיתה על מניעת צדקה וחסד לעזור לאחרים, ואפילו כשנעשית בצורה אכזרית. ולכן אם התנהגותם של אנשי סדום היתה בכל מדינה אחרת ממדינות העולם - לא היה מחריב הקב"ה את עריהם, ולכל היותר היה מונע מהם את השפע הגדול שנתן להם. ורק בגלל מעלת קדושת ארץ ישראל, שאינה יכולה לסבול מניעת חסד באכזריות כזאת, הם נענשו בהריגתם ובהחרבת עירם לנצח.

לאור האמור, מובן שצדק אברהם אבינו כשהתפלל עבורם, כי הוא טען לקב"ה, שהרי הם לא עושים שום מעשה רשע למי שלא מגיע לעירם. ולולא קדושת ארץ ישראל, הרי למרות מעשיהם החמורים - לא היה מגיע להם עונש מיתה, וא"כ ראוי שיחוסו עליהם לפני משורת הדין, אפילו אם ימצאו שם רק עשרה צדיקים במתכונת של "לוט הצדיק" שמבואר בתורה, ובפי' רש"י בפ' לך לך (יג, יא-יב) שהיה מתאוה מאוד לכסף, ולעריות, ואמר: אי אפשר לא באברהם ולא באלוקיו וע"ש.

ההבדל המהותי שבין אנשי סדום למחבלים הרוצחים

ולכן ברור שלא דומה מהות מעשיהם של אנשי סדום, לכל ממשלות הרשע וכנופיות הרצח למיניהם. כי רשעים אלו - הולכים ממקומם כדי להרוג אנשים אחרים חפים מפשע שלא עשו להם מאומה. וכ"ש שחמור הדבר, אם הם עושים זאת נגד היהודים שהינם עמו של הקב"ה. לפיכך ודאי שהם בגדר רודפים שחייבים מיתה. וברור שאסור להתפלל שיישארו בחיים אלא אדרבה ישנו חיוב להתפלל שהקב"ה יכלם במהרה מהעולם, וכנוסח התפילה שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה להתפלל בשמו"ע בברכת ולמלשינים "וכל אויבך [או אויבי עמך] - מהרה יכרתו".

ביאור חטאם "ומעלתם" של אנשי דור המבול

והנה ביחס לאנשי דור המבול, מעשיהם היו חמורים בהרבה מאנשי סדום. מאחר והם גזלו וחמסו ממון מאנשים אחרים, וכן גזלו נשים נשואות בעל כורחן לצורכי אישות. כמו כן, הם היו בכל העולם ולא רק בארץ ישראל. אולם מכיון שהם לא הרגו אנשים אחרים, אלא השאירו לאנשי העולם את חייהם, לפיכך למרות חומרת מעשיהם אמרו חז"ל, שנח היה צריך להתפלל עבורם לקב"ה שלא יחריב את העולם ע"י המבול, כשם שאנשי דורו לא מנעו מאנשים אחרים מלחיות. ולכן גם אנשי דור המבול, למרות חומרת מעשיהם, עדיין הם אינם בגדר "רודפים" שמצווה להורגם, כי לא הרגו, ולא רדפו להרוג אנשים אחרים. ואע"פ שישנו דין רודף גם כנגד מי שלוקח בע"כ נשים נשואות כמבואר במשנה בסנהדרין (עג). אבל כנראה שרוב אנשי הדור לא עשו כך אלא רק הנפילים הענקים, גם שברוב המקרים הם חטפו נשים שאינן נשואות, ורק בחלק קטן מהמקרים חטפו בע"כ גם נשים נשואות, והיה צריך להתפלל שהקב"ה לא יחריב את כל העולם בגלל מקרים בודדים אלו. ומעשי דור המבול החמורים לא דומים לממשלות וכנופיות הרצח שהורגות אנשים חפים מפשע, שכלפיהם ודאי שאסור להתפלל שיחיו, אלא אדרבה נצטוונו להתפלל שהקב"ה יכלם מהעולם במהרה.

התועלת שהיתה בתפילת אברהם להצלת ערי סדום

שהו, להתעוררות יהודית שמחמתה הם התקרבו ליהדות וחזרו לבסוף
בתשובה.

ב. הרוצה לנדור כסף לצדקה, לא יאמר שנודר כסף להקדש, אלא שנודר לצדקה או לביהכנ"ס וכדו'. ובדיעבד אם אמר שנודר להקדש, מפרשים את דבריו שהתכוון בזמן הזה לתת לעניים. ולפיכך חל נדרו, וצריך לתת מה שהתחייב לעניים. ואם אמר שהתכוון לתת לביהכנ"ס - יתנו לביהכנ"ס.

מסקנת הדברים

ג. אין חסרון של אסמכתא בנדרים. לפיכך אם אמר אדם: "אם אעשה דבר פלוני אני מתחייב לתת סכום מסויים לצדקה, ואח"כ עשהו - חייב לתת לצדקה מה שקיבל על עצמו. 3

ד. אם שני אנשים התחייבו ביניהם לעשות דבר מסויים, וסיכמו שאם אחד מהם לא יעמוד בדיבורו, הוא יתן בתור קנס סכום מסויים לצדקה, ולבסוף הפר אחד מהם את התחייבותו, והסכים חבירו למחול לו על התחייבותו כלפיו - פטור המתחרט מלתת את הכסף לצדקה. אבל אם חבירו לא מוחל לו על הפרת ההסכם, ותובע ממנו לקיימו - יצטרך מפר ההסכם לתת את הכסף שהתחייב לצדקה או שיקיים את התחייבותו לחבירו.

ו. פועל או קבלן שנתן הצעת מחיר עבור עשיית עבודה לביהכ"ס, לשייבה או לעניים, והצעתו הינה זולה ממה שדורשים פועלים אחרים - אינו יכול לחזור בו מהצעתו, מאחר ונחשב הדבר כנדר לצדקה.

ז. מי שחייב את עצמו לתת כסף או חפץ לצדקה - חייב לתת מה שהתחייב נתינה מוחלטת, ואינו יכול לתת זאת לעניים או למוסדות הצדקה בתור מתנה על מנת להחזיר. ולכן מיד כשנתנם לעניים הם זכו בכך, ואינם צריכים להחזיר לו מה שנתן. 7

ראש השנה ו.

מקורות

לפיכך גם כשמוכרים עליות לס"ת בבהכנ"ס או כשעושים "מי שברך" לעולים לס"ת או כשמתחייבים סכום כסף לצדקה עבור הזכות לעשות מצוה מסוימת וכדומה, בכל המקרים יאמרו עוד לפני ההתחייבות

1. שו"ע יו"ד (סי' רג, סעיפים: א-ד) וע"ש בט"ז ובש"ך.
2. רמ"א יו"ד (סי' רנח, א) וע"ש בש"ך (ס"ק ד).
3. שו"ע יו"ד (סי' רנח, י), ובחור"מ (סי' דז, יט).
4. שו"ע יו"ד (סי' רנח, יא) וע"ש בט"ז (ס"ק ז), ובש"ך (ס"ק כג).
5. קצות החושן (סי' רסד ס"ק ד)
6. שו"ע יו"ד (סי' רנח, יג) שו"ת מהרי"ק סוף שרש קלג, וקצות (סי' רסד ס"ק ד).
7. ש"ך יו"ד סי' רנח, ס"ק כה).

העלונו יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מישכמי התורה

הליכות חיים

בס"ד

כיצד יתכן שהמזויז אבן לתומו - מתחייב בנזקיה?!

שאלה

אדם הלך ברשות הרבים, וראה שבאמצע המדרכה מונחת אבן גדולה שניתן להיתקל בה ולהינזק מחמתה. לפיכך הסיטה ברגלו לצד המדרכה, למרות שגם שם עוברים הולכי רגל, אולם מספרם קטן בהרבה מההולכים באמצע המדרכה. כעבור זמן מה, עבר בצדי המדרכה אדם מבוגר שהלך לאיטו והסתכל ישר ולא הבחין באבן, נתקל בה וניזוק קשות.

כעת תובע הניזק את אותו אדם שהזיז את האבן לצד המדרכה, כי מחמתו הגיעה האבן למקום זה ולכן הוא ניזוק. אולם אותו אדם טוען, שהוא לא הניח את האבן הזו ברה"ר, אלא היא היתה שם, ואדרבה הוא הזיזה למקום שפחות אנשים יוכלו להינזק ממנה, ולכן הוא פטור מלשלם.

מה הדין?

תשובה

א. המניח אבן, ברזל או כל תקלה אחרת כמו שברי זכוכית, קליפות פרי וכדומה ברשות הרבים, ונתקלו בה אנשים וניזוקו ממנה או מהקרקע שהייתה מונחת עליה - נחשב מניח התקלה כחופר בור ברה"ר, ועליו לשלם לניזק את נזקו. 1

ב. אדם שראה את התקלה הנ"ל והגביה בידו לגובה של יותר מטפח כלומר, יותר מ-8 ס"מ, ומטרתו היתה לזכות לעצמו בתקלה, ולבסוף התחרט והחזירה למקומה הראשון - נעשה המגביה מעתה בעל התקלה, ומתחייב לשלם על נזקיה.

אולם אם לא התכוון לזכות בתקלה, אם הגביה אותה בידיו פחות משלושה טפחים כלומר פחות מ-24 ס"מ - אינו נחשב בעל התקלה. אבל אם הגביה אותה ממקומה מעבר לכך - נחשב המגביה מעתה בעל התקלה ומתחייב בנזקיה. למרות שלא התכוון לזכות בה, ולמרות שהחזירה אח"כ למקומה הראשון.

ג. אם אותו אדם ראה את התקלה, ולכן הזיז אותה ברגליו למרחק שהינו יותר מ-24 ס"מ, אולם היא נשארה ברה"ר ויכולה להזיק שם. במקרה זה, נעשה מעתה מסלק התקלה ברגליו כבעל התקלה ומתחייב בנזקיה, למרות שלא הגביה בידו אלא הזיזה ברגלו. ולמרות שלא התכוון לזכות בה, אלא רצה למזער את נזקיה ובמקום שתהיה במרכז המדרכה או הכביש, הסיטה לצד.

נוסיף עוד, שבמקרים שבסעיפים ב-ג, אין הבדל בין אם את התקלה ברה"ר הניח אדם אחר או שהיא הגיעה לשם ע"י הרוח או ע"י גוי שהניחה וברח מהמקום.

ד. תקלה שהייתה מונחת ברחוב, ואדם שעבר לא הבחין בה ותוך כדי הליכתו בעט בה, וכתוצאה מכך היא הגיעה למקום אחר במדרכה או בכביש. במקרה זה, למרות שהזיקה במקומה החדש, פטור הבעט שלא הבחין בה מלשלם על נזקיה.

לפיכך אם במקומה הראשון הניח אותה אדם מסוים - הוא חייב על נזקיה, למרות שהיא הזיקה ברה"ר במקום מרכזי יותר שלא הניחה שם.

לאור החילוקים האמורים בסעיפים: ב-ד. תהיה התשובה בנידון השאלה דנן. 2

מקורות

1. בגמ' בב"ק (נ:) ובמקומות נוספים קבע שמואל כלל: שכל תקלה שאדם מניח ברה"ר - דינה כבור שחייבה התורה את חופר הבור לשלם למי שניזוק מחמתו. ולכן אין הבדל אם אדם ניזוק בגלל שנפל לחלל הבור שנחפר ברה"ר או שקיבל מכה מהתקלה שהונחה ברה"ר. וכך גם נפסקה ההלכה. אמנם כתבו שם התוס' בד"ה ולשמואל וכו', שהחייב תשלומים הינו רק אם ניזוק מהתקלה עצמה או מהקרקע שהתקלה נמצאת עליה, שבמקרה זה גם הקרקע נעשית כחלק מהבור. אולם אם נתקל בתקלה וקיבל מכה מקרקע רה"ר, במקרה זה נחשבת התקלה כגרמא בלבד, ופטור מניח התקלה.

וכך גם פסק הרא"ש, וכמותם הכריע השו"ע בחו"מ (סי' תיא, א) וכך סתמו שם הרמ"א והסמ"ע. ואע"פ שלדעת הרשב"א, והנמו"י שם בב"ק, כ"ש שבמקרה זה יתחייב בעל התקלה. וכן הגר"א נראה שנוטה (ס"ק ה) לדעתם, עכ"פ לדינא לא ניתן לחייב את בעל התקלה אם הניזק הוזק מחמת התקלה מקרקע רה"ר ולא מהתקלה עצמה.

2. ההלכות האמורות בתשובה בסעיפים ב - ד יסודם בדברי רב אשי בב"ק (כט:) ובפי' רש"י והתוס' שם, הגהות אשרי שם (בסוף אות ה') ברא"ש, חידושי הרשב"א, ותוס' שאנץ שהובאו שם בשיטה מקובצת. וכן ע"פ הגמ' בב"ק (י) לגבי בור המתגלגל, בתוספת ביאור נרחב.

כתוב בתורה בפר' משפטים (כא, לד) לגבי חופר בור ברה"ר - "בעל הבור ישלם". כלומר, הניזק יכול לחייב רק מי שהוא מוגדר "בעל הבור" דהיינו - שיהיה בעל התקלה, ואפילו אם אינה עשויה כבור שהניזק נופל לתוך חללה. ולכן עלינו לדון מי נקרא בעל התקלה, וכדלהלן:

א. כל מי שמביא תקלה לרה"ר, ובלעדיו לא יכלו להינזק ממנה - נחשב בעל התקלה. לפיכך אפילו אם הביא ברגליו אבן הפקר

שהייתה מונחת במקום מסתור בו אינה יכולה להזיק, כיון שהביאה במודע לרה"ר, נחשב כבעל הבור.

גדרי בור המתגלגל ברה"ר ע"י אדם

ב. אחרי שראובן הניח תקלה ברה"ר, כדי שהוא לא ייחשב יותר בעל הבור, צריך שאדם אחר יעשה מעשה במודע באותה תקלה, שתהפוך אותו לבעל הבור במקום ראובן. לפיכך אמרו חז"ל: אם השני - לא ראה את התקלה, אלא בעט בה דרך הליכתו והעבירה למקום אחר, במקרה זה, מכיוון שמותר לשני ללכת ברה"ר ואינו צריך להתבונן במה שמונח ברחוב, לפיכך לא נחשבת בעיטתו באבן כסילוק מעשהו של הראשון שפשע כשהניחה ברה"ר, ולכן נשאר הראשון בעל הבור גם במקומה החדש, ומתחייב על נזקיה.

אמנם נחלקו רש"י והתוס' בב"ק (ו) אם האבן הזיקה בעת מעופה, האם פטור השני על נזקיה. מכיוון שהבועט בה הלך כדרכו ברה"ר ובאופן המותר לו, ואינו צריך להתבונן ברחוב מה שמונח שם, לכן סובר רש"י, שהראשון שהניח את התקלה יתחייב לשלם גם באופן הזה על נזקי האבן. אולם התוס', הרא"ש ורוב הראשונים סוברים, מכיוון שכדי שהאבן תזיק בעוצמה כזאת בעת מעופה צריך לבעוט בה בחוזקה, ומעשה זה כשנעשה ע"י אדם נחשב משונה ואינו נחשב דרך ההליכה המקובלת, לכן אפילו אם הבועט באבן לא ראה אותה, אולם מכיוון שבעט בה באופן שלא מקובל שאדם ילך כך ברחוב, חייב הבועט בלבד על נזקי האבן בעת מעופה, וכך פסק השו"ע בחו"מ (ס"ו תיא, ג). אבל גם לתוס' ולשו"ע שם (סעיף ו) לאחר שהאבן תנוח במקומה החדש - נשאר הראשון שהניחה כבעל התקלה, כי בעיטת השני באבן כזה שלא ידע מקיומה, אינה מסלקת את הראשון מבעלותו על התקלה.

הגבהת תקלה המונחת ברה"ר כדי לזכות בה

אולם אם השני כשעבר ברה"ר - ראה את התקלה, והגביה אותה בידיו או שהזיזה ממקומה ברגליו, ישנם מקרים שבמעשהו הוא סילק את מעשה הראשון, וכעת הוא נעשה בעל התקלה. וישנם מקרים שהראשון נשאר עדיין בעל התקלה וכדלהלן:

א. אם השני הגביה אותה בידו כדי לזכות בה, אפי' אם אח"כ התחרט והחזירה למקומה הראשון, במקרה זה מספיק שיגביה את התקלה טפח כלומר - 8 ס"מ, כדי שמעשהו ייחשב מעשה קנין, ונחשב מעתה בעל הבור וסילק בזה את בעלותו של הראשון על התקלה.

ואע"פ שרש"י סובר שקנין הגבהה מועיל רק אם מגביהים ג' טפחים, ועיין בשו"ע חו"מ (ס"ו קצח, ב) ובמפרשי שם. אולם ישנו חילוק מהותי בקנין הגבהה אם קונים חפץ מבעליו או שקונים אותו מההפקר. כלומר, אם אדם רוצה לקנות חפץ מחבירו ע"י קנין הגבהה, שם הקנין צריך לעשות שתי פעולות א - לעקור תחילה את בעלותו של הראשון מחפצו, ואח"כ להכניסו לרשות הקונה. לפיכך סובר רש"י, שאם יגביה הקונה את החפץ פחות

מג"ט, נחשב הדבר שהחפץ עדיין מונח במקומו הראשון מדין לבוד שמחברו למקום שהיה בו, ואין במעשה הגבהה הקונה הוצאת החפץ מרשות המוכר. לכן צריך להגביהו ג"ט כדי להוציאו מרשות בעליו, וע"י כך יכנס החפץ לרשות הקונה.

משא"כ אם החפץ הינו הפקר, כמו כל תקלה שנמצאת ברה"ר שהמניחה מפקירה, וכ"ש אם הרוח הביאה אותה לשם, במקרה זה מאחר והקנין הגבהה צריך לעשות רק פעולה אחת כלומר - להכניס את התקלה לרשות המגביה, ואינו צריך לעקור את הבעלות על החפץ מבעליה, בנידון זה סובר גם רש"י בב"ק (כ"ט): שמספיק שיגביה רק טפח כדי לקנותו. ולכן לאחר שקנאו - נחשב המגביה מעתה בעל הבור, ועליו מוטל החיוב לסלק את התקלה מרה"ר. ולפיכך אם פשע והחזירה לרה"ר - רק השני מתחייב בנזקיה.

הגבהת תקלה המונחת ברה"ר כשאינו רוצה לזכות בה

אולם אם כשהגביה לא התכוון לזכות בה, במקרה זה כל זמן שלא הגביהה ג"ט - לא זכה בה, מאחר ולא רצה לקנותה בהגבהתו. ולכן אם התקלה הונחה ברה"ר ע"י אדם אחר - נשאר הראשון בעל התקלה. ואם הרוח הביאה אותה - היא נשארת הפקר.

ואם השני הגביה אותה ג"ט, למרות שלא התכוון לזכות בה, במעשהו נחשב שסילק את החפץ ממעשה הראשון, כי בגללו פקע החיוב מהראשון לסלק את תקלתו, למרות שהתקלה עדיין מזיקה ברה"ר, ולכן עשתה התורה את השני מעתה כבעל הבור וחיובה אותו על נזקיו. ולפיכך אם יחזירה לרחוב - השני יתחייב בנזקיה.

כמו כן אפילו אם הרוח הביאה את התקלה לרה"ר, ולא הניח אותה שם אדם אחר, בכל זאת מכיוון שהתורה רוצה שלא יהיה חפץ שמזיק ברה"ר, לכן ע"י הגבהתו ג"ט מרה"ר - החפץ עקר בכך את חיבורו מדין לבוד ממקומו הראשון, ונחשב השני מעתה בעל התקלה.

בעט בכוונה בתקלה המונחת ברה"ר

לפיכך כתב שם בהגהות אשרי, שאין הבדל כיצד נעשית עקירת החפץ ג"ט ממקומו כדי להפוך את השני לבעל התקלה. כלומר, בין אם הוא הגביהו ג"ט, ובין אם בעט בו במודע והרחיקו ממקומו ג"ט, בשני המקרים הרי לא התכוון השני לקנות את החפץ, ולמרות זאת אמרה התורה, שמכיוון שעקר וסילק את התקלה ממקומה ואין לה מרחק של לבוד שיחברה למקומה הראשון, לפיכך מסלק התקלה נחשב מעתה בעל הבור החדש ועליו מוטל החיוב לסלקה מרה"ר.

לכן אפילו אם כוונת הבועט היתה לטובה כלומר, למזער את הנזק שיכול להיגרם אם התקלה תהיה במרכז המדרכה, שבמקרה כזה ישנה סבירות גדולה שהרבה אנשים יכולים להיתקל בה, לבין אם היא תהיה בצד המדרכה שמעטים האנשים שיכולים להיתקל בה, למרות זאת, מכיוון שבעיטתו בכוונה באבן למרחק של ג"ט ויותר הפכה אותו לבעל התקלה, לכן חיובו לסלק לחלוטין את התקלה מרה"ר שלא תזיק, ואם השאירה ברה"ר - יתחייב בנזקה.

צורת התפילה והסנגוריה על בני ישראל, שרצויה לפני הקב"ה

"ויגש אברהם ויאמר, האף תספה צדיק עם רשע" וגו' (יח, כג)

במדרש רבה בראשית (טו, ט) מבואר בהרחבה את בקשת אברהם מהקב"ה, שלא ישחית את סדום כדלהלן: רב יהודה ב"ר סימון אומר: שאברהם אמר לקב"ה, שיש בהחרבת סדום חילול ה'. מכיון שכל שופט בארץ אם ירצה לעשות עוול, יש שופט אחר שימנע זאת ממנו. אבל מאחר ולקב"ה אין מי שיכול למנוע ממנו את מעשיו, נמצא שיכול לעשות עוול במשפט ללא כל הגבלה, וזה חילול ה' גדול.

רב אדא אמר, שאברהם אמר לקב"ה, שמכיוון שנשבע שלא יביא מבול לעולם, א"כ אם הוא מפרש את דבריו, שרק מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש הוא כן מביא, בכך הוא מחלל את שבועתו בעיני הבריות, שאומרים שזאת הערמה על השבועה.

רב לוי אמר, שאברהם אמר לקב"ה, שאם הוא ידון במידת הדין את אנשי העולם למרות שיש להם יצר הרע - אי אפשר לעולם שיתקיים. ולכן רק אם ידון את אנשי העולם במידת הרחמים, העולם יוכל להתקיים. לפיכך שירחם על אנשי סדום וידונו במידת הרחמים.

והנה כתוב שם במדרש, שהקב"ה לא ענה לו ישירות על טענותיו, אלא קרא עליו את הפסוק בתהילים (מה, ח) "אהבת צדק ותשנא רשע" - על כן משחק אלוקים... שמן ששון מחברך" כלומר, בגלל שאהבת לצדק את בריותי ומאנת לחייבן, לכן בעשר דורות שמנח עד אברהם לא דיברתי עם אף אחד מהם, אלא רק אתך, ולמרות שהיו ביניהם גם כן צדיקים ע"כ.

כיצד סינגר אברהם על סדום

והנה אם נתבונן בדברי רבותינו במדרש, וכן ממה שכתוב בתורה נבחין, שאברהם אבינו לא ניסה להסביר או לפרשן את מעשיהם של אנשי סדום, והסכים עם הקב"ה שהם נהגו ברשעות ובאכזריות. אלא שמסיבות אחרות שאינן קשורות למעשיהם, הוא טען שצריכים לחוס עליהם. מאחר ויש בכך חילול ה', וכן שנראה בעיני בני האדם שיש כאן עיוות המשפט. ומוכח מדברי הקב"ה, שדווקא צורת תפילה וסנגוריה כזאת הוא אוהב לשמוע. ואדרבה הוא הגדיר את תפילתו - אהבת לצדק את בריותי. וזאת למרות שאברהם לא אמר שום מילה טובה על אנשי סדום.

כיצד סינגר משה רבינו על בני ישראל לאחר חטא העגל

בצורה דומה היתה גם תפילת משה רבינו אל הקב"ה, לאחר שבני ישראל חטאו בחטא העגל, ורצה הקב"ה לכולתם כמבואר בפ' כי תשא (לב, י-יז). והתפלל משה לקב"ה שימחל להם, כי אחרת יהיה חילול ה' בעיני מצרים ושאר אומות העולם. כי יאמרו, שאין

בכוחו להילחם מול שלושים ואחד מלכים ששלטו בארץ ישראל. וכן שהקב"ה יזכור להם מה שנשבע לאבותיהם: אברהם, יצחק ויעקב, להנחיל לבניהם את הארץ, ולהרבות את זרעם.

ובמדרש רבה שם (מג, ד) מובאות טענות נוספות שאמר משה לקב"ה: אמרת לי בסיני "אני ה' אלוקיך". אלוקיכם - לא נאמר, אלא - אלוקיך בלשון יחיד. כלומר, רק אותי הזהרת שלא לעשות פסל ולא אותם, ואני הרי לא עשיתי פסל. ועיין שם טענות נוספות מהסוג הזה. וגם שם נאמר על משה את הפסוק במשלי (טז, יד) "ואיש חכם יכפרנה" כלומר, הקב"ה אוהב את צורת התפילה של משה לסנגר על בני ישראל. ולכן נאמר בתורה שם (פסוק יד) "וינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו".

הצורה הרצויה של התפילה על הזקוקים לישועה

נמצאנו למדים, שכדי לסנגר על בני אדם, ובפרט על בני ישראל, בין על הכלל, ובין עבור יחידים, ולבקש בשבילם ישועה מחמת הסנגוריה, אסור לפרשן את מעשי אותם בני אדם לטובה ובצורה מסולפת. כי מלבד שבמקרים רבים יש שקר בדברים אלו, והקב"ה כולו אמת. יש בכך גם כעין כפירה ר"ל במשפטי ה', שכאילו המתפלל אומר לקב"ה, שהוא לא פירש טוב את מעשיהם של החוטא או של החוטאים, ולכן טעה בהחלטתו ר"ל. אלא לעולם משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, והקב"ה אוהב שמתפללים ומסנגרים על בניו ובפרט על היהודיים שירחם עליהם מסיבות צדדיות שאינן קשורות כלל לחוטאים ולמעשיהם, ובתנאי - שהדברים שיאמרו לפניו יהיו אמתיים. כשם שאברהם ביקש רחמים וחנינה על אנשי סדום כדי שלא יהיה חילול ה', ומהטעמים הנוספים שהוזכרו לעיל בשם המדרש. וכך גם משה ביקש רחמים וחנינה על בני ישראל לאחר חטא העגל, כדי שלא יהיה חילול ה' או בגלל השבועה או השכר הרב שמגיע לאבותיהם עבור מעשיהם הטובים, כמבואר בהרחבה שם בדברי רש"י (לב, יז) וע"ש.

כיצד סינגר גדעון על אנשי דורו

באופן דומה מצאנו גם בספר שופטים (ה, יא-יד) אצל גדעון שנעשה שופט על ישראל. וכאשר התגלה אליו מלאך ה' בזכות מצוות כיבוד אב שעשה, ואמר לו: "ה' עמך גבור חיל". ענה לו גדעון: "בי אדני, ויש ה' עמנו, ולמה מצאתנו כל זאת וכו'". ומבואר שם ברש"י, וברד"ק ע"פ מדרש תנחומא בפ' שופטים, שגדעון ענה למלאך, שהקב"ה צריך לעשות להם ניסים בזכות אבותינו שהוציאם ממצרים, ממה נפשך. אם אבותינו היו צדיקים - א"כ שבזכותם יושיע אותם הקב"ה כעת מידי הפלישתים שמרעים להם. ואם הם היו רשעים, ולמרות זאת הוציאם הקב"ה ממצרים מבלי להתחשב במעשיהם, א"כ גם כלפיהם ינהג כך. ובגלל דברים אלו זכה גדעון שמיד נגלה אליו הקב"ה ואמר לו: "לך בכוח זה שסינגרת על בני, והושעת את ישראל".

כלומר, אע"פ שבדורו של גדעון היו רוב היהודיים עובדי עבודה זרה, ואפילו בבית שלו אביו גידל ופיטם במשך שבע שנים בהמה לע"ז,

בכל זאת גדעון סינגר על בני"י מסיבות אחרות ואמתיות, ומחמת ביקש מהקב"ה שיושיע את בני"י. והקב"ה אהב צורה כזאת של תפילה וסנגוריה, ולכן בזכות דברים אלו, הוא התגלה ישירות לגדעון, והושיע אותו במלחמתו עם הפלישתים כמבואר שם בנביא.

המסקנה המתבקשת עבורנו

לאור האמור מסקנת הדברים היא, שרצון הקב"ה שנתפלל אליו גם במקרים הקשים ביותר, וגם כשמידת הדין מתוחה כלפי אדם יחידי או כלפי ציבור גדול. ואפילו אם באמת ישנם דברים רבים שבהם הם מתנהגים שלא כשורה, אולם אם מתפללים לקב"ה למשל, שאם יושעם יגרם בכך קידוש ה', ובפרט אם המתפלל מקבל על עצמו לפרסם ברבים את קידוש ה' שנעשה כאן, בניגוד לדעת הרופאים או מומחים אחרים. או שמבקשים מה' להיענות בגלל מעשיהם הטובים שעשו אבות הנזקקים לישועה, ואפילו אם הם חיו מאות או אלפי שנים לפני כן. תפילה כזאת וסנגוריה כזה על הנזק או על הנזקקים לישועה, הינה רצויה ביותר לפני הקב"ה, ויש לה סיכויים טובים יותר שתתקבל לרצון לפניו.

הליכות והלכות בדף היומי

ראש השנה טז.

עצות מחז"ל כיצד תתקבל תפילת היחיד לרצון

שאלה

מאחר וחז"ל אומרים, שכל בני האדם נידונים בראש השנה וגזר דינם נחתם ביום הכיפור, א"כ מה תועלת יש בתפילה לקב"ה במשך השנה על: בני, חיי, ומזוני וכו', הרי ישנה כבר הכרעה בנידון זה לגבי כל אחד?

תשובה

שאלה זו שואלת הגמ' בראש השנה (טז), ומתרצת בתירוץ הראשון, שהתפילות הינן לפי רבי יוסי שסובר שאדם נידון בכל יום שנאמר באיוב (יח) "ותפקדנו לבקרים" כלומר, כל בוקר נפקדים ונידונים מעשי בני אדם. ותירוץ שני כתוב שם, שגם לרבנן שסוברים שאדם נידון בראש השנה וגזר דינו נחתם ביוהכ"פ, ניתן עדיין להתפלל כדברי רב יצחק שסובר: שתמיד תפילה מועילה לשנות ולקרוע את גזר הדין. אלא שתפילה לפני שגזרו את הדין, יותר קל שתתקבל, מאשר התפילה לאחר גזר הדין, שבמקרה זה צריך כוונה גדולה יותר בתפילתו, ולפעמים גם זכויות נוספות כדי לשנות מה שגזר עליו.

והקשו התוס' שם בד"ה כמאן וכו' על התירוץ הראשון בגמ', הרי ודאי שגם לרבנן מתפללים שלש פעמים ביום תפילת שמו"ע, בה כלול

תפילות על רפואה, ופרנסה וכו', וא"כ למה אמרה הגמ' שתפילות אלו הינן רק לרבי יוסי? ותירצו שם בשם רבינו תם, שישנו הבדל מהותי בין תפילה שאדם בריא מתפלל שלא יחלה, שלרבנן אין תועלת בתפילה זו, מאחר וכבר נגזר עליו בר"ה אם יחלה או לא. לבין אם מתפללים עבור חולה שיבריא מיידית. מאחר ובר"ה לא נגזר כמה זמן יחלה האדם, לפיכך מועילה גם לרבנן התפילה על החולה שיבריא מיידית. [ועיין באחרונים שהקשו על כך מהגמ' במסכת עבודה זרה (נה). ומה שתירצו על כך].

תירוץ נוסף אומרים שם התוס', מאחר ומבואר בגמ' בר"ה (יח) שאמר רב שמואל בן אינאי בשם רב, שתפילה של ציבור מועילה לקרוע גזר דין אפילו שנחתם, לכן מכיוון שרב יוסי אומר במסכת שבת (יב:) שמי שמבקר חולה בשבת, וכן ביום חול מברך אותו: שהמקום כלומר - הקב"ה ירחם עליך בתוך חולי ישראל. ופי' רש"י: שמתוך שכוללן עם האחרים - תפילתו נשמעת בזכותן של רבים ע"כ. לפיכך תפילה בנוסח הזה, יש לה דין של תפילת ציבור, וגם את זכות הציבור, וביכולתה לקרוע גם לרבנן גזר דין למרות שהוא נחתם.

מעלת התפילה כשנאמרת בלשון רבים

והנה דבר דומה אמר אב"י בברכות (ל) לגבי תפילת הדרך, שאפילו אם אדם יחידי יוצא לדרך, בכל זאת עליו להתפלל את תפילת הדרך בלשון רבים כמו: יהי רצון... שתולכנו לשלום, ותצעידנו לשלום וכו'. וכתב שם רש"י בד"ה לישתתף נפשיה וכו', שהטעם לכך הוא - שמתוך כך תפילתו נשמעת. וכן פסק להלכה השו"ע אור"ח (ס"ק ד) וע"ש. ולכן סידרו לנו אנשי כנה"ג גם את הבקשות בתפילת שמו"ע בלשון רבים כמו: רפאינו, ברך עלינו וכו', אע"פ שהיחיד מתפלל אותם.

מעלת התפילה כשכולל את עצמו עם הרבים

אלא שהתוס' בר"ה (טז) חידשו לנו שני דברים נוספים א - שתפילה בלשון רבים, אפילו אם אדם מתכוון לצורכי עצמו בכל זאת נוסח כזה נותן לתפילה שם של "תפילת ציבור" שבכוחה לקרוע גם לשיטת רבנן גזר דין אפילו של היחיד, אע"פ שנחתם לגביו ביוהכ"פ דברים אחרים. כמו כן הוסיפו לנו התוס', שאם בבקשתו הפרטית הוא כולל את עצמו או את חבירו שזקוק לישועה עם שאר היהודיים שזקוקים לישועה הזאת כגון: אם מבקש עבורו או עבור אדם אחר רפואה, פרנסה, שידוכים, זרע של קיימא או ישועה בדברים נוספים, וכולל את המבקש בתוך שאר היהודיים שזקוקים לישועה זו - לתפילה זו יש גם את הזכות של הרבים, ולכן יש לה סיכויים טובים יותר שתתקבל לרצון. אמנם צריך שאכן יתכוון המתפלל שבאמת הוא מעוניין שגם יהודיים נוספים יושעו מחמת תפילתו, ולא שישתמש בהם רק כהיכי תימצוי עבורו בלבד. מאחר והקב"ה יודע את כוונתו ומחשבתו של כל אדם, ובהתאם לכך הוא מתנהג עמו.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן להוצאת העלון מאת: אפרק 153-2-5869690 ולייזן 05 פקס 03/07 קבלת תשלום. וכן למייל rav5869690@gmail.com

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 37

תורה – תחילתה יראת שמים וסופה יראת שמים

חשוון תשפ"ב

תורה – תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח

א. אמרו בגמ': "דרש ר' שמלאי תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, תחילתה גמילות חסדים דכתיב 'ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים דכתיב 'ויקבר אותו בגיא'" (סוטה יד, א).

בתחילת החומש מספרת לנו התורה על גמילות חסדים שעשה הקב"ה עם אדם הראשון, שעשה לו כתנות עור והלבישו בהם¹, ומלבד עצם הגמ"ח שיש במאורע זה, יתירה מזאת אנו רואים כאן, אפילו שהאדם חטא ועבר על ציווי ה' יתברך אין הקב"ה נמנע מלהיטיב עמו, שהרי מ"ש 'ויעש ה' וגו' לאדם ולאשתו כתנות עור וגו'" היה זה לאחר החטא, ובכל זאת הוא גמל להם חסד. ובספר 'תומר דבורה' מאריך לבאר י"ג מידות רחמים של הקב"ה, והוא כותב שם על גודל טובו של הקב"ה שאפילו בשעת העבירה ממש האדם מקבל את הכח לעשות העבירה מאת הקב"ה ע"ש.

"וסופה גמילות חסדים דכתיב ויקבר אותו בגיא": הקב"ה בעצמו טרח בקבורת משה רבינו, שהרי הגוף צריך לכסותו בעפר, וכמ"ש "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג, יט), שלא יאכלוהו הציפורים וכדו'².

למדנו מדברי רבי שמלאי, שאם אנחנו רואים בכמה מילים שהתורה כותבת בתחילת התורה ובסוף התורה, זה מגלה לנו כמה חשובה היא גמילות חסדים, ויש בזה עוד אריכות בפרקי דרבי אליעזר שם כתוב כמה גדול הענין הזה של גמ"ח, ונתבאר הענין במקו"א בס"ד.

תורה – תחילתה וסופה מלמדים אותנו יראת שמים

ב. והנה כמו שדרש רבי שמלאי, יש לנו להתבונן ולדרוש בתורה הקדושה, דהנה אנו רואים בתחילת ספר בראשית את העונש הגדול שקיבל אדם הראשון שנתחייב בעונש מיתה וכמ"ש "בזעת אפך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב". וברש"י במסכת שבת (דף קנ"ב:) מבואר, שעונש מיתה זה לא נגזר רק על אדם הראשון לבדו, אלא כמו העונש של "קוץ ודורדר תצמיח לך", שהוא עונש לכל צאצאיו אחריו לדורי דורות כל הדורות, כך בגלל חטא אדם הראשון נקנסה מיתה על כל הדורות. ואם לא שחטא אדה"ר ונגזר עליו ועל צאצאיו עונש מיתה, היו נמצאים איתנו היום משה רבינו וכל הצדיקים, שהיו כולם חיים וקיימים עד היום הזה.

ואמנם שאל אותי יהודי אחד, אם באמת כך היה בעולם, שכל האנשים היו נשארים חיים לעולם ועד, כיצד היה מקום לכולם בעולם, והרי זה דורות שלמים של אנשים, ואיך יכיל העולם כמות

עצומה כזו של בני"א. אך אני השבתי ואמרתי לו, הרי הקב"ה הוא כל יכול, ומה אתה דואג כיצד היה יישוב מספיק לכולם והרי הקב"ה יש לו עצות ודרכים כיצד לכלכל את עולמו. ולהבדיל אא"ה אנו רואים אצל הסינים, שהם דואגים וחוששים מריבוי האכלוסיה, שהרי הם מיליראדים של בני"א, ואם כל זוג יביא שני ילדים הם יהיו כפול ומכופל, והיכן יהיה מקום ומספיק מזון לכולם, ולכן קבעו חוק שאסור על זוג להביא יותר משני ילדים לעולם, הם לא רוצים שהם יתרבו באוכלוסיה, אבל אנחנו אין אנו דואגים על כך, ה' הוא זן ומפרנס לכל והתקין מחיה ומזון לכל בריותיו אשר ברא. (ונתבאר באורך במקו"א).

אדם מת בעוונותיו או בעטיו של נחש?

ג. ובענין זה דנתי קמ"י מו"ר הגראמ"מ שך זצוק"ל, היה זה ביום ראש השנה, באתי אליו אחה"צ ומצאתיו כבר יושב ולומד, הוא דיבר איתי אז כמה קושיות שהיו לו במסכת ברכות, ואני אמרתי לו הערות שלי על התפילה. עכ"פ אמרתי לו אז שאלה זו, מקובלנו שכל המיתות שיש בעולם, מה שהאנשים מתים ולא חיים לעולמים, הכל תוצאה מחטאו של אדם הראשון שנקנסה עליו ועל צאצאיו מיתה, (וכמ"ש רש"י בשבת הני"ל). ושאלתי, הרי בגמ' (שבת דף נה:) כתוב "ארבעה מתו בעטיו של נחש", [עטיו"י זה לשון עיצה, מחמת העיצה שנתן הנחש לחוה לאכול מעץ הדעת], ומשמע מדברי הגמרא ששאר האנשים לא מתו בגלל הנחש, ועל כורחך ששאר האנשים מתו בגלל העוונות שלהם, ורק ארבעה שלא היה להם עבירות מתו בעטיו של נחש, והאיך מקובל לומר שכל המיתות שהאנשים כולם מתים הם בעטיו של נחש.

ואמרתי ליישב שאלה זו, דאמנם העוונות גורמים למיתת בני האדם, אך מדוע נענשים על העבירות בעונש המיתה דוקא ולא יקבלו עונשים אחרים כמו מחלות וכדו', שהרי מיתה זה לא כמו מחלה, מיתה זה כילוי הגוף לגמרי, אחרי שהאדם מת איננו שווה כלום, הגוף מסריח ונעשה עפר וכמ"ש "עפר אתה ואל עפר תשוב". אלא זהו הסבר הדברים, מה שנענשים בני"א, זה בגלל החטאים שהאדם העושה וכמ"ש "איש בחטאו ימותו" (דברים כד, טז), אדם לא נענש על חטא שהשני עשה, אך למה דוקא בעונש מיתה שזה כילוי הגוף ולא בשאר דברים, זהו מפני חטאו של אדם הראשון.

עונש מיתה לכל הדורות, בעבור חטא אחד?

ד. ועוד שאלתי קמ"י מו"ר הרב שך זצוק"ל, איזה עונש מיתה שהוא עונש קשה כל כך, נתן הקב"ה לאנושות כולה לדורי דורות, בגלל חטא שעשה בן אדם אחד בלבד. נתפעלתי מאד מדבר זה, עד כמה חמור הוא החטא שאדם חוטא ועובר על מצוות בוראו יתברך. אמנם היה מקום לחלק ולומר, שדוקא אצל אדם הראשון שהוא הרי היה האדם היחידי בעולם, וכשעבר וחטא נמצא שכל העולם

² העולם אומרים שבשר האדם טעמו ערב מאד, ולכן אריה שטרף ואכל אדם הורגים את האריה, דמפני שטעם טעמו של בשר אדם שהוא טעים מאד, נעשה האריה תאב לטעם זה, ועלול הוא לטרוף עוד אנשים מחמת גודל תאוותו.

¹ ורש"י מפרש "כתנות עור" - צמר ארנבות, שהוא טוב ורך. אך יש פירוש אחר ברש"י שהוא כמו צפורנים שיש לנו באצבעות שהוא מגן על הגוף, וקשה לי על פירוש זה, דהרי אמנם קי"ל דצואה בעששית מותרת שהרי היא מכוסה, אבל ערוה בעששית אסור לקרות כנגדה דכתיב "לא יראה בך ערות דבר" והרי היא נראית, וכאן הרי הכותנות נעשו בשביל לכסות את ערותן, והרי הצפרון שקופה היא ונראה הבשר בעדה, וצל"ע בזה.

חטא ולכן היה העונש עונש כללי על העולם כולו, שהרי כל הדור ההוא חטא, אבל היום שיש הרבה אנשים בעולם, אם בנ"א עושה חטא אין זה חמור כל כך כמו חטא אדם הראשון שעבור חטאו יענשו כל צאצאיו דורות שלמים אחריו. ואמנם חילוק זה נכון הוא, אבל בכל זאת ההערה בעינה עומדת - שנתן הקב"ה עונש כזה, להחריב את הגוף של כל הצאצאים, בגלל חטא אחד שעבר אדם אחד שהוא גורם לעונש כ"כ גדול.

ומזה צריכים לפחד מן העונש, כשרואים אנו עד כמה האדם משפיע במעשיו לדורי דורות. ועל זה כתוב "מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך" (תהלים צ, יא), מי יודע עוצמת הכעס - "עוז אפך" - של הקב"ה!

במזמור תפלה למשה (תהלים צ, ד) כתוב "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר ואשמורה בלילה", ופירש רש"י וז"ל "אלף שנים של בני אדם, הם כיום אחד של הקב"ה ועוד מן הלילה עמו, כי יום א' של הקב"ה ומעט מן הלילה של הקב"ה, הם אלף שנים". דהיינו אלף שנים של הקב"ה נחשבים כמו יום ואשמורה שלנו (שזה שליש או רביע לילה, יש בזה מחלוקת בגמ' בברכות אס ד' משמרות יש בלילה או ג' ע"ש), ולכן אדם הראשון שנתחייב מיתה בו ביום שהוא יאכל כמ"ש "כי ביום אוכלך ממנו מות תמות", והנה הרי הוא חי כמעט אלף שנה, אלא שהקב"ה גזר עליו "ביום" לפי יומו שלו, שזהו אלף שנים ועוד מעט לילה וכנ"ל, לא "ביום" שלנו הבנ"א.

וממשיך רש"י עפ"י לפרש המזמור כולו, וז"ל "ימי שנותינו בהם שבעים שנה". שנותינו אלה בעונותינו אלה ובעלומינו אלה שבעים שנה הם, "ואם בגבורות". ואם הרבה גברו ימיו שמונים שנה הם, "ורחבם עמל ואון וגו'". וכתב רש"י - "בימים מועטים כאלה מי יקנה לו לב לדעת את עו אפך ליראה אותך, ואתה "כיראתך עברתך", כשם שאתה יראוי כן עברתך קשה ונפרע מן החוטאים. "למנות ימינו כן הודע", כאשר בתחלה הודע בעולם את מנין ימינו ארוכים, וכיון שנאריך ימים, נוכל לקנות לב "ונביא לבב חכמה", ונביא לשון הבאה, ע"ש. מבאר לנו כאן רש"י, מילא דורות הראשונים שהיו מאריכים ימים היה להם זמן ללמוד את עוצמת הכעס של הקב"ה על החוטאים, אבל היום שנתקצרו השנים "ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'", נתקצרו החיים, בשמונים שנה אין מספיק זאת לאדם ללמוד את עוצמת הכעס של הקב"ה.

נמצינו למדים כי צריכים אנו ללמוד "יראת שמים", לדעת "עוז אפך". ואין למדים יראת שמים! רואים כמה הקב"ה מעניש את החוטא! וכמו שר' שמלאי דרש על גמילות חסדים, כך יש לנו לדרוש על עונש שהקב"ה מעניש על החטא, מעניש בלי וויתורים בעונשים נוראים.

עונש המבול מלמד אותנו יראת שמים

ה. ואין זה רק בחטא אדה"ר, אנו רואים זאת גם בפרשת המבול, שאמר הקב"ה על אותו הדור "נחמתי כי עשיתים" (בראשית ו, ז), והוא מחה אותם מהעולם, כל האנשים נשים וטף, כל הבעלי חיים למיניהם, כולם נמחו מעל פני האדמה, זה עונש נורא ואיום למחוק את כל העולם, ולא זו בלבד שנטלה מהם נשמתם, כתוב בפרשת השבוע אחרי שכולם מתו במבול - שהרי נחנקו כולם מהמים וכמ"ש "וכל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו", לאחר מכן כתוב "וימח את כל היקום", ופירש הרמב"ן וז"ל "אחר שאמר ויגוע כל בשר ואמר מכל אשר בחרבה מתו הוסיף לומר וימח שנמחו הגופות ויהיו למים כענין ומחה אל מי המרים כי היו המים רותחין כדברי רבותינו וכו', עכ"ל. דהיינו שהקב"ה המחיה את הבשר שלהם שלא ישאר מהם מאומה, וכמו שמצינו בש"ס "המחה את החלב" (חולין דף ק"כ). ובפסחים (דף ל"ה). גבי חמץ ע"ש, שהוא לשון נופל כשעושה מדבר גוש נוזל, כך כאן אחרי שכולם מתו הקב"ה מחה אותם, וכענין זה מצינו בסדום ועמורה שהקב"ה לא רצה שישאר מהם זכר, כיצד עשה ה', הפך את האדמה שישבו עליה כולה, ונמצא האדמה שהיתה למטה עכשיו

היא למעלה והאדמה שהיתה למעלה הרי היא למטה בפנים האדמה יחד עם כל אנשי סדום ועמורה, ונתקיים בהם "ימח שמים וזכרם" כפשוטו ממש. עונשים חמורים אלו הגיעו אליהם על בעיקר הגזל והערייות וכמ"ש "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" ו"כי מלאה הארץ חמס".

מכאן יש לנו ללמוד "יראת שמים", איזה עונשים חמורים מקבלים עוברי רוצנו, הקב"ה לא מוותר, "גומל טוב לשומרי מצותיו - ומעניש לעוברי מצותיו".

נח לא האמין שיביא הקב"ה כזה עונש חמור

ו. כתוב בפסוק "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול" (ז, ו), וכתב רש"י וז"ל "מפני מי המבול - אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים", עכ"ד. והדבר צריך ביאור, איך יתכן שהיה נח "מאמין ולא מאמין", נח שבנה את התיבה במשך מאה ועשרים שנה, היה לו חסרון אמונה שלא יבוא מבול לעולם, עד שלא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים!! והלא דבר תימה הוא.

וחשבתי להסביר מעט, ללמד קצת זכות על נח מדוע באמת הוא לא האמין, כי הוא פשוט לא האמין שהקב"ה יעשה כזה עונש, למחות את כל העולם! הרי הקב"ה "טוב ה' לכל", "ארץ אפים ורב חסד", ואיך יתכן שהקב"ה יעשה עונש כזה נורא ואיום, יתכן שזו ההרגשה שהיתה לנח, שהרי באמת המבול הוא עונש נורא, ואמונה גדולה נצרכת לזה, לדעת ולהכיר את גודל החטא, עד כמה האדם במעשי ידיו אם עובר הוא על רצונו של מקום, כמה רעה הוא גורם לעצמו ולדורו בזה.

להתבונן במאורעות העולם ולהבין שיש בעל הכית לעולם!

ז. והנה אף בדור שלנו, אנו יכולים להתבונן וללמוד "יראת שמים", מעונשי הקב"ה, וזאת אני תמיד אומר על איי אינדונזיה, שבידוע יש שם פעמים רבות רעידות אדמה, הגוררות אחריהם את גלי הים הנקראים 'צונאמי' - גל גדול של מים שנדחפים מחמת רעידת האדמה, האנשים בורחים מן המים והמים משיגים אותם, ותמהתי בלבי איך הקב"ה עושה דבר כזה, לתת לאנשים להתיישב במקום שיש כאלה אסונות, היתכן שהקב"ה יעשה כזה עוול להביא כאלה אסונות תכופים תדיר מקום מועד לפורענות! והרי הקב"ה "ק-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד) וא"כ איך עשה דבר כזה שהעמיד אנשים במקום מסוכן זה.

אך אח"כ חשבתי לעצמי, שוטה שבעולם! וכי זה נעשה לבד! הרי יש בורא ומשגיח לעולם, והוא כיבכול אומר לי - אני עושה את זה, אני עומד מאחורי כל העונשים האלה, אני שם, וכי זה נעשה לבד שאתה שואל אותי למה שמתי אותם שם, הרי אני לבד מביא את הצונאמי, וזה הכל בגלל העבירות של האינדונזים שהם שטופים בעריות ובעבודה זרה, לכן הם נענשים כל כך וכמ"ש הרמב"ן "ישאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין כל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו', אלא אם יעשה המצות יצליחו שכרו ואם יעבור עליהם יכריזו עונשו". אם כן אין כאן שום תמיהה על זה, שהרי הם עוברים עבירות שטופים בעריות ובע"ז ולכן הם מקבלים את עונשם.

בהודו גם יש עד היום עובדי עבודה זרה, שמעתי שבגלל מגיפת הקורונה ההודים הלכו וזרקו את כל הצלמים והע"ז שלהם, הם הרגישו שזה לא עזר להם, כמו אנשי נינוה שחזרו בתשובה, כך ההודים התחילו קצת להבין שהקורונה זה עונש מהשמים, יש מישהו בשמים שמחליט להם דברים מלבד האלילים שלהם... ובאמת זה פלא עצום שעדיין יש עובדי ע"ז היום, הם מדמיינים שיש אל שהוא מנהל המוזיקה, איזה שטויות זה היום בעולם המודרני - הטכנולוגי, אין אפשרות אחרת להסביר זאת רק לומר שהם הוזים ומדמיינים...

ומעשה שהיה בבחור שאינו שומר תורה ומצוות ל"ע, שנמשך אחרי המוזיקה, והוא נסע לשם כך להודו כדי להשתלם בחכמת המוזיקה היהודית, כשהגיע לשם היה צריך להכנס למכון המוזיקה שלהם, והם אמרו לו שמוכנים לקבל אותו, אך בתנאי שביום שהוא יבוא אצלם יצטרך להקטיר קטורת לאליל של המוזיקה, שהם מאמינים בכך ר"ל שרק על ידי שמקטרים לאליל הממונה על המוזיקה שלהם אפשר להצליח במוזיקה, עפ"ל. ואותו בחור הגם שהיה רחוק מאד מהיהדות, בכל זאת לא אבה לשמוע אליהם להקטיר לאליל שלהם, שהרי להקטיר לאליל הרי זה עבודה זרה, ויותר על לימוד תורת המוזיקה של היהודים, ע"כ המעשה. וחשבתי לעצמי, מה הביא אותו לכך, הרי הוא איננו שומר תו"מ.

וכמדומה מה שמנע ממנו לעשות מעשה זה, הוא בגלל הסיפור שכולם מכירים כבר משחר ילדותם, כבר בגן מלמדים את הסיפור של תרח ואברהם המובא בחז"ל, תרח הרי כידוע היה עובד ע"ז גדול, היה ברשותו אלילים רבים והוא היה משכנע את האנשים שיעבדו לעבודה זרה, פעם אחת היה צריך תרח לילך למקום אחר, אמר תרח לבנו אברהם שישב במקומו לשמור על הצלמים, מה עשה אברהם, קם והרס את כל הצלמים והשאיר את הפסל הגדול ושם בידו קדרום, בא תרח וראה כל הצלמים שבורים, כעס תרח על בנו אברהם לאמר מי שבר את הפסלים, אמר לו אברהם, היתה איזו אשה שהביאה תקרובת אוכל לצלמים לאכול וכולם רבו על האוכל, האליל הגדול רצה את כל האוכל לעצמו מה עשה הוא קם ונתן להם מכות והרג את כולם ורק הוא נשאר שלם, אמר לו תרח כיצד יתכן מה שאתה אומר והרי הם אינם יכולים אוכלים, איך זה יכול להיות, נענה אברהם ואמר לו ישמעו אוזנך מה שפיך מדבר! אם הצלמים אינם אוכלים מה אתם משגעים את כל העולם שיעבדו להם יביאו להם תקרובות! נדמה לי, מה שהפריע לאותו בחור תועה לעבוד ע"ז, זה מפני שהוא ידע שלהקטיר קטורת לאליל - זה ע"ז, ועבודה זרה הרי זה שטויות אין בה ממש, והרי הוא כבר לא תרח הוא מזרע אברהם...

זאת אנו צריכים לדעת שאין מקרה בעולם, כל מה שקורה בעולם זה הבורא עולם עושה, ובמעשה אליהו בהר הכרמל אז כולם הגיע להכרה זו כמ"ש "וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים" (מלכים א' י"ח, ל"ט), כל העם הכירו שה' הוא האלוקים, אפי' נביאי הבעל הכירו בזה שה' הוא האלוקים, וכל דבר שקורה הוא בחשבון ובדקדוק, אין דבר שקורה בחינם, יש שכר ועונש.

העניש שנגזר על משה רבינו מלמד אותנו יראת שמים

ח. ו כמו שהתורה מתחילה בעונש, עונש אדה"ר ועונש המבול וכמשנ"ת, התורה גם מסיימת בעונש - מיתת משה רבינו, בפ' האזינו "עלה אל הר העברים הזה וגו' ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמך" (לב, ב). משה רבינו ביקש לחיות, הוא לא רצה למות, כתוב בחז"ל שמשוה רבינו ביקש מהקב"ה לחיות ולכנס לארץ ישראל אפי' כמו ציפור, וצריך לדעת מה ההבנה בדברי חז"ל הללו הרי מה תועלת יש בציפור עד שבקש משה רבינו דבר זה. והיו אומרים בישיבה כמדו' בשם מו"ר הגראמ"מ שך זצוק"ל, שאם האדם יתבונן ויראה כיצד הציפור חי יכול הוא לראות ולחיות את האמונה, כשמתבוננים בציפור רואים את גדלות הבורא יתברך.

פעם בלכתי לתפילת וויתקין, ראיתי את הירח, עדיין לא יצא השמש אבל קצת הוא היה מאיר, והירח רואים אותו במוחש תלוי על בלימה, גם הארץ שאנו יושבים עלה עומדת היא באוויר החלל וכמ"ש "ותלה ארץ על בלימה", אבל אין אנו רואים זאת, אך בירח אנו רואים זאת במוחש, רואים את גדלות הבורא...! ובעוד שאני מתפעל מהירח, שהרי זה טוב להתכונן לתפלת שחרית עם התבוננות בגדלות הבורא, והנה אני רואה חתול חוצה את הכביש במרוצה, הוא ראה שזרקו אי שם אשפה - יש לו אוכל לאכול, עמדתי והתבוננתי בבריאה זו, חיה עשויה מעור ועצמות, דבר פלא, בשר ודם, ויש לו את כל המערכות הנצרכות, הוא רואה את

האוכל, הוא מבין ששם יש לו אוכל, והוא רץ ברגליו לאכול... כך האדם רואה את הבורא עולם ע"י ההתבוננות בבריאה, וזה משה רבינו נתכוין שביקש לחיות אפי' בתוך גוף של ציפור, שהרי בציפור אחת קטנה אפשר לראות את גדלות הבורא, לחיות אמונה, אין זה דבר קטן בכלל, אבל הקב"ה אמר לו למשה "עלה ומות בהר", והיה זה עונש - "יען לא האמנתם בי להקדשני"! כך התורה מתחילה בעונש ומסיימת בעונש,

להתבונן על העולם במשקפיים של אמונה

ט. "ועזו נוראתיך יאמרו וגדולתך אספרנה" - צריך ללמוד עוצמת הדברים המפחדים שעושה הקב"ה, היום אנו רואים כ"כ הרבה אסונות, "בכל הארץ משפטיו", אמנם "ברום עולם מושבך" אבל "משפטך וצדקתך עד אפסי ארץ".

הנה זה עתה התחלחנו מהאסון הנורא שארע עם הגאון רבי אברהם אריה אדר"ת זצ"ל [אדר"ת זה ר"ת של הסבא שלו, הרב אליהו דוד רבינוביץ תאומים, הוא היה רב בפנוביץ. הרב כהנמן זצ"ל הכיר אותו, ואח"כ הוא נה' רב בירושלים, הוא היה בקי גדול ומפורסם]. כיצד הוא צעד ברחוב, ולפתע הגיע נער צעיר שנסע באופניים חשמליות, דחף אותו בטעות באופניו, נפל ונפצע והלך לבית עולמו רח"ל כשהוא כבן שבעים, וכי זה לא נותן פחד! מידת הדין מתוחה על העולם, כ"כ הרבה אסונות היו, מגיפת הקרונה הזו שהרגה כבר למעלה מחמש מיליון אנשים ברחבי העולם! רק צריך להתבונן במשקפיים של אמונה ולראות עד כמה הקב"ה מעניש אותנו ומדקדק על מעשינו!

היסוד שנדרש מאתנו הוא ללמוד יראת שמים, איך לומדים יראת שמים! מסתכלים ומתבוננים כמה עונשים יש בעולם, וממילא צריך לפחד, הקב"ה עושה את זה כדי שאנחנו נקבל יראת שמים, אפי' מעניש גויים בשביל זה, "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", וכל שכן כשיהודים כשרים נענשים, וזה מה שהכתוב אומר "אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר!"

"ייראו מה' כל הארץ ממנו יגורו כל ישרי תבל", דוד המלך ע"ה מפרש לנו כיצד אפשר לקבל יראת שמים, "כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד", אפשר ללמוד יראת שמים מהבריאה.

גדולתו של הקב"ה

י. "בדבר ה' שמים נעשו", הוא אמר "יהי רקיע" ונהי' רקיע, בדיבור בלבד נברא הרקיע. חז"ל אומרים למה נקרא שמו "ש-די", שאמר לעולמו די, שהיה הרקיע מתפשט והולך עד שאמר לו הקב"ה די, והביאור בזה הוא כי הקב"ה אינו מוגבל ח"ו ומה שהוא עושה זה בלי גבול, אמר לי מו"ר הגראמ"מ שך זצוק"ל, שהסבא מסלבודקא (אשר אצלו זכה הרב שך זצ"ל להתסופף בצילו טרם פרוץ המלחמה) אמר לו, בחז"ל כתוב שה' אמר לרקיע "די" אבל לתורה לא כתוב שהוא אמר "די", התורה אין לה סוף, חכמת ה' בלי סוף, וכמו שכתוב "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט), מה הפירוש "מידה", כל דבר יש לו את המידה שלו, ולמשל למדוד בד מודדים במטר כמה מטר צריך, אבל למדוד אורך של קרקע לא מודדים בחוט מידה של מטר, יש לזה מרחקים מיוחדים, וכמו שרואים לפעמים שעומדים אחד כנגד השני עם מכשירים מיוחדים ומודדים את שטח הקרקע, אבל התורה אינה כן, אי אפשר למדוד את התורה, ארוכה היא מארץ הנמדדת במדה, כך אמר לו הסבא מסלבודקא התורה אין לה גבול, הקב"ה לא אמר לתורה די.

והנה הפסוק אומר "בדבר ה' שמים נעשו", אבל "ברוח פיו כל צבאם", לא היה נצרך מאמר לבריאת צבא השמים, בלי להגיד מלה כבר נהיו, המדקדק יפה בפרשת בראשית יבחין שלא אמר ה' "יהיו הכוכבים" אלא אמר רק "יהי מאורות" ואח"כ כתוב שנבראו שמש ירח וכוכבים, וזה מדוקדק בתהלים, מה שאנו רואים בתהלים זה כמו שאנו שומעים מנביא שהרי התהלים זה מכתבי הקודש, זה שאומר דוד "וברוח פיו כל צבאם", ברצונו לבד נבראו הכוכבים. וזה פלא גדול, שהרי הכוכבים גדולים, יש כוכבים

צבאם!" כמה יראת שמים יש לנו ללמוד מזה בראותנו את גדולת השי"ת, "ייראו מה' כל הארץ"! [ואמנם בכדור הארץ אינו כן, כל דבר בברייה יש לו דיבור בפניו "תוצא הארץ דשא וגו', ונתבאר במקו"א שיש הבדל בין הבריאה של השמים לשל הארץ, הבריאה של השמים אין בה התחדשות, "כי הוא אמר ויהי וגו', נהיה השמים וכל צבאם, אבל הבריאה של הארץ מתחדשת בכל עת, וע"כ היה מאמר על כל דבר ודבר, ואכמ"ל].

גדולים אפי' יותר מכדור הארץ, באת ועוד - הרי כמות הכוכבים עצומה היא לאין מספר, כתוב בגמ' (ברכות לב, ב) שריש לקיש ידע את מספר הכוכבים שיש בעולם אך אין אפשרות לדעת זאת עפ"י הטבע הראב"ד כותב שריש לקיש ידע זאת עפ"י סוד - "סוד ה' ליראיו", כך כותב הראב"ד, מיליארדים מיליארדים של כוכבים... והם כולם נבראו בלי דיבור - ברצונו יתברך, "ברוח פיו כל

בגדר איסור מלאכה בשביעית

מעשה שהיה, בערב שביעית תש"מ, שנשאלה שאלה ממגדלי פרחים ממושב קוממיות, אם מותר להדליק נרות בחממות מערב שביעית (דכך דרך מגדלי הפרחים, שמדליקים נורות סמוך לפרחים, משום שטבע הפרחים להיות מושפעים מהאור, והדבר מזרז את גידולם של הפרחים שיגדלו מהר) וישארו הנורות דלוקים מאליהם בשביעית, כדי לגרום לזירוז גידולם של הפרחים.

ולכאורה היה נראה לדמות הדבר להלכות שבת, דמדליקים נרות שבת בערב שבת, והנר הולך ודולק בשבת, ואין בזה חשש איסור (וכמ"ש הנמוק"י בפ' כיצד הרגל יעו"ש), וכן מניח אדם קדרה להתבשל מערב שבת ומתבשלת כל השבת כולה. והכי נמי י"ל הכא גבי שביעית, דכל שאינו עושה המלאכה בשביעית ליכא בזה איסורא.

אך נראה דאין זה נכון, דחלוק דיני שבת מדיני שביעית, דאיסור מלאכה בשבת הוא דין בגברא, דבשבת הגביר נאסר במלאכה, כלומר שהוא איסור על האדם של לעשות כל מלאכה בשבת. אבל בשביעית, אינו דין מחמת האדם, אלא דין הוא בקרקע שאסורה היא להיעבד בשביעית מחמת קדושתה, וכמו שכתוב בפסוק "ושבתה הארץ שבת לה", התורה לא אמרה שאתה לא תעבוד את האדמה בשביעית, אלא אתה לא תעבוד (בין בשביעית בין בערב שביעית) האדמה המוקדשת בקודשת שביעית. ודו"ק היטב.

ומעתה נראה פשוט, דדוקא בשבת שהאיסור הוא על הגבירא, בזה אמרינן דכל שהוא אינו עושה מלאכה בשבת, שפיר דמי. אבל בשביעית דהאיסור הוא משום הקרקע, א"כ תו לא אכפת לן שהאדם אינו עושה עכשיו המלאכה, כיון דעכ"פ נעשית על ידו מלאכה בשביעית, נמצא דאין הקרקע שובתת ממלאכה, והרי נצטוונו "ושבתה הארץ שבת לה", ע"כ נראה דאין להתיר להדליק הנורות הנ"ל בע"ש שביעית. וכששאלתי שאלה זו קמ"י מו"ר מרן הגרא"מ שך (שליט"א) [צ"ל] אמר לי ג"כ בפשיטות דאסור לעשות כן, וב"ה שזכיתי לכוון לאמת.

ובתוס' במועד קטן (ד, א ד"ה מה להלן) כתבו דכמו דבשבות ויו"ט יש דין תוספת פורתא קודם כניסת היום, כך בשביעית איכא תוספת פורתא קודם השביעית ונוהגים בה כל דיני שביעית, וילפינן לה מקרא ד"ועניתם וגו', ומהלל"מ יש דין תוספת ל' יום קודם ר"ה ע"ש.

וראיתי מקשים ע"ד התוס', למה לי קרא לתוספת שביעית לפניה פורתא, תיפוק ל' מדין תוספת יו"ט דר"ה, וכל איסורי שביעית זריעה קצירה וזמירה, אסורים גם מצד יו"ט. אך לפימשנ"ת לק"מ, דנפק"מ טובא בדין תוספת שביעית להדליק קודם התוספת נורות שיהי' דולקים בזמן התוספת, דמשום תוספת יו"ט ליכא בזה איסורא, דהא לא עביד מלאכה בזמן התוספת, וכמו דמותר להדליק נר בע"ש ויהא דולק בשבת, וכנ"ל, אך משום תוספת שביעית נאסר בזאת, דהא מיהת ע"י מעשיו בע"ש אין הקרקע שובתת ממלאכה וכמשנ"ת.

ואיכא עוד נפק"מ בזה, למי שזרק זרעים לפני תוספת שביעית ויו"ט, ויגיעו לאדמה בזמן התוספת, כגון אם נסע במטוס וזרק זרעים לכיוון האדמה בערב שביעית, והם יגיעו לאדמה בשביעית, דמדין תוספת יו"ט שרי, דכיון דהפעולה של האדם נעשתה קודם התוספת אף דהמלאכה תיעשה בתוספת עצמה לא אכפת לן בזה, אבל לגבי שביעית, מי שיזרק זרעים מערב שביעית שיגיעו לאדמה בשביעית עצמה, חייב משום זורע דכפועולתו זאת הרי הוא עושה שהארץ תיעבד בשביעית, ואף שעשה אותה בע"ש, אסור מה"ת.

(יעו"י בכ"ז באורך בעטה אור שביעית - ביאורי סוגיות - ס"א).

נדבת ידידנו הרה"ג רבי יוסף חזן שליט"א לרגל הולדת בנו בשעמו"מ, יה"ר שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלוס בחיפוש 'עושה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 ש'לוחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממזרינו הרב שליט"א במערכת
"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י חבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 21:00
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

עשרה ניסיונות נתנסה

ניסיון אור כשדים לא התפרש במקראות, למרות שזה הניסיון היחיד בו אברהם אבינו מסר עצמו למיתתו עבור כבודו יתברך. וכנראה שיש כוח סמוי בנפש שגרם לניסיונות אחרים להתגבר יותר!

עם שרידי חרב אנחנו, חוונו על בשרנו מוראות עד קצה גבול הסיבולת וידי נשים רחמניות בישלו ילדיהן להשיב נפשן. בזיקוק הטבע האנושי – רחמנא לישובן ממקרים רעים – אדם יציל את נפשו בנפש בנו. כל אהבת הבנים, היא עד הניסיון המר.

ואברהם לא רק עקד את בנו, אלא גם את עצמו עקד. ולא רק עקד, אלא הפיל עצמו לתוך האש הבוהרת, בפועל. והתורה לא מתפעלת.

הלא דבר הוא!

דרך איש ישר בעיניו

וכנראה, עם כל הקושי הגדול, יש כאן מימד של רצון אישי באותה התנגדות להצעתו של נמרוד.

כי זה יסוד בטבע נפש האדם, כל דרך איש ישר בעיניו. כשאדם נוקט דרך, הוא מוכן להקריב עבור אמונתו. אם צריך ילחם ואם צריך יוציא הוצאות. הוא מאמין בדרך.

גם כאשר יסתכן, גם כאשר יראה את מר המות לנגד עיניו, אם מאמין בדרך בכל לבו, לא יתפעל מהמוות.

ואולי, נקודת זכות יש כאן גם לרשעים כים נגרש, רשעים הנמצאים על פתחה של גיהנם ולא עושים תשובה, רואים ולא לוקחים מוסר. כי הם מחזיקים באזני כלב, עבור האמונה שהתנו והתאימו לעצמם ולתאוותיהם, יהיו מוכנים להפסיד הרכה.

אמת, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אבל לא בעד אמונתו. נמרוד מציע להתכחש לאלוקי השמים והארץ, ואברהם לועג לו.

אברהם מחזיק בתומתו. אבל לא שם הגיע לתכלית בחינתו, הוא נמצא בהגנה על אמונתו וצדקת דרכו, אך טבעי הוא שיעדיף למות ולא לכוזב בדרך. אור כשדים לא היה ניסיון של ממש, שהרי הוא מנן על אמונתו וצדקת דרכו, וזה הוא טבעו הבסיסי של האדם.

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד ככולן. בו בפרק (אבות פרק ה') נשנו עוד סדרות של 'עשרה'. מהן ידועים שלא הוצרכו להרחבה, כמו עשר מכות או עשרה דורות מאדם עד נח שכבר התפרשו בפרשת בראשית, או עשרה דורות מנח עד אברהם שהתפרשו בפרשת נח.

סדרות ה'עשרה' שלא ידועים, נשנו בהרחבה במשנה. עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש – והמשנה מפרטת מה הן. עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואין ידועים, גם אותן המשנה מפרטת.

עשרת הניסיונות של אברהם אבינו, בשונה מיתר רשימות ה'עשרה', לא התפרשו במשנה. הראשונים התחבטו באותו מניין של עשרה, יש מונים את ניסיון אור כשדים ויש גורעים אותו. יש שמנו את 'ויהי רעב בארץ' ויש הסבורים שאינו ניסיון.

דבר מוסכם הוא ברוב הראשונים שהניסיון האחרון היה ניסיון העקידה. אחר שקיבל כרוזא דלעילא 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה'. אשרי תבחר ותקרב.

אמר פול לכבשן האש

הניסיון הראשון שהתפרש במקרא, היה ניסיון 'לך לך'. לעוזב ארץ מגורי אביו לארץ לא נודעת. אבל היה ניסיון שקדם לו ולא התפרש במקרא, כי אם נמסר בדברי רבותינו. ניסיון אור כשדים.

ועצם זה שהתורה לא מתפארת בכך שאברהם העדיף להישרף חי על קדושת ה', אומר דרשני.

אדם נמצא בודד בעולם, אין איש עמו. גם לא אחיו ובני ביתו, כולם בזים ולא משתווים לדעתו. הרוח השלטת ברחוב גורסת שאין מנהיג לכירה, הוא היחיד שנמצא מהעבר השני. על אמונה זו הוא מושלך לכבשן האש בידי נמרוד ואנשיו.

ודממה. התורה לא מזכירה זאת.

עדיין לא הגיע אברהם למיצוי כוחות נפשו, הדרך ארוכה עד הר המוריה.

תמהני אם יש בדור הזה מי שיודע לקבל תוכחה

מבעי הכסיסי של האדם להתנגד למרות ואדנות. מגיל שאינו יודע לקרוא לאביו ולאמו, כבר יידע הפעוט להתנגד ולסרב. וכבר רבי טרפון תהה אם יש בדורו מי שיודע לקבל תוכחה. כי אם יאמרו לו טול קיסם מבין שינדך, ישיב להם טול קורה מבין עינדך (ערכין טז:).

האופי הזה רקום בכוחות הנפש, פעיל בו משעה שנער ממעי אמו. ואם אדם נכנע ומרכין ראשו, אות הוא כי היפך טבעו עשה. אם מחמת מורא, אם מחמת כבוד ואם מחמת בושת.

כי הטבע הוא למרוד. לא אתם תקבעו ולא אתם תאמרו לי מה לעשות וכיצד, אלא אני אחליט לבדי. ודין גרמא כי בעולם האמת, עתיד האדם להישאל האם המליך את חבירו עליו בנחת רוח (מסכת חייבין הקבר פ"ד), כי הקושי להמליך את השני עליך, מר ממוות. אם את המבחן הזה עברת בהצלחה, חלק ניכר מחיי האדם עברו בהצלחה.

ואברהם נדרש לניסיון, עוד קודם ששמע את מהותו, תיכף כשקרא ה' בשמו כבר הודרו להכריז – 'הנני', מקבל אני עליי את אשר תצווה, כנוע אני בפניך, רצוני מבוטל בפניך!

ומתלמידיו יותר מכולם

'הרבה תורה למדתי מרבתי', סיפר רבי חנינא (תענית ז:), 'ומחברי יותר מכולם, ומתלמידי יותר מכולם'. יותר ממה שקיבלתי מרבתי, קיבלתי מהתלמידים שהיו לי.

הורגלנו לחשוב כי ככל שהרב קרוב יותר אל מסירת התורה בהר סיני, ככל שהוא פה קרוב יותר למשה רבינו, תורתו חודרת יותר לנפש התלמיד. מגלה רבי חנינא שתלמידיו עדיפים, מהם קיבל יותר תורה.

איך מבינים זאת?

תלמיד חכם

הבסיס ל'תורתו משתמרת', זו ההרגשה שאתה עדיין לא יודע וצריך לקבל מאחרים. הביטוי של כתר הכבוד בעם ישראל, הערך המקודש והנאצל ביותר בחיי האדם זה 'תלמיד

חכם'. אין שמו 'חכם' גרידא אלא 'תלמיד חכם'. כי תלמידי החכמים באופיים הם כתלמידים הצמאים לדעת.

לשמוע מרבתי, אין זה קשה כל כך. לכך נוצרת ועל דעת כן אדם יושב בישיבה לפניהם. לשמוע מהחברים זו כבר 'עבודה', ולקבל מהתלמידים זו דרגה והשגה. רבי חנינא העיר על עצמו שכאשר הצליח לעבד את כוח המרדנות מקרבו, הגה כבר השיג בתורת תלמידיו יותר מתורת רבותיו!

ויהי כמצחק בעיני חתניו

ואם כנים אנחנו כזה, יתבאר כמין חומר ה'צחוק' של חתני לוט, לוקחי בנותיו. הם מספר להם שה' עתיד להפוך את סדום ובנותיה, בואו ונצא מהעיר. הם שומעים והיה נראה בעיניהם שמדובר במושהו לא אמיתי, 'ויהי כמצחק בעיני חתניו'.

הם מכירים את לוט משכבר הימים. הוא שופט בשער העיר, אדם מפוכח הרואה את החיים נכוחה. ייתכן שיחלקו על דבריו ולא יאמינו לתחזיותיו, אבל למה להם לצחק? אם אדם נכבד יזהיר מפני סופה קרובה, ייתכן שלא יאמינו לדבריו אבל לא יצחקו.

ואם התורה מעידה שהם צחקו, אות הוא כי מהות הסירוב שלהם היה צחוק וגניחוך.

ואת היסוד שדרשנו, אנו מוצאים פה. טבע האדם לסרב, להתנגד, להתנגח.

ל'וט שגה בכך שבא לפני חתניו והודיע להם 'קומו צאו מן המקום'. נפל בלשונו, כי כבר הודיע להם מה לעשות. וכבר התעורר בהם זיק ההתנגדות, 'חמי לא יאמר לי מה לעשות'. כדי לחפות על התנגדותם הביעו את הסתייגותם בצחוק, אין מה לשמוע בקולך.

אילו היה מקדים לספר 'כי משחית ה' את העיר' ואחר כך מציע לברות, ייתכן שהיו שומעים לו. גם אם היו מסרבים, לא היו צוחקים.

אבל האדם מרדן. גם כשיש כאן סכנת חיים, גם כשסדום נהפכת, יתחילו מיד לומר 'לא'. והתורה שוזרת בין בתרי אמריה את מה שהתרחש מתחת לפני השטח.

יש רצון של האדם להגן על דבריו, ובאותה מידה יש רצון להתנגד לדברי הזולת.

והאדם לא בא לעולם אלא לשבר מידותיו.

נתרם להצלחת
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

הוצאות הדפסת השיחה השבוע נתרמו ע"י
הרה"ג שלמה בן חמו שליט"א
לע"נ אמו הצדקת מרת אסתריליה בת מסעודה ע"ה
נלב"ע י"ח חשון תשס"ט ת.ג.צ.ב.ה

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

וירא גליון 78

ואל הבקר רץ אברהם

מה שגורם לנו לרוץ

המחנכים ובעלי המוסר רגילים לטעון בפני תלמידיהם בעת שהם מאחרים ל'סדר בוקר' או לתפילת שחרית - הרי אילו היה היום טיול - היית קם מוקדם בבוקר, ומדוע ללימודים אינך מתעורר באותה חדווה ובאותה מהירות כפי שאתה עושה זאת כשיש באותו יום טיול או אירוע מעניין.

ברור לנו גם מה היא התשובה שעליה חושבים התלמידים כאשר הם שומעים טענה זו.

אכן, האדם רץ וממהר לכל דבר שמעניין ומרתק אותו, הוא דואג שלא יפסיד חס ושלום את הדבר שהוא מאד תאב אליו ורוצה לחוות אותו.

וברור גם, שזו טענת המחנכים, מדוע אתה כה תאב לטיול או לחוויה כלשהי ואינך עמל ועושה מאמץ לחוש את אותה חוויה בלימוד ובתפילה - כך שהם יגרמו לך לרוץ אליהם בשמחה מתוך רצון פנימי לחוות אותם ולא להפסידם.

פסוקי התורה מתארים לנו את אברהם אבינו - כיצד הוא מטפל באורחים, מה היא תורת החסד של אברהם.

"וירץ לקראתם, וימהר אברהם, ואל הבקר רץ אברהם, ויאמר מהרי שלוש סאים קמח סולת"

כל אלו תיאורי התורה לפעילותו של אברהם אבינו מהרגע שבו ראה את האורחים שבאו בצל קורתו בעת שהיה כואב וחולה בשלישי למילה.

ריצה, מהירות, שוב ריצה ומהירות, מדוע לרוץ ולמהר כל כך?

עבור אברהם אבינו, החוויה הגדולה ביותר הייתה חסד. וכשמצפה לך חוויה, אתה רץ אליה וממהר לעשותה. העבודה הנדרשת מהאדם היא לא הריצה, אלא הלימוד העצמי והעבודה הפנימית להגדיר את החוויות, מה גורם להנאה ולתחושה טובה. לאחר עבודה פנימית זו, הריצה תבוא מאליה - למקומות שהם חוויה עבור האדם.

^ ^ ^

כי ידעתי לביתך אשר יצאה את בני ואת ביתי ואזורי ושמינו דרך
ד' לעשות צדקה ומשפט

דוגמא אישית

כבר אמרו אנשי החינוך, שיסוד ההצלחה בחינוך הבנים היא הדוגמה האישית. לעולם לא יעילו שיחות חינוך והטפות חינוכיות - ללא דוגמה אישית, ועל אחת כמה וכמה אם יראה הבן את אביו נוהג בניגוד לדברים שאותם הוא מבקש ממנו לעשות, כי במקרים אלו הרי שהדוגמה האישית היא זו שתהיה מכריעה יותר מהדברים שייאמרו.

כל חייו ומהותו של אברהם אבינו היו מעשים - ופסוק זה מדגיש את פרשיית החסד המתוארת בתחילת פרשתנו שכולה מעשים של אברהם אבינו - וכפי שאומרים חז"ל "לעשות צדקה ומשפט" - זו גמילות חסדים.

וכבר ביאר האמרי אמת את פסוקי הפרשה הראשונה של קריאת שמע "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך."

פסוק זה מתחיל בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד.

אם רוצים אתם ללמד את בניכם לדבר בם, הדרך היחידה לעשות זאת היא על ידי שאתה באופן אישי תעשה זו בדוגמה אישית - בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. הדוגמה האישית - היא זו שתביא את בניכם לדבר בדברי תורה ולגדול בתורה.

^ ^ ^

אֵלֶּיךָ יְיָ מִצִּיּוֹן שֵׁם עֲשֵׂהָ, וְיֹאמֶר כֹּה אֲנִיזוֹת בְּעֶבְרֵי הָעִשְׂרָה

תמיד לנסות להציל

בשבוע שעבר החמנתי לשיחה בפני הורי תלמידי כיתה ח' באחד מבתי הספר התורניים בארץ, במהלך אותה שעה של שיחה מול ההורים, חזרתי לימים עברו עת נשאתי בתפקיד מנהל בבית הספר התורני בירושלים, השיחות עם הורים ועם התלמידים על מקום הלימודים לאחר סיום כיתה ח', על החשיבות הגדולה להמשיך במוסדות התורה ולא לאבד את כל מה שרכשו התלמידים בבית הספר התורני.

ראיתי את המבט בעיני הצוות החינוכי של בית הספר - שנכח באולם בעת השיחה שמסרתי, המורים של כיתות ח', מנהל בית הספר, ראיתי ונזכרתי בעיניים הנוצצות והכמהות של הצוות החינוכי בתפילה ובתקווה שכל התלמידים ימשיכו בדרך הנכונה ויעלו לשיבות, ראיתי ונזכרתי בעוצמת הרצון להציל, לכוון לדרך האמת, לעשות הכל על מנת להצליח להגיע לליבם של התלמידים וההורים ולנווט אותם אל דרך הטוב.

אני מעריך את הצוותים החינוכיים של בתי הספר התורניים, הלואי שכל הצוותים החינוכיים בכל מוסדות החינוך היו חדורי מוטיבציה כמותם.

אין להם פריבילגיה לוותר על אף אחד, הם נלחמים כאריות על כל תלמיד, על כל נפש יהודית, להציל, לחנך, לכוון, להדריך. לא קל להם, אף פעם לא קל להם. הם חדורי שליחות באופן יוצא דופן, הם מרגישים בכל רגע ורגע כרופאים אחראיים בחדר מיון של טיפול נמרץ, עיניהם מתרוצצות אחר כל תלמיד, דרכיו והתנהגותו, מצבו בבית, הוריו והאנשים הקרובים אליו.

אברהם אבינו הוא סמל דוגמא למי שאינו מתייאש לעולם, הוא מגייר את האנשים, שרה מגיירת את הנשים, הוא מתחנך חוץ להציל את תושבי סדום למרות שהם רעים וחטאים, הוא מנסה בכל דרך להגן עליהם, אולי ימצאו עשרה צדיקים בעיר - ויהיה אפשר להציל את כל העיר בזכות אותם עשרה צדיקים.

הניסיון העשירי

שאלתי מחנך אחד זמן מה לאחר תחילת שנת הלימודים אודות תלמיד בכיתתו, מה מצבו, כיצד הוא מתקדם בלימודים והאם בעיניו מדובר בתלמיד מצטיין.

המחנך השיב לי נחרצות, תלמיד זה הוא בעיניי הטוב ביותר בכיתה, גם אם יש מוכשרים ממנו, תלמיד זה ממלא את ייעודו כתלמיד בכל המובנים ואף מעבר לכך, פיו של המחנך היה מלא הלל שיר ושבח על התלמיד.

מה כל כך מפעים אותך בתלמיד זה – שאלתי.

אספר לך – הוא השיב, בשבוע השני ללימודים, אני רואה על השולחנות בכיתה סיכום של כל הסוגיות שלמדנו מתחילת השנה, שאלתי את התלמידים מהיכן הגיע הסיכום ומי הכין אותו, והם סיפרו לי שהתלמיד המדובר ערך אותם והפיצו בין חברי הכיתה.

לא ביקשתי ולא חייבתי אותו או את תלמידי הכיתה לערוך סיכומים בתחילת השנה, שוחחתי רק באופן כללי על כך שסיכום הסוגיות הוא כלי חשוב ומרכזי בהתקדמות הלימודית ושבההלך השנה נתחיל לעבוד על כתיבת סיכומי סוגיות.

הרצון שלו, הנכונות שלו לעשות דבר שהוא לא חייב כלל לעשות, ועוד להפיץ את הדברים לתועלת בני הכיתה הפעילו אותי והבנתי שתלמיד זה הוא מצטיין בפנימיותו ובהנהגתו, מבקש ומחפש כיצד להתעלות בלימוד.

הניסיון העשירי והקשה מכולם הוא ניסיון העקידה, הקב"ה מצוה את אברהם אבינו לעקוד את בנו יצחק ולהעלותו לעולה.

ניסיון זה הוא הניסיון העשירי והקשה מכולם, הקושי בניסיון זה הוא כפול, אברהם אבינו איש החסד לא היה מסוגל לשחוט כל אדם שבעולם בהיותו איש שכולו נתינה ואהבה וחסד לזולת, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר בבנו יחידו שעליו הובטח על ידי הקב"ה כי יצחק ייקרא לך זרע.

הניסיון העשירי הוא בראש ובראשונה ניסיון האמונה הגדול ביותר, אברהם אבינו קיבל מסר סותר מהקב"ה לאחר ההבטחה שיצחק הוא המשך הדורות, לפתע עליו להעלותו לעולה. אמנם כל הניסיונות הם ניסיונות באמונה, שעליו היה להאמין בציוויו ד' ולעשות דברים שנוגדים את ההיגיון או את הרצון העצמי. אולם ניסיון זה של אמונה היה משמעותי יותר לאור האמירות הסותרות שקיבל מהקב"ה, ועל כן זהו הניסיון היחיד שעליו אומרת התורה והאלוקים ניסה את אברהם.

הר"ן בדרשותיו מעצים את גודלו של הניסיון העשירי – ניסיון העקידה.

העקידה – אומר הר"ן – לא הייתה ציווי אלא בקשה 'קח נא' ואין 'נא' אלא לשון בקשה, יכול היה אברהם אבינו להשיב לד' – הרי הבטחת לי שבו ייקרא לי זרע והוא יירש אותי וכיצד איפה אתה מצווה עלי לעקוד אתו ולהעלותו לעולה, אילו היה אברהם אבינו עונה לד' תשובה זו – אומר הר"ן – הוא היה פטור מלעקוד את בנו.

אולם אברהם אבינו, היה כה מסור לקיום רצון ד', מבחינתו גם מה שמבקש הקב"ה ממנו הוא מקיים בשמחה ורץ לעשות רצון קונו ולא רק בדברים שהם ציווי כהוראה.

ניסיון זה איפוא היה כפול ומשולש, גם מבחינת המעשה שנצטווה לעשות, וגם בהיותו מעשה שיש בו כמיהה לעשות עם 'נשמה יתירה' את רצון ד' – גם כאשר לא מדובר בציווי אלא בראותו שזה הוא רצון ד' – בבקשה בלבד שביקש ד' ממנו.

ולכן, "עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה", זה הוא הניסיון שהביא את אברהם אבינו לדרגה הגבוהה ביותר של קיום רצון ד'.

הוא לא מחפש להשמיד להרוג ולאבד את כל מי שהוא רע וחוטא, אלא מחפש איך ללמד עליו זכות ואיך להציל אותו מרדת שחת.

על כגון דא סיפרו שהגיע פעם בחור כבן ארבע עשרה מבית ספר חילוני וממשפחה הרוסה כדי להתקבל לשיבת פורת יוסף, הוא לא היה רק בור ועם הארץ גמור בעיניי יהדות, אלא גם נטול כל כשרון, נבער מדעת.

בצוות ההנהלה לא היה מי שהסכים לקבלו, ולכן שלחוהו לגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל שיקח עליו אחריות, הוא החל לבחון את הבחור שלא ידע אפילו מתי חל ראש השנה, לבסוף שאלו רבי בן ציון "מתי אוכלים גלידה, בחורף או בקיץ? אורו עיניו. את זה ידע "בקיץ" – ענה. "נפלא" החמיא לו רבי בן ציון "התקבלת", ורבי בן ציון הסביר להנהלה "אמת לא נראה שיהיה תלמוד חכם גדול אבל יהודי הוא וחייב במצוות, ילמד לקיימן ויקים בית יהודי, יחנך בניו לתורה ושמא בנו יהיה ת"ח מופלג.

הנחה רב"צ לתלמידים לקרבו ובוודאי לא ללעוג ולזלזל, נפש יהודית היא ויש להצילה. להפתעת הכל גדל הבחור לבן תורה מובהק אציל נפש, פקידת הרווחה שטיפלה במשפחה שלחה לומר: "אינני יודעת כיצד חוללתם את הנס, אבל קיבלתם אבן מחוספסת והפכתם אותה ליהלום זוהר".

ובל נשכח, יש מצוות קירוב רחוקים, ויש גם את מצוות קירוב קרובים... אסור לוותר על נפש מישראל.

^ ^ ^

כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֱלֹהֶיךָ שְׂרָה שָׁמַע בְּקִלְהָ כִּי בִיצָחֶק יִקְרָא לָךְ זֶרַע

ליצנות? – עד כאן!

בגאונות החסד והרצון לאפשר לכל אחד לתקן את דרכו, אברהם אבינו חס על ישמעאל בנו ולמרות שהוא רואה את קלקול מעשיו – הוא מאמין שיוכל לתקן את דרכו ומעלליו.

אך שרה רואה את ישמעאל 'מצחק', מול כל ההתפעלות של כל העולם כולו מפעולותיהם הכבירות של אברהם ושרה, הכנסת האורחים, גיור האנשים והנשים, הקמת תנועה ענקית של אנשים מאמינים בד' ומודים לד' על כל אשר הוא נותן ומעניק לברואיו.

אך ישמעאל אינו מתפעל מכל הפעולות הגדולות והנצורות, הוא 'מצחק', הוא מתלוצץ על כל העשייה הרוחנית הגדולה, ותוך כדי כך הוא עוסק בשטויות והבלי העולם.

בינה יתירה ניתנה בנשים, ובנקודה זו מביאה שרה את האזון הנדרש לרצון הכביר של אברהם אבינו להציל כל אחד, והיא אומרת לאברהם אבינו לגרש את בן האמה הזאת, היא מבינה כי ישמעאל מתכוון לרשת את אברהם אבינו במובן של הנחלת תודעת הליצנות והשחוק שלו, והרי זו הדרך להרס וחורבן של כל מה שבנו אברהם ושרה.

כוח ההרס של הליצנות הוא נוראי, כל דבר חינוך ומוסר נופל שדד לרגל הליצנים וכת זו של הליצנים היא כת ההרס והחורבן של החינוך ושל התורה.

אברהם אבינו עדיין חס על בנו ישמעאל, עד שהקב"ה נגלה אליו ואומר אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שְׂרָה שָׁמַע בְּקִלְהָ כִּי בִיצָחֶק יִקְרָא לָךְ זֶרַע. המשכיות הדורות של העם אשר אמרתי שיצא מזרעך, היא באמצעות יצחק ובנו יעקב, ובדרך האמונה, הצדקה והחסד אשר מנחיל אברהם, כי יִדְעָתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנֵי וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ד' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט.

בשיטת דרך חינוכית זו – אין מקום לליצנים.

^ ^ ^

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

וירא תשפ"ב ♦ גליון ת"נ

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

חמאה וחלב ובן הבקר

ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתנו לפניהם וגו' (וי"ח ח')
הנה איתא בגמרא יומא (כ"ח א') קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין.

ופירשו בעלי התוספות (דעת זקנים עה"ת) ד"עירוב תבשילין" פירושו תבשילין מעורבין, שאברהם אבינו לא היה אוכל בשר בחלב ביחד, וגם לא בשר ואחר כך חלב, אלא חלב ואחר כך בשר, כמו דכתיב 'ויקח חמאה וחלב' והדר 'ובן הבקר אשר עשה'.

וכך פירש רש"י דלא אכלו הבשר והחלב ביחד, אלא אכלו קודם חלב ואחר כך הבשר. [ולשון רש"י, קמא קמא דתקין אמטי ואייתי לקמייהו].

אכל בשר ובירך על חלב

הנה בדרכי תשובה (סי' פ"ט ס"ק כ"א) אייתי מספר זכור לאברהם (להר"א אלקטני ז"ל, ח"ב יו"ד אות ב') דהוה עובדא במי שאכל בשר ולא עבר רק ד' שעות בימות החורף, ושכח ובירך על גבינה וזכר בעודו בפיו קודם שבלעו.

וכתב דנראה דמותר לבלוע מעט כדי שלא יהיה ברכה לבטלה, דהא באמת לדעת הפרי חדש (יו"ד סי' פ"ט ס"ק ו') אזלינן בתר שש שעות זמניות, ולשיטתו בחורף גם לכתחילה אין צריך להמתין רק ד' שעות, ואע"פ שהאחרונים חולקין עליו, מכל מקום כדי שלא יהיה ברכתו לבטלה כולי עלמא מודים דסגי בד' שעות.

ובשדי חמד (חלק אסיפת דינים מערכת בב"ח סי' י"ב) הביא הנ"ל וכתב דפשוט דכוונתו דדוקא בכהאי גוונא שהמתין עכ"פ ד' שעות בחורף שהוא ו' שעות זמניות, אז שרי לאכול מעט כדי שלא יהיה ברכתו לבטלה, אבל אם היה פחות מזה אסור לאכול לכתחילה אע"פ שנמצא שבירך ברכה לבטלה.

שמענין דבכל דבר איסור אף אם היה איסור דרבנן אמרינן דלא יאכל האיסור, כגון הכא שלא יאכל החלב, אע"פ שכך תהא ברכתו ברכה לבטלה. ויש לעיין בזה בג' אנפי:

א. ברכה על אכילת איסור

הנה יש לסעוד דאף אם יאכל לא יועיל, דהא על אכילת איסור לא מברכין, ואם כן אכתי יהא ברכה לבטלה.

א. בשוגג חל הברכה

אך אינו כן דהא בשוגג קיימא לן (משנה ברורה סי' קצ"ו ס"ק ד') דחיילא ברכה בין לפניה ובין לאחריה.

[ולפניה נפקא מינה שאם בירך על איסור ונתכוין גם על היתר שיאכל אחר כך וסח בין האיסור להיתר, אמרינן שהברכה עולה על ההיתר]. ובתשובות לבושי מרדכי (תניינא יו"ד סי' קס"ו) כתב דבנידון דידן לא יאכל מכיון דלא יועיל כלום באכילתו בתוך שש שעות כיון דהוה אכילת איסור. אך צריך עיון כהנ"ל דהא איירינן בשוגג.

ב. ברכה לבטלה מדרבנן

וכי תימא שיש להקשות לאידך גיסא, היאך נימא שבאמת לא יאכל אם יש כאן ודאי איסור של המתנה של שש שעות, הרי איסור ברכה לבטלה הוה איסור דאורייתא, משא"כ האיסור לאכול בתוך שש שעות אינו אלא מנהג.

אך הרי מכל מקום חכמים העמידו דבריהם שלא יאכלו בתוך שש שעות. תו, דהא הסכמת הפוסקים דאיסור ברכה לבטלה הוה רק מדרבנן גם לשיטת הרמב"ם, וכמו שכתב באורך הגאון רבי יעקב חיים סופר בספרו ברכת יעקב (סי' י) שהביא בזה דברי רבנן בתראי.

ב. השיטות דסגי בסילוק

הנה אמרינן דאיסור לאכול חלב אחרי בשר, ונחלקו קמאי אם סגי בסילוק וקינוח והדחה, או דבעינן להמתין שש שעות, ופסק המחבר (שו"ע יו"ד סי' פ"ט סעי' א') דבעינן שש שעות, וברמ"א (שם) אייתי דסגי בסילוק והמתנת שעה, ואם בהמתנת שעה צריך נמי קינוח והדחה נחלקו בש"ך ובט"ז, דבש"ך (שם ס"ק ז') מבואר דלא צריך אבל בט"ז (שם ס"ק ב') מבואר דצריך, אך כתב ברמ"א דראוי להמתין שש שעות.

[ובבשר אחר חלב, בעי קינוח והדחה, ולענין תבשיל, אייתי ברמ"א דחלב אחרי תבשיל בשר אין צריך להמתין, אך אסיק דיש להחמיר בתבשיל בשר כמו לאחר בשר עצמו. ולענין תבשיל אחר תבשיל, הרמ"א מקיל ומהרש"ל מחמיר, (עיין גליון הגרע"א שם מדויק מלשון הרמ"א, דהרי כתב שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, דמשמע דוקא גבינה בעין אבל תבשיל של גבינה אחר תבשיל בשר מותר בטילה לחוד, ומביא דמהרש"ל פליג). והיכא דיש רק טעם מחמת שנתבשל בכלי מקילין].

מעתה יש לעיין בדברי השדי חמד, דנהי דהרמ"א כתב דנכון לחכות שש שעות, אך בכהאי גוונא נסמך אהני רבוותא דסגי בסילוק וקינוח והדחה.

[ובאמת המעיין בזכור לאברהם יראה שכתב דיש לסמוך על הרמ"א, והוסיף דגם מטעם שיש לסמוך על הפרי חדש. ובתשובות גנזי יוסף (סי' צ' אות ב') נמי כתב דבתוך שש שעות יש לאכול מפאת דהאיסור רק מכח המנהג, והיינו דיש לסמוך על הרמ"א].

א. מים לקינוח במקום אחר

הנה יש ליישב דברי השדי חמד, דמכל מקום בעי קינוח והדחה, ואיירי שאין לו מים כאן, ואם ילך למקום אחר הוה ליה שינוי מקום. [ובקינוח והדחה אין צריך לברך על המים כיון דפולט המים, וכמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"ב)].

אך באמת אין ליישב דברי השדי חמד מפאת קינוח והדחה, דאם כן למה לן שש שעות זמניות, הרי סגי להמתין שעה ואז לא יצטרכו קינוח והדחה.

אלא יש לומר דחיישינן להט"ז דגם לאחר שעה צריך קינוח והדחה. אמנם אכתי צריך עיון דהרי בכהאי גוונא כדי שלא יהא ברכה לבטלה נסמך על הש"ך דלא צריך קינוח והדחה. וצריך תלמוד.

ב. אותה סעודה

יש ליישב דברי השדי חמד באופן אחר, דנימא דלא בירך עדיין ברכה אחרונה לאחר הבשר ואם כן הוי באותה סעודה, הלכך אף לרמ"א לא מהני בסילוק וקינוח לחוד. [ולא יוכל לברך עכשיו ברכה

אחרונה דהוי הפסק בין הברכה לאכילתו].

אך באמת תיקשי על זה ג' קושיות, חדא, דהא על כרחך לא איירי כהאי גוונא, דהרי אם עשה ברכה על החלב הרי אינו באמצע סעודה.

אך יש לומר דאיירי שאכל בשר בלא סעודה ולא בירך בורא נפשות ושכח מהבשר, ונמצא דאין כאן הפסק של בורא נפשות ואכתי חשיב סעודה של הבשר.

תו תיקשי, דעכ"פ לענין הא יש תקנתא שישמע בורא נפשות מאחר וזה לא הוה הפסק ואחר כך ישתה, ויאמר אמן על הבורא נפשות לאחר כדי דיבור. וכי תימא דעל ידי הבורא נפשות פקעה ברכת החלב, זה צריך ראייה. [ויש לעיין במגן אברהם או"ח סי' ק"צ סק"ג].

אך משכחת לה שאין מי שיוצאנו בבורא נפשות. ואם כן שפיר קאמר בשדי חמד דאין לו תקנה.

תו תיקשי, דבאמת ליכא לאוקמי הכי דברי השדי חמד, דאם לא בירך בורא נפשות אם כן גם בהמתין שש שעות בין הבשר והחלב לא יועילו כאשר לא הפסיק מאכילתו.

ג. ימתין שש שעות

תו יש להעיר על דברי הזכור לאברהם והשדי חמד, דאמאי אמרינן דבלא שש שעות לא יאכל אע"פ שתהא ברכתו לבטלה, הא נימא ליה להמתין עד שש שעות.

ונהי דבעינן לכתחילה שיאכל מיד אחר הברכה, אך בדיעבד כל דלא הסיח דעתו שפיר דמי, ואם כן שימתין ולא ידבר כלום כדי שהדיבור לא יהא הפסק.

א. כמו כן לענין תענית

כעין זה לענין מי שהיה שרוי בתענית וטעה ולקח איזה מאכל ובירך עליו, ולפני שבלעו נזכר מהתענית, דאמרינן בשערי תשובה (סי' תקס"ח ס"ק א') בשם נחפה בכסף (או"ח סי' ו') שיאכל פחות מכזית מפני הברכה והתענית עולה לו, ותיקשי נמי כהנ"ל אמאי לא נימא ליה שימתין ידום עד סיום הצום.

ב. צריך להתפלל או קריאת שמע

וכי תימא מפאת שצריך להתפלל, בזה יש לעיין אם מורינן להתפלל ובזה יהא ברכה לבטלה. [ועיין בדברינו להלן].

ואכתי יש לומר דיש לפנינו קריאת שמע דאורייתא דשחרית ואם ימתין שש שעות יעבור הזמן.

ג. יהא שינוי מקום

עוד יש לומר דאין זו עצה שהרי יצטרך להתפנות וממילא יהא שינוי מקום.

[באופן שאינו יכול להתפנות בבית אלא בחוץ, דאם בבית לא הוה שינוי מקום, ואי משום דלא יברך אשר יצר, חדא, נימא דישמע מאחר, תו, דכד דיינינן או שיהא ברכה לבטלה או שלא יברך אשר יצר נימא דעדיף שלא יהא ברכה לבטלה].

ד. יבטל החלב ברוב מים

תו יש להעיר בדברי הזכור לאברהם, שיקח החלב ויבטלנו ברוב מים או משקה אחר, דלענין איסור חלב הא בטל ברוב.

וכי תימא דאם כן ברכתו ראשונה לבטלה כיון שהחלב התבטל, אך יש לומר דאין ביטול ברוב לענין ברכת הנהנין, דהרי אסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה. ואת הברכה על המים שהוסיף ישמע מאדם אחר.

[וכי תימא דאין מבטלינן איסור לכתחילה, מכל מקום לענין שש שעות לא גרע מתבטיל].

א. ברכת העיקר עולה על הטפל

דע, דאין שייך לומר דהמיעוט יחשב כטפל ויפטור מברכה ואם כן אכתי יהא ברכה לבטלה, דהרי טפל אינו פטור מברכה אלא דברכת העיקר עולה על הטפל, כמו דחזינן (משנה ברורה סי' ר"ב ס"ק ד') דבשינוי מקומו לאחר ברכת העיקר, או בלא כוון על הטפל כשבירך על העיקר, מברך גם על הטפל.

ב. סברא דאין ביטול בברכות

הנה הסברא דלא שייך ביטול ברוב לענין ברכות, היינו משום דלא דמי לשאר דברים הבטלים ברוב דהתם הדין על החפץ, משא"כ לענין ברכה דעיקרו שלא יהנה מהעולם בלא ברכה, אם כן יש לומר דלא שייך ביטול ברוב.

אך לא מצאתי מפורש האי מילתא אם יש ביטול לענין ברכות.

ג. מהו בנתערב ברוב

הנה אם נימא דיש ביטול לענין ברכה, הוא הדין יבש ביבש חד בתרי מין במינו ובירך על שתים ואכל ואחר כך נתערב חדא שלא בירך עליו, יוכל לאכול בלא בירך. אבל אם נימא דאין ביטול ברוב, יצטרך לברך ולאכול משלתן, דאכילתו לא יהא הפסק.

אך מכל מקום יוכל לאכול כל שיכול לתלות שפרש מהרוב מפאת כל דפריש מרובא פריש, ואף אם נימא דהוה קבוע מדרבנן, מכל מקום ספק ברכות להקל, אלא שבזה יש לדון מפאת תרתי דסתרי, דאם כן נתיר לאכול גם האחר והוה ליה תרתי דסתרי.

ד. לענין שבת

הנה לענין מלאכת שבת דעת אבני נזר (או"ח סי' קכ"ט, ובאגלי טל מלאכת דש ס"ק ט"ז - י"ז) דיש ביטול ברוב, כגון מיעוט מים שלא נתבטלו מערב שבת שנתערבו ברוב מים שנתבטלו מערב שבת, ומבשלם בשבת, יש תורת ביטול ברוב שלא יהא כאן מלאכת מבשל.

אך יש לדון לא כך, דסוף סוף עשה מלאכה ואין החפץ סיבת האיסור אלא רק גורם לאיסור ואין בזה ביטול ברוב.

ה. לענין שבועה

אמנם לענין שבועה, כגון בנשבע לאכול ככר זו ונתערבה ברוב ככרות, מבואר שאינו חייב לאכול את כולם, אלא בטל הככר ברוב, [דהרי בנשבע שלא לאכול יש ביטול ברוב, ורק דיינינן לאיסור מפאת דבר שיש לו מתירין כמבואר ברמב"ם (פ"ה הל' נדרים ה"ב) ולכאורה מאי שנא לאכול או לא לאכול], אך התם יש לומר דנעשה הדבר איסור אע"פ ששבועה חיילא אגברא.

ו. יש לו מתירין

גם יש לדון דהיאך יתבטל ברוב לענין ברכה הרי יש לו מתירין דיעשה ברכה, ומאי שנא מטביל דאינו בטל ברוב מפאת דיכול לתקנו. אבל זה רק מין במינו.

ז. עובדא לענין הבדלה

הנה עובדא הוה במי שהבדיל והיין היה על גדותיו כמו המנהג, ולאחר שעשה בורא פרי הגפן נשפך גם מהכוס לצלחת, ודעת תוספות (פסחים ק"ה ב' ד"ה שמע מינה טעמו) דיש לשתות רוב רביעית מרביעית. נאך ברא"ש (ברכות פ"ח סי' ב') פליג. ובשולחן ערוך (סי' רע"א סעי' י"א) פסק דעת הרא"ש, אמנם במשנה ברורה (שם ס"ק נ"א) מביא שהמגן אברהם (שם ס"ק כ"ד) הסכים לדעת התוספות.

והשתא סבר לקחת מהצלחת בחזרה לכוס, אך הא היין שהיה קודם בצלחת לא התכוון עליו בברכתו, ונהי דיתבטל ברוב, מכל מקום אם נימא דאין ביטול ברוב לענין ברכות אם כן לאו שפיר עביד, דנמצא ששותה יין שלא התכוון עליו בברכתו.

ה. איסור או חיוב

הנה אם נימא דיש לו למיעבד תקנתא שלא יהא ברכה לבטלה, [וכאחד מג' אופנים הנ"ל, והיינו על ידי הדחה וקינוח, או על ידי שימתין, או על ידי שיבטל החלב], יש לעיין בגדר החיוב, האם חייב בה כדין איסור דרבנן של ברכה לבטלה, או דילמא כדין חיוב דרבנן.

א. חומש או כל ממונו

נפקא מינה אם חייב להוציא עליו רק חומש ממונו או כל ממונו. דאם הוה כאיסור דרבנן, אם כן חייב להוציא עליו כל ממונו, אמנם אם הוה רק חיוב דרבנן, אם כן חייב להוציא עליו רק חומש ממונו. וכעין זה נפקא מינה גם בדין דאורייתא, כגון שעשה קונם ואכלו ויכול להשאל כמה ממון צריך להוציא על השאלה.

ב. עוסק במצוה

כמו כן יש לדון דנפקא מינה באופן שעוסק במצוה אחרת, האם יפטור מהחיוב לתקן חטאו שנעשה, דאם הוה כחיוב דרבנן בקום ועשה, אם כן אמרינן פטור דעוסק במצוה, אמנם אם הוה איסור דרבנן בשב ואל תעשה, הרי לענין איסור לא אמרינן עוסק במצוה.

אך העירוני דאף אם הוה איסור דרבנן, אבל הרי עובר רק בשב ואל תעשה, וחזינן דאף על לאו גמור אם עובר בשב ואל תעשה

וכמו דחזינן (שולחן ערוך סי' קע"ח סעי' ו') דהיוצא להתפלל באמצע סעודתו לא הוי היסח הדעת ואינו חוזר ומברך, משא"כ לענין אמירת הגדה בין הד' כוסות, דעת הרי"ף (פסחים כ"ד א' בדפי הרי"ף) דהוה הפסק, וחילק ברמב"ן (מלחמות שם) כמו שכתבנו, דשאני הגדה שהוא ענין הקבוע לאומרו שם, משא"כ תפילה דאינו חייב להתפלל דוקא תוך הסעודה.

ב. חילוק בין אבל מקצת שחלה הברכה ללא אבל כלל
עוד יש ליישב, דשאני בקידוש שברכת המוציא כבר חל מתחילה על מה שאכל, משא"כ בנידון הפרי מגדים עדיף טפי מכיון שלא חלה עדיין הברכה.

אך אינו מעלה ארוכה לגוונא דיום הכיפורים שאכל פחות מכשיעור וכבר חלה הברכה, ומכל מקום אינו מברך על הפחות מכשיעור השני. [ויש לעיין ברבינו דוד ומהר"ם חלאה בפסחים שם בהך ד' כוסות].

ג. ממתין מספק
עוד יש ליישב, דמה שכתב בפרי מגדים דימתין עד סוף התענית, הוא מפאת שלדידן בקידוש הוה ספיקא ואינו חוזר ומברך המוציא, ואם כן עדיף שימתין.

[ואף שהוא ספק ספיקא שלא יחול הברכה, חדא דהיה זמן איסור, ותו דעבר יותר מכדי דיבור מעת שברך, שזה גם כן בפלוגתא (ועיין שער הציון סי' ר"ו ס"ק י"ג), מכל מקום כיון דחזינן (משנה ברורה סי' רט"ו סק"ב) דבספק ספיקא לא מברכין, הכי נמי נימא דעדיף שיאכל ודילמא הברכה חלה על זה].

[ועיין בענין זה באורך בדעת תורה (סי' קע"ח סעי' ז', וסי' רע"א סעי' ד').]

ז. או מנחה או לתקן הברכה

הנה יש לעיין בטעה ובירך על חלב לאחר בשר, או בתענית, כד נימא דימתין עד סוף שש שעות או עד סוף התענית כדי לאכול ולא יהא ברכה לבטלה, אך מה יעשה אם טרם התפלל מנחה, דאם יתפלל מנחה תפילתו יהא הפסק ואם כן הברכה יהא לבטלה.

א. חיוב בקום ועשה
הנה בשלמא אם החיוב תיקון הוא בגדר איסור של ברכה לבטלה, הרי אין לעבור על איסור בשביל להתפלל מנחה. אמנם להאמור דחיוב התיקון נידון כקום ועשה, אם כן יש לדון מאי יש להעדיף, האם עדיף האי תיקון דברכה או מצות תפילה.

ב. צדדי הספק
הנה לחד גיסא נימא דעדיף תפילה מכיון שהוא תדיר. אך לאידך גיסא נימא דעדיף לתקן הברכה, דנהי דהאי חיוב תיקון הוה בקום ועשה, מכל מקום שורשו מכח האיסור. וצריך עיון אם האי סברא נכונה.

ג. עכשיו מתפלל מנחה
הנה יש לדון מטעם אחר דעדיף שילך לבית הכנסת להתפלל מנחה, דהרי עכשיו מוטל עליו החיוב להתפלל מנחה, אע"פ שלמפרע יהא איסור דברכה לבטלה.

ותליא בהא דנסתפק הגרע"א בחולין (פ"א א' ד"ה מסופק) האם יקיים מצוה באופן דאיכא עכשיו מצוה ואם יקיימנה יהא איסור למפרע. ודברי הגרע"א הם באופן דשחט קרבן שלמים ולא זרק הדם, ואחר כך שחט את בנו דהיה חולין, מי אמרינן שלא יקיים המצוה דזריקת הדם שלמים, כדי שלא יעבור על הלא תעשה דאותו ואת בנו, [נדבחיטה פסולה אינו עובר על האיסור דאותו ואת בנו], או דלמא אמרינן דהשתא איכא עליו המצוה דזריקת הדם, ומה שעל ידי מצוותו יעבור על איסור למפרע, אין זה סיבה לפוטרו השתא ממצותו.

ד. רק ספק תיקון
אמנם לעני"ד יש לדון דעדיף שיתפלל מנחה, וטעמא דמילתא דאם יחכה עד סוף היום הוה רק ספק, דלאחר שהיה דיותר מתוך כדי דיבור הוה פלוגתא קמאי אם עדיין חלה הברכה, (ועיין שער הציון סי' ר"ו ס"ק י"ג) נמצא דהוה רק ספק תיקון.

אך יש לעיין אם דינא תתוך כדי דיבור לעיכובא, הוה ספק גמור, או דילמא רוב הפוסקים סברי דלא בעינן בתוך כדי דיבור. והעירו שאשכחן דפוסלו בדיעבד להדיא רק שבלי חלקט (סי' קס"ו הובא בב"י סוסי" ר"ו, כפי שדייק מדבריו בפרי חדש סי' ק"מ ס"ק ג').

ה. להפסיק כבר עכשיו
הנה אם נימא שיתפלל מנחה, ובזה קא עביד הברכה שיהא

אמרינן עוסק במצוה, כמו לענין השבת אבידה דהעוסק במצוה פטור. וכן מצאנו לענין צדקה דבעוסק במצוה פטור לתת צדקה אע"פ שעובר בשב ואל תעשה בלאו דלא תאמץ. ובאמת כבר דן בבית אפרים (דיני אונן ס"ח, הודפס בסוף יו"ד) אם אונן חייב לשרוף חמץ כיון דעובר עליה על לאו דבל יראה.

ג. כח ביד חכמים לעקור
הנה העירו דנפקא מינה גם לענין הא דקיימא לן דיש כח ביד חכמים לעקור בשב ואל תעשה ולא בקום ועשה, אם כן היכא דההצלה מלאו דאורייתא היא על ידי שיעבור איסור דרבנן, כגון כהן שצריך ללכת בבית הפרס כדי שיוכל להגיע לחכמים שיתירו הנדר.

דאם נימא דהוה חובה בקום ועשה, אם כן אין לעבור על איסור דרבנן כדי לקיים האי חובה, שחכמים העמידו דבריהם בשב ואל תעשה שלא יקיים האי חובה, אמנם אם הוה איסור, הרי חכמים לא העמידו דבריהם באופן שיעבור על איסור.

ד. ראייה דהוה בקום ועשה
הנה יש להביא ראייה מהא דחזינן (משנה ברורה סי' תרנ"ב ס"ק ב') דבמצוות דרבנן שנוהגות רק ביום, כגון לולב, אם לא קיים המצוה במשך היום, פטור בין השמשות דספק דרבנן לקולא. [אלא רק נכון ליטלו מכיון דאין בו טרחא].

ותיקשי נהי דלחויבא דהשתא הוה ספיקא דרבנן לקולא, אך מצד חיוב תיקון יטול בין השמשות ויתקן מה שלא נטל כל היום. אלא חזינן דגדר חיוב תיקון הוה חיוב בקום ועשה וממילא בספק פטור.

ואם כן נילף מינה לנידון דידן דיתן רק עד חומש, וכמו כן יהא לו פטור של עוסק במצוה.

ו. הפסק של זמן איסור

הנה יש לדון מהו בבירך ברכת הנהנין והפסיק בין הברכה להאכילה, ובזמן שהפסיק היה אסור לו לאכול, האם חל הברכה אחר כך בעת שמוותר לו לאכול:
ולכאורה מצאנו בזה סתירה:

א. ימתין עד סוף שש שעות או עד סוף התענית
הנה לחד גיסא לכאורה מצאנו דמהני, דהרי הבאנו לעיל שאם יכול להמתין מלאכול החלב עד סוף שש שעות בלי להפסיק, עדיף שיעשה כך, דעל ידי זה לא יהא ברכה לבטלה וגם לא יעבור על ההרחקה של שש שעות בין בשר וחלב.

וכן מבואר בפרי מגדים (או"ח סי' ר"ו א"א ס"ק ח') במי שטעה ובירך על אוכל בתענית, ולא הסיח דעתו עד סוף התענית, דמהני הברכה אע"פ שבירך בזמן האסור באכילה.

ב. פחות פחות מכשיעור ביום הכיפורים
הנה כעין זה העלה גם כן בתשובות מהרש"ם (חלק ו' סי' ל"ח) דאע"פ שיש איסור להמשיך האכילה מכל מקום אינו מפסיק הברכה, וכתב דלפי זה הוא הדין בחולה האוכל ביום הכיפורים פחות פחות מכשיעור, אינו צריך לברך שוב ברכת הנהנין באכילה השניה אע"פ שהיה לו זמן בינתיים שהיה אסור לו לאכול.

ג. פלוגתא לענין קידוש
אמנם לאידך גיסא תיקשי דלכאורה מצאנו בזה פלוגתא לענין קידוש, דאיתא בשולחן ערוך (או"ח סי' רע"א סעי' ד') בפורס מפה ומקדש, דפליגי בפוסקים אם חוזר ומברך המוציא מכיון שהיה הפסק זמן באמצע, דלאחר שפרס מפה היה אסור לו לאכול עד שיקדש, דאיכא דסברי דחוזר ומברך, ואיכא דסברי דאינו חוזר ומברך. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ח) דספק ברכות להקל.

והשתא תיקשי על הפרי מגדים ומהרש"ם מהסוברים דחוזר ומברך שנית.

ג' חילוקים בין הנ"ל לקידוש

הנה יש לדון ליישב בג' דרכים:
א. חילוק בין דבר הקבוע לדבר המזדמן
חדא, דקידוש שאני שהוא צורת הסעודה עכשיו ולא דבר שנודמן.

לבטלה, הנה לענייך יוכל להפסיק ולדבר כבר עכשיו לפני שיתפלל, אע"פ שמפסיק ונעשה הברכה לבטלה. וטעמא דמילתא יש לבאר בפשיטות, שאם חושב להתפלל הרי יודע שלא יאכל, ואם כן אף אם לא יתפלל הברכה כבר פגה. אמנם לענייך אי משום הא יש לדון לא כך, דהרי אם לא יתפלל הא דעתו באמת לאכול, והרי למעשה לא התפלל. וזה תליא במי שסבר

ענינים שונים [א]

הפסד מרובה וגם כבוד שבת.

ד. חני"נ רק מדרבנן וספק דרבנן לקולא

הנה לכאורה יש להעיר דבלאו הכי יש להתיר, דחני"נ דרבנן, והכא הוה רק ספק איסור, ואם כן נימא דספיקא דרבנן לקולא. אך באמת אינו כן, דהא הוה ספק דאורייתא קודם שנשפך לצלנט, ובספק דאורייתא שנתהפך לרבנן אסרינן, וכגון ספק איסור שנעשה אינו בן יומא, ואם כן הכי נמי הכא, נמצא לפי זה דכל ספק איסור שנעשה רק חני"נ יש לאסור.

והנה בפרי מגדים (סי' צ"ב במ"ז סי"א ובשפ"ד סי"ב) כתב דכיון דחני"נ דרבנן, במספקינן אם יש ששים כנגד כל החתיכה שרינן מספק. והנה אין זה סותר לדברינו, דשם הספקא אם נאסר מדרבנן או שאין ששים כנגד החתיכה, והנידון לא על האיסור דאורייתא אלא על החני"נ אם אוסר מדרבנן. וזה פשוט.

ה. ספק חני"נ בלא הפסד מרובה

אך יש לעיין כיון דבהפסד מרובה שרינן אף בודאי חני"נ, הכא דהוה ספקא אם חל חני"נ, יש להקל גם בלא הפסד מרובה. וצריך לעיין בכללי הפסד מרובה.

ו. טעם כעיקר

ודע דאין לשאול על האי פסקא, הרי טעם השמן מורגש בצילונט, ובשמן מורגש טעם השני אחוזה, ואם כן ליתסר משום טעם כעיקר, דזה אינו, דהשיעור של שני האחוזים אינו מורגש דיש כנגדו ששים של השמן הטהור ושל הצילונט.

[והיכא שכזית נפל לחמישים אינו מינו, והכזית חציו איסור וחציו היתר, נמי שרינן, דכנגד טעם האיסור יש ששים].

ז. ממשות של שמן

אמנם לענייך אם יש שמן בממשו, יש לאסור, דהאיסור שבו לא נפלט דאפשר לסוחטו אסור, והנה בדרך כלל יש שמן טופח על מנת להטפוח, ואם כן האי פסקא דחלקת יעקב צריך עיון.

ספק בשמן שנתערב בצ'ולנט

עובדא הוה בישיבה גדולה שלומדים בה כמה מאות בחורים, ובישלו צ'ולנט בשמן נכרים שכתוב עליו שתשעים ושמונה אחוזים ממנו הוה מצמחים. ושאר שני האחוזים [שזה יותר מששים] לא כתוב שם ולא ידענו מה הוא, ויתכן שזה כימיקלים וכיוצא בו, או דילמא זה שמן מנבילות וטריפות ודבר טמא ודגים טמאים.

א. לא מסתבר שיערבו

כתב בתשובות חלקת יעקב (יו"ד סי' ל"ב) דיש להתיר, חדא, דלמה להסתפק שהכניסו שמן טמא וזייפו, הרי זה זיוף גמור אף לגבי עכו"ם, שיש הרבה מדקדקים שלא לאכול דבר הבא מן החי, ומקלקל בזה השמן צמחים ואין לו הרבה רווח מזה.

ובשלמא בשארי שמנים יש לחוש שמא הוא משומן חזיר נבילה או דגים טמאים שהוא בזול יותר ומזייף לעשות ממנו שמן בכדי להרויח, אבל על 2 אחוזים אין לחשוש שזה פעוט ביותר, ולא יקלקל הני 98 אחוזים הבא מן הצמחים. אלא הסברה נותנת שהני 2 אחוזים הם מינרלים או כימיקלים והוא דבר סודי של בעל החרושת בכדי להטעים וליפות את השמן.

ב. ספק ספיקא

תו, כתב דיש ספק ספיקא, דילמא אין נותנים כלל שומן איסור, ודילמא בשר בשמן הוי נותן טעם לפגם, דנחלקו בזה הפוסקים ועיין שולחן ערוך יו"ד סי' ק"ג סעי' ד', ושי"ך יו"ד סי' ק"ג סי"ד) ואיירי אפילו בשמן מן החי בשמן צמחים, ואם כן יש כאן ספק ספיקא.

ג. חני"נ בהפסד מרובה

תו כתב דעיקר ההיתר, דנהי דבשמן אין שיעור ביטול, אבל כשנתערב אחר כך השמן בצ'ולנט, ודאי יש הרבה יותר מששים ובטל, אלא דיש להחמיר מפאת חני"נ, ובזה קיימא לן (יו"ד סי' צ"ב סעי' ד') דבהפסד מרובה שרינן, וממילא גם לכבוד שבת, ובנידון דידן איכא גם

ענינים שונים [ב]

וכמו כן בד' מינים ויש רגיל ומהודר ומהודר מאד, ויש לפניו ב' אפשרויות, או ג' מינים רגילים ואחד מהודר מאד, או ארבעתם מהודרים, יעשה ד' מהודרים, אף שהאתרוג לא יהא מהודר מאד אלא מהודר. כנלעני"ד ואקוה לד' שלא שגיתי.

רגיל מהודר ומהודר מאד

יש בגדי חול בגדי שבת ובגדי יום טוב. ואם ביום טוב יש לו שני אפשרויות, או בגד אחד של יום טוב והשאר של חול, או כולם של שבת. נראה פשוט שילבוש כולם של שבת.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

בעזה"ת ניתן לקבל את הגליון מידי שבוע במייל:
L5703949@gmail.com

ספר מלאכת הקודש

בזמן האחרון נמצא מכתב מרבינו הגאון הגדול מו"ר הרב אברהם גניחובסקי זצוק"ל בו הוא שמח מאד על הספרים מלאכת הקודש - פרוש על פרש"י עה"ת. וכן משבח את ספר הגן. וזה לשון רבינו בתוך דבריו, "הפירוש הנפלא על רש"י [ספר מלאכת הקודש], אשר על ההוגה בו אומר תהילת הפירוש, על כל הפנינים והמרגלאין טבין הספונים בו, אשר מבהיקים ומאירים בזיו ונוגה, ומתועלותיו זכיתי וגם להשמיע לאחרים, ומביאים פרי פירות" .... "וכן ספר המוסר הנפלא [ספר הגן] אשר מיישר ארחות ומתקן נתיבות ההולכים לאורו".

לעשות נחת רוח לרבינו החלטנו למכור הסט ספרים ה"כ במחיר מוזל מאד. והיי רצון שימליץ הצדיק בעדינו ובעד כלל ישראל אכ"ר.
את הספרים ניתן להשיג בטלפון 0527136688 או 025811532.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וירא

"עם אלקי אברהם"

מה מרכז הבריאה?

בפרשתנו אנו למדים שה' אומר: "וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוֹם" (בראשית יח, יח). כלומר, הלא אברהם אינו יחיד, עתיד להיות ממנו גוי גדול ועצום שימשיך את דרכו, וייקרא על שמו של אברהם "עם אלקי אברהם" (תהלים מז, י). וממשיך הכתוב: "כִּי יִדְעֲתִיו" (יט). נשאלת השאלה, וכי יש דבר שהקב"ה אינו יודע? הרי הוא יודע ומכיר כל יצור שהיה ושיהיה, כל ציפור בשמים, כל פיסת דשא, כל תא באורגניזם הזעיר ביותר. מחשבתו היא ללא גבולות, הוא חושב על כל הגורמים ביקום, כל פרט בכל אירוע המתרחש בכל מקום ובכל זמן. אין שום דבר שלא נמצא במחשבתו של הקב"ה ברגע זה ממש! אם כך, כיצד ניתן להבין שה' אומר על אברהם אבינו דווקא: "כִּי יִדְעֲתִיו"?

התשובה היא: "ידעתיו" פירושו "כוונתי"; הקב"ה אומר, בכל הבריאה העצומה שבראתי היתה "כוונתי אליי". אברהם הוא מרכז היקום בשבילי, אומר הקב"ה. הוא האדם שאני אוהב בעולם, וסביבו מסתובבת כל הבריאה שבראתי. כדי "להפנים" רעיון מופלא כזה, שמתוך כל המיליונים אין ספור שיש לה' בעולמו, יש אדם אחד שמעניין אותו יותר מכולם, נדרש להקדיש הרבה זמן למחשבה והרבה דברי הסבר. כדאי להבין גם מה הסיבה שדווקא אברהם אבינו הוא שזכה שה' יתעניין בו כל כך, וכדברי הרמח"ל "שיעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות ... ויבקש בלבבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם" (דרך עץ חיים). חשוב לנו לדעת במיוחד את התשובה לכך, משום שכאמור הבחירה באבות מכל הבריאה מתייחסת באופן ישיר גם אלינו, וככתוב "הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה. רק באבתך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה" (דברים י, יד-טו). אמנם המשיך הפסוק עוסק בסיבה שה' בחר גם בנו, "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכַי ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". אבל עלינו להבין מעט מדרכו המיוחדת של אברהם, כדי להבין על מה המכוון במילים אלו.

בעל דעת ענק

רבים אינם יודעים, אבל אברהם אבינו היה 'בעל דעת' ענק, הוא השיג בשכלו כל מה שדעת אדם בעוה"ז יכולה להשיג בכל הנוגע לבורא עולם. הרמב"ם (הל' ע"ז א, ג) מתאר כיצד גדל אברהם בסביבה של עובדי אלילים, ואיך הוא לבדו בלא שום סיוע של מורה חישב בדעתו את כל עניני הבריאה, עד שבהיותו בן ארבעים הגיע בשכלו להכרת ה'. הוריו וכל אשר חיו בסביבתו האמינו שעל האדם להקריב

קרבנות לצבא השמים ולעוד אינספור אלילים. ובכל זאת, אברהם כבר מהיותו ילד צעיר השתמש בשכלו הכביר, והשתחרר מהטעויות הגדולות של כל החברה שסביבו. הוא ראה שכל הכוחות העצומים שמשיעים על הבריאה אינם עולם מבלבל של כל מיני "אלים" בעלי כוחות שונים ומשונים, אלא כל הכוחות הקיימים בעולם הם בריאה אחת המשתלבת יחד להגיע אל התכלית שייעד הבורא לעולם הזה. הוא הבין שתופעה זו שהעולם כמנהגו נוהג והולך, אינה 'טבע' הפועל מעצמו בקביעות, אלא יש מי שתמיד מסובב ומפעיל את כל הפעולות של הטבע, ושכל פעולות הטבע הן רק להביא את העולם לתכליתו. הוא החל לשאול שאלות: "איך כל זה ייתכן? מי עשה את כל זה?" עד שהגיע ל"הכרה מחודשת" שיש "בעל הבירה" לעולם, שיש רק א-ל אחד שברא ומשגיח ומכוון את כל התופעות בעולם, ושאין חקר לחכמתו ולחסדו. אברהם אבינו חידש את תפיסת האמונה שהעם היהודי הולך לאורה עד היום.

אבל צריך לדעת שהדברים הללו, אותה זכייה גדולה שהיתה לאברהם בזה שגילה לכל באי עולם את מציאות ה' בעולם, ואפילו על מה שבהמשך עוד לפני שניתנה התורה העמיד אברהם את כל הנהגת חייו שיהיו כרצון ה' בתורה הקדושה, כל העניינים הנשגבים הללו לא היו הסיבה העיקרית לכך שה' בחר באברהם. הכרת האמת וחיי האמת אינם אלא כטיפה מהים ביחס לשיעור קומתו של אברהם.

הנאמנות גדולה מהידיעה

עיקר הדבר הוא מה שאנו מזכירים בתפילה בכל בוקר [אדם שמגיע מוקדם לתפילה ויש לו פנאי לחשוב על מה שהוא אומר, אינו צריך שאגיד לו זאת כעת]: "אֵתָהּ הוּא ה' הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר בְּחִרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרֻכַּיִם וְשָׁמַתְּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. וּמִצָּאתָ אֶת לָבָבוֹ נֹאמֵן לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עֲמֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי ... לָתֵת לְזָרְעוֹ וְגו'". הסיבה הגדולה שה' בחר באברהם היתה נאמנותו המוחלטת של אברהם לה'. אברהם לא הסתפק בכך שהוא השיג את מציאות ה' - אלא שעם ההכרה זו הוא חי כל חייו, ועל אף כל הנסיונות הגדולים שה' הביא עליו, המשיך להיות נאמן לאמונתו בה' נאמנות גמורה. לא רק הכרת ה' אלא חיי אמונה בה'. הבה נלמד מהו הביאור האמיתי של המושג "אמונה".

כזכור, לאחר צאת ישראל ממצרים, בא עמלק לרפידים ונלחם בהם. כשיצאו בני ישראל להילחם בעמלק, עלה משה לגבעה ופרש את ידיו בתחינה לה' שיעזור לבניו, עם ישראל. כל זמן שהיו ידיו של משה מורמות בתפילה היה מהלך המלחמה "וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל" (שמות יז, יא) והתורה

כעניין של חיים ומוות, ונוקט בכל אמצעי שעומד לרשותו על מנת להבטיח שאשתו של יצחק אכן תהא ראויה לשאת באחריות כזאת, כי באמת כל חייו תלויים בזה.

ירון עבדך כמו איל

כך מבאר הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ג, נא), שכל שאיפתו של אברהם היתה "להעמיד אומה העובדת אתה". משאלתו הגדולה ביותר היתה שייצא ממנו עם שיהיה נאמן לה' בעקשנות לא פחותה משלו. אש הנאמנות בערה בלבו של אברהם בעוצמה שכזו, שלא הספיק לו שהוא עצמו יהיה נאמן לאמת, אלא הוא חייב שהנאמנות הזו תחיה לנצח בלב צאצאיו. "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו ... וְשָׁמְרוּ דְרָכָה!"

ואברהם הצליח בזה. דרכי חייו של אברהם אבינו אינם חלק מהעבר של עם ישראל, אלא עצם ההווה שלהם לתמיד. עד היום נשארנו נאמנים לה' מכח אש האמונה היוקדת של אברהם אבינו. אברהם נתן לזרעו "דחיפה" כזו של אמונה, שמכוחה אנו ממשיכים ללכת בעוז ובגבורה אחרי ה' עד היום! כשרואים יהודי רץ לבית הכנסת, הריהו אף מכוחו של אברהם אבינו! וכך נמשיך "לרוץ" לעבודת ה' עד סוף כל הדורות. שָׁמְעוּ נָא אֶת דְּבָרַי שֶׁל הַנְּבִיא מְלָאכִי: "כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנֵּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם" (ג, ו). כשם שאני ה' אינני משתנה לעולם, כך גם אתם בני יעקב תהיו קיימים במציאותכם לעולם. כל זמן שאני קיים, אתם קיימים. לנצח תהיו "עם אלקי אֲבֹתְכֶם" (תהלים מז, י).

השוליים הרקובים

הסיבה האחת והיחידה שבגללה נמשיך ונהיה קיימים לנצח, היא מפני שלעולם לא נשתנה. "עם אברהם" איננו יכול להשתנות! היהודים הנאמנים לעולם לא ישתנו. אם בתקופות השונות נראה שיש כאלו שהשתנו ובכל זאת הם נשארו יהודים, הרי זה כפי שניתן לראות באילן אשר אחד מענפיו נפגע ונפגם, אזי בהמשך הזמן, עתיד הוא לחזור לעצמו או שיירקב ויפול, אולם עומד באיתנו ללא שינוי. כך גם בעם ישראל, יש כאלו בשוליים, שנפגעים מהשפעות תרבויות זרות, אמנם לכתחילה זה נראה שחל שינוי בעם, נראה כאילו יש גם סוג כזה של יהודים, אבל כעבור דור, סופם שהם חוזרים או שהם מרקיבים ונופלים מן העץ וייעלמו בתהום הנשייה; אבל העם היהודי יישאר ללא שינוי.

זו האומה שהעמיד אברהם אבינו. הוא היה עקשן בנאמנותו, ולכן זכה להקים "עם קשה עורף". זה הכינוי בו מכנה אותנו התורה בכמה מקומות. וזאת יש לדעת, אנחנו העם העקשן ביותר שהיה עלי אדמות. אם התורה קוראת לנו "עם קשה עורף" ברור שזו האמת; השאלה היא אם זו מעלה או חסרון, מפני שכאשר קוראים את התורה באופן שטחי נראה שהדבר נאמר כביקורת על עם ישראל. אם כך, הבה נעמיק יותר בעניין ונברר מהי ה"ביקורת" הזו על עם ישראל.

א אידישע מעלה

כשמש רבנו מדבר אל ה' לאחר חטא העגל ומנסה ללמד זכות על עם ישראל, הוא אומר: "כִּי עַם קָשָׁה עֹרֵף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹנְוָנוּ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ" (שמות לד, ט).

מעידה כי "וְיִהְיֶה יָדְיוֹ אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ". יש להבין מה הפירוש "יָדְיוֹ אֲמוֹנָה", וכי איזו אמונה שייכת בידיים? וכי הידיים מאמינות?

בהכרח חייבים להבין ש"אמונה" הוא ביטוי ליציבות המוחלטת והאיתנה בה פרש משה את ידיו בתפילה זו. מכאן נבין, שכאשר הנביא אומר שאברהם נבחר משום שלבבו היה נאמן, אין הכוונה לכך שהאמין בלבו, אלא הכוונה היא שלבבו של אברהם היה יציב ואיתן באמונתו בה', בכל מצב.

זהו מה שכתוב "וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנַי", כיצד "מצא" ה' את לבבו של אברהם נאמן? ה' ראה שהאדם הבודד הזה, אשר כל העולם היה מעבר אחד, לועג לו ונלחם בו, והוא ניצב לבדו מהעבר השני ולא זז מן האמת. בעקשנות ובנאמנות מוחלטת, החזיק אברהם בדעותיו ואף הגשימן בחייו ועמד בכל הנסיונות שעברו עליו. לעולם לא נכנע! הוא לא הסס אפילו להקריב את חייו למען האמת שגילה, ותקופות ארוכות מחייו היה נתון בסכנה מתמדת. אברהם אבינו היה אסור בבית הסוהר במשך עשר שנים, כפי שמלמדנו הרמב"ם, ובתקופות אחרות הוצרך להתחבא במערות וביערות.

אחר כל זה, הציב נמרוד בפני אברהם את הברירה: "כִּנְעֵ לִפְנֵי פֶסֶל הָאֵשׁ, או שתושלך לכבשן הזה, שבו ער כבר שבעה ימים. רָאָה, הכבשן כבר הלבין מרוב חום, ואתה תושלך לתוכו". נשים לב, לא היתה לאברהם תורה שתצווה עליו למסור את נפשו על אמונתו. היו לו רק דעותיו ואמונתו אשר הגיע אליהן מעצמו, והן שאמרו לו שהוא צריך לעבוד אך ורק את אלוהי השמים והארץ. לא היה זה דבר קל ליישם את אמונתו "למעשה". ודאי שייטכן שהתחדשו בשכלו חשבונות שכליים הפוכים: אולי במצב זה אין זה רצון ה' שיושלך לאש. אבל אברהם אבינו היה כה נאמן לה', שהביט בכבשן ואמר לנמרוד: "אני בוחר בכבשן!" זה מה שהעלה את ערכו של אברהם בעיני ה', ולזה התכוון הנביא באמרו "וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנַי". אברהם לא רק האמין, אלא היה נאמן באמונתו, יציב עקשן ואיתן באמונתו.

השידוך ענין של חיים

מעלת נבין את סיום הפסוק בו פתחנו: "כִּי יִדְעֲתִיו" - הסיבה שאני מתעניין ומשגיח רק באברהם אבינו, היא "לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכָה" לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". כשם שאברהם הקדיש בעקשנות את חייו, את דמו ממש, להישאר נאמן לאמת, כך עתיד הוא להקדיש את כל כוחותיו על מנת שהאמת תמשיך לחיות גם אחרי מותו, אצל בניו ואנשי ביתו. ה' ידע שאברהם ידאג שבניו יהיו נאמנים לו בדיוק כמוהו, וכך גם בני בניו, עד סוף כל הדורות.

זה ההסבר לדבר התמוה, לכאורה, שאנו מוצאים בפרשה הבאה. כשאברהם מצווה את נאמן ביתו אליעזר למצוא אשה לבנו יצחק, הוא לא סומך על נאמנותו העצומה של העבד הדולה ומשקה מתורת רבו, אלא מְשַׁבֵּיע אוֹתוֹ בשבועה חמורה. כי אברהם יודע מה מונח כאן על הכף; בידי אשתו של יצחק יופקד כל עתידו של העם עובד האלוקים שאברהם רוצה להקים. לכן הוא מתייחס לזה

רוצה ה' את יראי

מרגלא בפומיה דרבינו, הקב"ה בירר לנו מה היא כביכול שאיפתו ותקוותו. הקב"ה מצפה לנחת מסוימת מכל בן ישראל לכל הדורות עד היום הזה: "מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירָאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים וגו'". (דברים ה, כו). גילה לנו הקב"ה שמקווה ממנו לשמור בלבבנו את כל השלימות והמדרגות הנשגבות שהיו לנו בשעת מעמד הר סיני. ואם כן, כל ימינו חייבים לשאוף ולהתעלות ולהתקרב אל המדרגות והשלמות ההיא. והיה רבינו אומר כי באמת זה טמון ומונח בעניין הנשגב של "רוח המסורה" הנמצאת בכלל ישראל ועוברת מדור לדור. כי המסורה הטהורה שהיא הרוח הישן של "אידישקייט" כוללת כל השגת הגדלות והשאיפות הנשגבות של התעלות השמורות עמוק עמוק בלבבות כל ישראל. ועל זה היה רבינו ז"ל מוסיף שה"דרך" של סלבודקא היתה לעשות מעצמו להיות "בן עלייה" תמיד, לכוון כל עניניו שיהיו על דרך של "שטייגען" [עליה]. והיינו שלא לצמצם ולהגביל עצמו לדרגה מסוימת, ושלא להסתפק בלימוד התורה כקיום מצוה, אלא העיקר לשום מרצו וכחו לפתח כשרונותיו וכחותיו המיוחדות לו, ולשאוף ולהשתדל להתעלות למדרגות הכי גדולות, בכל עניני התורה, ובמיוחד בתפקידו המיוחד. ואף כי היו תלמידי הישיבה שם בסלבודקא גדולים עד מאד, ואף הקטנים שבהם היו מאד חשובים, מ"מ לא הסתפקו בדרגתם ותמיד עסקו להתעלות ולהוסיף קנינים בשלימות האדם. רבינו גם שנים רבות קודם בואו לסלבודקא העמיד עצמו על דרך זה של עלייה תמיד. פעם הפליט מפיו לנכד באמרו שבתחלת עלייתו בימי נעוריו היו לו "אלפי נסיונות", והיה צריך ללחום על דברים רבים, שכל סביבו הלכו בדרך אחד והוא הלך בדרך אחרת. ותיאר זה למי שהולך על רחוב במנהטן עמוס עם אלפי אנשים וכולם הולכים בכיוון אחד והוא משתדל לילך בכיוון הפוך הרי נמצא שכל אדם הוא מכשול בשבילו אבל רצונו העז להתעלות עמד לו לעמוד על הכל. וגם כשהגיע למדרגה של בן תורה. מעולם לא הרפה מעליה, ממדרגה למדרגה.

אחרי שהם קיבלו על עצמם את התורה, התורה כבר נחרטה בהם - ואז קשיות העורף שלהם שמרה עליהם שלעולם לא ימירו את דת משה בשום דת אחרת, ולא ייכנעו בפני כל אלה שניסו לשנותם. כמו שאמר משה לה', דווקא את קשיות העורף שלהם אתה רוצה.

בשלושת אלפי השנים האחרונות, מה היינו אלמלא היינו נאמנים בעקשנות יוצאת דופן לה' ולתורתו? עד היום נשארנו נאמנים. לכל תינוק שנולד עושים ברית מילה. אלפי שנים חלפו ועדיין מקיימים אנו את אותה ברית שעשה אברהם אבינו. היהודים ימשיכו לקיים בעקשנות את הברית שה' כרת עמנו בסיני. אין עוד עם בעולם שנשאר נאמן לדתו. אין שום דת ששרדה את מבחן הזמן.

אני ראיתי

הרמב"ם (יסוה"ת ח, א) כותב: "משה רבנו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה ... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר. האש והקולות והלפידים והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להן כך וכך". רק "עם קשה עורף" לא מאמין בהחלט עד שיראה ממש בעיניו. ה' ירד לעינינו על הר סיני, דיבר אל משה ומסר לו את התורה

וצריך להבין, איזה מין סנגוריה היא זו שישראל הם "עם קשה עורף"? וכי זו סיבה לסלוח להם? יש המבארים ש"כי" כאן הכוונה "למרות", למרות שהם קשי עורף, סלח להם. אבל המשמעות הפשוטה של "כי" היא "בגלל": אדרבה, משה רבנו ביקש שבגלל שהם קשי עורף, סלח להם, וזה צריך ביאור.

זאת ועוד: הרי לא היה אוהב ישראל יותר ממשה רבנו. לכאורה, יכול היה משה לחשוב על סיבות רבות ומשכנעות יותר לסלוח לנו. אפילו אנו, בשכלנו הקטן, יכולים לחשוב על כמה וכמה סיבות לסלוח לנו. מדוע בחר משה לומר דווקא את הסיבה הזו, "עם קשה עורף הוא"?

בהכרח עלינו להבין שהכינוי "קשה עורף" כאן אינו במשמעות של ביקורת ואף לא במשמעות של טענה כלשהי על ישראל, אלא להיפך, הוא שבח גדול ומעלה עצומה. משה אומר לקב"ה: "אל תוותר על העם הזה, אני מעיד שהם קשי עורף! אין שבח גדול יותר, ואין הגנה טובה יותר מפני הפורענות שאני יכול לומר עליהם".

קשה עורף הכנה למתן תורה

אפשר להמשיל את העניין לאדם שרוצה לחרוט אותיות. אם יבקש לחרוט על לוח שיש או מתכת, הריהו צריך לשם כך פטישים וכלים חדים וחזקים, ועליו להפעיל כח רב. אבל אם הוא יבקש לחרוט על חמאה או על עוגה, אין צורך להתאמץ או להשתמש בכלים מיוחדים. ההבדל ניכר בתוצאות: החריטה שבאה בקלות נעלמת בקלות, החריטה שבאה בקושי מתקיימת לאורך זמן. ככל שהחריטה קשה יותר, כך מתקיימות האותיות לזמן רב יותר, ובתנאים קשים יותר.

משה רבנו היה סנגור מעולה, והבין שקשי עורף הוא תכונה חיונית לעם שאמור, לאחר התגלות ה' אליהם במתן תורה, להישאר באמונה הזאת לנצח גם לאחר מאות ואלפי שנים, דורי דורות של יהודים נאמנים לדבר ה' בעקביות מוחלטת. והוא אומר לה': "רבנו של עולם, מה הטענה שלך על ישראל, שהם קשי עורף ואין יקבלו את התורה? הרי זה בדיוק מה שאתה מבקש לצורך נתינת התורה: עם קשה עורף! עם עקשן וקשה, ששום דבר לא יכול לשנות! אמנם קשה לגרום להם להיכנע לך, אבל זה רק משום שיש בהם התכונה החיונית הזו, כי עם קשה עורף הוא! אם כן, וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ" (שמות לד, ט).

בכל דור ודור

קשי העורף שלנו הוא אשר שמר עלינו במשך הדורות. בכל דור יש שפע של אידיאולוגיות ו"איזמים" שקמים עלינו, ומנסים לשכנע אותנו ולשנותנו. כל מיני דתות וכתות, אשר צצות בכל פינה. מה עושים בני אברהם? מְפָנִים אליהם את עורפם הקשה! זרע אברהם לעולם לא נכנע, לאף אחד, מלבד לקב"ה.

בגלל קשיות העורף של ישראל, היה צורך באמצעי שכנוע מיוחדים כדי שישראל יקבלו את התורה. זה לא היה קל. אבל ה' ידע שאמנם קשה לחרוט בהם, אבל אחרי שהתורה תהיה חרוטה על ליבם, אחרי שהם יסכימו לקבל אותה - היא תישאר חרוטה בהם לנצח. אם הם רק יאמרו "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד ז), הם יהיו עם ה' לעולם ולתמיד.

מכריז את הכרזתו. אף אחד אינו מעודד אותו או מחמיא לו על מה שהוא עושה, אבל הוא ממשיך למלא את תפקידו מדי בוקר, כי זה טבעו - להכריז ולהשמיע את האמת, בין אם רוצים לשמעה ובין אם לאו.

עם ישראל מצטיין אף הוא במדה זו. בעולם בו שולטים כופרים ועובדי אלילים, אין אברהם מתפעל מהם. אמנם הוא יחיד בעולם, אבל הוא הולך וקורא בשם ה'! כך גם בניו אחריו, עם ישראל, ממשיכים ומכריזים בכל העולם: הננו נאמנים לה', וזהו זה! אפשר לומר עלינו הכל, לרדוף אותנו ולשרוף אותנו. אפשר לכתוב נגדנו מאמרים וספרים אנטישמיים, להביא הוכחות ולהמציא תיאוריות, להקים אוניברסיטאות שלמות וליצור ספרות מחקר ענפה נגד ישראל ותורתו, אך דבר לא יעצור בעדנו מלהכריז את האמת האלוקית בקולי קולות: ה' אמת ותורתו אמת!

המצוה: להיות נאמן לאמונה

אחת משש המצוות התמידיות היא המצוה להאמין בה'. אם התפיסה השכלית שיש בורא עולם אינה דבר פשוט ומובן לכל אחד מישראל, ומצות האמונה היא להגיע לתפיסה שכלית שיש בורא, אין מקום לציווי "ובחרת בחיים" על מצוה זו. כיצד ניתן אדם לתפוס משהו ששכלו אינו תופס? אכן האמת היא, שתפיסת מציאות ה' הינה דבר פשוט השווה לכל נפש. הקב"ה טבע בנפש האדם תכונה של אמונה, וכל מי שרגלי אבותיו עמדו על הר סיני, נחרטה ונקבעה האמונה במציאות ה' עמוק בלבו. החידוש במצות האמונה בה' הוא, שיש מצוה להיות נאמן לאמונתו בה', להיות מוכן ללכת אחרי ה' בנאמנות מוחלטת, בין אם כדאי הדבר ובין אם לאו. זו משמעות המושג "אמונה": אמונת ישראל היא לא רק אמונה במציאות ה', אלא נאמנות מוחלטת לאמונתו בה'.

אותם הסבורים שמחמת חסרון התפיסה בשכל אינם מאמינים בה', אינם אלא מקטעים את עצמם. אפילו אם הם טוענים שיש להם שאלות ותמיהות, קל מאד למצוא תשובות לשאלותיהם ולהפריך את כל דעות הכזב ואידיאולוגיות השקר. אלא, כשכל מה שמעניין את האדם הוא רק נוחות והנאה בחיים, כדי להצדיק לעצמו את עצמו, הוא יחפש תירוצים לשכנע את עצמו שלצער הוא לא מאמין. תמיד, כל אימת שתהייה לפניו שתי דרכים להבין דבר, הוא יבחר בדרך הנוחה לו, ולא בדרך האמיתית. כי הוא כבר בחר מרצונו לא להיות נאמן, והשכל משרת את רצונו בהעלאת טענות וקושיות סרק והבל כדי למלא את רצונו. לא התפיסה השכלית חסרה להם. חסרה להם הנאמנות לנהוג אך ורק כפי מה שתפסו בשכלם. יהודי כזה נתבע על שלא בחר בחיי הנאמנות לה'.

שר בממשלה

בנבואתו של ישעיה הנביא על אחרית הימים, הוא אומר שבאותה שעה תישמע בירושלים הכרזה גדולה: "פתחו שְׁעֵרִים וְיָבֵא גוֹי צָדִיק שְׁמֵר אֲמָנִים" (כו, ב). בירושלים, העיר הקדושה, יוכרז: "פתחו את שערי הגאולה" ויבוא אליה גוי צדיק. תנו לאומה הצדיקה להיכנס לירושלים. ומי הם? מה הופך אותם לעם הצדיק הראוי לשוב ירושלימה להיות שם עם הקב"ה? "גוי שומר אמונים", זו האומה אשר שמרה

לעיני כל ישראל. בניגוד לכל דת אחרת: כל העם, בלא יוצא מן הכלל, נכחו בעצמם במעמד הר סיני, וכולם ראו ושמעו בבירור שאמת הדבר שה' מדבר אל משה ואומר לו "לך לְמַד אותם את התורה הזו". אמנם אנו קשים לשכנוע, אבל לאחר שראינו בעינינו - האמונה חקוקה בנו לנצח, דור אחר דור מיום נתינתה ועד היום ללא שינוי כלל.

הדורות שלפנינו חיו בגבורה עילאית ומתמדת. לאורך כל ההיסטוריה היו חייו של היהודי רצופים מסירות נפש, כל צעד בחיים אומר נאמנות לה'. בעיירות הקטנות, שם לא היו אמצעים לבניית מקווה, היו טובלים בנהר. ובחורף כשהיה הנהר קופא, היו שוברים את הקרח בגרזן וטובלים במים הקפואים, בסכנת נפשות ממש, אבל כך הם חיו. וכך נמשך הדבר עד היום! העם קשה העורף מִפְּנֵה את עורפו לסביבה ולתרבות החיים הנכרית. בכל מקום בעולם שומרים יהודים את כל המצוות ומקיימים אותן, וכך ימשיכו לעד! כי זה מי שאנחנו, הנאמנות הזו הושרשה בנו מאברהם אבינו, "למען יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'".

עזות דקדושה

לאור הדברים הנ"ל נבין את מאמר הגמרא במסכת ביצה (לב:), מאמר שרק מעטים הבינוהו אל נכון: "שלושה עזין הן - ישראל באומות, כלב בחיות, ותרנגול בעופות". מהי מידת העזות המוזכרת כאן? ברור שאין הכוונה לחוזק וכח, שהרי בעלי חיים רבים חזקים יותר מהכלב והתרנגול. אם כך, מה פירוש "עזין"?

העזות האמורה כאן היא דבקות מוחלטת בתכונות הנפש שִׁטְבַּע בו הבורא. כשנתבונן בטבעו של הכלב, נראה דבר משונה: כל בעלי החיים שנמצאים ברשותו של האדם, מוחזקים במקומות מיוחדים להם: רפתות, דירים, לולים, כלובים. הכלב הוא היחיד שנכנס עם בעליו לתוך הבית, וחי עמו יחד. ומה נותן הכלב לאדם בכלל? לא חלב, לא צמר ואף לא בשר. התשובה היא, זו המדה שִׁטְבַּע הקב"ה בכלב, הוא נאמן לבעליו ולעולם לא יעזבנו, תמיד הוא אתו אפילו בביתו. מידת נאמנותו של הכלב לבעליו - נאמנות בלתי מוגבלת היא.

כשחז"ל אמרו שישראל הם העזים שבאומות, הכוונה לנאמנות הלוהטת שלהם לה' יתברך. הנאמנות היא אש תמיד הבוררת בלבנו, ובשום מצב אינה נחלשת, יהיה מה שיהיה. אפילו בעת צרה, כשנראה שאדוננו עזב אותנו, חלילה, נראה שהוא מסתיר עצמו מאיתנו, אין היהודי מתייאש, ואינו נחלש באמונתו. גם בעת של "וְאֵנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיוֹם הַהוּא" (דברים לא, יח), כשהקב"ה אינו נראה לנו כל כך בקלות, בכל זאת נשאר היהודי נאמן לה'. ואדרבה, במצבים כאלו מתחזקת אמונתו בה' אף יותר, "וְאִמּוֹנָתְךָ בְּלִילוֹת" (תהלים צב, ג), גם כש"הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ" (ישעיה ס, ב) אנו יודעים שהוא קרוב אלינו כאן ומשגיח עלינו, ונשארים נאמנים לו.

מוסיפה הגמרא שם שהתרנגול הוא העז שבעופות. ומהי עזותו? בשעת לילה מאוחרת מאד, כאשר כולם ישנים, מרגיש התרנגול, בינה המיוחדת שהקב"ה טָבַע בו, שהשחר מגיע. או אז הוא קם, עומד על אדן החלון וקורא בקול גדול. הישוב כולו שקוע בתרדמה אבל התרנגול

שאומרים אמן". הנה הגמרא מעמידה את זכות הכניסה לשערי גן עדן על פרט אחד: עניית אמן! כה יקרה היא האמונה, עד שאפילו האמנה אחת שאדם מאמין בקב"ה ואומר אמן: "מאי אמן, אמר רבי חנינא: אל מלך נאמן" (שבת קיט:). כלומר: כן, אנחנו מאמינים ונאמנים לך ה', היא כשלעצמה בכוחה לפתוח לו את שערי גן עדן. הגמרא מלמדת אותנו שעלינו להעריך כל גילוי של אמונה ונאמנות לה'. אפילו הפרט הקטן ביותר של עניית אמן אחר ברכה, כחו גדול מאוד.

כאשר אדם זוכה להתמיד בעניית אמן "בכל כחו", הוא יושב בבית הכנסת ומקשיב בצייתנות, בזהירות, לאחיו היהודים המהללים את ה' ומודים ואומרים: הכל רק מאת ה', והוא עונה על כך אמן! הוא רוצה להעיד על עצמו: "נאמן אני לה'!" הוא לא יפנה לדבר עם אחר בבית הכנסת, כי הוא לא רוצה להרפות אפילו לרגע את הנאמנות שלו לה' יתברך. ההתמדה והעקשנות הזו הופכת את עניית האמן שלו למעשה גדול. מעשי הנאמנות האלה חשובים מאד: בהם משתקפת כל גדולתו של ה"שומר אמונים", האומה השומרת על נאמנות המסירות לה' יתברך.

הפגנת נאמנות

כדאי לנסות זאת פעם: נסה לשבת בשקט, בתשומת לב, בבית הכנסת, להקשיב לכל מילה ולענות אמן מתוך הכרה שאתה נאמן להקב"ה. כל אמן הופך ליהלום יקר של נאמנות. ואין הכוונה רק ל'אמן': עניית אמן היא דוגמא קטנה להראות נאמנות. ישנם כל כך הרבה דברים "קטנים", שכאשר הם נעשים מתוך כוונה נכונה, הם יכולים להיות ההבעה הגדולה של נאמנות לה'. כולנו, כל החרדים, חיים בנאמנות. כל צעד בחיינו הוא אמונה. לא רק בהקרבה של פעם בחיים באה לידי ביטוי נאמנות האנשים שלנו. זו מסירות חיי היום יום שלנו אשר מאפשרת את גדלותנו הסמויה. עם ישראל, כל יהודי נאמן, עושה את דרכו בחיים מתוך שמירה עיקשת על דרך ה'. ימינו מלאים במעשי נאמנות. אבל בלי מחשבה, חסר העיקר מהערך של המעשים הללו. כדאי מאד שבשעת עשותך מצוה, תחשוב מדי פעם: "הריני מפגין בזאת את נאמנותי לרצון ה'!" וכך, כשאתה הולך ברחוב לבוש בציצית שלך, כאשר אשה הולכת בצניעות כראוי, כאשר אתה עונה 'אמן' יהא שמייה רבה, או כשאתה מפסיק את היום שלך כדי להתפלל מנחה, ועוד מאות דברים שאתה עושה כל היום, זו ההזדמנות שלך להימצא נאמן לפני ה'.

זו הדרך ללכת בדרך החיים כיהודי, לחיות תמיד במחשבות של מסירות נאמנה לה'. וכך, במקום יום מלא בפעולות "סתמיות", הופכים החיים שלך לחיים של אברהם אבינו. זו הזדמנות לכל אחד להפגין נאמנות לה' בדרכו המיוחדת שלו, וזה דבר בעל ערך הרבה מעבר לדמיון. הדוגמאות הקטנות הללו יחלחלו וישפיעו על כל החיים האישיים שלך, והם יהיו המפתח שיפתח לפניך את השערים כשיגיע המלך המשיח. הלכנו בדרך של "שמרו דרך ה'" שאברהם אבינו התנוה עבור צאצאיו, ומאז הננו "גוי שומר אמונים". ממש כפי שאמר ה' על אברהם אבינו: "כי ידעתי - "זה רק הוא שאני חושב עלי, כך אומר ה' על כל אחד מצאצאי אברהם, אומתו הנאמנה: "רק אתה מעניין אותי".

לאורך כל הדורות על הנאמנות לה'. כאשר יגיע זמן הגאולה יבוא מלך המשיח, המפתח לקבל אותנו לתוך ירושלים יהיה העובדה ששמרנו בגלותנו על נאמנותנו להקב"ה ותורתו.

בשיר השירים מתואר כיצד כל העמים פונים אל "השולמית", האשה המושלמת המשמשת משל לעם היהודי, ומציעים לה: "שובי, שובי השולמית" ("שה"ש ז, א), בבקשה, בואו, הצטרפו ותהיו חלק מאיתנו! כדאי לכם הדבר מאד, יש לנו הרבה מה להציע לכם! "שובי, שובי ונחצה בך", ניתן לכם שררות נכבדות, תהיו אפילו 'שרים בממשלה', נעניק לכם את תארי הכבוד שלנו, ההוקרה, ההכרה והעושר הגבוהים ביותר.

כך זה היה בכל הדורות. העמים שסביבנו רצו שנבטל את מסגרת החיים היהודית, אם לא בקיום המצוות אזי לפחות נשתלב בחיי התרבות שלהם. בתקופת הראשונים ז"ל, התקופה המפוארת ביותר בהיסטוריה היהודית, היינו באירופה הנוצרית, מוקפים המון זועם של בורות, והכמרים שאגו לעיקשותנו: "מדוע לא תיכנעו להיות כמונו, אנשים עקשנים?"! אבל האומה היהודית ידעה תמיד כי הננו בני מלכים ואילו הם כמר מדלי: הגויים אינם אלא רק טיפה הנוטפת משפת הדלי. כאפס נחשבו - הם נחשבים אפס ואין.

כיום, אין הם באים עלינו במדורות אש ואף לא מאיימים עלינו בסכינים וגרזנים. הם מפתים אותנו בחלב ודבש. ועלינו להיות זהירים מאוד, מכל הצדדים מוקפים אנו סוגי פעילות תרבותית מהנה וכביכול חינוכית ומאלפת, פונים אלינו בהצעות מפתות להצלחה בפרנסה בכבוד, וכאשר מתעורר בלבנו פקפוק שמא כל זה לא מתאים לנו, בא היצר הרע ואומר: עזוב! אל תהיה מיושן כל כך! זו צורת החיים היום. אל תתעכב על 'דברים קטנים' כאלו! וכי מה כבר יקרה אם תבצע איזה שינוי קטן? הרי בכל מצב תישאר יהודי ירא וחרד! והיהודי המאמין בחי עולמים משיב לו: לא ולא! שום דבר לא אשנה! אני צועד בדרכו של אברהם אבינו ובדרכו של הסבא שלי, ושל סב סבי, בעקשנות אמשך לשמור את דרך השם.

צריך להיות עקשן נגד כל הרעיונות החדשים המחלחלים אל תוך החברה החרדית. כאשר תתגלגל לפתח ביתך הצעה קוסמת; פסח בבית מלון - בהכשר מעולה! תשובתך צריכה להיות: וכי מה זה עלה בדעתך? פסח במלון הטוב ביותר הוא בדיחה לעומת ליל הסדר בבית. הכל צריך להיעשות רק על פי המנהגים של עם ישראל המסוריים לנו מקדמת דנא, מדור דור. זה הסימן לנאמנות שלנו. לא ניטוש את מנהגי עם ישראל, זו "תורת אמן". אנו שומרים על העמדות והאידיאלים של עם ישראל לנצח, כי לא משנה מה, הרינו נשארים נאמנים להשם יתברך. עמידה זו על משמר הנאמנות היא תהא המפתח לשערי הגאולה, "גוי צדיק שומר אמונים", - האומה הנאמנה תתקבל בברכה בחזרה לזרועותיו של הקב"ה.

אמן - נאמנות!

הגמרא אומרת: "אמר ריש לקיש: כל העונה 'אמן' בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים". אל תיקרי "שומר אמונים" אלא,

שהתפתחה בנפשם תביא את בני האדם הללו להיות מודעים במובהק למעלתם הייחודית. אולם אברהם ניצל גילויים אלה למען ההיפך הגמור: מכל ההכרה המתעצמת שלו במציאות ה' אשר כל נבואה הביאה עימה, הוא נעשה יותר שפל ויותר מודע לחולשה ולארעיות שלו. בדומה לכך נאמר במשה רבנו, אשר "תִּמְנַת ה' יָבִיט" (במדבר יב, ח), משה רבנו ניצל את ההתעלות של התגלות ה' אליו על מנת להיות "עֵנִיו מֵאֵד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (שם יב, ג).

כי אתה אחד מבני האומה היהודית, מאמינים בני מאמינים, האומה שמסרבת להיכנע ושומרת בעקשנות את אותה תורה, כיום בדיוק כמו שקיבלו אותה לראשונה בהר סיני.

שבת שלום ומבורך!

הארות על הפרשה

מתוך ספר יהי אור/באנגלית]-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ ה' (יח, יט)

מה היא אותה "דרך ה'" שציוה אברהם אבינו לבניו? הרמב"ם מבאר את העניין: "ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים, שנאמר וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו" ... מה הוא נקרא 'חנן', אף אתה היה 'חנן'. מה הוא נקרא 'רחום', אף אתה היה 'רחום'. מה הוא נקרא 'קדוש', אף אתה היה 'קדוש' ... שהן דרכים טובים וישרים וחיוב אדם להנהיג עצמו בהן ולהידמות אליו כפי כוחו ... הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלימד אברהם אבינו לבניו, שנאמר "כי ידעתי למען אשר יצוה וגו'" (הל' דעות ד, ז). כלומר, אברהם אבינו לימד אותנו שבהנהגתנו בחיינו ניקח לדוגמא את מידות ההנהגה שה' גילה לנו בפעולותיו בעולם. פירוש של דבר, שעלינו לנהוג בשלמות ההנהגה כפי מה שנראית לפנינו הנהגת הקב"ה בעולם. שלמות זו של הנהגה מהווה את היסוד של הסיפא של הפסוק "לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט", ה"צדקה" וה"משפט" של התורה תלויים בהליכה בדרכי ה' ובמידותיו הטובות. "כל עבודת השם תלויה בתיקון המידות" (הגר"א, דברי הפתיחה ל'אבן שלמה').

וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר (יח, כז)

"נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני "וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר" (חולין פט.). הקב"ה התגלה לאברהם, ומתוך כך הוא למד להבין את יחודו ואלוקות ה' בעולם, בהשגות כאלו שהן למעלה מיכולת שכל האדם להשיג בדעתו. וכל כך הוא התעלה מכך, עד שנקרא אברהם "הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֵנִיקִים" (ב"ר בראשית, יד), אולם אברהם נשאר מודע לחלוטין לחולשתו האנושית. פסוק זה נועד ללמדנו דוגמה לִשְׁפִלּוֹת וענוה אפילו בשעה שמעלים את האדם ומעניקים לו את הגדולה החשובה ביותר. כאשר אנו קוראים כיצד דיבר ה' אל בני האדם בימי קדם, עלינו להיזהר מלחשוב שהיו אלו דברים שבשגרה. לדברים כאלה זכו רק יחידים שהגיעו להשתלמות גבוהה בחייהם (או שהיה זה למען טובת השלמים, כדרך שנגלה ה' לאבימלך וללבן), והתגלות ה' אליהם היתה חווייה עצומה שהביאה אותם להשגות נשגבות מאד. לאחר התגלות שכזו היינו מצפים, מִטְּבַע הדברים, שההתעלות הפנימית

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהו הערך של סדר ונקיון בבית יהודי?

תשובה:

כל אחד מבין שכך הוא טבע הדברים: בית מלא ילדים בריאים, עליזים ושמחים, מוגבל ביכולת להשליט בו סדר ונקיון מושלמים. בית שמכניסים בו אורחים, משתמשים בו הרבה יותר מבית רגיל, ורהיטיו אינם יכולים להיות מצוחצחים ומבריקים כחדשים. אצל עם ישראל, הסדר והנקיון אינם ערך עליון כשלעצמו, אלא הם רק אמצעי חשוב ומועיל להשגת שלמות בחיים, אשר היא באמת הערך העליון בחיינו. לכן יש לנו בחיינו דברים חשובים הרבה יותר מהצורך בסדר ונקיון. כך שאצל עם ישראל, בית 'מבולגן' מלא ברכת ה' ילדים עליזים ושמחים, יש בו הרבה יותר תוכן ושלמות חיים מאשר בית מסודר ונקי. בית שפותח שערי להכנסת אורחים, מושלם הרבה יותר בערך וביופי מאשר בית מצוחצח ומבריק.

אדרבה: 'עולם הפוך ראיתי'. דוקא בית שמגדלים בו ילדים ומכניסים בו אורחים, אף שאינו מסודר ומצוחצח, הוא בית שמעריכים בו באמת את מעלת הסדר הנקיון. אם על אף הקושי מתאמצים לשמור בו מידה מסוימת של סדר ונקיון, וכאשר מגיעה שבת הכל ערוך בסדר נאה ויאה, מוכח שמחשיבים בו את הערך שיש לסדר ונקיון. ומאידך, בית שאנשיו שקועים באנוכיות, והמתגוררים בו הם כאלה שאכפת להם רק מעצמם, הסדר והנקיון אינו ערך עבורם, מאהבת עצמם הכל חייב להיות מוקפד בנקיון וסדר, כי רק כך נוח ונעים להם לחיות. אלו הם אנשים שאינם מוכנים לחלוק את חייהם אפילו עם ילדיהם-שלהם, ובוודאי לא עם אחרים. ביתם הוא בית שיכול להיות תמיד נקי ומצוחצח, כי פשוט אין מי שילכלך אותו. זהו בית שאין בו דריסת רגל לאחרים, אפילו אם יארע פעם שידפוק על דלת ביתם אדם זר בשעת לילה מאוחרת ויאמר שאין לו מקום לישון, הם יחששו להכניסו לביתם ולהציע לו לשכב על המצעים היפים שלהם. אפילו את חדר השירותים המפואר שלהם לא ירצו לפתוח בפניו, מחשש שמא הוא ילכלך אותו.

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד עירובין בצורה מסודרת?
רצית לסייר וללמוד מה עושים היום בעירוב, ועל מה אתה סומך בשכונה?
בשנה זו! זמן חורף ארוך – הזדמנות להספיק עוד משהו
בנוסף לסדרים הקבועים

בעוד כמה ימים בעז"ה, נפתח מסלול לימוד לאברכים רציניים

ללימוד הלכות עירובין מקיף ויסודי, הלכה למעשה

מדברי המשנ"ב והחזו"א, ועד הוראות פוסקי זמנינו, כפי שהתקבלו

בעלונים המפורסמים "תיקוני עירובין" ו"פתח העירוב"

כל השיעורים יימסרו ע"י הרה"ג **משה אנגלרד שליט"א**, יו"ר "מוקד העירוב"

הידוע בשיעוריו הנפלאים ובמסירת ההלכות בצורה מעשית מקיפה וברורה,

בעל נסיון עשיר ובקיאות במגוון השיטות של רבני העירובים השכונתיים והעירוניים

לימוד עיוני + פרקטיקה מקצועית

הלימוד ערוך לפי סדר נושאים של הדינים

האקטואלים והשימושיים במערכת העירובים בזמנינו.

כולל: כל דיני מחיצות בצורה מעשית, תל המתלקט, פי תקרה, עומד מרובה, דיני פירצות, צורות הפתח, מגוון מקרים שנחשב "מן הצד", מתיחת החוטים, מעלות הלחיים עם 10 נושאי כשרותם, מומחיות באילתור תיקונים כשרים. שימת לב לתקלות המצויות. דיני הקרפיפות בזמנינו, עירוב חצרות, שכירות מהמשטרה או חברת החשמל, ועוד.

השיעורים יימסרו מידי שבוע, 22 שיעורים!

בכל שיעור תהיה מצגת הכוללת תמונות מהשטח,

מדברים שנמצאו בבדיקת העירובים במאות מקומות בארץ

כולל: מבחנים, דפי סיכומים,

וסיורי שטח בעירובים בשכונות ברחבי הארץ

תוספת מיוחדת - לימוד הטכניקה בהתקנת עירוב

כולל: סוגי חוטים, עובי העמוד וגבהו, יציקת בטון, צורת הקשירה, מדידת הבקבוק ובפלס, ועוד

בסיום הלימוד תיערך בחינה

למסיימים את המסלול בהצלחה, תינתן תעודה

בירושלים: בימי ראשון בסמוך לישיבת מיר, בשעה 6:00 אחה"צ

ובאזור צומת בר אילן - בשעה 8:00 בערב

בבני ברק: בימי רביעי בבהכנ"ס 'צעירים', בשעה 8:00 בערב

במודיעין עילית: בימי שלישי רח' הסבא מסלבודקה, בשעה 8:00 בערב

לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323

אם אין מענה, נא להתקשר שוב במועד אחר, או לטל' 05484-83320

מתנת השבת

אוצר מקיף בהלכות שבת
הרה"ג רבי מתן יעקב מויאל שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

משנת ויכולו

ענייני אמירת ויכולו וקידוש בשבת
הרה"ג רבי שלמה מילר שליט"א

מתנת השבת

הרה"ג רבי מתן יעקב מויאל שליט"א

באה לידינו יצירה תורנית מרהיבה בת למעלה מ-700 עמ' מלאים תוכן מסודר להפליא דבר דבור על אופנו ומקומו, ושמו יקבנו 'מתנת השבת' הספר עוסק במלאכות זורע הורש קוצר מעמר דש בורר מוחן לש בונה אהל ומכה בפטיש.

הספר מחולק לבי' הלכים, וכדלהלן:
החלק הראשון מכיל בקרבו ביאורי סוגיות עוליים מעלה אחר מעלה מיסודות הדברים בגמרא וראשונים עד הכרעת גודלי האחרונים והפוסקים כדרכה של תורה.

החלק השני מכיל בקרבו פסקי הלכות ברורות שנכתבו בצורה בהירה [כדוג' הספר ארחות שבת] ובו הקיף מרהיב של נקודות הלכתיות הנוגעות לחיי המעשה ובכללים דברים אקטואליים המתחדשים מזמן לזמן, לפי הכרעת הפוסקים כפי המוכרע מהסוגיות.

מעלתו של ספר זה שהוא מקיף את מנהגי ישראל השונים הן לבני אשכנז והן לבני ספרד, ובדגש גדול על בירור שיטתו של רבינו הפוסק הגדול אשר ישראל נשען עליו מרן בעל המושנה ברורה.

הספר הינו בשורה של ממש הן להחפצים לדעת את הדרך ילכו בה בחיי המעשה וההנהגה בשעת מעשה בבית ובציבור. והן לעוסקים בעיונה של תורה בסוגיות דמסתא שבת במלאכתו הני"ל

הביאו ברכה אל ביתכם

ויהי' שנזכה כולנו להיות ממקדשי שביעי שומרי כראוי כדת ובנכון.

הספר מעוטרי בהסכמותיהם של הגאונים רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף. רבי ברוך שרגא רב הגבעה הצרפתית. רבי ישראל גואלמן רב רמות א. ראש ישיבת שערי תבונה ורבניה, ורב קהילת חניכי הישיבות אלעד

להשיג: ובבל ענייני הספר

052-7152-914

משנת ויכולו

הרה"ג רבי שלמה מילר שליט"א

אמר רב המנונא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, שנאמר 'ויכולו' אל תקרי ויכולו אלא 'ויכולו'. פרש"י 'ויכולו' הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת.

הרב המחבר שליט"א ערך חיבור שלם גדול בכמות ובאיכות הולך סביב מעלה 'אמירת ויכולו' בו מעמיד גדול אמירת ויכולו אשר באמירה בעלמא לכאוי נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.

בחיבורו מבאר כל ענייני ויכולו וקידוש בשבת בהלכה ובאגדה, בין הדברים מתבארים סוגיות ערוכות שנשמט שבת קוישינו כמו עניין אמירת ויכולו ודין עשרה באמירתו. אם ראוי למהר בתפילתו לומר ויכולו בעשרה- וממנו מסתגף לעוד כמה וכמה מצות שיש בהם מעלה לאומרם בעשרה. אמירת ויכולו בתחנונים שבסוף התפילה לעומד ביאלי נצור- וממנו מתבאר גדר חונתנונים שבסוף התפילה. אמירת ויכולו בתפילה שבלחש אם מצטרפת לאמירת הציבור. ענייני עדות על מעשה בראשית וגדרה, ואם גדרה ככל עדות שבתורה. עניין אמירת ויכולו בקול רם- ומנתעף להגבהת קול בתפילה. עצה לקיים אמירת ויכולו בציבור ומעלת מאריך בתפילה. עניין אמירת ויכולו בשנים אחר התפילה ובירור דעת החזו"א. קדימה במצוות ספירה"ע, עלינו, וקידוש על הכוס קודם ויכולו. גדר אמירת ויכולו על הכוס אם הוא חלק ממצות הקידוש ואם אמירתו בעמידה או בישיבה. דין המקדש על הפת אם אומר ויכולו, ודין נשים באמירת ויכולו. ענייני דברים שנכתב אם ראשי לאמרם בע"פ. סגולת הרפואה בשעת קידוש על הכוס ואם מותרת בשבת.

החיבור מעוטרי בהסכמות

נלהבות של הגאונים:

רבי יגאל רוזן שליט"א,

ורבי חנני ייש לפא ליש שליט"א.

~~~

הביאו ברכה אל ביתכם ותזכו

לברכת השבת מקור הברכה.

~מהדורה חדשה עם הוספות~

להשיג אצל הרב המחבר שליט"א

רח' חזון איש 18 מודיעין עילית

052-7617411 s9747747@gmail.com

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

הניגונים שלהם, ואמר להם תבואו לביהכ"נ להתפלל וללמוד - תשירו לכבוד יום החופה, א"כ איזה פנים יש לנו בכזה מעמד לעיני המלך לפטפט בביהכ"נ. ובאמת משל זה צריך לעורר אותנו ג"כ לכלל ההנהגה שבביהכ"נ כגון להתפלל פסוקי דזמרה מתוך כובד ראש, כל המהלך צריך להיות בצורה מיוחדת כשמבנים את המשמעות של ביהכ"נ.

וכמובן שסו"ס אנו בני אדם ולא מלאכים, אך בכל זאת את החלק הזה שבשצאים לעיני המלך ועומדים על הבמה א"א לפטפט במקום לנגן, זה מוכרח גם במצב שלנו. ואולי זוהי הסיבה שבשמים ישנה תביעה כ"כ גדולה על הדבר הזה של דיבור בביהכ"נ והרי יש הרבה עבירות בתורה, ולמה על חטא זה יש זה יותר תביעה משאר עבירות, אלא שיתכן שלמרות שחילול שבת ולשה"ר ושאר עבירות הם ג"כ עבירות שעובר על מצוות המלך, אבל בדיבור בביהכ"נ ישנה חומרה בזה שא"א לפטפט על הבמה בזמן החופה, מתי שהמלך מצפה ממנו לנגן, ולכן אף אם יש לאדם ח"ו יצה"ר לעבור עבירה אבל המצב הזה של דיבור על במת המלך בשעה שהתפקיד הוא לנגן, הוא דבר שלא יתכן ולכן יש ע"ז תביעה יותר.

בירורי הלכה

והנראה, דבסוגיית הגמ' בברכות סב: מבואר דאסור ליכנס לבית המקדש במנעל ואסור לרוק בו, ואסור לעשותו קפנדריא, וגבי בית הכנסת איתא דמותר להכנס בו במנעל, ואסור לעשותו קפנדריא, ודנה הגמ' להתיר בביהכ"נ ריקקה דומיא דכניסה במנעל דשריא, ומקשה בגמ' דאדיליף ממנעל להתיר נילף מקפנדריא לאיסור, ומתרתה הגמ' 'אמר רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד איניש ארקיקה ומנעל לא קפיד איניש, אף בביהכ"נ קפנדריא הוא דאסור ריקקה ומנעל שרי' עיי"ש. ומבואר בפשוטו בגמ' דאיסור קפנדריא דאסור הוא כדין ביתו, מה ביתו קפיד איניש אקפנדריא אף בבית הכנסת אסור, ולמדנו מזה דשאני איסור קפנדריא בביהכ"נ מאיסור אכילה ושתייה וקלות ראש, דאלו אסורים מדין קדושת בית הכנסת דקדושת המקום גורם את האיסור, אבל קפנדריא אינו סתירה לקדושת המקום, ואלא דמ"מ אסור משום דיני אגברא, דלא יהיה ביהכ"נ פחות מביתו, וכשם שבביתו לא עושהו קפנדריא, כך ביהכ"נ לא יעשו קפנדריא, וכן נמי לגבי ריקקה דמותר דדומיא דביתו כתב השעה"צ (קנ"א סקט"ו) דיש לעיין באותם העשירים המקפידים בביתם על הרקיקה א"כ גם בביהכ"נ וביהמ"ד יהיה אסור, ויסודו כנ"ל דיש דינים האסורים מחמת החפצא של קדושת בית הכנסת ויש דינים האסורים מצד דיני הגברא, דלא ינהג בבית הכנסת באופן שלא נוהג בביתו. (וחלוק מאיסור קפנדריא בביהמ"ק דהוא מדין יראת המקום כמבואר ברמב"ם פ"ו מבית הבחירה הל' א-ב דמצות עשה לירא מן המקדש וכו' ואיזו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו' ולא יעשה הר הבית קפנדריא עיי"ש)

ולפי"ז יש ליישב דכל שהיה שביל מעיקרא מותר, דכל שיש שביל מעיקרא לא הוי בזיון, דאף בביתו אילו היה זכות הילוך לפני שנבנה הבית ודאי דלא פקע זכות ההילוך שם, וע"כ אף בבית הכנסת מותר.

מיהו זה גופא צ"ב אמאי איסור קפנדריא הוא רק מחמת שאין זה כביתו, ותיפו"ל דאסור להיכנס לביהכ"נ לצרכיו, כמבואר דאין נכנסים מפני הגשמים, ואין נכנס לקרוא לחבירו (א"כ אומר בו דברי תורה).

ונראה דיש לחלק בין שימוש בבית הכנסת, לבין דריסת רגל ומעבר בביהכ"נ, דדוקא שימוש בביהכ"נ אסור כיון דהמקום מיועד לתשמיש קדושה, והמשתמש תשמיש חולין הרי הוא מבטל קדושת בית הכנסת, אבל קפנדריא בביהכ"נ אין זה תשמיש בביהכ"נ, דלא משתמש בכתלי או במקום ביהכ"נ דאדרבא אם לא היה ביהכ"נ היה נוח לו יותר, וכה"ג אף שעובר בביהכ"נ, לא משתמש בביהכ"נ ואין לאסור מצד תשמיש ביהכ"נ, [ומצינו עוד דדריסת רגל לא חשיב תשמיש בשל חבירו, גבי המודר הנאה מחבירו, נדרים מה; וגבי עירובי חצירות שלא חשיב תשמיש כמבואר עירובין עג: ואף דנחלקו נראה דביהכ"נ פשיטא שלא חשיב תשמיש בקדושת בית הכנסת]

ברצוננו השבוע להביא בס"ד דברי התעוררות שנאמרו לרגל תחילת זמן חורף הבעל"ט מאת מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, בענין חומרת 'שיחה בטילה' בבית הכנסת:

מעשה בגביר גדול שהיה צריך לערוך חתונה, וכדרכם של גבירים, שכר בעלי מנגנים ממקהלה מיוחדת ושילם לכל אחד ואחד טבין ותקילין בכדי שינגנו בזמן החופה ניגונים מיוחדים וידועים. עוד טרם התחילה החופה, עלו בעלי-הנגינה כל אחד עם כלי נגינתו והתחילו לנגן כמיטב יכולתם, עמד הגביר מהצד התפעל ונהנה, לפתע שם-לב ששניים מה'בעלי-מנגנים' במקום לנגן מפטפטים ביניהם, הדבר חרה לו מאוד ולמרות היותו באמצע ה'חופה' ניגש לאחד מהשטרים ואמר לו, תעלה לבמת המנגנים ותזרוק את שני החפצים האלו, וכי הם לא מתביישים לעלות על במת המנגנים וכך להתנהג, תזרוק אותם לגמרי מהמקום. עד כאן המשל.

והנמשל הוא, כל אחד מאיתנו מקבל מהקב"ה 'הון תועפות', אויר אוכל מים וכו' וזה כל אחד בעולם מקבל, אבל ישנם אנשים מיוחדים שבהם בחר המלך לעלות לבמה ולנגן - להגיע לביהכ"נ, המלך אוהב לשמוע את

בגדר איסור קפנדריא בבית הכנסת ובית המדרש

במשנה מגילה כח. בית הכנסת אין עושים אותו קפנדריא, ובגמ' כט. מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה, מאי כשמה כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי איעול בהא, א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרא מותר, א"ר הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא וא"ר חלבו א"ר הונא הנכנס לביהכ"נ להתפלל מותר (ואיכא גירסא בראשונים 'מצוה') לעשותו קפנדריא שנא' 'ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון יצא דרך שער נגב'. ומבואר ג' דינים באיסור קפנדריא א. דאם היה שביל מעיקרא מותר. ב. דאם נכנס ע"מ שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא. ג. הנכנס ע"מ להתפלל מותר או מצוה לעשותו קפנדריא.

וצ"ב בהא דאם היה שביל מעיקרא מותר, דהא בכל איסורי קדושת בית הכנסת, כאכילה שתייה שחוק והיתול, פשוט שאף אם היו נעשים מעיקרא לפני שנבנה ביהכ"נ אסור לעשותם אחר שנבנה ביהכ"נ, דכיון דהוא מילתא דאיסורא מפני קדושת המקום, כל שנתקדש ביהכ"נ אסור לעשותו, ומה היתרא הוא שאם היה שביל מעיקרא אסור?

וברמב"ם פ"א מתפילה ה"ח כתב, היה לביהכ"נ או לביהמ"ד שני פתחים לא יעשו קפנדריא כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח שכנגדו לקרב הדרך, שאסור ליכנס לבית הכנסת אלא לדבר מצוה, עיי"ש. ובכסף משנה תמה דהרמב"ם השמיט להאי דינא דאם היה שביל מעיקרא מותר וצ"ע.

ובשער המלך ביאר דהרמב"ם פירש הא דאם היה שביל מעיקרא מותר, אינו היתר קפנדריא בקדושת בית הכנסת, אלא דכל שהיה שביל מעיקרא, איז לא חל על הביהכ"נ קדושת ביהכ"נ, אבל אילו חל קדושת ביהכ"נ אין היתר קפנדריא כלל.

ובראשונים נראה דלא כדבריו, דבגמ' מגילה כז: שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לביהכ"נ וכו'. והקשה הרשב"א דמה מעליותא הוא דר"א בן שמוע, הא דינא דגמ' הוא שאסור לעשותו קפנדריא, ותידף דהחמיר אף במקום שהיה שביל מעיקרא דמדינא מותר, והוא החמיר ע"ע דאפילו כה"ג לא עושהו קפנדריא. וכן הוא בפסקי ה'תו' שם. ומוכח מדבריהם דהא דאם היה שביל מעיקרא מותר הוא אפילו כשיש קדושת ביהכ"נ ומעיקר הדין מותר, ולזה החמיר ר"א בן שמוע, אבל אם נימא כמבואר בשער המלך דכל שהיה שביל מעיקרא מותר משום שאין לביהכ"נ קדושת ביהכ"נ אין מקום להחמיר בחומרא זו כלל. וכן הוא בשו"ע סי' קנא סעי' ה' היו לביהכ"נ שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו, ואם היה הדרך עובר קודם שנבנה ביהכ"נ מותר וכו'. והילכך צ"ע דמהו ההיתר לקפנדריא באם היה שביל מעיקרא?

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הרבים הג"ר אברהם בן שרל בתושח"י

ולישועת מיכל מישל בת אסטיא ויונה בן שרה אסתר

ונמצינו למדים שנחלקו הרמב"ם והשו"ע ביסוד איסור קפנדריא, דלהרמב"ם הוא מדין קדושת ביהכ"נ וכמו שכתב ואין להיכנס לביהכ"נ אלא לצורך מצוה וכל שאינו צורך מצוה אסור, ולשו"ע מצד קדושת המקום אסור להיכנס לביהכ"נ כל שעושה תשמיש שלו בבית הכנסת, אולם דריסת רגל לא חשיב שימוש בבית הכנסת וכנ"ל, ומ"מ הוא דין על הגברא שלא יעשה בו מה שלא עושה בביתו. ועיין בביה"ל סי' קנא סעי' ה' לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני, והוסיף הביה"ל אם לא שיקרא שם או שישנה שם מעט, ובאור

חיזוקים בבתי הכנסת

כולל 'חזון איש' בני ברק

השובע ביום חמישי ט"ו מרחשוון יחול האירצייט למרן רבינו ה'חזון איש' זצוק"ל. רבינו זצוק"ל ייחס חשיבות רבה להקמת 'כוללים' לאברכים והוא עודד את הקמת הכולל הגדול 'זכרון מאיר' ולאחר פטירתו שינו את שמו ל'כולל חזון איש'. כידוע שבכולל למדו והתפללו גדולי עולם, ובס"ד בדבר נמשך עד היום, תלמידי חכמים גדולים ואברכים בני עליה מפארים את היכל הכולל.

הכולל מונה בס"ד מעל 500 אברכים היגיעים בעמל התורה. מתקנות הכולל 'שמירת קדושת ביהמ"ד' וההימנעות מלהיכנס לביהמ"ד עם פלאפון דולק ועוד תקנות רבות למען שמירת קדושת בית ה'. בכניסה לביהמ"ד מוצבות מודעות רבות בענין 'שמירת קדושת ביהמ"ד' (הבאנו חלק מהן) וכמו"כ בסוף אייר תש"פ שזכינו שיפתחו שוב הבתי מדרש מחדש (אחרי שהיו סגורים כחודשיים) תלו בכניסה לביהמ"ד את מכתב מרן שר התורה ומרן ראה"י שיצא בימים אלו לתוספת חיזוק. לפני כחצי שנה מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א הוסיף חיזוק גדול לרפואת אחד מרבני הכולל במכתב שפרסם וז"ל: "הנה ידינו מעמודי התווך של בית מדרשו הגאון השקדן ר' ... שליט"א זקוק לרפואה שלמה בתושחי' במהרה. ע"כ בל"נ ע"ע להתחזק שלא לדבר דברי חולין בביהמ"ד ובנוסף בשום אופן לא לשוחח בפלאפון בתוך כותלי ביהמ"ד כמו"כ להעיר בעדינות איש לרעהו על כך ובזכות קבלת עול מלכותו יתברך במורא מקדשו יהא רעוא שיפתחו שערי רחמים להחלימו במהרה בתושחי' ", וממונה מטעם מו"ר עבר בין לומדי הכולל להחתים על המכתב, אברכי הכולל נענו לקריאת מו"ר וחתמו בזה אחר זה, ובזכות כך נוצר חיזוק נוסף בביהמ"ד, ובס"ד החיזוק ממשיך ומורגש היטב. ויה"ר שימשיכו אברכי ומתפללי כולל זה ואברכי שאר הכוללים להתחזק ב'קדושת בית הכנסת ובית המדרש'.

קוראים כותבים - סיפור השבוע

שמח דייק מהרמב"ם פ"א דלא יעשו קפנדריא אפילו אם יכנס לקרוא או לשהות שם אסור, ע"ש. ולכאורה תליא בהנ"ל, דלהרמב"ם דאיסורו משום קדושת המקום, אף אם יקרא או ישנה שם מעט, סו"ס עשהו קפנדריא ואסור, אולם לשיטת השו"ע דקפנדריא אינו סתירה לקדושת המקום, ומשום שלא חשיב 'תשמיש' בביהכ"נ, ורק אסור דהוא בזיון שעושה דברים שלא עושה בביתו, ממילא כל שנכנס וקורא שם מותר דעתה הוא משתמש לצורך מצוה בביהכ"נ, [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג] ועיין.

בית מדרש גבוה לתורה
ישיבת כולל אברכים
חזון איש
נוסד ע"י מרן זצ"ל
בני ברק מסת הארי"ז זצ"ל מאיר ת.ר. 16
580034114
סניף אג"ת תשפ"ט

א. ביטול בית המדרש הוא דבר חסד, לכן אין לעשות מנצח צדקה בבית המדרש כשעת הסדרים בשום אופן (אפשר לעמוד בלימוד ולבקש מהחובלים להכנס) וכיש שאין להכניס לביהמ"ד דברים שאינם נשנים לדברים הנלמדים במלל אף אם הם דברי מצוות.

ב. העני להחזיר לאבי ביהמ"ד כי תוצאת בית מדרשו שלא לאמל ולשנות בתוך ביהמ"ד כלל, יש בזה אופנים שאסורים מדין.

ג. כמו כן העני להחזיר שאין ללומדי הכולל להחזיק אצלם בשעת הסדרים פלאפון עם אפשרות להתקשר אליהם, גם אם הוא חסד. רק במצב של פיקדון שמותר ללמד שבת בשביל, הוא להקפיד שיהיה חסד שלא להפריע לסביבה ולצאת החוצה ליד.

בית מדרש גבוה לתורה
ישיבת כולל אברכים
נוסד ע"י מרן זצ"ל
בני ברק מסת הארי"ז זצ"ל מאיר ת.ר. 16
580034114
סניף אג"ת תשפ"ט

בס"ד א' ד"ר איר תשפ"ט

לחברי הכולל שליט"א

הננו בואת להחזיר מתקנת ביהמ"ד.

א. אין לחברי הכולל להתחזק בזמני הסדרים כל יום שישפוט להתקשר אליהם, אלא הדבר נוגע לפיקדון שמותר לחלל שבת.

ב. גם כשנוגע לפיקדון המורה"כ אלו שאינם מחברי הכולל ובאים ללמוד בביהמ"ד, עליהם להקפיד שיהיה במצב "רטר", ולצאת החוצה לניהול שיתוף, שלא להפריע ללומדים.

ג. אין לשוב עם מחשב, אף מי שזה נצרך **לצורך ענין גבוה** תישן, החדש, ותעזוב נשים למעלה.

חזון איש

הרב ש. חיים קניבסקי
ש"ס תש"ס
בס"ד ל"ד אייר ר"ה מנחם תש"ס

אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבעל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

הנה בעונותיהם הרבים כבר כמה שבועות שנגרשו מבתי כנסיות ובתי מדרשות עקב שבא למנוח כס לרבו ושפך לו קיתון ע"ל פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעון שמחללים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והיו זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערום אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע א"ח קנ"א ובזה"ק ויקהל דף ר"ה ב' אות א' דברים מראים בזה

א. ביהמ"ד בית המדרש א"י מהפנה קטנה היא דבר חסד וציון ביהמ"ד כל ע"א. ועפ"י דעת גדולי הפוסקים שליט"א שאין לאסור צדקה כשנותן סדרי כולל שהוא גורם שעת ביהמ"ד ומה ילמד כ"א ק"ו בעצמו על הפנה גדולה יותר מאשר צדקה וכן על הפנה פחות נחוצה מאשר צדקה כמה צריך להזהר בזה

ב. תוצאת בית מדרשו מאז כמד בבל בתי מדרש התחזקו ביהמ"ד נעזר רק לתורה ותפילה ולא לאכילה וצחוק, וזה מסיח דבריו ליהודי, כן מבקשים שכל באי בית המדרש יקרא לשבת ביהמ"ד אף במקום שמותר מצד הדין (לכבד במקום אותו)

ג. תשיב "סדרי הכולל" שמכריז הכולל חייבים בהם היינו נשנים זה וזה מנהג פשוט עפ"י עפ"י בהתקנות לתורה ולמילה, ולכן אין לחברי הכולל להחזיק ביהמ"ד פלאפון עם אפשרות להתקשר מבחוץ שמצב זה אינו נחשב סדרי הכולל ונ"ל רק כמקרה פיקדון המותרים לחלל שבת, אפילו גם במהרה מו"ר וכן תשאל ללמוד שאינם מחברי הכולל חייבים לעשות מאומה שהצדקה מוכנה וכן שלא לידר בתוך בית המדרש מדי שלא לנרם הפנה ללומדים

בברכת התורה והתורה

הרב ש. חיים קניבסקי
ש"ס תש"ס
בס"ד ל"ד אייר ר"ה מנחם תש"ס

אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבעל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

הנה בעונותיהם הרבים כבר כמה שבועות שנגרשו מבתי כנסיות ובתי מדרשות עקב שבא למנוח כס לרבו ושפך לו קיתון ע"ל פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעון שמחללים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והיו זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערום אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע א"ח קנ"א ובזה"ק ויקהל דף ר"ה ב' אות א' דברים מראים בזה

א. ביהמ"ד בית המדרש א"י מהפנה קטנה היא דבר חסד וציון ביהמ"ד כל ע"א. ועפ"י דעת גדולי הפוסקים שליט"א שאין לאסור צדקה כשנותן סדרי כולל שהוא גורם שעת ביהמ"ד ומה ילמד כ"א ק"ו בעצמו על הפנה גדולה יותר מאשר צדקה וכן על הפנה פחות נחוצה מאשר צדקה כמה צריך להזהר בזה

ב. תוצאת בית מדרשו מאז כמד בבל בתי מדרש התחזקו ביהמ"ד נעזר רק לתורה ותפילה ולא לאכילה וצחוק, וזה מסיח דבריו ליהודי, כן מבקשים שכל באי בית המדרש יקרא לשבת ביהמ"ד אף במקום שמותר מצד הדין (לכבד במקום אותו)

ג. תשיב "סדרי הכולל" שמכריז הכולל חייבים בהם היינו נשנים זה וזה מנהג פשוט עפ"י עפ"י בהתקנות לתורה ולמילה, ולכן אין לחברי הכולל להחזיק ביהמ"ד פלאפון עם אפשרות להתקשר מבחוץ שמצב זה אינו נחשב סדרי הכולל ונ"ל רק כמקרה פיקדון המותרים לחלל שבת, אפילו גם במהרה מו"ר וכן תשאל ללמוד שאינם מחברי הכולל חייבים לעשות מאומה שהצדקה מוכנה וכן שלא לידר בתוך בית המדרש מדי שלא לנרם הפנה ללומדים

בברכת התורה והתורה

בירושלים. הביהמ"ד החדש התרחב באופן ניכר והגיע בסמיכות לדירת אחד השכנים אשר בעה"ב הינו ת"ח, אותו ת"ח ומשפחתו שידעו לכבד בית ה' ולומדי תורה לא רצו בשום פנים ואופן להפריע להרחבת הישיבה, **בשקט הם קמו ועברו לגור בדירה אחרת בסמיכות כמה רחובות, למרות כל הקשיים הכרוכים בכך**.

הסיפור השני, בענין כבוד התפילה סיפר לי ת"ח אחד על אביו שהינו ממשפחתו של מרן החז"א, שבהיותו ילד שהה בבית מדרשו של החז"א והמתינו למעריב, קרא לו החז"א והחל לקרוא עימו מילה במילה ברכת 'מעריב ערבים', כשסיימו את הברכה שאלו החז"א איזו מילה הכי ארוכה בברכה זו, הוא חיפש עד שמצא את המילה 'במשמרותיהם', סיפור זה נחקק כל ימיו וגרם לו לחיזוק בכל עניני תפילה. **וכע"ז זכורני** שבילדותי התפללתי תפילת 'מעריב' ליד סבי מרן שר התורה שליט"א, וכשסיים מרן שליט"א את הברכה **הטה אוזנו לשמוע האם אני אומר את הברכה ממש או רק ממלל**, דבר זה עשה עלי רושם חזק וחיזוק גדול בכבוד התפילה עד היום הזה. א.ק. ב"ב

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר בראשית

גבורת האדם על היצר - ב'שטח לא כבוש'

ויהי בשחת אלקים את ערי הכנר ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה (יט, כט)

פרש רש"י: "מהו זכירתו של אברהם על לוט? נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו". תמוה מאד, אם הקב"ה בקש לזכר ללוט איזשהו מעשה שעשה, כדי שתעמד לו זכותו להנצל מהפיכת סדום, מדוע צריך להרחיק לכת עד לשתיקתו של לוט במצרים, כששמע את אברהם אומר על שרה: "אחותי היא", הרי יש מעשה קרוב יותר ומשמעותי הרבה יותר - מסירות נפשו על הכנסת אורחים למלאכים בסדום, לוט הפציר במלאכים שיבואו להתארח בביתו, למרות שידע שהוא מסכן את חייו ומסכן את מעמדו כשופט. כשצרו אנשי סדום על ביתו, היה מוכן למסור להם את שתי בנותיו - "רק לאנשים האל אל תעשו דבר" (יט, ח).

על מה נחרפה סדום? אומר הנביא (יחזקאל טו, מט): "ויד עני ואביון לא החזיקה". והרי לוט לא היה נגוע בדבר זה, הוא מסר נפשו על הכנסת אורחים, ואף שכל את בתו כי העזה להאכיל עניים. הלא היה ראוי לזקוף לו זכות זו להנצל מן ההפכה. מדוע במקום זאת זכר לו ה' את זכות שתיקתו במצרים?

*

כאשר מתנהלת מלחמה בין שתי מדינות, מפריד ביניהם קו הגבול. כל אחד מהצדדים מתכונן ומתאמן למלחמה בתוך תחומו, ואינו חוצה את הגבול. אף משעה שפוצת מלחמה, נפרץ קו הגבול. כל צד מנסה לחצות את הגבול, לפלש לשטח האויב, ולדחוק את כוחותיו לאחור. מי שביום הראשון למלחמה הצליח לפלש לשטח האויב, ולכבוש חלק מן השטח, הוא המנצח של אותו יום. למחרת, המלחמה איננה מתחילה בקו הגבול הראשוני, אלא ממשיכה מהקו שאליה הגיעו כחות הצבא ביום הקודם. הכחות ממשיכים להתקדם לעמק שטח האויב, ולכבוש עוד שטח ועוד שטח. כל שטח כבוש הופך להיות חלק משטחי הלחימה של הצבא הכובש.

אומר הרב דסלר זצ"ל יסוד נפלא (מכתב מאלוהו ח"א, עמ' 111): יש אצל בני האדם 'שטחים כבושים' אשר נכבשו על ידם מיד היצר הרע. היצר יודע: זהו 'שטח כבוש', לשם אני לא נכנס!

אדם שמניח תפלין יום יום במשך עשרות שנים, האם ינסה היצר הרע לשדל אותו שלא להניח תפלין? האם אפשר להעלות על הדמיון אפשרות שהיצר יבוא אליו ויגיד לו: 'חבר יקר, לא יקרה לך שום דבר אם תמנע פעם אחת מהנחת תפלין'...? אין אפשרות כזו!

מי שכל ימיו רגיל לשמר שבת, האם יש חשש שאי פעם ידליק את האור בשבת? אין חשש כזה! הוא יושב כל השבת בחדר חשוך, ולא יעז לחלל את השבת!

אלו 'שטחים כבושים' על ידי האדם. על ידי ההרגל שהרגיל עצמו באותן מצוות, הן הפכו להיות אצלו כשבע שני, עד כי אין לו בהן שום נסיון והתמודדות. לכן היצר יותר מראש, ולא ינסה את כחו לכבוש אותן מחדש. היצר יודע היטב שאין לו סכוי, חבל

על המאמץ שלו!

היכן ינסה היצר את כחו, וישקיע את מאמציו? בדברים שהאדם עדין לא כבש אותם. לשון הרע, בטול תורה, שמירת העינים... כל עוד הם אינם 'שטחים כבושים', יש בהם דריסת רגל ליצר הרע ויש לו סכוי לכבוש אותם ולהפיל את האדם ברשתו.

אצל לוט, הכנסת אורחים הייתה 'שטח כבוש', במשך שנים רבות הוא הרגל לכו אצל אברהם אבינו, עד שההרגל נעשה לו כשבע שני. הכנסת אורחים לגביו הייתה כמו הנחת תפלין אצלנו. הוא חס זאת כדבר שבני ימיו מאליו, לא היו לו בזה שום נסיון והתמודדות.

לכן, כשמסר לוט את נפשו על הכנסת האורחים בסדום, לא היה בזה שבח מיוחד לגביו, ממילא אין בזה זכות מיוחדת שבגללה ראוי היה להצילו מן ההפכה. איזה 'שטח' לא היה כבוש אצל לוט? עיני ממונות. לוט היה חמדן ובעל תאוות ממון. בכל מה שקשור לממון היו לו נסיונות קשים. היצר ידע זאת היטב, ולכן השקיע את כחו בעיניים אלו, ונסה להפיל בהם את לוט?

לוט היה היחיד שהלך עם אברהם בכל תחנוניתו. למרות כל תלאות הדרכים הוא היה צמוד אליו ולא עזב אותו. לכאורה זו נקדת זכות גדולה הראויה לשבח. מדוע, אם כן, לא זכר לו הקב"ה זכות זו להנצל מהפיכת סדום?

נאמר בפסוק (יב, ד): "וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן". יש לדקדק בלשון הפסוק, הלא היה צריך לכתב "וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'", ומיד לציו: "ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ורק לאחר מכן להוסיף: "וילך אתו לוט". מדוע הפך הכתוב את הסדר, וצין את הליכתו של לוט עם אברהם, ומיד הוסיף וצין את גילו של אברהם? אלא - אומר רבי אליהו מזרחי - רצתה התורה ללמדנו, שלא נטעה לחשב שלוש היה צדיק ובעל חסד גדול שרצה לשמש את גדול הדור לשם שמים. אומרת לנו התורה: מדוע "וילך אתו לוט"? משום ש"ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן". אברהם היה זקן בא בימים, ולוט לשש עינים לממונו ורצה לרשת אותו. חשב לוט בלבו: הרי לאברהם אין בנים, אני הירוש היחיד! לכן הצטרף לאברהם והיה צמוד אליו כל העת, שחלילה לא יעלה לו עם כל ממונו ונכסיו...

הנסיון של לוט היה בממון, זה היה שטח הפעילות של היצר אצל לוט. כשהגיעו אברהם ושרה לגבול מצרים, גם לוט היה עמם. הוא הרי צמוד כל הדרך לאברהם, בצפייה לרשת אותו. שאילו המצרים את אברהם: "מי זו?" אמר אברהם: "אחותי היא". "ויהללו אתה אל פרעה" - "הללוהו ביניהם לומר הגונה זו למלך" (רש"י יב, טו). אמרו המצרים כי מי שיפת אותה למלך, ירעיף עליו המלך מתנות רבות.

לוט שמע אותם, והיצר התחיל לפעפע בו כארס של עכנאי: הרי יש לך הזדמנות להתעשרה תגלה למצרים שאין זו אחותו אלא אחותך. באותו הרגע יתרגו את אברהם ואתה תקבל את כל המתנות שהיו מיעדות לו! לוט התמודד עם נסיון הממון, ועמד בנסיון בגבורה. הוא חס על אברהם ונצר את לשונו.

לכן, כאשר בקש הקב"ה למצא ללוט זכות כדי להצילו מן ההפכה, לא זקף לו את זכות הכנסת האורחים שלו בסדום, כי

היה זה 'שטח פבוש' שפעל בו מתוך הרגל, בלי שום קשר. אלא - "ויזכר אלקים את אברהם", וקם לזכותו את זכות השתיקה ששתק לו במצרים. בשתיקתו זו התגבר לוט על יצרו, ועמד בנסיון הממון.

(רבי ברוך רוזנבלום שליט"א)

כדאי לי לפרת עמו ברית שלום...

ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך... אל אברהם לאמר... ועתה השבעה לי באלקים הנה אם תשקור לי ולגני ולנכדי כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתי בה (כא, כב-כג)

ה'משך חכמה' שואל, מה קרה "בעת ההיא" שאבימלך החליט פתאום לפרת ברית שלום עם אברהם? על הפסוק בתהלים (כט, יא): "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", היה סביב וצ"ל דורש: ככל שה' נותן לנו יותר ויותר עז ותעצומות - כך מתרבה השלום.

אבימלך הכיר עד כה אברהם אהו. אברהם עדין, שקט וסולדי, שאינו מסגל לפגוע בזבוב. טפוס חזק, בעל חסד, מפיץ אמונה בדרך נעים ובסבר פנים יפות. מאדם כזה - צדיק וחסיד - אין מה לחשוש! אין צורך לפרת עמו ברית שלום. בלאו הכי, כל מה שלא אעשה לו - הוא לא יתנגם בי ולא יגמל לי רע.

אבל השמועה האחרונה שאבימלך שמע, שאותו צדיק, עדין נפש, נוטל את בנו ואת אשת חיקו, מצייד אותם במעט לחם ומים, ומגרש אותם מעל פניו - שנתה לחלוטין את מבטו על אברהם. אמר אבימלך לעצמו: זה לא מה שחשבתי. הוא לא כזה רכרוכי. כשצריך - הוא יודע להתנהג בקשיחות. אם כן, כדאי להסדיר אתו את היחסים לארך ימים. כדאי לצור עמו שקט תעשיתי...

זהו "ויהי בעת ההיא" - בסמיכות לארוע האחרון ממש, גרוש האמה ובנה.

*

רבי שמשון רפאל הירש אומר באור מענין אחר: כל עוד לא נולד יצחק, לא חשש אבימלך מאברהם. הוא אמר לעצמו: סוף סוף אדם אינו חי לעולם. הוא יסתלק לבית עולמו. ישאר רק ישמעאל, שגינו פראי אדם, נסתדר היטב ביחד. בנותיהם נסח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם. נהיה משפחה אחת.

אבל כשנולד יצחק, בן שדמות דיוקנו כדמות אביו ומעשיו כמעשי אביו הצדיק - הבין אבימלך שתהום נפערת ביניהם, תהום שאינה נתנת לגשוש. אין ברירה, צריכים לפרת ברית שלום. לפחות שלום קה הסכם אי לוחמה.

(רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א)

נסיון העסקה מתחס לאברהם ולא ליצחק

והאלקים נסה את אברהם (כב, א)

התורה מיחסת את נסיון העסקה לאברהם.

נשאלת השאלה, הרי הנסיון לא היה רק לאברהם, היה כאן נסיון גדול גם ליצחק! יצחק היה בחור בן שלשים ושבע, והוא לא שמע מאלקים את הצווי: "קח נא את בנה את יחידך אשר אהבת את יצחק... והעלהו שם לעלה".

מישהו אחר במקום יצחק היה פונה לאביו ושואל: "אבא! מי אמר לך לשחט אותי?", ואם היה אביו משיב לו: "קבלתי נבואה, חלמתי בלילה שצריך לשחט אותך..." מן הסתם היה הבן משיב: "אבא! גם לי היתה נבואה... אתה יודע מה אני חלמתי בלילה? עדיף שתזהר!"

בכל זאת, יצחק לא אומר מלה! לא זו בלבד אלא הפסוק אומר, לא יאמן כי יספר שבדרכם להר המוריה אומר אברהם ליצחק: "אלקים יראה לו השה לעלה בני". פרש רש"י: "יראה ויבחר לו השה, ואם אין שה - לעלה בני. אף על פי שיצחק הבין שהוא הולך להשחט, וילכו שניהם יחדו - בלב שוה". יצחק הולך לעקדה

ברצון ובשמחה, כמו שהלך אברהם.

הנסיון היה, אפוא, גם ליצחק! בכל זאת לא כתוב "והאלקים

נסה את יצחק", אלא רק "את אברהם"!

באמת בזהר הקדוש כתוב: "והאלקים נסה את אברהם - 'את' לרבות את יצחק". גם יצחק עמד בפני נסיון גדול. ואף על פי כן התורה מיחסת - באופן מפרש - את הנסיון לאברהם. הדבר טעון באור.

*

אחד הבאורים הוא, שהנסיון של יצחק היה נסיון לרגע אחד. הוא היה מוכן למות על קדוש השם. זה לוקח רגע אחד ובוה היה תם הענין מבחינתו. אבל אברהם אבינו נשאר לחיות. הוא חי שלשים ושמונה שנים אחרי מעשה העקדה. במשך כל הזמן הזה עליו להמשיך ולחיות על קדוש השם. בכל פעם שהוא נכנס הביתה להוכיח שיצחק, בנו אשר אהב, איננו... זה נסיון ממשיך וקשה יותר.

*

באור נוסף: לשחט בן זהו נסיון קשה יותר מאשר למסר באפן אישי את הנפש. אברהם אבינו כבר עמד, באור כשדים, בנסיון האיש, והיה מוכן למסר את נפשו על קדוש השם. כמו אברהם באור כשדים, גם יצחק היה מוכן למסר את נפשו על קדוש השם. הנסיון הגדול יותר הוא של אברהם, שהצטוו לשחט את בנו!

הדבר ימחש במעשה הבא: מרגל ישראלי נתפס במדינת אויב. הוא העבר לחקירה, ושם נסו לדלות ממנו סודות מדינה: מי שלח אותו? אלו מרגלים נוספים יש? מה הן שיטות הפעלה? ועוד כל מיני דברים אסטרטגיים בטוחניים. אולם המרגל מלא את פיו מים ולא גלה דבר. הם החלו בפשיטת הענויים: נתנו לו מפות רצח, שוקים חשמליים - והלה לא פתח את פיו לפני שאדם הופך למרגל, השב"כ הישראלי מחנך אותו לעמד בענויים. רק מי שהצליח לסגר את פיו גם לאחר כל הענויים שעבר במרתפי השב"כ האפלים - זוכה להתמנות לתפקיד.

החוקרים ראו שלמרות כל הענויים הוא לא פותח את פיו, ואז הם הגו רעיון נורא: שלחו סוכנים שלהם שהצליחו לחטף את בנו של המרגל. הביאו את שניהם לחדר אחד, כשקיר זכוכית מפריד ביניהם... והחלו לעיני האב להכות את בנו במכות רצח. האב - שעד כה הצליח לספג בדומיה את כל הענויים הנוראים שעבר - לא הצליח לעמד בדמיתו כשראה איך מיסרים את בנו יסירו. הוא פתח את פיו וחשף את כל הסודות השמורים ביותר, ובלבד שישאירו את בנו בחיים. למדינה נגרם נזק בלתי הפיך כתוצאה מכך.

עברו שנים. נעשתה עסקת חלופי שבויים ובמסגרתה שבו המרגל ובנו ארצה. המרגל שב חבול בכל חלקי גופו, שבר כלי. שאלו אותו: "איך קרה שפתחת את פיה, הרי במרתפי השב"כ הצלחת לעמד בענויי תפת?", והלה השיב: "חנכתם אותי לעמד בענויים שמענים אותי. ואכן כל עוד ענו אותי - לא הוצאתי מלה מפיו גופי המרסק עד לכה! אולם לא חנכתם אותי לעמד בפני ענויים שמענים את הילד שלי"... יותר קשה לאבא לראות מה שעושים לבנו, מאשר לסבל מה שעושים לו עצמו.

אם היו שואלים מישהו: "היית מסגל לעשות עקדת יצחק לבנה?", גם אם היה משיב: "בנדאי! אם אלקים היה נגלה אלי ואומר לי לעשות - הייתי עושה"... לכל היותר הוא היה מעמיד את בנו מרחוק, עוצם את העינים, נותן יריה וגמרנו...

אבל זו לא עקדת יצחק! זה סקילת יצחק! עקדת יצחק זה לקחת את הסכין ולחתך לו את הצוואר, ואחר כך לקבל את הדם ולזרק אותו על המזבח, ואחר כך להכניס את הידים ולהוציא את כל האיברים הפנימיים ולהקטיר אותם לקרבו עולה... זוהי עקדת יצחק - להעלות אותו קרבן עולה לה', וזה דבר שקשה מאד לאב לעשות לבנו.

משום כך הנסיון הזה מתחס לאברהם אבינו יותר מאשר ליצחק.

(רבי מאיר צימרוט שליט"א)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת וירא תשפ"ב

אביי, שייף ליה משחא ומלי ליה כוחלא". ומפרש רש"י: "ישפשפנו בשמן, או יתן כחול בין עיניו, דבר הנראה, שתשאֵלנו אמו מי עשה כן, ויאמר לה התינוק, פלוני עשה זאת, וגם פת נתן לי".

במציאות של ימינו נתן לומר, שכאשר אדם מכין ומורח לתינוק כריך עם רבה, עליו למרח מעט רבה גם על שפתי התינוק, כדי שאמו תבחין בדבר, תשאֵל ותברר, וכך יודע לה שפלוני הוא שנתן לבנה כריך עם רבה. ועל ידי שתגלה שיש מי שאוהב את הילד שלה ודואג לו, תרבה רוח האהבה והאחווה, השלום והרעות בין בני ישראל.

צניעותה של שרה

%הצניעות שגלתה שרה הנה פלאית ממש. סוף כל סוף שרה לא היתה צעירה, היא היתה בת תשעים. ובנביאותה הגדולה מזו של אברהם, היא ידעה מי הם שלשת האנשים שבאו לאהל. היא ידעה כי אחד מהם בא לבשר להם את ההודעה המשמחת: "שוב אשוב אליך כעת תיה ונהנה בן לשרה אשתך" (בראשית יח, י).

ביתו של אברהם היה בית הכנסת אורחים, ואם בן שרה יכלה להכנס להגיש כבוד ותקרב, ובדרך אגב לשמע מה בפי המלאכים. ועל אף שעסקה כל ימיה בהכנסת אורחים לא עשתה זאת, והם לא ראו את פניה. שרה שמרה על צניעותה ונותרה באהל. איזה חן יש לצניעות כזו. אשה בת תשעים מתבישת להוציא את קצה אפה החוצה ונותרת בתוך האהל. חושבני שגם זה בכלל "בת ק" כבת כ", בהיותה בגיל מאה נחנה שרה באותה הצניעות והבושה שיש לנערה בת עשרים. ואת השבח הזה ציינו המלאכים באמרם: "איה שרה אשתך".

העוסק בזמני הרבים אינו מפסיד דבר

המפסה אני מאברהם אשר אני עשה... כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו (יח, יז-ט)

לכאורה משמע מדברי הקב"ה, שהיה מקום לך שיכסה מאברהם את תכניותיו לגבי סדום. אולם אף על פי כן גלה הקב"ה לאברהם את אשר הוא עושה, והודיע לו כי סדום עומדת להתהפך. ואת מאחר שידע כי אברהם אבינו מחנה את בניו אחריו ללכת בדרך ה', כפי שנאמר בסמיכות: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו ברוך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח, יט).

מבאר ה"חתם סופר" כי כדי שאברהם אבינו יהיה ראוי לדעת בבואה את אשר הקב"ה עומד לעשות בסדום, היה עליו לעשות הכנה גדולה יותר מאשר עשה בפעל. אף הסבה שבכל זאת גלה הקב"ה לאברהם את תכניותיו, היא מפני שהיה עסוק בפרסום מלכות ה' בעולם, ומחמת כן לא היה צידו פנאי להכין עצמו כראוי לבואה. אמר הקב"ה:

כיום בארץ ישראל לא כל כך מצויים אורחים. אבל בחוץ לארץ ישנם אנשים רבים שמחפשים מקום ארוח. לפני שנים רבות, כאשר התגוררנו בהונגריה, רב העירה בקש ליסד ולהקים בית הכנסת אורחים. הוא פנה לאבי שהיה איש אמיד, ובקש ממנו שיתרם סכום נכבד למטרה זו.

אבא השיב לו כי אורחים צריך לארח בבית, ולא שולחים אותם לבית הכנסת אורחים, משום שהילדים צריכים לראות אורחים בבית וללמד, כיצד יש להתחמס אליהם. "תאמר לכל האורחים שהם יכולים לבוא אלי הביתה!"

ואכן בכל שבוע התארחו בביתנו לפחות ארבעים אורחים. בהונגריה היו לנו משרתים ומשרתות, אבל גם כשהגענו לארץ, וכבר לא היו לנו משרתים, לא עברה עלינו שבת מבלי אורחים.

באותה תקופה היו רבים באים לתל אביב לשבת במחצת האדמו"ר מבעלז צוק"ל. בכל יום ששי היה אבא הולך לתחנת המוניות, וכשהיה פוגש אנשים שהגיעו לשבת אצל האדמו"ר, היה מזמנים להתאכסן בביתנו בשבת. השמחה שלו היתה 'הכנסת אורחים'.

שנים רבות לאחר מכן, כשהייתי נוסע לחוץ לארץ כדי לזכות נדיבי עם לתרם לארגון 'ערכים' ולארגון 'צהר', ארע לא אחת שנכנסתי לביתו של בעל בית שהיה עסוק בענייניו, אבל ילדיו היו מרגלים להגיש לאורחים מיד עוגות ושתייה גם מבלי שהתבקשו. יכלו לראות עליהם את החנוך להכנסת אורחים, את קבלת הפנים המאירה ואת השמחה במצוה.

זהו הלמוד שלמדנו מאברהם אבינו - "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה".

הצניעות היא היפי האמתית

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל (יח, ט)

מבאר רש"י: "יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה על בעלה".

אברהם אבינו היה בן מאה, ואשתו היתה בת תשעים. הם היו נשואים כבר שנים רבות, והכירו היטב זה את זה וזה את זה. אך עדין מצאו המלאכים לנכון לשבח את שרה בפני אברהם, ולנצל את הזדמנות כדי להגיד עליה מלה טובה ולחבב אותה עליו.

מכאן עלינו ללמד כמה חשוב לתת הרגשה טובה לזולת. אנשים שמשתדלים בכל עת ליצר מצב של "ואהבת לרעך כמוך", הם אנשי חסד אמתיים. חז"ל (שבת י"ב ע"ב) אומרים: "הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו. מאי עביד ליה? אמר

הכנסת אורחים נלמדת מאברהם אבינו
והוא ישוב פתח האהל כחם היום (בראשית יח, א)

התורה אינה מספרת מעשיות בעלמא. כל ספור בתורה מחייב למוד, שהרי 'מעשה אבות סימן לבנים', ובפרשה הזו יש לנו סימנים רבים.

בראש ובראשונה אנו למדים על מדת החסד. בעם ישראל הכל מתחיל בחסד, אברהם אבינו היה כל כולו חסד, כל כולו היה עסוק בחפוש במה יכול הוא להיטיב עם זולתו ולעזר לאחרים. וממנו אנו למדים כיצד על האדם לנהג עם זולתו.

יש חסד שאנשים עושים מחסר ברה. הגיעו אורחים וחיבים לארחם, לא נעים, אך מה אפשר לעשות... אבל אברהם אבינו לא רק ארח את האורחים שנקלעו לביתו, אלא עמד וצפה לאורחים. והנה פתאום בא עליו נסיון גדול. כשאברהם חלה ביום השלישי למיתו, הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, ולא היו עובדי ארח ברחוב. אבל אברהם לא התחשב במצבו, ועדין חפש כיצד להמשיך בעשיית חסד. ואז שלח לו הקב"ה מלאכים בדמות ערבים, כדי לספק את רצונו לחסד. זוהי אהבת החסד בה נתן אברהם.

אנו אומרים בתפלה: "תורת חיים ואהבת חסד", כי החסד משלב בצותא עם תורת חיים. פעולות של חסד שאינן ממקום של תורה, הן בגדר כללי נימוס בלבד, חקויים זולים שהגויים העתיקו מעם ישראל. הן לא באות ממקום אמתי, ואין להן כל קשר לחסד אמתי. הרי גם בסדום היו מכניסים אורחים, אבל תראו איך היה נראה החסד של הסדומיים. הם היו מכניסים את האורחים ומתעללים בהם. כאשר היה בא לסדום ארח גבה קומה, היו מקצצים מגבהו, כדי שיתאים למטה. וכאשר היה מגיע לסדום ארח נמוך קומה, היו מותחים את גופו כדי שיתאים למטה. כזו היא דמותו של חסד שאינו קשור לתורת חיים. ללא התורה אין אהבת חסד, כינו ש'תורת חיים' ואהבת חסד' תלויות זו בזו.

בספר 'שיח שרפי קדש' מובא רעיון נפלא המבאר מפני מה לאברהם אבינו נראו המלאכים בדמות ערבים, ואלו ללוט הם נראו בדמות מלאכים. אברהם אבינו הכניס אורחים בלי לברר מי הם ומה הם, אבל לוט הכניס לביתו רק מלאכים. ולכן אם המלאכים היו נראים ללוט כמו ערבים הוא לא היה מכניס אותם.

ה' זכה אותי לגדל בבית של הכנסת אורחים. בבית הורי בתל אביב היו מתארחים בכל שבת כשבועה עשר אורחים. גם בימות השבוע, היו אנשים רבים פוקדים את הבית, והיה לנו חדר מיוחד ששמש לאורחים.

‘מדוע אינני מכסה מאבריהם את אשר אני עושה?’
התשובה: ‘כי ידעתי למען אשר יצוה את בני ואת
ביתו אחרי ושמרו דרך ה’ לעשות צדקה ומשפט’.
אברהם אבינו עסוק ימים ולילות בחנוך דורות
ישרים ובהחזרת אנשים בתשובה, ולכן אף על פי
שלא עשה את ההכנה הראויה לנבואה זו, אינני
יכול לכסות ממנו את הדבר!

למדנו עד כמה יקרים מעשים כמו שעשה אברהם
אבינו לפני ה’ יתברך! עד כמה חשוב לפקח
לאנשים את העינים ולקרוב לבוא העולם. ועל
אדם שנוהג כך נאמר: “ואם תוציא יקר מזולל כפי
תהיה” (ירמיהו טו, יט). ומבאר רש”י: “ואם תוציא
יקר מזולל - אם תוציא אדם הגון מאדם רשע
שתחזירו למוטב. כפי תהיה - שאני גזור גזרה
ואתה מבטלה”.

קרויב לא רק ביחס לרחוקים

עלינו לדעת שפעמים רבות גם לאנשים שומרי
תורה ומצוות יש עינים סגורות, ומי שמסגל לפקח
עינים ולהאיר לפני הבריות את הדרך, מעשי
חביבים ורצויים מאד לפני ה’ יתברך.

אחד הדברים שדורנו נגוע בהם הוא תרבות הפנאי
והעסוק בדברים בטלים בזמן בו נתן לעסק בלמוד
התורה. חז”ל (יומא יט ע”ב) דורשים: “ודברת בם,
ולא בדברים בטלים”, וכן אמרו (סנהדרין צט ע”א)
על הפסוק: “כי דבר ה’ בזה... כל שאפשר לעסק
בתורה ואינו עוסק”. והסבה שנקרא ‘מבזה את דבר
ה’’, היא משום שאלו היה מעריך כראוי את עסק
התורה, ומבין כי יקרה היא מפי ומפנינים, היה
מנצל כל רגע פנוי ללמוד התורה. ומאחר שאינו
עושה כן, מוכיח שהוא לא מעריך את התורה. אם
כן הוא בגדר ‘מבזה’.

עוד מובא בירושלמי (סנהדרין פ”ה ה”א), שהקורא
בספרים חיצונים כגון ספרי בן סירא, שכתובים
בהם כל מיני דברים שאינם שייכים רק לתורה, הוא
בגדר אפיקורס, ואין לו חלק לעולם הבא. וזאת
משום שברגעים שבהם קורא את הדברים הללו
הוא אינו לומד תורה. ומכאן שמי שיכול ללמוד
תורה ואינו לומד, הרי שאינו מעריך את התורה
ואינו מאמין במעלת עסק התורה.

מנן ה”חזון איש” צ”ל כותב בספרו “אמונה
ובטחון”, שהאדם נברא עם מחסנים ענקיים,
שאפשר לאגור בהם חכמה עד אין קץ. וכשהוא
מכניס לתוכם קש וכל מיני דברים בטלים, נתפס
המקום הפנוי שהיה אמור להכיל דברי תורה. כל
מקום פנוי במח מתאים לעוד תורה, וכאשר האדם
מדבר עם חבריו דברי שטות, אף שאינם דברים
אסורים, הוא מכלה את הזמן, וממלא בהבלים את
המקום שיכול להכיל עוד תורה.

על הגאון מוילנא מספרים שלא ראה את אחותו
במשך ארבעים שנה. כשבאה לבקרו שאל
לשלומה, ומיד אמר לה: “יאי, כבר יש לי שערות

לבנות, חבל לי על כל רגע!” ותכף נפרד ממנה
לשלום ופנה ללמוד. הגאון נצל את כל זמנו
לתורה, אף עם זאת אמרו שכל חייו הכה על חטא
פדוי יום הכפורים על שעברו עליו חמשה רגעים
של בטול תורה.

בואו ונחשב כמה זמן אנו מכלים על שטיות
והבלים! אנו החיים בדור האחרון, צריכים להתחזק
מאד בהערכת הזמן ובהתמדה בתורה, ובפרט
כשאנו יכולים למצא את עצמנו כל רגע במלחמת
עולם.

את התרופה להנצל ממלחמה זו מגלה לנו הקב”ה
בפסוק: “אם בחקתי תלכו”, ומבאר רש”י על פי
חז”ל: “שתהיו עמלים בתורה”, ועל זאת מסים
הכתוב ואומר: “ונתתי שלום בארץ”, כלומר העוסק
בתורה וזכה להנצל מכל מלחמה ופרענות. ועל
זאת אמר הנביא: “או יחזק במעוזי יעשה שלום לי
שלום יעשה לי” (ישעיהו כו, ה), כלומר כאשר אנו
מחזיקים במעוז התורה, אנו זוכים לשלום ולשלום.

תנו לילדיכם את ההזדמנות

פי ידעתי למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחרי
ושמרו דרך ה’ לעשות צדקה ומשפט (יר, יט)

אברהם אבינו הנחיל לדורות את המשג של חנוך
הילדים לחיי תורה ומצוות. חנוך נכון לילדים
הקטנים הוא זה שמצמיח את גדולי הדור הבא. וזה
דורנו שהתברך במאות אלפי ילדי ישראל קדושים
הלומדים תורה בטהרה. אלפי בחורים בני שמונה-
עשרה תשע-עשרה יודעים ש”ס ושלחן ערוך
ורוכשים בקיאות עצומה בסדרים שלמים.

בבית הכנסת שלנו קונים הילדים את זכות גלילת
ספרי התורה לאחר כל קריאה בתורה בשמחת
תורה. כיצד קונים הילדים כבוד יקר כזה? לא בכסף
הם רוכשים זאת אלא במשניות! הקונה מתחייב
ללמד מספר מסים של משניות בתוך חודש. השנה
במכירת הכבודים עלה המחיר לשש מאות-שבע
מאות משניות! לא ילד אחד ‘קנה’ את הגלילה
במשניות רבות כל כך, אלא קרוב לעשרה ילדים!

הילדים שלנו הם קדושים- ויש להם פוטנציאל
עצום. כל אחד מהם יכול להיות גדול הדור הבא.
תפקיד ההורים הוא לחנך אותם כראוי לחיי תורה
ולהתרחקות מהנאות העולם הזה.

כאשר רבי אהרן קוטלר צ”ל, הגיע לישיבת “תורה
ודעת” בני יורק, בה למדו גם למודי חול לשם
הוצאת תארים, הוא אמר לבחורים: “במקום
שנכנס ירק לא נכנס בשר! לשם מה אתם לומדים
למודי חול, בשביל פרנסה?! תהיו רבנים, תהיו
ראשי ישיבות, תהיו מורי הוראה! אל דאגה, תהיה
לכם פרנסה! בשביל כסף אתם הולכים למלא את
ראשיכם בהבלים?!”

לאחר דרשותי בבתי הכנסת אני אוסף את הילדים

ואומר להם: “ילדים יקרים! מתר וכדאי לשחק
מעט לאחר הלמוד, אבל אם תשחקו במשחקים
אלקטרוניים שתופסים את הראש יותר מדי, הראש
שלכם כבר לא יהיה מספיק פנוי לתורה. קבלתם
ראש מצין ללמוד התורה, אף עליכם להזהר שלא
להכניס לתוכו כל מיני ענינים שמפריעים להתרכז
בלמודים!”

היום הילדים יודעים כל כך הרבה! הם נעשים
“מבינים” גדולים בפוליטיקה, בשמות של חברות
שונות, במכונות ובמורים, במסעדות ובפארקים.
כשהם יושבים בכיתה, הראש שלהם רץ להרבה
מאד נושאים אטרקטיביים. מה הפלא שילדים
רבים מאבחנו היום כחסרי קשב ורכוז?!

כל ילד יכול להיות גדול הדור הבא

הגאון רבי עובדיה יוסף צ”ל היה בנו של בעל חנות
ירקות. בהיותו בן שש עשרה, כשלמד בהתמדה
עצומה בישיבת “פורת יוסף”, היה אביו מגיע אליו
וצועק: “עובדיה, מה אתה חושב, שהעולם הוא
הפקר? בוא לעזר! בוא תרים ארגזים! בוא תסיע
בפרנסה!”

באחת הפעמים עבר שם הגאון רבי עזרא עטיה
וצ”ל שהכיר את כוחותיו של רבי עובדיה, ואמר
לאביו: “עזב את הבחור, תן לו ללמוד!” רבי עזרא
הסיר את מעילו וכובעו ואמר: “אני בא לעזר לך,
העקר שעובדיה ישב וילמד.” אני רוצה לשאל
אתכם שאלה פשוטה: אם אבא של רבי עובדיה
יוסף היה יודע שזה מה שיצא מהבן שלו, הוא היה
מדבר אליו ככה?! ודאי שלא! זאת אומרת שבעת
שרבי עובדיה היה בן שש עשרה, אביו עדין לא
ידע מה אמור לצאת ממנו. זה מחייב אותנו לתת
הזדמנות לכל ילד ולכל נער, ולזכר שמכל ילד יכול
לצאת גדול הדור הבא!

בהשקעה נכונה אפשר לתת לכל ילד את החשק
ללמד, ללמד אותו איך ללמד, להמחיש לו את
מתיקות התורה, ובעקבותיה להראות לו דגמא אישית
של אב שיושב ולומד תורה.

מספר כי אל האדמו”ר מקוצק הגיע אחד החסידים
ובקש ברכה שבניו ילמדו תורה. אמר לו האדמו”ר:
“אם אתה מבקש כזו ברכה, גם הילדים שלך יבקשו
את אותה הברכה, שבניהם ילמדו תורה. אם אתה
רוצה שבניך ילמדו תורה, שב אתה ותלמד. וכאשר
הילדים שלך יראו שאתה לומד תורה, גם הם יישבו
וילמדו תורה!”

בדרך כלל, כשאדם מתעורר באמצע הלילה, ואינו
מצליח לשוב ולהרדם, מה הוא עושה? מתגלגל
במטה מצד לצד או לוקח כדורי שנה... אני הייתי
מעץ לו: “אם בין כה וכה אינך יכול לישון, כדאי
לך לקום, לברך ‘ברכות התורה’, ולהתישב ללמוד”.
כאשר ילד קם בלילה, נגש לשנות משהו ורואה
את אבא שלו יושב ליד הגמרא ולומד, הדבר מותיר
עליו רשם עצום לעולמי עד.

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

הפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il
להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בוואטסאפ 054-8564033 | בין
השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

מבצע ענק!
הספר 'אריה שאג'
על 'בין המצרים'
ב-20 ₪ בלבד!

"והשבות אל לבבך"

כחה של ידיעת האמת - דברי הרמח"ל ב'דרך עץ חיים'

מהי נקודת הבחירה

תכליתנו בעולם היא הבחירה בטוב, מהי הנקודה של הבחירה בטוב?

בפשוטו הבחירה היא רק בעצם קיום ציווי התורה. בספר דרך עץ חיים לרמח"ל מבואר שיש עוד חלק חשוב מאוד בבחירתנו, אלו דבריו:

"הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב, הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, והולך בדרכי ההבל ובאפילה, וסוף דבר יתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, על שלא נשתמש מן החכמה ומן הכח אשר הטביע בו לעשות חיל.

זה ודאי פיתוי היצר, הסיטרא - אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהתקומם, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה; ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים.

ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. וחז"ל אמרו (ב"ב עח:): "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון", "המושלים" - אלו המושלים ביצרם, "בואו חשבון" - בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו, לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה, וילמדוהו לאחרים לעשות אותו.

הלא האדם, רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת, לחשוב מחשבת ממש: מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים, הקב"ה? ומה יהיה סוף כל עניינו? זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, וכו'.

הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכיא הקדוש רבי שמעון בן יוחאי בתיקוניו תיקון עשירי, וזה לשונו: ווי לון לבני נשא דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" - אלא איש לדרכו פנו בעסקין דילהון בארחין דילהון.

כלל הדברים: האדם שאינו חושב על זה, קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות, והאדם החושב על זה קרוב אליה מאוד. והחכמים הולכים הלך וחשוב תמיד, לא יפנו דעתם מזאת, ולכן יצליחו בכל מעשיהם, אך הממעייט לא ימעיט מלהיות לו קביעות זמן לפחות, לשים אל לבו אם מעט ואם הרבה, כי אז יצליח את דרכו ואז ישכיל."

מבואר בדבריו, שיש חלק מרכזי בבחירתנו הקודמת לעצם קיום התורה, והוא להתבונן ולהגיע לידיעת האמת, והוא שורש לכל קיום התורה.

הם הם דבריו בספרו מסילת ישרים, שיסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת מה חובתו בעולמו, מכיוון שאם הידיעה היתה רחבה ועומדת על ליבנו [היינו שהידיעה נהיית לחלק מהחיים ולא רק בשכל, שבזה אנו רואים שלא מונע חטא] לא היינו חוטאים לעולם, וכפי הדרגה שהידיעה עומדת על ליבנו אנו מקיימים את רצון ה'.

במעט יראה מתבטל כח היצר

וכעין זה כתב הבית הלוי (שמות כ' י"ד): "ובזה יבואר טעות האדם, מה דסובר דיש לו תירוץ על המעשים רעים שלו, כי בא לו ע"י תגבורת היצה"ר, ואין זה תירוץ, דבמעט יראת ה' אם היה מעלה על לבו, לא היה היצר יכול לו כלל. דהיצה"ר אינו חזק כלל, דבמעט יראה נתבטל כל הכח שלו, ועיקר שליטתו הוא רק במה שמשכח מקודם היראה מלב האדם."

לימוד המוסר - בחירה בטוב

הרי מבואר מזה גודל חובת ותועלת לימוד המוסר, שזהו עניינו העיקרי - להביא לכך שידיעת האמת תעמוד על ליבנו, להכיר את האמת כפי שהיא "בתתנו אוזן קשבת לשכל" [הגרי"ס באיגרת המוסר], וזוהי חובתנו וזכותנו לבחור בטוב - לשים את האמת על ליבנו על ידי לימוד המוסר, ועל ידי זה לחיות חיי יראת ה' היא חכמה ולהרחיק את היצר והחטאים מעלינו.

דרכי ההשבה אל הלב

צורת לימוד המוסר מדברי הגר"ש וולבה זצ"ל

שלב ראשון - עיון

להתבוננות יש שני שלבים: בראשונה מתעמקים בספר שלומדים או במאמר חז"ל אחד, להבין צורת השמעתתא כמו בלימוד גמרא. בשלב זה צריכים להזהר בפרט שלא לדון את הדברים ל"מליצות" שאין להבין אותן כפשוטן. ההנחה הראשונה בלימוד מוסר היא שאין מליצות בתורה.

לדוגמא: הלומד פ"ב של המס"י: "הנה עניין הזהירות הוא, שיהיה האדם מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו הטובים הם או לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון ח"ו, ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפלה." - ראשית ידייק היטב שיש התבוננות ויש פיקוח, ויברר לעצמו מה ההבדל ביניהם. כן יעמד על ההבדל בין מעשים (פרטיים) ובין דרכים (היינו מדות, ע"י ע"ו, א). "סכנת האבדון" אינה מליצה או הגזמה, ויש לברר לעצמו היטב מהו האבדון הזה, ולמה ההליכה "במהלך הרגלו" דווקא היא כה מסוכנת, ומהי המסקנה מזה לגבי הרגלי האדם שהתרגל בהם מילדותו.

שלב שני - השוואת הדברים עם מצבו

בשלב השני משווה הלומד את מה שהבין מתוך המאמץ חז"ל או הספר - עם מצבו ומציאותו, וישתדל לקבוע באיזה מידה הוא רחוק מהדברים ומה הגורמים לכך.

חזרה בהתפעלות

בשלב זה של הלימוד, הכניס רבינו הגאון ר' ישראל סלנטר זלה"ה את חידושו העיקרי: הוא דורש חזרה תכופה על אותו מאמר כמה פעמים, ולא חזרה בעלמא, אלא "ברגשת הנפש וסערת הרוח, ובשפתיים דולקות" (באגרת המוסר ובאור ישראל מכתב ה'). כלומר: חזרה זאת תהיה בקול ובנגינה, לעורר התרגשות והתפעלות.

על ידי חזרה זו מתבררים עוד יותר הדברים, ובווערת בלב ההכרה של "גנות העברות, ההפסד והאבדון הנמצא בהן להרחיק נפשו מהן" (שע"ת ג, א) ותשוקה חזקה לבא לטהר ולתקן עצמו. התפעלות זו משאירה רושם בלב, אפילו אם שוכחים אותה לאחר זמן.

כשלומדים מוסר יום יום, הולכים ומתחזקים הרשמים הדקים הנעלמים האלה, ובלי שהאדם מרגיש בהשפעתם הם מטביעים את חותמם על כל התנהגותו.

חיזוק מעשי מתוך הלימוד

לפעמים מגיע הלומד מוסר מתוך התפעלותו לידי התעוררות למעשה: הוא מחליט להגמל מאיזה הרגל רע או להתחזק באיזה דבר טוב. אין הסכמה זאת צריכה לחייב שינויים גדולים ומכבידים. מהיסודות של חכמת המוסר הוא הכלל, שיש לשים לב דווקא לדברים קטנים שהאדם דש בעקביו, והשינוי הקטן ביותר לטובה הינו דבר גדול מאד. המבין בחכמת המוסר, נוהר מאד שלא לחייב את עצמו בגדרים ומעשים גדולים שיש לו לחוש שלא יוכל לעמוד בהם. כלל הדבר: "תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת"

(עלי שור ח"א, עמ' צ')

מתוך דברי הגר"ש וולבה זצ"ל ב"הדרכה קצרה ללימוד המוסר"

א. תתחיל את הלימוד בקריאת משפט או קטע אחד בעיון רב ובדקדוק, בלי ניגון והתרגשות אלא בדרך העמל בהבנת ראשונים ואחרונים. ותזכור: אין מליצות פיוטיות בספרי מוסר שלא היה צורך לדקדק בהן!

ב. אחרי לימוד המשפט או הקטע בעיון תחזור עליו בקול וניגון דווקא, תמיד במגמה לחדור יותר ויותר להבנת הענין.

ג. כל זמן שתרגיש עוד טעם ורושם בחזרה על המשפט והקטע - תמשיך בחזרה, אפילו במשך שבועות רבים.

ד. בהמשך החזרה ובהתעמק ההבנה תנסה לחשוב על עצמך ומצבך באותו ענין הנלמד.

ה. אם תוכל, השתדל להסיק איזו מסקנה מעשית מהנלמד, להגיע לאיזה שינוי או חיזוק קטן בהתנהגות שלך, אבל "תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט - תפסת"

(עלי שור ח"ב, עמ' קע"ה ע"ע בדבריו)

אוצר ההידוֹת והדִּיעוֹת לפרשת וירא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. היכן מצינו שהקב"ה עושה נס לרשע לפעמים ומדוע.

תשובה. א- בספר היקרים מאמר ד' פ"ב כתב שלפעמים יגיעו טובות אל הרשעים בסבת ההשגחה על האחרים, אם על הטובים ואם על הרשעים, על הטובים כמו שהצליחו נכסי לבן בעבור יעקב, ונתברך בית המצרי בגלל יוסף, וניצל לוט בזכות אברהם, ולא די שנצל לוט אלא גם יושבי צוער ניצולו בעבור לוט שנצל בזכות אברהם אמר המלאך הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר. וברמב"ן (דברים כ, יז) כתב שהקב"ה עשה נס לבני לוט במה שהוריש ארצם מיד הרפאים, והטעם משום כבוד אברהם, שמעשה הנס יכול להיות נעשית ע"י רשעים אלא שהנס היה בשביל ולצורך הצדיק.

ב. מציאת יין ללוט ובנותיו. דהנה על הכתוב בראשית (יט לב) "לכה נשקה את אבינו יין וגו'", איתא במדרש אגדה "לכה נשקה את אבינו יין. מצוער. ויש אומרים במערה מצאוהו ומעשה נסים", ע"כ. ויש לתת טעם בדבר, דהוא כדי שתצא משם רוב המואביה, אשר ממנה יצא דוד ומלך המשיח. ויעוין בדברי הגאון אברבנאל ז"ל (פסוק כג).

ג. יציאת לוט כרגע מהעיר. וזה היה מחסד ה'. כמש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל (פסוקים יח - יט) וז"ל "ויאמר אל נא אדני. אמר כן דרך תפלה לה' (שם זה קדש) הנה מצא עבדך חן, ר"ל אני אינני ראוי מצד מעשי רק ע"י מציאת חן וחנינה. וחוף מזה ותגדל חסדך עמדי להחיות את נפשי, שמה שיצאתי כרגע מן העיר היה בנס ע"י המלאך (כמ"ש בפסוק טז) וזה נקרא חסד שמציין הנס כמ"ש בפ' תהלות (סי' פט) ובכ"מ. ואנכי לא אוכל להמלט ההרה, באשר הדרך לההר רחוק וכחי חלוש, ופן תדבקני הרעה, כי הרעה הולכת אחרי עקבי", ע"כ.

ד. הצלת לוט אחר שכבר התחילה הפיכת סדום. והטעם, בגלל תפילת אאע"ה. כמש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל (פסוק כט) וז"ל "ויהי, ר"ל והשכמת אברהם היה בשחת אלהים את ערי הככר, ר"ל אחר עלות השחר שאז כבר התחיל לשחת את ערי הככר שסדום ועמורה נשחתו תיכף בעלות השחר, הגם שהככר עצמו לא נשחת תיכף, ואז התפלל. אברהם על הצלת לוט, וה' זכר חסדי אברהם וישלח את לוט בהפוך את הערים, הגם שכבר התחיל אז הפיכת הערים שלוש ישב בהן, והיה ראוי שיושחת גם הוא שלא היה ראוי מצד עצמו, לא היה ראוי להצלה רק אם היה בורח באמצע הלילה תיכף כשאמר לו המלאך שאז לא התחילה המהפכה, לא כן אחר שהתמהמה עד שהוחל הפיכת הערים, שניצל ע"י נסים גלויים וצוער נצולה בשבילו, לזה לא היה ראוי רק שזה נעשה ע"י תפלת אברהם וזכותו", ע"כ. ויעוין העמק דבר (פסוק כב, פסוק כד, פסוק כט ובהרחב דבר שם).

שאלה. מה הקשר בין ישמעאל לבשורת המלאך ששרה תיולד בן?

תשובה. בתרגום יונתן כתב וישמעאל קאי בתריה וציית מה דאמר מלאכא, והיינו ששמע את בשורת המלאך, ולמרות כן הרי כתב בספורנו שישמעאל היה מלעיג על אברהם באומרו מאבימלך נתעברה שרה, וזו באה התורה לרמוז לנו.

חידה. איזה דין בהלכות המזון מרומז בפרשתינו?

תשובה. כ' המשך חכמה, ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו. על דרך הלצה, דשיטת היראים דאכילה בלא שתיה אינו חייב בברכת המזון, לכן אמר, שלא אתן לכם רק לחם לאכול בלא שתיה, ולכן "אחר" - "סמוך", תיכף "תעברו", שלא תצטרכו לברך.

חידה. מי היה שומר מפני איסור ייחוד בפרשתינו?

תשובה. (שם, שם) והוא אחרי במדרש (בראשית רבה מח, יט), זה ישמעאל, מפני היחוד. בזה פירשתי מה דבסוף פרק עשרה יוחסין, בתר דמסיים כל הלכות יחוד מביא: מצינו שעשה אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר "וישמור". הוא מפני שאברהם העמיד את ישמעאל להיות שלא תתיחד שרה עם המלאך, ולכן כתוב "וישמור", שזהו סייג לתורה. ולפי הגירסא "קיים" אתי שפיר טפי, ש"קיים" הוא מונח על הסייגים והגדרים שעשה אברהם למצוות התורה. וזהו "עקב אשר שמע בקולי" - לקיים את המצוה כראוי, "וישמור משמרת", שעשה משמרת למשמרת, וכמו שדרשו, "ושמרתם את משמרת" בפרק ב' דיבמות, יעוין שם. וזה שדק "שעשה אברהם וכו' עד שלא ניתנה", דהוא אז אינו מצווה ועושה, ולא תקיף יצרו, כמו המצווה ועושה, כמו שאמרו: "גדול המצווה ועושה וכו'" והיה עושה סייגים, כל שכן שצריך סייג לתורה ודו"ק.

חידה. היכן יש רמז בפרשתנו שמצות חינוך של האב היא בין על בנים ובין על בנות. (ולא רק על הבנים).

תשובה. (שם, שם) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת בתיו אחריו וכו'. הנה חינוך מצוה לבנים במצות עשה לא נזכר, רק עשה ד"ולמדתם את בניכם", הוא בתלמוד תורה. ואמרו בנזיר דף כט, א דהאב חייב לחנך בנו במצוות, ואין האשה חייבת לחנך בנה במצוות, פירוש דהוא כמו מצות עשה של תלמוד תורה, דהאשה פטורה. ויעוין אורח חיים סימן שמ"ג בביאורי הגר"א ובמגן אברהם. ומקור מצות חינוך במצות עשה, מקורו בזה הפסוק מאברהם אבינו שצוה את בניו בקטנם על המצוות. קרא ד"חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו) שהביא הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות [ושם לענין איסורים] הוי מדברי קבלה, אבל העיקר מאברהם. וכאן משמע שאף לבנות

מצוה על האב. ויעוין מגן אברהם, דרך בנזיר אין מצוה על בתו, וכן משמע בגמרא שם, ואין מקום להאריך:

חידה. על איזה אמירה של אברהם אבינו בפרשתנו זכו בניו לשתי מצוות.

תשובה. (כז) ואנכי עפר ואפר פרק כיסוי הדם (חולין פח, ב) אמר רבא: בשכר שאמר אברהם "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לשתי מצוות, אפר פרה ועפר סוטה. הענין מבואר דמצאנו היסודות אינם מקבלים טומאה, כל הגדולי קרקע והמים המחוברים לקרקע, לבד מה ששלמותו באה על ידי מפעלות האדם ומסיבותיו, בהם יתכן הטומאה. כי הטומאה אינו בשום נברא, שכל אחד ואחד הוא מוכרח לפעולתו וטבעו בלתי בחירי, רק הטומאה באדם מצד התנגדות כוחותיו ורצונו, המכריחים בדרך אשר בה יבחר. ועל זה מצאנו כי כל העבירות החמורות כתוב בהן "ולא תטמא את הארץ" (במדבר לה, לד) "ונטמאתם בם" (ויקרא יא, מג).

חידה. הנה יש דין שקרבנות צריכים ביקור שאין בהם מום, באיזה קרבנות לא נאמר דין זה, והיכן זה רמוז?

תשובה. (ז) הנה האש והעצים, ואיה השה לעולה. פירוש, שקרבן תמיד בעי ביקור [פסחים צו, א], רק כדי שלא יהיה בו מום. אבל בבני נח לא פסלי מומים, רק מחוסר אבר [עבודה זרה ה, ב], ולא בעי ביקור בהם. אך אברהם יצא מכלל בן נח. ובבמה אינו טעון עצים, ורק תמיד במזבח בעי שני גזרי עצים, ואש קדוש גם כן אינו טעון בבמה [מנחות כב, א]. וזה ששאל, "הנה האש והעצים" - אלמא דין תמיד במזבח, "ואיה השה לעולה" - שטעון ביקור. ולכן אמר: "ה' יראה לו השה וכו'", פירוש שכבר מבוקר, ודו"ק:

חידה. להיכן יצחק הלך לאחר העקידה?

תשובה. (יט) וישב אברהם אל נערו. ובמדרש (בראשית רבה נו, כ): ויצחק היכן הוא? ... שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה. משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זז מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזוז מזרעי לעולם (עכ"ל המדרש). דע כי התורה היא משלמת את הישראלי ומכשרתו ברמ"ח איבריו ושם"ה גידיו - נפש, רוח, נשמה - ומעלתו אל תכלית השלמות האפשרי, ובלעדה לא יוכל אדם לבא לידי כשרון הגמור מיום נתן ה' אותה לישראל. ומלבד שהיא משלמת את החיסרון ומונעה הפחיתות אשר בהאדם מצד חומריותו וכוחות טבעו המשוקעים וטמועים בהבלי הזמן ועוגביו, עוד היא בעצמותה טוב ויקר אושר האמיתי, ובה יתקרב האדם לאלקינו, ובה יחזה פניו - הוא השגת האלקות.

רמז בפרשה לכן שבכפות ל"א חי נושא את עצמו

חידה. היכן בפרשה מרומז שאיש שהוא כפות, לא אמרינן חי נושא את עצמו.

תשובה. כתב בחידושי הגר"ז סימן לה, נראה דכיון דהיה מצווה להעלותו על המזבח ולהניחו ע"ג העצים מוכרח היה לעקדו קודם דהרי קי"ל דחי נושא את עצמו וא"כ לא היה מקיים אברהם מצות העלאה, וגם לא היה נקרא מונח ע"ג העצים דאדם חי לכו"ע נושא את עצמו, ולכן הוצרך לעקדו קודם דכפות כ"ע מודים דאינו נושא את עצמו (עיין בשבת צ"ד ועוד בכ"ד) וא"כ צריך היה לעקדו מעיקר הדין וקיום הציווי.

שאלה. איזה סעודה יותר חשובה של הברית מילה או סעודת שלישי למילה, ומהיכן ניתן להוכיח זאת.

תשובה. איתא בשם המהרש"ל (הנהגות מהרש"ל אות נ' וכן שמע מחמיו) כי סעודת שלישי למילה חשובה יותר מסעודת ברית, שסעודת ברית רק רמזה בתורה, כמו שדרשו חז"ל (הובא בתוס' שבת קל ע"א ד"ה שש) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ה"ג מל, ואילו סעודת שלישי למילה מפורשת בתורה אצל אברהם אבינו, וכן אמרו על הבת עין ובעל דברי שמואל מסלונים שהעדיפו סעודת שלישי למילה מסעודת ברית, והטעם איתא בלב שמחה (דברים דף עט) שבחינה זו של השראת השכינה שהוא מהקב"ה יש לו קיום וישאר תמיד בסעודות שלישי למילה.

צדקה והכנסת אורחים

שאלה. המכניס עני לביתו מקיים מצות הכנסת אורחים או מצות צדקה או מקיים לשניהם.

תשובה. רבי ישראל מסלנט בספרו אבן ישראל ביאר דהמכניס אורח עני מקיים שתי מצוות, מצות צדקה ומצות גמילות חסדים. **יש לעיין. האם יש ללמוד ממעשה אברהם אבינו והאורחים שיש לאדם להצטער על קיום מצוה שאין ביכולתו לעשות, או שאצל אברהם שאני מאיזה סיבה.**

תשובה. הגר"א דיסקין כתב שמאברהם אבינו למדים שמי שעושה חסד רק לשם מצוה, אבל הוא לא אוהב להיטיב להשני, הוא לא דבק במדותיו של הקב"ה, הוא דבק במעשיו ולא במידותיו, חסר לו את עיקר המטרה והתכלית של חסד, שהקב"ה רוצה שנהפוך את המידות שלנו למידות של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, שצריך שהמידות יהיו של רחום וחנון ולא רק המעשים יהיו של מעשים של רחום וחנון. ואברהם אבינו הגיע לשיא השלימות של עמוד החסד, לא היה אכפת לו שהוא מפסיד מצוה, אלא היה אכפת לו וכואב לו שהוא לא יכול להיטיב ולהכניס אורחים, לקחו לו את החמצן, זו המעלה הגדולה של אברהם אבינו. וא"כ כיון שראוי שנדבק במדותיו של הקב"ה יש להצטער על מניעת החסד שיתקיים בו ועושה נחת רוח ליוצרו.

מצוה בו יותר מבשלוחו או חינוך בנו למצוות.

שאלה. מה עדיף לעשות המצוה בעצמו או לחנך את בנו ולהרגילו במצוות, מהיכן ניתן לפשוט דבר זה, ומה ההסבר בזה באמת.

תשובה. על הפסוק ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו. כתב רש"י אל הנער זה ישמעאל לחנכו במצוות. וכתב השפתי חכמים שכוונת רש"י לומר שמסירת הבקר לישמעאל כדי לחנכו במצוות היא קודם למצוה בו יותר מבשלוחו שהרי לא מצינו שנתבע אברהם על שמסר את שחית הבן בקר לישמעאל ולא שחט בעצמו כמו שנתבע על יוקח נא מעט מים.

תפילת אברהם על סדום.

שאלה. צ"ע מדוע אברהם התפלל עליהם אולי ימצאון חמישים וגו' הרי היו היפך שיטתו ממש, שהרי מידת אברהם היא חסד.

תשובה. בספר מנחת אהרן ביאר עפ"ד הרמב"ן (דברים כבו) מה שאמרו ז"ל שצער בעלי חיים דאורייתא שאין הכוונה שהקב"ה מרחם על בעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכינו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כי האכזריות תתפשט בנפש האדם כידוע בטבחים שהם שוחטי השוורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד ומפני זה אמרו טוב שבטבחים שותפו של עמלק. והנה המצוות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות. ועל דרך זה הביאור בתפלה על רשעים, דבאמת אין מקום לרחם על הרשעים עצמם כיון שהם אויבי הקב"ה. אך הצדיק שמרחם עליהם מגלה בזה את מידת טובו ונדיבותו, וזהו גופא רצון השי"ת שהצדיק יהא רחום ונדיב ואברהם הצטיין בזה יותר משאר ראשי הדורות.

וראה עוד בזה מש"כ בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ד) "ידבר טוב וירחם על כל הבריות בפיו ובלבבו ויתפלל על הרשעים שישבו ולא יראה בעיניו שיש רשע גדול ממנו בעולם", עכ"ל. וכדאיתא במסכת ברכות (י א) "הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עליוהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב, יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב, ועוד, שפיל לסיפיה דקרא, ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים, ורשעים עוד אינם, אלא, בעי רחמי עליוהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עליוהו והדרו בתשובה", ע"כ. ויעוין כתב עת: צהר (א, תשנ"ח, צח - קה) בעניין חיוב התפילה על רשעי ישראל שישבו בתשובה, מהרב מתתיהו כץ שליט"א.

דקדוק המקרא.

שאלה. איזה ג' לשונות של ריבוי אמר ה' לאברהם על זרעו, ומדוע?

תשובה. הכלי יקר מביא שבתורה איכא ג' לשונות של ריבוי. כווכבי השמים, עפר הארץ, והחול אשר על שפת הים. והחילוק ביניהם, כי כל לשון ריבוי מורה על זמן אחר. בזמן השלוח וההצלחה הוא ממשילם לכווכבים, לשון גדולה. ודמיון החול הוא מורה בזמן שהאומות קמים על ישראל לכלותם ולא יוכלו להם, כמו הגלים המתנשאים כאילו רצו לשטוף את כל העולם ומיד כאשר יגיעו אל החול הם נשברים. ודמיון העפר, מורה על זמן השפלות, כי בזמן שיהיו עפר לדוש בדיטת תחתונה, משם יעלו משפל מצבם ויפרצו לכל רוח.

חידה. האם מצות ביקור חולים זה רק בחולה כל גופו או אפילו באבר אחד ומהיכן ניתן להוכיח זאת.

תשובה. בגור אריה למהר"ל מפרגא כתב שהשי"ת בא לבקר את אברהם ביום השלישי למיתו ולא ביום הראשון, כי ביום הראשון אין כאן רק חולשת אבר אחד והוא המילה, ובכה"ג לא נקרא חולה, ורק חולה בכל גופו מצוה לבקרו. ובספר פסקי תשובה (סי' רמב) תמה עליו, מהא דאמרין בנדרים (מא ע"א) אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה, ובגמ' פריך למעוטי מאי, ואם כדברי המהר"ל הול"ל למעוטי חולה באבר אחד, אלא ש"מ דלא כדבריו, ואפילו בחולה באבר אחד יש את המצוה של ביקור חולים. וראה מה שתירץ הגרי"ח סופר בספרו זרע חיים (סי' כ) ומסיק דביקור חולים הוא החולה הזקוק לעזרת הזולת שיעשו עמו צרכים הנצרכים לרפואתו הוא החולה שמצוה לבקרו. וע"ע בספר מצות בקור חולים (סי' כה).

חידה. מהיכן רואים בפרשתנו שיש עניין לאכול שיירי סעודת מצוה.

תשובה. במדרש פסיקתא רבתי ובמדרש תנחומא ובילקוט משלי (רמז תקמז) איתא כל הילדים שהניקה שרה נתגיירו אחר כך, והיינו כיון שינקו מהשירים של יצחק. ובספר שפתי צדיק הוכיח מהא דאברהם אבינו אמר ואקחה פת לחם, שזה היה משיירי מצוה של אכילת מצה מצוה של אברהם אבינו שאין לשער יקרתו, ואם ירגישו קדושת השירי מצוה יברכו על פת אם לא ירגישו יברכו על לחם שלם.

חידה. היכן יש מקור בפרשה לעניין זה שנשים פסולות לעדות.

תשובה. בילקוט שמעוני (יהי) איתא ותכחש שרה, מכאן שנשים פסולות לעדות, לפי שמכחישות מפני היראה. וכן איתא בבעלי התוס' עה"ת מכאן אמרו רז"ל שהנשים פסולות לעדות, שהרי אין להם דעת, ומיד מכחישות שהרי שרה הכשרה בנשים שחקה וכחשה מיד, ולכן לקתה על ידי השטן שכיחש בה ויצאה נשמתה ומתה. וראה מש"כ בזה בספר בד קודש ובספר דודי נתן.

המדריך המלא להכנסת אורחים מושלמת

ודיבר אליהם דברים רכים, אולי יסכימו שיכניסם לביתו].

ג. לאפשר להם להתארגן מהדרך, בהיגיינה ושאר הצרכים האישיים. [כמו שאע"ה הביא לאורחים מים לרחיצת רגלים מאבק וטינוף הדרך].

ד. לתת להם שהות להתאושש ולנוח מעמל הדרך בטרם יגיש לפניהם את הסעודה. [כמו שאע"ה ביקש מהם להישען ולנוח בצל האילנות].

ה. לשכנע אותם שהאירוח לא מהווה טרחה עבורו. [כמו שאע"ה אמר רק "ואקחה פת לחם וגו' אחר תעברו", ולבסוף הכין סעודה שלמה לכבודם, כדרך הצדיקים שאומרים מעט ועושים הרבה].

ו. להכין הכל בזריזות, להגיש מיד כל דבר שמוכן, לא לעקב את הסעודה עד להשלמת כל התפריט, ולשרת אותם בעצמו. [כמו שמתואר בתורה בהרחבה].

ז. אחרי האכילה ללוות אותם לדרכם.

ח. לשותף את בניו, לחנך ולהרגיל אותם במצווה זאת. [כמו שנאמר על אע"ה "ויתן אל הנער" ופירש רש"י שזה ישמעאל, וציוה עליו כדי לחנכו במצות].

הדרכות נוספות שהביא מהספרים הקדושים:

טז. אם מארח ללינה – יתן להם את המיטות הנוחות ביותר, במיטה נוחה נחים יותר טוב, ולפעמים זה חשוב יותר מהכיבוד.

יז. באופן כללי יחשוב בכל דבר 'מה ההיתי רוצה שיעשו לי אם ההיתי מתארח'.

יח. בסיום האירוח ללוות את האורח, בפרט כשהוא לא יודע את הדרך, וחז"ל [בסוטה מ"ו:] הפליגו מאד במצוה זו, ואמרו, ששכר לווה – אין לו שעור.

מלבד הסגולה שבדבר – כמו שאמרו [שם] כל המלוה חברו אפילו ד' אמות בעיר, שוב אינו נזוק [אותו היוצא לדרך]; וכל שאינו מלוה, כאלו שופך דמים.

[כדי שהקורא לא יקבל רתיעה, וימנע מלהכניס אורחים, בטענה שאינו יכול לעמוד ברף הגבוה שנדרש ממנו.

צריך לדעת שאין זו טענה אלא אם כן יש מארח אחר שמסוגל לארח טוב ממנו].

אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב: ויאמר (ה) אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. [שבת קכ"ז].

החפץ חיים צוק"ל מפנה את תשומת לבנו לכך שהתורה הרחיבה לספר לפרטי פרטים את מצוות הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו, באופן שלא מצוי בכל חלקי התורה, שגם אותם קיים אברהם אבינו.

הסיבה היא כדי להדריך אותנו, ללמוד מאבינו הזקן, איך הצורה הטובה ביותר להתנהג עם האורחים.

בספרו אהבת חסד [ח"ג פ"ב] מעניק לנו הח"ח הדרכה מפורטת שבנויה על הלקחים שניתן להפיק, והרגישויות שיש ללמוד מדרכיו של אע"ה.

א. לפתח חביבות למצווה זו – לרצות ולצפות, וגם לחפש את ההזדמנות לקבל אורחים לביתו. [כמו שאע"ה התאמץ מעבר לכוחותיו הדלים ביום השלישי למילתו לשבת בפתח האוהל להמתין לאורחים].

ב. להעניק לאורחים יחס של חיבה וכבוד, בדומה להתייחסות שמתאים להעניק לעשיר נכבד שבא לבקרו. [כמו שאע"ה רץ לקראת האורחים, ונשתטח לפנייהם,

ט. להציע מיד לארח כיבוד קל, גם אם בהמשך מצפה לו ארוכה דשנה, אולי הוא כבר רעב מאוד.

י. לקבל את פניו בחיוך, להשרות אווירת שמחה, להסתיר את דאגותיו ולא להפוך את אורחו לכותל הדמעות, כי עלול להפסיד את כל שכרו, אם יצאו ממנו בתחושה מדוכדכת.

יא. לתת הרגשה רחבות, ולא להפגין דקדוקי עניות.

יב. לרומם את רוחם במחמאות, ודברי חיזוק.

יג. להפגין רצון טוב לפנק אותם יותר ממה שנתן להם, ולהביע צער על כך שאין באפשרותו לעשות זאת.

יד. שיפרוס להם בעצמו נתח יפה מהפת, ויעמיס להם בצלחת האישית מהכיבוד, כדי שלא יתביישו לקחת [מהזהר].

טו. שלא להביט בפניו כשהוא אוכל.

לתגובות הערות והארות ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com

לתרומות בנדירים פלוס - 'נוה אריה' - פנינים מאירים'

פרשת וירא ודברי הספד על מרן בעל 'ברכת אברהם' זצ"ל

מענייני החיזוק

גליון 29 שנה ב'

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

הגדולים והמפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרנו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים ובין ביחיד אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו וח"ו להיפך, ומזה רואים את גודל הנהגת האדם בעוה"ז וזה לימד אותנו אברהם אבינו כשנתבשר על לידת יצחק דהצחוק הוא לשון שמחה ואמונה, ואספר עובדא ששמעתי כמה פעמים באשה ידועה בירושלים שבאה לפני מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לבקש ממנו ברכה בזרע של קיימא אחרי שכבר נתיאשו הרופאים וא"ל מרן הגרש"ז שאם היא תעשה דברים שהיא לא מחוייבת גם הקב"ה יעשה עמה דברים שאינו מחויב בהם כביכול, וקיבלה על עצמה להביא אוכל לשמח את החולים והמבקרים בג' בתי חולים בירושלים ובזכות זה זכתה לג' בנים, ועוד הרבה עובדות רואים כמה שאנשים עבדו על עצמם מעל דרך הטבע בבין אדם לחבירו וגם בבין אדם למקום וזכו שהקב"ה התנהג עמהם מעל הטבע. וזה מבואר היטב בפרשת וירא דכל בשורת לידת יצחק היה בשעה שאברהם אבינו על אף חולשתו הגדולה וגם חוס היום מסר את נפשו להכנסת אורחים ומחמת מסירות נפש כזאת בושר לו על לידת יצחק. ומזה רואים שאם אדם מוסר את עצמו אפילו בדבר שאינו מחויב בו מן הדין אבל מוסר עצמו זוכה לישועות מעל הטבע. ושמעתי עוד כמה עובדות באנשים שמסרו את עצמם לכלל וזכו לישועות גדולות, זכורני שבירושלים חי לפני כמה שנים המקובל משיבת אהבת שלום הרה"ח ר' אהרון יוסף בריזל זצוק"ל שתמיד שהיו מבקשים ממנו ברכה היה שגור בפיו שיעשו דברים למען הזולת כגון להכין ברית מילה למשפחה ושבע ברכות לחתן וכלה, וסיפר על אחד מראשי הישיבה שליט"א שבצעירותו לא נפקד בזרע של קיימא ונזדמן לראש הישיבה הנ"ל מצוה של הכנסת כלה לאחד מגדולי חשובי הישיבה"ק ואחר שמסר עצמו פעמים ע"ז זכה לזרע של קיימא שלא כדרך הטבע וזה יסוד הכוח של אברהם אבינו שכל הס"ד שלו הוא מחמת מס"נ למצוות ואנו צריכים לילך בדרכי אבות ולומר מתי יגיעו מעשינו למעשה אברהם יצחק ויעקב.

וב"ה זכיתי לעורר את הציבור בגודל הנזק היוצא מפגעי הטכנולוגיה בהלווית מו"ח זצ"ל, וב"ה אני מקבל טלפונים מכל העולם שאומרים יישר כוח על דברי החיזוק שידוע שענין הטהרה היה משוש חייו וידוע דברי הגמ' במו"ק דף י"ז דרבי יהודה בשעת פטירתו היה מחייך ונימק שומעניה ואמר ואמר דכי אזלינא לההוא עלמא בדיחא דעתאי דאפילו לגברא כוותך לא חניפי ליה, ומזה רואים דאפילו רב יהודה שהיה אמורא עיקר שמחתו לעת פטירתו הוא מחמת שלא החניף לצורבא מרבנן שסני שומעניה, ולכן בעת דמו"ח שכל חייו כאב על ענייני הטהרה יש לו כעת את הזכות הגדול בזמן שעולה לכסא הכבוד מחמת הדברים

"וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום", וראיתי דבר נפלא בכתבי הגרש"ר הירש זצ"ל דהרי ידוע דאחד מג' אורחים מגלה לו על הפיכת סדום ומיד סמוך לו מגלה לו הקב"ה את הפיכת סדום, וכתב דעיקר גילוי לאברהם בענין הפיכת סדום זה כתוצאה מזה שאברהם היה הסמל של הכנסת אורחים במסירות נפש כזאת דהוא ג' למילה מצד של כאב החולי וגם מחמת שהוציא חמה מנרתיקה דזה מס"נ גדולה לחפש אורחים ועוד דהשכינה בא לבקר אותו והוא מחפש לעשות חסד כמו שאומרים דאברהם הוא עמוד החסד בזה הוא מגלה את הפיכת סדום דכל מטרתם הוא ההיפך של הכנסת אורחים כידוע, ומזה רואים דאם אנחנו רוצים לגרש את החושך זה דווקא אם אנחנו נרבה מהיפך החושך ע"י ריבוי של אור כמו שאומרים מתי יגיעו מעשי למעשה האבות, וזה יסוד הגילוי של הפיכת סדום דווקא בזמן שאברהם אבינו עוסק במסירות נפש בהכנסת אורחים כנ"ל. וכתב עוד שפרשה זו נסמכה לפרשת מילה שאע"פ שעמו של אברהם היו מבודדים ע"י המילה עתידים להיות בנ"א האנושיים ביותר, ואדרבה מחמת זה שאברהם היה מבודד מחמת יהדותו הוא הגורמת לו לאהבת הבריות למורשת שהונחלה לצאצאיו ואף אויביהם של ישראל לא הכחישו במשך הדורות שיש ליהודים הבזויים רוח זו בכ"מ לבבות פתוחים וידיים פתוחות למטרת כלל האנושות, וזה מכח אברהם אבינו דאדרבה בעת שהוא מתחבר עם הקב"ה מחמת המילה הוא מגלה את גודל אהבת הבריות ולבו הפתוח וידיים פתוחות למטרת כלל האנושות וזה חיזוק גדול לדעת דאף דעם ישראל מובדל מן העמים אינו רק בקיום התורה והמצוה ובכוח התורה והמצוה צריך האדם לחפש לעשות חסד עם הבריות וכ"ז הוא מחמת יהדותו והתבדלותו כמו שביארנו.

ועוד חיזוק יש דידוע דאז נתבשר בלידת יצחק, דהרי ידוע דכל בשורה שאדם מקבל בדרך כלל המציאות והבשורה הם בדרך כלל אינם סותרים זה את זה, אבל אצל בשורת לידת יצחק זה בשורה ומציאות סותרים זה את זה כי מצד המציאות אי"ז שייך דשרה תלד בן אבל הבשורה והאמונה הוא מעל המציאות, מה שכתוב באונקלוס בפרשת לך לך על הפסוק ויפול אברהם על פניו ויצחק כתב רש"י בשם התרגום אונקלוס דחלוק הצחוק של אברהם מהצחוק של שרה, אצל אברהם הצחוק הוא ענין שמחה ואמונה ושרה לא האמינה ולגלגה, וזה שהקפיד הקב"ה על שרה יותר מאברהם, אבל אצל אברהם אף שאמר הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים תלד אי"ז הכחשת הבשורה אלא כמו שמבואר בשפתי חכמים בתו"ד ז"ל יש בכוח השם לעשות אף שהוא נגד הטבע אך אין כל אדם זוכה לזה שיתחסד עמו השם וכל דבריו של אברהם אי"ז הכחשת הדבר אלא שבח והודאה להשי"ת. ומזה רואים כמה אדם צריך להאמין בהקב"ה אף שמצד הטבע אי"ז מציאות מ"מ יהודי חי מעל הטבע כמו שהבאנו בשם הרמב"ן בפרשת בא ומן הניסים

הנ"ל ואנו יוצ"ח ותלמידיו וכל אלו שליוו אותו מתחננים אליו שיבקש מאת ה' שיעביר את רוח הטומאה של פגעי הטכנולוגיה וישרה בעולם רוח של טהרה וקדושה ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ולדאבונינו אנו נמצאים בגמר השבעה של מו"ח צוק"ל מרן ה'ברכת אברהם', וידוע דאמרו חז"ל ג' לבכי וז' להספד, והקשו המפרשים הרי אצל אברהם כתוב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה ומשמע שההספד הוא לפני הבכי, ושמעתי לומר דבאדם מבוגר קודם צריך להספיד ומכאן ההספד מגיע לידי בכי ובאדם צעיר הבכי מגיע לפני ההספד דבוכים מעצם הפטירה, ואצל מו"ח אפשר לומר דהבכי הוא קודם ההספד דהיה כאדם צעיר עד סוף ימיו. וידוע מה שאמר התנא באבות עשה לך רב וקנה לך חבר, מכל מלמדי השכלתי ומתלמידי יותר מכולם, וידוע דברי המדרש בשיר השירים דכתב דעם ישראל נקראים בתי אחותי ואמי, וידוע דפרק מ"ה בתהילים מרמז על אברהם אבינו בפסוק שמעי בת וראי והטי אזנך ועזבי עמך ובית אביך ויתאו המלך יפך וכו' דהיינו דאברהם אבינו בתחילת דרכו היה בגדר בתי אבל לבסוף נחשב כאמי, וזה ג' יסודות של עשה לך רב דזהו תחילת דרכו של אדם וזה בגדר בתי ואח"כ קנה לך חבר דזה בגדר של אחותי וג' מתלמידי יותר מכולם ובג' דברים הנ"ל היה ייחודו של מו"ח צ"ל דבתחילת דרכו חיפש רבנים ללמדו תורה וזכה לינוק מתורתם של ישיבת גהיטסד ומיר ובריסק עד כלות הנפש כידוע ואח"כ כל ימיו חיפש חבר ומצא את הגאונים ר' אלכסנדר דינקל והגר"ח ליבוביץ צ"ל ויבדלחט"א הגאון ר' אלחנן ברלין, ועיקר הצלחתו היתה בתלמידי יותר מכולם דמסר שיעורים למעלה מחמישים שנה בישיבת קול תורה וגם בכתבת ספרים ברכת אברהם על הש"ס ועל מוסר והנהגות ע"פ חז"ל וקיים מה שאמר דוד המלך בפרק מ"ה לשוני עט סופר מהיר יפפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלוקים לעולם ומזה רואים את המדרגה של עט סופר מהיר שזוכים לכאלו ברכות. והחלק של חסד אפשר להאריך בהרבה אבל ידוע כמה הם דאגו לכל דל ואביון במסירות נפש והיה שגור בפיהם שבחלק של תורה אז העיקר הוא אצל האיש והאשה היא עזר לו ובחלק של חסד העיקר זה עקרת הבית והבעל עוזר בממון וכו', ותמיד הביאו לזה מחז"ל שבמילי דשמיא הדין עמו ובמילי דביתא הדין עמה, ובתפילה זה שניהם יחד וכמה היה שגור בפיו בגודל הכוח של העזר כנגדו, וראייתו היה כשיצחק אבינו ורבה התפללו על זרע של קיימא כתוב ויעתר לו ה' לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילה של צדיק בן רשע והיה שגור בפיו השאלה הרי יצחק היה איש ורבה היתה אשה ופשוט דהתפילות של יצחק צריך לעזור יותר מרבה מכוח תורתו, ומזה חידש דרואים עד היכן כוחה של אשת חבר, דכל החילוק

בין יצחק לרבה דהוא היה צדיק בן צדיק והיא היתה צדיק בן רשע, וצריך להתפלל שה' יאריך ימיה של הרבנית הצדקנית שהיא בגדר צדיק בת צדיק ראש הישיבה הגר"ח יעקוביץ צ"ל ראש ישיבת קול תורה ולדעת שאפילו שנלקח מאתנו מו"ח צ"ל אבל נשאר בידינו הרבנית תליט"א לאריכות ימים ושנים, ועוד אספר כמה עובדות מגדלות של מו"ח צ"ל דידוע שלפני כמה שנים היה יאצ"ט של יובל שנים של אביו הר"ר שמשון רפאל צ"ל ויוצ"ח עשו סעודת מלוה מלכה באולמי תמיר ומו"ח צ"ל הוזמן לדבר שם ולסיום היאצ"ט עשו שם מצגת מאת בית אביו צ"ל ובודאי דמו"ח שעזב את בית אביו בגיל צעיר חשקה נפשו לראות את כל מצגת בית אביו אבל מיד אחרי הדרשה נסע אל ביתו מחמת שחשש דזה יבטל אותו מחר מלימודו וכמה עבודה של מסירות נפש צריך לזה, וזכורני עוד איך שבברית של נכדי הראשון הגיע להיות סנדק ומחמת שהיה בערב פסח אמר שכולם עסוקים בהכנת החג אבל כיון שהוא כבר הזקין ואין לו כ"כ טרדות הוא חייב לרוץ לביתו ללמוד תורה כדי לקיים במקום שאין איש השתדל להיות איש, וידוע שבכ"מ שאחד לומד תורה נוטל שכר כולם וכן במוצאי יוה"כ שכולם חלושים מהצום ועסוקים במצוות מיד פתח בניגון של אביי ורבא, וכן בסוף שבוע ובש"ק למד ברציפות גדולה שאין לשער, וידוע מה שאמר אחד מגדולי הדור עליו שמה שאנו אוכלים ביום אחד הוא אוכל בשנה ומה שאנחנו לומדים בשנה הוא לומד ביום אחד. וסיפר לי אחד החברות שלו שליט"א שלמד איתו עשרים שנה סדר שלישי במסירות נפש שאנשים הרגישו בלוויה שנפטר בחור מישיבה קטנה כמו שרש"י אומר על שרה בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז' כולם שווים לטובה דלמד תורה בזריזות כמו בחור צעיר לימים וכל מי שהכיר אותו ראה את זה בחוש איך שהוא היה רץ להתפלל וללמוד כמו אדם צעיר.

וזכורני לפני כעשרים שנה שנפתחה ישיבה בטלזסטון ומו"ח צ"ל מונה לרה"י שם, וכבר היה אז כבן שבעים, ובאותו יום של הפתיחה הוא קיבל ע"ע צום להצלחת הישיבה ובחנכות הבית בישיבה שהיה אחרי מעריב והתקיים בעז"נ דביהכנ"ס הוא לא רצה לאכול כי הוא חשש שיש בזה קדושת ביהכנ"ס ואסור לאכול שם ואף שהיה כל היום בצום ורואים מזה דקדוק ההלכה שהיה אצלו. ועוד סיפור שהיה לפני כשמונה שנים שנתאחר לבוא לסעודה מפסקת עד סמוך לכל נדרי, ונימק שהתפלל מנחה ומאחוריו היה אדם שהאריך בתפילתו והוא לא רצה לעבור לפני המתפלל וחיכה עד שסיים. ובשנה האחרונה היה מעשה שכל השנים לא היה ישן במיטה ביוה"כ דהיה אומר שספרי חיים וספרי מתים פתוחים ואיך אפשר לישון, ובשנה האחרונה ציוו עליו בני ביתו שישן והלך לישון וקם אחרי דקה מהמיטה דלא יכל לישון וחזר לביהכנ"ס ללמוד.

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי

אברהם בן רבי שמשון רפאל ארלנגר

זכר צדיק וקדוש לברכה

מליצי יושר

מליצי יושר מול מגיד
פשע
זייט מנדב פאר "מליצי
יושר" 732-510-0560.
gilyonmy@gmail.com

גליון זה נתנדב לזכות
מ.ב.מ. וזוגתו ח.ב.ש.
להפקד בקרוב ובניקל
בזשיק וכל מילי
דמיטב

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי זלמן
אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת הספדו
בשעת הלוייה הכריז:
נצטווייח מאח ררינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי שיפיץ
את חידושי תורתו.
(רבות אפרים או"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפיו פרק מ"ב).

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר אנשיל
חוברמן הרב מרעננה זצ"ל
כתב בספרו:

הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום על
כל אלה שיעיינו בספרי, ויגידו
בשמי דברי תורה לאחרים
שיושעו מכל צרה שצריכים
ישועה בעולם הזה ובעולם
הבא. וכל הלומד בספרי יזכה
ליראת שמים, והצלחה בכל
טוב, בזה ובבא. וסגולה גדולה
בבית לכל הדברים.

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב נחום
בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:

אם ילמדו בספרים שלי, אהיה
למגן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים. (ארץ צבי
להגה"ק מקו"י גלוב עה"ת עמוד
רמ"ב).
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל: אם היה
מעיין בדבריי מעט עיון היה
מרויח לו טובה הרבה.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף,
ורשם בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספרי
אהיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין וז"ל:
הבטיח הגאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה
באמת שעשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ועיניכם תראנה
ובנים בני בנים כשתלי דיתם
סביב לשולחנכם, חכמים
ונבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

תירוץ

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר
פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ ר' יוסף מנחם ב"ר יונה ווייס ז"ל נלב"ע ו' תשרי

וירא אליו ה' וגו' והוא ישב פתח האוהל כחם היום. אמרו חז"ל (סוטה יד.): וירא אליו ה' לבקר את החולה. ובב"מ (דף פו.) איתא: אמר ר'
חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו. וקשה דמנלן דזה היה יום שלישי למילתו, דלמא היה זה יום אחר.
וגם צריך להבין מה שייכים דברי ר' חמא לתחילת דברי רש"י שכתב שהקב"ה בא לבקר את החולה, וברש"י מביא ב' הדרשות כהמשך
אחד. ועוד יש לבאר איך יתקשר סוף הפסוק "כחם היום", עם תחילתו "וירא אליו ה'".

ויש לתרץ, דר' חמא נתקשה במה שאמרו חז"ל שהקב"ה בא לאברהם לבקרו ולרפאותו (מ"ר מח:ח), וכן מצינו בחז"ל ששלח לו את
המלאך רפאל שירפאנו, ולא הקפיד הקב"ה לרפאות גם את כל ילידי בית אברהם שנימולו עמו, ולא מצינו בדברי חז"ל שום רמז שאכן
כל בני הבית נתרפאו, שהרי אמרו דוקא על אברהם שנתרפא ע"י מלאכים, ועל כרחך צריך לומר שאכן ילידי בית אברהם לא היו
צריכים רפואה. והטעם י"ל ע"פ מה שאמרו (ב"ב טז.): רשב"י אומר מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם שכל חולה שרואה
אותה מיד מתרפא. ולכך י"ל שכל בני ביתו וילידי ביתו לא היו צריכים שיבוא הקב"ה לרפאותם, היות ונתרפאו ממילא ע"י המרגלית
שהיתה תלויה בצוארו של אברהם והביטו בה.

ובספר עמודיה שבעה הקשה, דהיאך היה דבר זה שכל העולם מתרפא ע"י אברהם, ואילו אברהם בעצמו נשאר חולה עד שהוצרך
שיבוא הקב"ה לרפאותו, דמדוע לא הועיל המרגלית שהיתה תלויה בצוארו עבור עצמו. ונראה דלא קשה כלל, כי בודאי יכולים לומר
שבני ביתו של אברהם נתרפאו מהמילה מיד או לאחר יום או יומיים, היות והסתכלו במרגלית שבצוארו של אברהם, וגם אברהם אילו
היה מביט במרגלית היה מתרפא, אלא שאברהם לא רצה להסתכל במרגלית כלל, שהרי אמרו חז"ל (אבות ה:כג) לפום צערא אגרא.

ועוד שמצוה זו היתה אחת מהעשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, ואם היה מתרפא מיד לא היה זה נחשב לנסיון, שהיו כולם
אומרים שהטעם שהסכים אברהם לעשות את ציווי הקב"ה ולמול את עצמו, הוא משום שידע שיוכל להתרפאות מיד ע"י המרגלית
שבצוארו, ולכך לא רצה אברהם להסתכל במרגלית, אלא נשאר לעמוד בחולי המכה שלו כדי להראות לכל העולם שהוא סובל את צער

לכבוד מערכת מליצי יושר

בא לידי את ההספד של הגאון רבי שלום איזון זצ"ל מבאי ביתו של מרן בעל החזון יחזקאל זצ"ל, שמסר לקהל את הדברים שהורה לו בחייו בעל החזון יחזקאל להכריז בהלוייתו.

ואמרת לא אמנע טוב מהרבים, ואעתיק כאן דבריו אות באות, והיה זה לזכותי.

רבינו בעל החזון יחזקאל הכ"מ הורה לי להכריז בהלוייתו כהאי לישנא:

"הפכת מספדי למחול לי", במקום הספד, תבקש מכולם מחילה בשמי, הרי הייתי דיין שנים מרובות והתעסקתי בצרכי צבור, שמה נפגע משהו על ידי, אבקש איפוא את מחילתו, ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו, והקב"ה ימחול ויסלח גם להם.

וכל איש החפץ לעשות נייחא לנשמתו, ייטיב לעשות אם יהגה בספרים שחיברתי ובהם יגעתי לברר ולמצוא אמיתה של תורה, ואני מבטיח להיות מליץ יושר עבור כל מי שילמד ויפיץ את חידושי תורתו.

עוד ראיתי דבימי חליו של החזון יחזקאל כאשר נכנסו אצלו רופאים, נהג להדר אותם בקימה פורתא, כדרך שהיו עושין למביאי ביכורים בזמן שבית המקדש היה קיים, כי הרופא בא עכשיו לקיים מצוה, ויש לעמוד בפני העוסק במצוה.

הנה הבאתם לאחרונה דהחיוב לעמוד לפני העושה מצוה, הוא רק במצות ולא בתלמוד תורה, דאינו חייב לעמוד לפני העוסק בת"ת, כדכתב הנודע ביהודה (קמא או"ח סימן כ"ז), ע"ש הטעם.

וחישובתי בדרך צחות דיש לעמוד בפני אותם הלומדים הגליון שלכם, דמלכד דעוסק בזה בתורה, מקיים גם בזה מצוה לשמוע דברי חכמים ולקיים צוואתם, ולא גרע מצוה זה משאר מצות דיש לעמוד לפניהם.

□ הצלחה מרובה בכל מעשה ידיכם

□ חיים מאיר רחנפלד

□ בני ברק

□

נ.ב. איני לומד הגליון בגלל שאני צריך ישועה, אלא אני לומד הגליון כדי שלא אצטרך לישועה.

□

המילה באהבה ושמה בה.

ולכך מדה כנגד מדה בא הקב"ה בעצמו לרפאותו, כמו שדרשו חז"ל וירא אליו ה' שבא לבקר את החולה, דהנה זה הביקור על כרחך שהיה ביום השלישי, שהרי אם היה הקב"ה מרפאו ביום השני, לא היו יודעים שנתרפא ע"י הקב"ה, והיו חושבים שנתרפא אברהם ע"י עצמו בכך שהביט במרגלית שבצוארו לפי שהיה קץ בצער המילה, ואף שראו שביום הראשון לא הסתכל במרגלית, עדיין יאמרו שביום הראשון היה טרוד במילת כל בני ביתו ועבדיו, ולכך לא הסתכל. אך ביום שני שהיה פנוי, החליט לרפאות את עצמו ע"י המרגלית שבצוארו, לכך אמר ר' חמא שודאי המתין הקב"ה ולא בא אליו רק ביום השלישי, כדי שידעו הכל שאברהם היה סובל צער המילה מאהבה ולא היה קץ בה כלל.

ובזה מתיישב גם מה שהדגיש הכתוב שאברהם יושב פתח האהל כחם היום, כדי לומר שאברהם לא ניסה לרפאות את עצמו בדרך הסגולה והנס ע"י המרגלית טובה, אלא ישב כדרך העולם שמרפאים עצמם מעט מעט ע"י השמש שמועיל למכה, ואז כשראה זאת הקב"ה מיד נגלה אליו לרפאותו. ואם תאמר דילמא אברהם לא ריפא עצמו ביום השני, כי הכאב לא היה גדול, ברם ביום השלישי שנתחזק הכאב ריפא עצמו ע"י המרגלית, על כך כתיב "והוא יושב וגו' כחם היום" דזה קאי ביום השלישי, וחזוין שאף ביום השלישי לא רצה לרפאות עצמו, אלא מעט ע"י השמש שמועיל למכה וכדרך העולם, ולא ע"י המרגלית שבצוארו.

לע"נ אדמו"ר ר' יעקב ישראל קאופר ב"ד מודיכי בן ציון מזעוניהל טשעלס, נלב"ע ט' תשרי

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם. פירש"י אמר ר' חמא 'לבבכם' אין כתיב כאן, אלא 'לבכם', מגיד שאין יצה"ר שולט במלאכים. וקשה דהא לאברהם נדמו כעריבים. ויראה לפרש על פי מאמר החכם (קהלת י"ב) "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו", והענין כי בלב יש ב' חללים, בימינו משכן היצר טוב שהוא מלא רוח, ובשמאלו החלל מלא דם. לכן אמר "ולב כסיל לשמאלו" במקום ריבוי תאוות ודם, והחכם לבו לימינו, והחכם מגביר כח הימין ויצר טוב.

והנה המזון ידוע שהוא מורכב מגשמי ורוחני, וכמו שפירש האריז"ל עה"פ (דברים ח:ג) "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", שהנשמה מתקיימת בגוף על פי הניצוצי קדושה שבתוך המאכל. ולזה אמר (תהלים קד:טו) "ולחם לבב אנוש יסעד", שסועד שני הלבבות - השני חללים, האחד שמלא רוח שהוא משכן לנפש הרוחניות, והשני הוא החומריי שבא מכח השמאלי ומלא דם.

והנה בודאי בתורה שנאמר "לבכם", יצדק לפי האמת שאין יצה"ר שולט במלאכים, לכן הסעודה היא נגד הרוחניות לבד. ואולם לאברהם שנדמו לו לעריבים, ולא היה בהם כח ליזון מן הניצוצין, ועיקר אצלם הלב חלל השמאלי שמורה על כח התאוה שבשמאל שאין בהם כח רוחניות, ועיקר הלב הוא הגשמי, א"כ יצדק נמי לפי סברת אברהם מה שאמר "לבכם". [נדממה נפשך יצדק אמירת "לבכם", אי משום שהם מלאכים, וכל אכילתם מצד חלק הטוב - "לב חכם לימינו", אי משום שהם עריבים, וכל אכילתם מצד חלק הרע - "לב כסיל לשמאלו"].

והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. אמרו חז"ל (ב"מ פו:): לעולם אל ישנה אדם מן המנהג וכו' מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם. האי 'לחם' שפת יתר, ואדרבה (שם דף פז.) מבואר דלחם לא הביא, ואפילו תימא דסבירא ליה כמאן דאמר במדרש (ב"ר מ"ח י"ד) דמה דברים שלא אמר הביא, כל שכן לחם שאמר שהביא, מ"מ אפילו לא אכלו לחם, נמי מוכח דלא ישנה מן המנהג מדכתיב "ויאכלו".

ואפשר לומר, דמן האכילה יש לומר שהיתה דוגמת הקרבן, היינו ראשון ראשון נשרף, והיו נהנים בסוד הקרבנות שנהנין מרוחניות המאכל וניצוצי הקדושה שבתוך המאכל כמו שכתבו המפרשים. וא"כ יש לומר שעל הבשר אין תימה כל כך, שאפשר שנהנין מניצוצין שבתוך המאכל. מיהו בלחם אינו דוגמת הקרבן, כיון שרחוק יותר במדריגה שאין בו רוח חיים, ואפשר שאין המלאך נהנה מדבר שאין בו רוח חיים, כי הניצוצות גסות ביותר. ולכן כתב האר"י ז"ל על מה שאמרו (שבת קמ:): "באתרא דליעול ירקא

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, בן לאשרי און חזון יחזקאל - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

gilyonmy@gmail.com 732-510-0560

ליעול בשרא וכוורא, כי קשה יותר להעלות ממדריגת צומח לחי, ונוח יותר להעלות מחי למדבר, לכן אמר "ליעול בשרא וכוורא". וא"כ מן הלחם מוכח טפי שעשו כן שלא לשנות המנהג. (מעייני החכמה ב"מ שם אות ס"ג).

אבני מדר

לזכות א.ב.ע.י להצלחה בכל ע

וימל אברהם את יצחק בנו וגו' כאשר צוה אותו אלקים. אמרו בקידושין (דף כט.): איהי מנלן דלא מיחייבא, דכתיב כאשר צוה אותו אלהים, אותו ולא אותה. והקשו התוס' (ע"ז כז. ד"ה אשה) דלפי רב דאמר דאשה אינה כשירה למול, מדוע צריך קרא ד"אותו" ולא אותה, הא ממילא היא פסולה למול. ותירצו ח"ל: ולרב דאמר אינה כשירה למול, צריך לפרש הא דמצריך "אותו" ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול בנה, היינו לבקש למלה, עכ"ל.

והנה בשו"ת הר"ח אור זרוע (סימן י"א) כתב ח"ל: לענין מילה נראה דאין חייב למול את בנו בידים, אלא לעסוק שיהיה נימול וכו', דעיקר מצותן אינה העשיה, אלא שהמילה תהא חתומה בבשרו, עכ"ל.

וכתב האבני נור (יו"ד סימן שי"ט ס"ק ח') דזה כוונת התוס', ח"ל: מדברי התוס' שכתבו למ"ד אשה פסולה למול, הא דצריך קרא ד"אותו" ולא אותה היינו שאינה חייבת לבקש למולה, הרי דמצות האב אינו למולו בעצמו או ע"י שלוחו, דא"כ כיון דאשה פסולה למול, אי אפשר לה לקיים המצוה, דכל היכא דאיהו לא מצי עביד שלוחו נמי לא מצי עביד. ועל כרחק שאין חיוב עליו רק שיראה שיהיה הבן נימול, ואפי' אחר מלו שלא מדעתו - שפיר דמי, [אם האב גרם לזה].

וב"כ מהר"ח או"ז (שם) דאינו חייב למול בעצמו או ע"י שלוחו, אלא שעליו מוטל לעסוק שיהיה הבן נימול, ולכן אף אם הבן נימול ע"י אחר בלי התעסקות האב [בפעולה], שפיר דמי, ולא עבר על מצות עשה כלל, דאטו התעסקות כתיב בקרא, רק שעל האב מוטל שיהיה הבן נימול, והא נימולא.

^א וכ"כ רעק"א (ע"ז שם) והמקנה (קידושין שם). וכ"כ התוס' ר"ד (קידושין שם) שיש חיוב להשתדל שהבן יהיה מהול ולא צריך לזה דיני שליוות, דרק סידור הענין מוטל על האשה, ובהו שהיא מצוה למולה למול היא בעצמה מקיימת מצותה.

ולפ"ז כתב בקובץ הערות (סימן ע"ו) דאפשר דיכולין למול גם ע"י עכו"ם למ"ד מילת עכו"ם כשרה, דאע"ג דאינו חשיב שהוא בעצמו מל בנו ע"י שלוחו, אבל סו"ס ע"י השתדלותו בנו מהול. וע"ז עוד שביאר דברי התוס' באופן אחר.

הטפת דם ברית. כתב האבני נור (יו"ד סימן של"ד אות כ"ז) ח"ל: יש להטיף במקום חיבור העטרה עם הגיד, כי שם יוצא תמיד דם בשעת מילה כשכורתין הערלה, ובגוף העטרה רוב פעמים אינו יוצא דם כלל בשעת מילה, והטפת דם ברית צריך במקום שדרך הדם לצאת בשעת מילה.

בן לאשרי

לע"נ הרה"ק ר' חיים בן הרה"ק ר' יחזקאל שרגא זצ"ל מערץ

והחזיקי את ירך בו. שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הבית ישראל מגור בשם כ"ק מרן אדמו"ר אביו האמרי אמת זצוקלה"ה זי"ע, דהרי אמרו (ר"ה יז:) יפה תפילת החולה על עצמו, עד שהעיד לה המלאך ששמע ה' אל קול הנער. ועל כן עכשיו גדול כחו וזכותו של ישמעאל, על כן אמר לה המלאך שתחזיק ידה בו, דע"י ישמעאל - החולה, יהיה לה מעמד.

וב"כ אדמו"ר הבית ישראל זצ"ל ביאר באופן אחר, על פי מה שכתב ברבינו בחיי (כאן), ח"ל: אברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, עכ"ל. ונראה דלכך אמר לה המלאך "והחזיקי את ירך בו", לרסנו שלא יוכלו בניו להרע ח"ו לבני ישראל, ודברי פי חכם חן.

והאלקים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם. יש לדקדק דאלו התיבות "ויאמר אליו אברהם" לכאורה מיותרים, דהיה לו לומר "נסה את אברהם ויאמר קח נא", דזה עיקר הנסיון, דלפי מה שכתוב נראה דהנסיון היה "ויאמר אליו אברהם", ואח"כ אמר לו מאמר נוסף "ויאמר קח נא".

ויש ליישב, דבאמת בלי שאמר לו הקב"ה "אברהם" לא היה שום נסיון, והוא ע"פ דברי מו"ר הגאון רבי יעקב מרדכי זצ"ל אבד"ק בילגורי"א זי"ע עה"פ "וירא את המקום מרחוק", דיש לפרש "מקום" היינו הקב"ה, שנקרא "מקום" על שם שהוא מקומו של עולם (בראשית רבה פס"ח י, ותיקוני זוהר תיקון מ"ב), והיינו שעכשיו ראה אברהם הקב"ה מרחוק, כי בכל פעם שהיה אברהם אבינו ע"ה במדריגה הגדולה והיה דבוק בהקב"ה, לא היה שייך שום נסיון, דהרי היה בטל ממש לרצונו יתברך, ולא היה יכול לעשות אחרת מרצונו יתברך, אבל עכשיו

^ב וזה דלא כדברי החזון איש (יו"ד סימן קנ"ד אות ג' ד"ה ומקום) שפסק דצריך להטיף בגוף העטרה, וז"ל: כשמטיף דם בעור שלמעלה מן העטרה לצד הגוף, אינו אלא כמטיף דם מן האצבע.

שרצו בשמים להביאו לידי נסיון, לקחו ממנו כל המדריגות, ונעשה כאיש פשוט, ואז היה שייך אצלו נסיון. (וע' היטב בעבודת ישראל סוף פרשתינו).

והנה בכל מקום שהיה אברהם אבינו ע"ה במדריגה גבוהה, קראו הקב"ה בלשון חיבה ב' פעמים - אברהם אברהם, כמו יעקב יעקב, משה משה. אבל להראות שלא היה עכשיו במדריגתו, אלא איש פשוט כשאר אנשים, קראו הקב"ה רק אברהם פעם אחת. אבל היות שלא היה לו שום חטא כדי ליקח ממנו המדריגות, לכן לא רצה הקב"ה לקחתם אלא אם כן יסכים בעצמו לזה, ואז יהיה אפשרות לנסותו כנ"ל. וזהו שאמר הכתוב "והאלקים נסה את אברהם", ואיך היה יכול לנסות אותו, הלא בהיותו בעל מדריגות גדולות דבוק ממש ברצונו יתברך, אין שום רבותא שיעשה כרצונו יתברך, על זה אמר "ויאמר אליו אברהם", האם אתה מסכים לקחת ממך כל המדריגות ולא אקראך אלא "אברהם" פעם אחת כמו לכל איש פשוט, ועל זה השיב אברהם "הנני", שהנני מסכים לזה, ועל ידי זה נתאפשר הנסיון של "ויאמר אליו קח נא את בנך", והבן.

תוכן יחזקאל

ויגש אברהם ויאמר. חז"ל אומרים (פתיחתא דאיכה רבה), שבזמן החורבן בא אברהם לקונן, שאלו הקב"ה: מה לידידי בביתי, אמר אברהם לפני הקב"ה: מפני מה הגלית את בני ומסרתני בידי האומות והרגום. וצ"ב מדוע לא התפלל אברהם קודם החורבן שלא ימסרו בידי האומות ולא יגלו, כמו שהתפלל על סדום, האם לא היו בירושלים עשרה צדיקים שבזכותם תינצל כל העיר, הרי היו החרש והמסגר. וי"ל, דהא שזכות עשרה צדיקים יכולה להגן על כל העיר, זה היה רק לפני מתן תורה, אבל אחרי מתן תורה - התביעה גדולה יותר על העם, ואין זה מספיק שיש עשרה צדיקים כדי להגן על כולם.

קח נא את בנך וגו' לעולה. מדוע לא ביקש אברהם אבינו מהקב"ה שיחוס על בנו, כמו שהתפלל על סדום. וי"ל דאצל סדום זה היה עונש, ולכן התפלל שיחוס עליהם, אבל כאן היתה זו מצוה, והרי זו זכות לקיים מצות ה' ולהעלותו לעולה, ולכן לא התפלל על כך.

ואיה השה לעולה. יצחק אבינו ידע שהוא העולה, ולא תמה כלל איה השה, אולם כשראה שאביו העלה עליו את העצים, התפלא, כי אם הוא העולה, היאך מעלה עליו אביו את העצים, הרי אסור לעבוד בקדשים, ולכן שאל "ואיה השה לעולה". אמנם אברהם אבינו הקדישו לקרבן רק כשעקדו על המזבח, ולכן לא נמנע מלתת עליו עול בשעת הליכתם. [וכ"כ באוהב ישראל].

שבו לכם פה עם החמור וגו' ואיה השה לעולה. אם שואלים שאלה לאחד ורוצים לקבל תשובה, צריכים להתבונן אם לא נוכח במקום אדם אחר שבגללו ימנע הנשאל מלהשיב. ודבר זה מן התורה למדנו, דמאז שיצא יצחק עם אברהם לדרך, היה קשה לו השאלה "ואיה השה לעולה", וכל הזמן רצה לשאול דבר זה מאברהם, אבל חשב בלבו שנוכחות הנערים אליעזר וישמעאל, יכולה להפריע לאברהם להשיב, לכן רק ביום השלישי אחרי שאמר אברהם אל נערי "שבו לכם פה עם החמור", ואברהם ויצחק הלכו לבדם, רק אז שאל את אברהם אביו "ואיה השה לעולה".

ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם פה עם החמור. מדוע לא רצה אברהם שנערי יבואו ויראו את מעשה העקידה. וי"ל שאברהם אבינו לימד כל חייו את בני דורו כי אין חפץ לה' בקרבנות אדם, כי אם עשות משפט ואהבת חסד. ועתה חשש אברהם שאם יראו נערי שהקב"ה מצוה להקריב לפניו אדם, שמא תתערער אמונתם, ולכן לא רצה שיבואו ויראו.

לכבוד מערכת מליצי יושר

ראיתי בגליון ר"ה (מספר ס"ב) בתשובת המערכת להכותב "א. וו. ממאנס", שהקשה על האבני נזר שכתב דבאכילת קדשים מקיים מצוה גם בפחות מכזית, כיון דאין המצוה על הגברא שיאכל כגון מצה, אלא דהמצוה הוא שהקרן יהיה נאכל, ולכן אפשר לצאת גם בפחות מכזית. והקשה הכותב דה"נ דבקדשים המצוה הוא שהקרן יהיה נאכל, אבל ס"ס בעין לזה **אכילה**, דהרי בעין אכילה כדי שיחשב שהקרן נאכל, ואילו פחות מכזית לאו אכילה הוא. וכתבתם לתרץ דהאבני נזר סובר דגם פחות מכזית חשיב אכילה, ורק היכא דאיכא מצות עשה או ל"ת בהאכילה של הגברא, אז איכא "שיעור" של כזית, ולא במקום דהמצוה הוא שהקרן יהא נאכל. [וכעין שכתב הפמ"ג דלא אמרינן דכ"מ שנאמר אכילה דהוה בכזית, אלא במניעה או בצינוי כמו בערב תאכלו מצות, משא"כ באכילת רשות, גם פחות מכזית הוי אכילה].

והנה אף כי זה סברא נכונה, מ"מ אפילו אי אמרינן דאף באכילת רשות פחות מכזית לא הוה אכילה, מ"מ לא קשה על האבני נזר, דהא אליבא דהאבני נזר דאמרינן דאכילת קדשים המצוה הוא שהקרן יהיה נאכל, ולא על הכהן שיאכל הקרבן, א"כ כל שיעור האכילה תלויה בהחפצא הנאכלת, ולא על הגברא האוכל, ומצד החפצא הנאכלת ודאי אכילת כל כהן וכהן של המשמר שהקרן מתחלקים ביניהם מצטרפים זה לזה ונחשב כאכילה אחת, דהא מצד הקרבן הנאכלת אין שום נפק"מ אם נאכלה ע"י כהן אחד או ע"י מאה כהנים.

משה צבי הלוי עדעלשטיין

תגובת המערכת

כסברת מעכ"ת, מובא בבד קודש (ח"ג סימן י"ב) להגרי"ד פברסקי. אבל כמובן דזה דוחק לומר דמצטרפים אכילת שני כהנים שיחשב אכילה. נימה דומה לזה מצינו במה שכתב המחבר (או"ח סימן רע"א סעיף י"ד): אם לא טעם המקדש, וטעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו יצא וכו', וי"א דכיון שבין כולם טעמו כמלא לוגמיו יצאו, דשתיית כולם מצטרפת לכשיעור. וכתב במשנה ברורה (ס"ק ע"ג) וז"ל, והסכימו הרבה אחרונים דאפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו, אך שלא ישהה ע"י שתיית כולם יותר מכדי אכילת פרס, עכ"ל.

והנה בעת שיצא הספר משנה ברורה לאור, מסרו הגרי"ח לבנו הגר"ר משה לעיין בו, ובעיונו בו נתקל בדיון זה, ומאוד לא היה נוחא ליה, דמה ענין שיעור צירוף כדי אכילת פרס בשנים השותים לצרף שתייתם אהדדי, ואף הגרי"ח הסכים עמו בטענתו זו (מובא בנפש הרב עמוד ק"ס).

וכן העיר באפיקי ים (ח"ב ס"ב) וז"ל: דברי המ"ב תמוהים, דצירוף לא שייך רק באדם אחד, דבשותה בכדי שתיית רביעית או אכילת פרס, מיקרי "שתיה", אבל בהפסיק יותר מכשיעור, אינה מצטרפת השתיה והוי טעימה בעלמא, אבל בב' גו' בני אדם, איך שייך צירוף לצרף מה ששתה האחד או האחרים, ולא שמענו כזה.

פנינים מתורתו ומשנתו החינוכית של הגה"צ המשגיח ר' יהודה גוטרמן זצוק"ל לרגל מלאת שנה להסתלקותו

מורינו המשגיח זצוק"ל חנך והעמיד תלמידים בישיבת פוניבז' לצעירים למעלה מיובל שנים. תורתו ומשנתו חיים וקיימים חקוקים על לוח ליבם של תלמידיו הרבים בהיכלי התורה, ודרכו נמשכת על ידי תלמידיו מרביצי התורה המשפיעים לאור דבריו וחינוכו שזכו לקבל בימי נעוריהם. לרגל מלאת שנה להסתלקותו ליקטנו פנינים בודדים מדבריו ודרכיו.

ענייני חינוך והשגחה

אמר המשגיח: השגחה זה לא להטיל מרות, השגחה זה ליצור אוירה שמי שטועה הוא מעצמו מרגיש ורוצה להשתפר, כך חנך, הדריך והעמיד את תלמידיו.

שח הגר"א פלאי שליט"א מרבני הישיבה, פעם כשיברתי עם המשגיח על התנהלות עם בחורים הביא המשגיח דוגמא ממעשה שארע שהיה בחור שהיה צריך להעיר לו משהו, ביקשתי מאחד שיקרא לו וחזר אותו בחור ואמר לי שהבחור הזה אמר שהוא לא רוצה לבוא, התגובה במקרה כזה יכולה להיות תגובה חריפה על כזו חוצפה נוראה, אך מה שעשיתי אמרתי לו שאם הוא לא רוצה לא צריך, אח"כ הוא הגיע לוועד ופגשתי אותו ודיברתי אתו והכל הסתדר.

שח הגר"מ יעקובוביץ שליט"א מרבני הישיבה, סיפר אברך שפעם באמצע וועד היה רמקול של לווייה, ובחורים בדרך צעירים צוחקים ולא מתייחסים לזה ברצינות, סיפר להם המשגיח שפעם היה אצל הגר"ז כזה סיפור שמישהו אמר שהיה "אפעס אלוייה", והגר"ז הזדעק: אפעס אלוייה! מישהו נפטר, מה אתה אומר אפעס אלוייה, וההתייחסות הרצינית הזו השאירה רושם אצל תלמידים עד היום.

עוד שח שפעם בחור עשה מעשה קונדס שעורר תרעומת אצל רבני הישיבה, אמר לי המשגיח את המבט שלו על זה: זה לא כל הבחורים רק אחד למאתיים, הישיבה מצויינת והבחורים טובים ויצאו גדולי תורה, זה רק אחד למאתיים.

עוד שח מעשה שהיה לפני ארבעים וחמש שנה, בחורים מהישי"ק נסעו לים ביום שישי ואחד מרבני הישיבה ראה את זה, כשהעיר על זה המשגיח אמר לבחור אני לא יודע אם הייתי

מעיר את זה לילדים שלי, ודווקא בהערה בצורה עדינה כזו הדברים חדרו לליבו.

סיפר תלמיד שפעם ראה אותו המשגיח מחוץ לישיבה בזמן שהיה צריך להיות בפנים, במקום לגעור העיר לו המשגיח: בפנים יש מזגן ונעים שם.

יעץ כיצד להגיב לילד שהתנהג עם הגמרא בזילזול, לא לכעוס אלא ליתן כסף לצדקה ולומר לו שנותנים את זה כיון שראינו שקורה כזה דבר, ובכך להחדיר לליבו את ההרגשה והכבוד לתורה.

למורה בתחילת תפקיד ההוראה הדריך המשגיח עם דברי חז"ל על ר' יוחנן שבכה כשנכנסו תלמידיו שאינו יודע באיזה דרך מוליכים אותו, והקשה למה ר' יוחנן בכה דווקא כשנכנסו תלמידיו, וביאר שיש מלמדים שכמה תלמידים שלהם שעוד אין להם שכל מחזיקים מהם, ובגללם המלמדים מסתובבים עם גאווה ובאמת מתגאים על כאלו שטויות, ומשום כך פחד כשנכנסו תלמידיו, כך הדריך בדרך הענווה והאמת עם הכניסה לתפקיד.

ענייני תלמוד תורה

היה אומר בשם אחד המפרשים שההבדל בין דבורה לעכביש שהדבורה לוקחת צוף מהפרחים ולכן מוציאה דבש מתוק, אך העכביש לוקח רק מעצמו ולכן מוציא כורי עכביש, כך בחידושי תורה לא צריך לבוא עם 'איגנע זאכן' [דברים עצמאיים] אלא לקחת ממקורות וכך יוצא דבש מתוק.

הביא המשגיח מהגרמ"י לפקוביץ זצוק"ל שלהיות מונח בלימוד זה שתמיד הוא באמצע דבר, אם נשאל אותו איפה הוא כעת התשובה תמיד תהיה שהוא עדיין לא גמר דבר פלוני והוא צריך לעיין ברשב"א, הוא תמיד באמצע.

סיפר נכדו שהיה נוסע עמו ל"שי"ק שהיה קורא לשיבה בהנאה בית חרושת של תורה.

אמר המשגיח בענין ריבוי שינה שתחילת מפלה שינה, והביא בשם הגרא"מ שך זצוק"ל מדרש על מה שהנחש הסית את חווה לאכול מעץ הדעת שהמדרש שואל היכן אדם הראשון היה בזמן הזה ומדוע לא שמר על חווה שלא תיכשל, וכתוב במדרש שאדם הראשון ישן בזמן הזה ומחמת השינה לא יכל למנוע אותה מהעבירה.

בן אדם לחברו

אנשים באו לבקש מחילה על עוול שעשו, אך היה חשש שבמחילה יהיה אישור למעשיהם, יעץ המשגיח לנפגעים לומר שאנו מאמינים שהכל משמים ולכן אנחנו לא מקפידים, ובכך נמנע האישור.

אמר המשגיח, לא מתחילים עם רשעים שהם ינצחו, כי אנחנו מוגבלים והם לא מוגבלים.

תפילה

נשאל המשגיח על חולה פלונית שאין רפואה למחלתה איך אפשר להתפלל על זה, השיב המשגיח שאולי ימצאו פתאום תרופה חדשה.

אמר בשמו הגרמ"י יעקובוביץ שליט"א מרבני הישיבה שנתן עצה לזמן שלא אומרים תחנון

ושמחים ומרגישים שחרור מהתפילה, לומר אז אחרי התפילה פרק תהלים .

ענינים נוספים מרשימות תלמידו הבה"ח חיים פיינשטיין

בני אדם משועבדים לחברה, 'מה יאמרו' וכו', אבל מי שהוא עבד ד' ומבין שזה כל מטרתו, כבר לא יהיה משועבד לכל הדברים האלו.

וביאר לפי"ז בדרך דרוש מה שאומרים בברכת המזון ואל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם, שמכוון בזה כנגד ה'מה יאמרו' וכו'.

וכן ביאר על אותו הדרך את הפסוק בתהילים אני עבדך בן אמתך פיתחת למוסרי, שכשאני עבדך היינו אדם שמרגיש שהוא עבד ד' אזי ממילא פיתחת למוסרי, כל האזיקים של החברה.

סיפר שהמשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל התפלל מולו בחור בישנוניות , ואמר המשגיח לאחר התפילה ער מארכט מיר קאלט (הוא מקרר אותי).

סיפר שת"ח גדול מחבר ספרים שבבחרותו למד בסלבודקא, והיה בעל כישרון גדול, הסבא מסלבודקא כיבדו מאד, ובאמת מאד הצליח, אבל בזקנותו אמר לי שהכבוד הזה שכיבדוהו אז רודף אותו עד היום.

דברי הדרכה שכתב המשגיח זצוק"ל לבחור העולה לשיבה קטנה

1. עליך לדעת כי להיות שקוע בלימוד זה פיתרון לכל הקשיים בלימוד ובחיי יום יום. השתדל להיות תמיד שקוע בשאלה שנתעוררה בשיעור ולכתוב השאלה והתשובה בצורה נקי' ומסודרת.
2. התורה נקנית במידות טובות. צריך לדון לכף זכות אפילו בצורה דחוקה, שואלים את האדם בשעת הדין האם המלכת את חברך עליך בנחת רוח, ולשמוח בהצלחת חברך, ואהבת לרעך כמוך!
3. להקפיד על הופעה נקי' ומסודרת.
4. אל תתחבר עם בטלים, ולא לשמוע דברי ביקורת על רבני הישיבה.
5. להתפלל מעומק הלב על הצלחה בלימוד ולדעת כי ה' יתן חכמה ולא כוחי וכישרונותיי, ולדעת כי הצמיחה הרוחנית היא לאט לאט וארוכה הדרך להיות ת"ח, ובדרך שאדם רוצה ללכת יוליכו אותו משמים.

ביאור דברי ה"אבי עזרי" בהקדמה [למהדורא רביעאה], ליישב התמיהה הידועה במש"כ שם על ידיעת חכמת הנסתר.

כתב ה"אבי עזרי בהקדמה הנ"ל, וז"ל: שאף שמעשה מרכבה הם דבר גדול וכו', אבל מ"מ, ידיעת ענינים אלו הוא רק ככלל מצוה שמתוך כך הוא יודע ומכיר את הבורא, אבל אין זו תורה, עכ"ל. ותמהו בזה רבים איך יתכן לומר על חלק בתורה, שידיעתו היא רק ככלל מצוה אבל אין זו תורה.

ומטו בבבי מדרשא שאמר בע"פ שחזור בו. ועדין אין זה מניח את הדעת, דמעיקרא מאי קסבר. ובפרט שמוזה שלא הורה למחוק את הקטע הנ"ל, רגלים לדבר שלא אמר שחזור בו אלא להניח דעת התמהים, אבל בינו לבין עצמו לא חזר בו.

אמנם האמת יורה דרכו, שמתוך הדברים שכתב באותה הקדמה לפני ואחר הקטע הנ"ל, מוכח שכל מה שכתב על "ידיעת ענינים אלו" ש"הוא רק ככלל מצוה וכו' אבל אין זו תורה", הוא רק באופן שלא הקדים לידע האסור והמותר וכיו"ב, שבאופן זה אכן ידיעתו היא "רק ככלל מצוה וכו' אבל אין זו תורה", מהטעם שכתב בהמשך דבריו. אבל באופן שהקדים לידע האסור והמותר וכיו"ב ואח"כ לומד מעשה מרכבה, ודאי שידיעתו היא ידיעת תורה גמורה כידיעת שאר חלקי התורה. ויבואר כל זה לקמן.

וההוכחות שכך כוונתו, יובאו בקונטרס שא"ה יצא לאור בעתיד בל"ג. וכאן נכתוב רק את ביאור כל דבריו מתחילתם ועד סופם. אמנם המעיין יראה שלפי ביאור זה, דבריו בקטע הנ"ל מתאימים כמין חומר עם מה שכתב שם קודם לכן ולאחר מכן.

הביאור משולב בתוך דברי ה"אבי עזרי".

אותיות אלו – לשון ה"אבי עזרי".

אותיות אלו – ביאור גוף הדברים.

[אותיות אלו בסוגריים – השלמת ביאור הענין].

בענין צד המעלה שיש לדינים שבתורה ביחס לחלק הנסתר שבה.

א.

ביאור טענת המלאכים לתת להם

התורה, ותשובת משה רבינו על זה.

במסכת שבת דף פ"ח ב', שהמלאכים אמרו להקב"ה בשעה שעלה משה למרום לקבל התורה, מה לילוד אשה בינינו מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, תנה הודך על השמים ותן לנו התורה. והקב"ה אמר למשה החזיר להן תשובה. והוצרך משה לאחוז בכסא הכבוד ולהחזיר להם תשובה, כלום למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, והלא כתוב אשר הוצאתיך מארץ מצרים. וכן כתוב בה לא יהיה לך אלהים אחרים, וכי בין עמים אתם שרויין שעובדין ע"ז. וכן כתוב זכור את יום השבת, כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים שבות. וגם כלום אב ואם יש לכם, כלום קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, והלא כתיב כבד את אביך לא תרצח לא תגנוב ולא תנאף. מיד הודו לו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ.

וצ"ב מה היה הה"א של המלאכים שהתורה יכולה להנתן להם. [הרי מאחר שרצו המלאכים את התורה בודאי ידעו מה היא, וא"כ פשיטא כתשובת משה רבינו]. והביאור בכל זה הוא, כי הלא התורה נדרשת למה שנגלה לנו, וגם להנסתר לנו, והרי ר"ע היה דורש תלי תילים של הלכות על כל קוץ מאותיות התורה ועל צואר של למד, ובאותיות י-ה שבתורה ברא שתי העולמות, וכל התורה כולה הם שמותיו של הקב"ה, וכלול בה עניני מעשה מרכבה שהמה דבר גדול נגד היות דאביו ורבא. ולפ"ז דאף שאחרי שנמסרה התורה לנו, היא נקראת כפי שנמסרה לנו אנוכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ויש בה מה שנקראת כבד את אביך ואת אמך, ויש בה שנקראת זכור את יום השבת, ונקראת לא תרצח לא תגנוב לא תנאף, וכן כל התורה כולה, אבל המלאכים שאלו למה לתת התורה לילוד אשה כי מה אנוש כי תזכרנו, הלא כל התורה שייך גם לשרפי מעלה, ותהי' נקראת מכל תיבה את סדרי מעשה מרכבה, ולדעת את שמותיו של הקב"ה. ואמנם כשניתנה התורה לנו היא נקראת לא תרצח ונקראת כבד את אביך וגו', אבל בעליונים תהא נקראת לגמרי אחרת. וכמו שבאמת גם עכשיו שנתנה התורה לנו, בנגלה היא נקראת לא תרצח לא תגנוב, אבל למי שיודע ומבין ובא בסוד ה' במעשה מרכבה, היא נקראת גם על ענינים אחרים שהמה נקראים דבר גדול, וכפי שמצינו בהקדמה לספרא דצניעותא לפירוש הגר"א זצק"ל, שכתב הגר"ח זצק"ל מוולאזין שעל הפסוק עלו זה בנגב נגלה להגר"א עשרים ושתיים מאות ושישים אופנים, ובאופן אחד מהם יודע הוא הכחות של כל הבריות וכל אבר עניניו, יעו"ש דברים המבהילים בזה, וכן בפנים הספרא דצניעותא בפירושו של הגר"א, כתוב שם, שבפסוק ראשון בראשית ברא נכלל שם כל מה שהי' והוה ויהי' עד עולם, עי"ש. וע"כ שאלו המלאכים תנה הודך על השמים. וכיון דשפיר שאלו, לכן משה הוצרך לאחוז בכסא להחזיר להם תשובה, וזה בבחינת כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לדעת להשיב תשובה נצחת.

והנה מעתה צ"ע לאידך גיסא, מה אמר להם כלום יצאתם ממצרים, כלום כיבוד אב ואם שייך אצלכם, כלום שבת שייך אצלכם, כלום שייך אצלכם לא תרצח ולא תגנוב ולא תנאף ועוד ועוד. [הרי לפמשנ"ת, לא את המצוות הללו בקשו המלאכים אלא את התורה כפי שהיא נקראת בעליונים]. וי"ל דכוונת תשובתו היינו שכל זה מה שנכללה בתורה חכמת ה', חכמת הבריאה כולה ומעשה מרכבה, והיא נקראת כך ואפשר ממנה ללמוד ולדעת את החכמה העליונה מתיבותיה ואותיותיה ותגיה, זה רק אם יש בה הנגלה לנו של יציאת מצרים ודין שבת וחייב המצוה של שמירה וזכירה של שבת שמצווין אנו, ויש בה הנגלה של כיבוד אב ואם, ויש בה כל הציווים של לא תרצח וכל הלאוין, אז יש בה גם הנסתר, ואפשר להבין ממנה וללמוד מתוכה את הסוד והרמז. אבל בלי הנגלה לנו, פרחת ממנה גם הנסתר, והאותיות המה נשארים רק גולמי אותיות. ולכן אילו לא ניתנה תורה לישראל אלא היתה נשארת לעולם בעליונים שאז לא היה בה הנגלה דכל הציווים, אז גם אין שום תועלת ממנה גם להעליונים, (ו) דכך גזרה חכמתו יתברך. וכששמעו את זה מיד הודו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. בינה זאת.

ב.

לפמשנ"ת יש לבאר הטעם שכתב הרמב"ם להא
דראוי להקדים לימוד האסור והמותר למעשה מרכבה.

ועל פי זה יש לבאר ענין נוסף, דהנה בפ"ד מהל' יסודי התורה ה"ג, כתב הרמב"ם, ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו הם שחכמים הראשונים קוראים אותו פרדס, כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס וכו'. ואני אומר שאין ראוי לטיל בפרדס אלא מי שנחמל כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיצא בהם משאר המצוות. ואצ"פ שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים, שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הן היות דאביי ורבא. אצ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחילה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר, עכ"ל. וצריך ביאור סוף דבריו שכתב ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העולם כדי לנחול חיי העוה"ב. [הרי התורה היא הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העוה"ז שיעסקו בו בתורה, כדי לנחול חיי העוה"ב, כדאייתא במתני' ותלמוד תורה כנגד כולם. וא"כ אף מעשה מרכבה הוא בכלל הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה וכו'].

וי"ל שכוונתו שאף שמעשה מרכבה הם דבר גדול מן האסור והמותר, זהו משום שעניני מעשה מרכבה דברים עמוקים הם [נכלשון הרמב"ם לעיל הל' י']. ולא לכולם יש כח לידע ולהשיג כל הדברים על בורין כמו שכתב הרמב"ם בזה הלכה עצמה, וכן כתב לעיל בה"א לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בורין עכ"ל, ומשום כך זה נקרא דבר גדול. אבל מ"מ, בלי שהקדים לידע האסור והמותר, ידיעת ענינים אלו דמעשה מרכבה (הוא) היא חשובה רק ככלל מצוה שמתוך כך הוא יודע ומכיר את הבורא, אבל אין ידיעתו זו חשיבא ידיעת תורה, שיסודה הוא ללמוד ולדעת האסור והמותר, ושבה יש את מה שע"י התורה השפיע הקב"ה לישוב העוה"ז ולהנחיל חיי העוה"ב, ושעל זה נאמר ות"ת כנגד כולם. [ולכן רק האסור והמותר וכי"ב נקראים הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה וכו' ולא מעשה מרכבה, כי בידיעת מעשה מרכבה לבד בלי האסור והמותר אין לו מעלה ושכר של תורה, ורק ע"י ידיעת האסור והמותר יש לו מעלה ושכר של תורה, הן בידיעת האסור והמותר גופא, והן במה שידע גם מעשה מרכבה].

וזה מבואר לפי מה שכתבתי למעלה שכל זה מה שנכללה בתורה את כל סדרי מעשה בראשית ומעשה מרכבה, הוא רק ע"י שיש בה הנגלה לנו את זאת לדעת האסור והמותר, שהיא אותו הלחם והבשר שכתב כאן הרמב"ם שראוי להקדימם מחמת שהיא שווה לכל נפש ושהיא הטובה הגדולה כנגד כולם. [כי כמו שבתורה עצמה, רק ע"י שיש בה האסור והמותר, מעשה בראשית ומעשה מרכבה הוו תורה. כך גם בתורה שבאדם שהיא התורה שידע, רק ע"י שיש בה האסור והמותר, המעשה בראשית ומעשה מרכבה שידע חשיבי תורה כלפיו, וממילא ידיעתו אותם נחשבת ידיעת תורה].

שוב ראיתי בחידושי (הרשב"א) הריטב"א דף כח. מה שכתב בזה. וז"ל, דבר קטן היות דאביי ורבא. פירוש, דבר קטן הוא לגבי מעשה מרכבה שאמרו. ולגבי הא נמי לא קרי דבר קטן לתלמוד, שהרי קדמו לכולם שלא הניח מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות, והם יתד שהכל תלוי בו. אלא היות דאביי ורבא הם קושיות ותירוץין וספיקות שלהם שלא נתבררו להם מפני שלא ירדו לעמקו של תלמוד כחכמים הראשונים. ולפי שהיה זה מחסרון ידיעה, קרי ליה דבר קטן בחכמת המשנה. עכ"ל. ומבואר בו כמשנ"ת ברמב"ם. [דהא כתב דתלמוד אינו דבר קטן בחשיבות ממעשה מרכבה, ואדרבה, המקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות הם יתד שהכל תלוי בו, ולהכי קדמו ריב"ז. ובמש"כ הריטב"א "הכל", כלול בזה שאר הדברים שלא הניח ריב"ז, שבהם גם מעשה מרכבה. חז"ל במה מעשה מרכבה תלוי במשנה תלמוד והלכות. ולמשנ"ת לעיל א"ש דכוונתו כמו שהתבאר ברמב"ם, דרך ע"י שידע את האסור והמותר, נחשב מה שידע מעשה מרכבה לידיעת תורה ויש לו בזה מעלה ושכר של תורה].

מרן החזון איש זי"ע

68 שנה להסתלקותו מ"י חשון תשי"ד - תשפ"ב

בקודש פנימה

לקראת יומא דהילולא של מרן החזון איש זי"ע, לתועלת הקוראים אנו מפרסמים את השו"ת המלא שערך ידידינו הרב יעקב הייזלר שליט"א לפני כמה שנים בקודש פנימה בבית רבן של ישראל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

חיל ורעדה אחזתנו עת דרכנו על מפתן הבית הגדול והמפורסם ברחוב רשב"ם 23 בעיר התורה והחסידות בני ברק, שם מתגורר מזה שנות דור, פאר הדור ושר התורה, מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, ומשם תצא הוראה לישראל בכל אתר ואתר. בקומה השניה של הבית הכ"כ מפורסם בעולם היהודי לשם עלינו, ניתן היה לחתוך את המתח באוויר. עשרות רבות של אנשים מכל קצוי תבל ממתינים לרגע בו יזכו להיכנס בקודש פנימה ולקבל תשובה לעתיד חייהם הגורלי. האחד, להכרעה הלכתית דחופה, השני, להזכיר חולה שיש בו סכנה, השלישי, להכרעה בדבר שיש בו עניני נפשות. כאן בבית הגדול והכל כך מפורסם כל רגע ורגע מחושב, כל דקה מתוכננת, סדר היום של מרן הגר"ח שליט"א עמוס לעיפה עד כי אי אפשר לתחוב בו מחט. חדר הספרים והלימוד של מרן הגר"ח שליט"א נושא בחובו עשרות שנות יגיעת התורה, כאשר דומה שאין לך מקצוע אחת בתורה שלא מוצא היטב באחת מעשרות הספרים שחוברו ע"י מרן הגר"ח שליט"א בשישים שנה האחרונות. אלפי אלפי הספרים, הקובצים, הקונטרסים ועוד, אשר באים לידי שימוש תמידין כסדרם בי רבנן ותלמידהון בהיכלי התורה והשיבות עומדים זקופים ומעידים יותר ממאה עדים לקול התורה הנשמע כאן תדיר ובוקע למרחקים מבין כותלי הבית הגדול.

מחדר זו המהווה תל תלפיות יוצאת תורה והוראה לישראל במשך שנות דור לכל רחבי העולם התורני, כאשר ראשי ישיבות, רבנים, ומוצי"ם מובהקים מכל העולם נעזרים בספריו אלו ואינם יורדים מעל שולחנם.

הסטנדר הנצחי, כך הגמרא הבלוי - שניהם הם כל עולמו של מרן הגר"ח שליט"א. התאווה, הכיסופין והערגה שלו לשורות הגמרא, חזקים מכל הרי הברזל ונחושת שבעולם. מזה עשרות בשנים חי מרן הגר"ח שליט"א ברדיפה מתמשכת, ברדיפה אחרי ההספק האדיר שקבע לעצמו, לסיים תלמוד בלי, ירושלמי, ד' חלקי שו"ע לרבות כל מדרשי חז"ל - בכל שנה ושנה.

לאחר כמה דקות של המתנה בדריכות בחדרת קודש וביראת הכבוד בחדר המבוא, נקראנו אנו על ידי נכדו המשב"ק המסור, הרה"ג ר' אריה קניבסקי שליט"א להיכנס לחדר בקו"פ, להשמיע ולהעלות בפני מרן הגר"ח שליט"א את שאלותינו השונות במשנתו התורנית הברוכה של רשכבה"ג מרנא החזו"א זי"ע שהותיר אחריו לדורות, וזאת לרגל יומא דהילולא של דודו הגדול מרן בעל החזו"א.

מרן הגר"ח שליט"א שגדל עוד מילדותו על ברכי דודו מרנא החזו"א זי"ע, ואף זכה להתגורר עמו יחד באותו בית גדול זכה לקירבה נדירה במחיצת קדשו, לא נאריך בדברים על הערכתו הנדירה של החזו"א לאחינו מרן הגר"ח שליט"א, אך זאת נספר שמרן החזו"א כתב עליו עודנו בבחרותו במכתב מיוחד "מרא דכולא תלמודא", אשר הם ללא ספק מילים נדירות ולא שגרתיות שיצאו מקולמוסו של החזו"א, והדברים אומרים דרשני.

מרן הגר"ח שליט"א חי ונושם כל שנותיו עד עצם היום הזה בכל משעולי חייו את הליכות חייו, משנתו ושיטתו הבהירה של החזו"א, כל פרט ופרט ממעשיו של החזו"א נחקקו בקרבו וכך במשך שנות דור מהווה מרן הגר"ח שליט"א מקור ברור להליכות והנהגות מרן החזו"א זי"ע.

משום כך טבעי הוא הדבר שבקשנו לעלות לבית הגדול ולשטוח את שאלותינו על משנתו התורנית של החזו"א בפני אחיינו, ה"ה מרן הגר"ח שליט"א.

מרן הגר"ח שליט"א בחיבתו אלינו הקדיש לנו מזמנו הכ"כ יקר וקיבלנו בפנים מאירות ומסבירות במשך דקות ארוכות, בשהותנו בחדרו נדמה היה שהשעון עצר מלכת לזמן מה וכאילו שלפנינו ולאחרינו לא היה צריך להכריע בדברים העומדים ברומו של עולם. שטחנו לפניו את שאלותינו, מרן הגר"ח שליט"א האיר את עינינו דבר דבר על אופן.

סדר יומו העמוס של מרן הגר"ח מדוד כידוע לכולם עד לדקות ואף לשניות, ומשכך שהות של אותם מספר דקות בחדרו נחשבים כזמן שיא וכשעות מרובות במושגי הזמן שלנו, במהלך השיחה העלנו על שולחנו עשרות שאלות, מרן הגר"ח שליט"א השיב לנו דבר דבר על אופניו, עד אשר היו הדברים מאירים ומחווירים כשמלה ואין לך שמחה כהתרת הספיקות.

לפניכם, תיעוד מהשיחה עם מרן הגר"ח שליט"א כפי שרשמנו והעלנו את הדברים על גבי הכתב מיד בתום השיחה לתועלת הקוראים, חלק מהדברים שלא הספקנו לשאול במהלך השיחה עם מרן הגר"ח שליט"א מחמת התור הארוך שהשתרך

מאחורינו, שלחנו לשאול אח"כ על ידי בני ביתו הקרובים הי"ו, ומהם קבלנו תשובות נוספות ששמעו ממרן הגר"ח שליט"א, שילבנו את הדברים יחדיו, ואנו מפרסמים אנו זאת לראשונה מעל גבי הקובץ לתועלת הרבים. קראו ותחי נפשכם.

יראת שמים טהורה

בפתח השיחה שאלנו את מרן הגר"ח שליט"א: אנו מתקרבים ליומא דהילולא של מרן החזו"א זי"ע, ברצוננו להרחיב את היריעה לכבוד יומא דהילולא ולהתמקד במשנתו התורנית שהותיר אחריו לדורות, ב"ה קם דור צעיר של בחורים ואברכים אשר לא זכו לראות מקרוב ולשמוע את גדול הדור החזו"א, אנו מבקשים לשמוע ממרן שליט"א כאחד שגדל על ברכי החזו"א, על איזה נקודות במסכת חייו עלינו בעיקר להדגיש למען ילמדו מדרכיו?

מרן הגר"ח שליט"א משיב ואומר: "אכן, זכיתי מילדותי ממש להיות קרוב אליו ואף לשמש אותו רבות, הייתי אף רגיל ללמוד עמו גמ', גדלותו של החזו"א הקיפה את כל תחומי החיים, לא היה דבר שבה הוא לא התבלט כיחיד בדורו בגין גדלותו הנשגבה, עשרות שנים ששהיתי עמו יחד לא ראיתי כועס על שום בן אדם, מלבד כמה פעמים בודדות, ביניהם, כאשר אחד שוחח עם החזו"א ובתוך דבריו אמר לו: "והלא אמרתם לי כך וכך... וזה היה שקר גמור, ואז הגביה החזו"א את קולו וכעס עליו. כך גם עוצם גיעתו בתורה היתה פלאית וכחד מקמאי והרי הדברים ידועים.

"מה שצריך להדגיש ביותר לציבור הוא היראת שמים הגדולה ודקדוק המצוות המופלאה שלו שהיתה נחלתו כל שנותיו, ודבר זה הוא ביקש תמיד להנחיל לציבור.

איזה נקודות ביר"ש ניתן להדגיש?

מרן הגר"ח שליט"א משיב ואומר: "יר"ש מקיפה את חיי האדם בכל התחומים כולל בלימוד התורה שיהא מתוך יר"ש. החזו"א היה אומר כי בחידושי התורה ששולחים לו לפעמים הוא יכול להכיר מה דרגת השולח ביר"ש, כאשר השולח בעל כשרון ויודע דרכי הלימוד ובכל זאת אין מסקנת החידו"ת שבמכתב ישרה, אין זאת אלא כי חסר לכותב מדת היראה הדרושה, ולכן מסקנתו נלוזה.

"כששלחו לו ספרים של מחברים חדשים, היה בוחן את מדת היר"ש של המחבר ועפ"י קבע היכן להניחו בארון הספרים. ספר שמחברו ירא אלוקים, מקומו היה במדף העליון, והאחר במדף התחתון.

"כששאלו הג"ר שמואל גריינימן זצ"ל כיצד ניתן להבחין ביר"ש מתוך ספר הלכות? אמר לו החזו"א: מחבר יר"ש מצטיין בביקוש האמת. גם אם החטיא את המטרה וחידושי אינם נכונים אפשר להבחין אם מגמתו היתה למצוא את נקודת האמת. או סתם לפלפל בדברי תורה. היה פעם שקיבל מכתב תורני מרב פלוני, והיה שם סברה נפלאה, אולם החזו"א תהה על כך כיצד הגיע לסברה טובה בשעה שלא היה בו יר"ש!?"

מיראי הוראה

ידוע, שמחמת חרדת ההלכה והיר"ש שלו, נמנע החזו"א מלפסוק שאלות.

"אכן, החזו"א היה מיראי ההוראה ולכן נמנע מלפסוק למעשה. גם את הספר החזו"א הוא לא חיבר על השו"ע אלא על הגמ' ואח"כ סידרו על השו"ע, פעם אף הציעו לו לכהן כרב ב"ם, הוא הסכים בתנאי שלא יצטרך לפסוק הלכות, כמובן שהם לא הסכימו, כך סירב תמיד לפסוק למעשה.

"כשהג"ר שמריהו גריינימן זצ"ל שסידר את ספרי החזו"א, סידר חלק לפי סדר הגמ' וחלק לפי סדר השו"ע, אולם החזו"א לא היה מרוצה שסידר לפי השו"ע. החזו"א אמר לו: "וכי אני רב?" ובאמת בחיי החזו"א לא סידרו בגלל זה עפ"י השו"ע.

שאלנו את מרן הגר"ח שליט"א על כך שהחזו"א הקפיד שבני תורה ילבשו חליפה ארוכה, וכן לא יגלחו את זקנם, בקשנו לשמוע את סיבת הדבר.

הגר"ח משיב ואומר בחיור: "נו, החזו"א הקפיד על כל מה שכתוב בתורה וגם זה כתוב בתורה. לשאלת אחד הנוכחים: האם כתוב בתורה שצריך ללכת עם חליפה ארוכה ולגדל זקן, השיב הגר"ח: בתורה כתוב שצריך להתנהג כמו בן אדם, ולא כמנהג הגויים עם חליפה קצרה וללא זקן.

צינתי, מה שמובא שהחזו"א כשהלך לטבול בים לצרכי בריאות, הלך גם במים בכיסוי ראש, מרן הגר"ח שליט"א אישר את הדבר.

מרגישים קדושה

מספרים שפעם טייל החזו"א ברחוב, לפתע נעצר ואמר שמרגיש במקום קדושה, לאחר זמן התברר שלפני זמן מה עברו במקום ב' בחורים ושוחחו בלימוד, והחזו"א הרגיש זאת ברוב קדושתו, האם הרב שמע על כך?

"אכן, אני הייתי בעל העובדה, היה זה כאשר טיילתי עמו לצרכי בריאותו, וכשהגענו למקום אחד אמר לי החזו"א: דע לך, מקום שבני תורה הלכו ושוחחו בלימוד, כשמגיעים למקום הזה אפשר להרגיש זאת ואני מרגיש שדברו במקום הזה דברי תורה. ואכן התברר לי שלפני זמן שוחחו במקום בלימוד ב' בחורים משיבת פוניבז' והחזו"א הרגיש בדבר. וזה לעומת זה, פעם אחת כשבא לחזו"א אחד ממקורביו אמר לו החזו"א: דע לך, היזהר והישמר ביום שלא תלמד אל תיכנס כאן. החזו"א ברוב קדושתו

כח ההכרעה

האם החזו"א סבר שניתן לחלוק על ראשונים בהבנתם בגמ', למשל, בענייני ריבית הוא חולק על הריטב"א ומסביר הבנה אחרת בגמ' כשהוא דוחק את הבנתו בד' הגמ' (פעם אף התבטא שכל אחד צריך להרגיש "ראשון קטן" אצלו)?

"החזו"א היה לומד את סוגית הגמ' כפי הבנתו, ואם היה נראה לו - היה מכריע בין הראשונים אף שלפעמים היה זה נגד דעת השו"ע. כמובן שלא כל אחד יש לו כח לזה ורק גדול וגאון בתורה השולט היטב בסוגיא יש לו את הכח במקרים מסוימים.

"בשולי ספר אחד שכתב על דברי המג"א שהם מגומגמין, העיר החזו"א בכת"י לאמור: ח"ו, דברי המג"א ברורים ואף במקום שאפשר לחלוק צריך לכתוב בלשון תלמיד לפני רבו, והמג"א הוא רבינו, ואנו כולם תלמידיו ואשרי מי שזכה להיות מתלמידיו.

בשם הג"ר מאיר גרינמן שליט"א הובא ששאלוהו כיצד יכול לחלוק על הקצוה"ח שהיה מגדולי האחרונים, ענה החזו"א: "הקצוה"ח היה גדול, אולם התורה היא יותר גדולה". (מעשה איש, ח"ב עמ' עז)

הכיר על פניו שלא למד באותו יום ומחמת כן העיר לו על כך.

בכח קדושת השבת

אומרים משמו, שפעם התבטא שיש סברות דקות ועדינות שאי אפשר להבין אותם ולדרת לעומקם דיו אלא בשבת קודש, כאשר כח קדושת השבת מסייע לדרת לעומקם, האם הדברים נכונים?

"שמעתי על כך, וכמדומני, שאמר זאת לפני הגרמ"י לנדא זצ"ל מגדולי י-ם שהיה מהקרובים אליו ביותר.

רבותיו

מי היו רבותיו של החזו"א, הרי הוא לא למד בבחרותו בישיבה?

"פעם שאלו אחד מתלמידיו מי היו רבותיו? והשיב לו בשחוק כי לא למד אפילו בישיבה קטנה, והיות כי אהב בימי עלומיו ללמוד טור ב"י ושו"ע - אמרו עליו חבריו שהוא יהיה מלמד, נו, נעשיתי מלמד - הוסיף בשחוק. ואמר אז: גם החפץ חיים לא למד בישיבה קטנה... לאחד מתלמידיו התבטא ואמר "הרבי שלי היה הבית יוסף".

כתבי ידות חדשים

מוסרים משמו של החזו"א, שלא רצה לסמוך על כתבי יד ראשונים או אחרונים שהיו גנוזים בבתי עקד עתיקים ונמצאו לאחר שנים רבות, מה היא הסיבה שלא הסתמך על זה?

"הסיבה בפשטות", אומר לנו מרן הגר"ח שליט"א: "מכיון שיכול להיות שאותם הממצאים כתבי יד הרי הם שקרנים או זייפנים הרוצים להרוויח ממון וכדו'.

ואם נודע לאחר מחקר שזה אכן כתב יד אמיתי, האם כן ניתן להסתמך על כתבי יד אלו?

הגר"ח נענה ואומר: "האם יש לנו רוח הקודש? לכן לא רצה החזו"א להסתמך כלל על אותם כתבי יד חדשים שהתגלו.

[א.ה. באחד מאגרותיו כותב החזו"א: "וכמעט שלא ראיתי תועלת להגיע אל האמת ע"י הגירסאות שמחפשים מהגניות, רק כולם תועלת לעוות משפט ולעקם את האמת, וראוי היה לגונזם, שההפסד יתר על השכר". (קוב"א ח"א סי' ל"ב). במכתב נוסף כותב החזו"א: "אין לסמוך על כתבי יד הנמצאים בהפסקת מסורת דור דור". (חזו"א או"ח סי' ל"ט סק"ו)

יעויין בקוב"א (ח"ב סי' כ"ג) שם כתב החזו"א "הצילומים מהכת"י, אין דרכי להעמיד עליהם, כי לא ידענו מי כתבם, והדבר ידוע בענייני הלכה שלא לסמוך הרבה על מציאות חדשות, רק על ספרי הפוסקים שנמסרו מדור לדור בלא הפסק".]

"עובדה הווה בבן תורה צעיר שראה במאירי פירוש מסוים, הלה בא לחזו"א והזכיר לו את המאירי, אולם החזו"א ענה לו: "המאירי לא אמר זאת". משהלה ניסה לטעון כי הוא ראה זאת בפירוש במאיר, נענה החזו"א ואמר: נכון, ראית, אבל המאירי לא אמר זאת!...

"שונה הדבר היה כאשר ת"ח אחד הביא לפניו את "שער המים" להרשב"א, ושאל האם ראוי להדפיסו, השיבו החזו"א שדבר ברור הוא ש"שער המים" חיברו הרשב"א בעצמו, והוסיף החזו"א להסביר שאי אפשר שרבותינו הריב"ש והתשב"ץ (ח"ב סי' נ"ו) והב"י בהל' מקואות לא יצדקו, ומחמת כן עודדו להדפיס זאת.

תורת הנסתר

האם היה החזו"א למד קבלה ותורת הנסתר?

"אצל החזו"א היה ספרי קבלה על שולחנו, היות ולפעמים היה צריך לעיין בזה, כי הרי הרבה פעמים אחרונים מביאים ספרי קבלה כמו המג"א ועוד. לפעמים כשהיו נכנסים אליו היה מחביא את זה שלא יאמרו שהוא לומד קבלה.

"אחד מבני ביתו אף העיד שפעם בא לביתו לפנות בוקר, לפני הנץ החמה, וראה על שולחנו ספר "עץ חיים" פתוח...

"החזו"א אמר להגר"ש גריינימן זצ"ל: "הלשם' הוא הספר האחרון בקבלה שיש מה ללמוד ממנו, ואמר שלכן נקראת חכמה זו "קבלה", כי א"א להבינה אלא בקבלה איש מפי איש עד אליהו.

מה היתה דעתו בענין לימוד הזוהר?

"פעם אמר להגר"ש גריינימן זצ"ל שאין ספר מוסר כ"כ טוב כמו הזוהר. ופעם אמר לו ללמוד זוהר. ואף הוא עצמו למד עמו בספר הזוהר

"החזו"א סבר שצריך להתחתן מה שיותר מוקדם. הוא רצה שאנשא בהיותי בגיל 17 וחצי. הרמב"ם (הל' אישות פט"ו) כתב כי בן י"ח לחופה היינו משנכנס לשנת י"ח, אדם אינו מלאך וזה מפריע, וכן היה דעת אאמו"ר.

האיך ראוי לנהוג למעשה?

"בדרך כלל אני מייפץ שאם הבן אינו לומד כ"כ טוב - שילמד עוד קצת, אבל אם לומד הוא טוב, אדרבה, הוא הרי יכול ללמוד טוב גם אחרי הנישואין, ובמיוחד הדברים אמורים בימינו שיש אפשרות ללמוד גם אחרי הנישואין בכולל ולקבל תמיכה ראויה, וכן היה דעת אאמו"ר לזרז את הנישואין. עובדה הווה באחד שהגיע עם בנו לאאמו"ר והבן אמר לאאמו"ר שהוא לומד כעת בישיבה ואינו מרגיש כלל שמפריע לו מה שאינו נשוי, אאמו"ר גער בו, ואמר לו שוודאי אינו מלאך וה' ברא בטבע האדם שירצה לישא אשה.

"היה מקרה שאחד הגיע לאאמו"ר ואמר לו שבנו עדין אינו רוצה להינשא, השיבו אאמו"ר, אם תמתין עד שהוא ירצה להינשא כבר יהיה חלילה מאוחר מדי.

השגחה מהשמים

אומרים משמו של החזו"א, שבדורותינו יש הסתר פנים גדול מה שלא היה בדורות קודמים, אולם בשידוכים עדיין מרגישים בחוש את השגחה המיוחדת ואת ההדי הבת קול של בת פלוני לפלוני.

"אכן, הוא היה אומר לשואליו תמיד שבזיווגים מרגישים בחוש את ההשגחה ממרומים.

הגר"ח מוסיף בדבריו: "החזו"א סיפר לאמי ע"ה, כי נכנס אליו אחד ושאל על בחור שהכירו: "איך הוא בלימוד?" וענהו החזו"א: "סיז קען זיין בעסער" [יכול להיות יותר טוב!] אמר השואל: הרי כל אחד יכול להיות יותר טוב?... ושוב שאל: "ואיך הוא ביראת שמים?" וענהו החזו"א כנ"ל: "יכול להיות יותר טוב", ושוב אמר השואל: כל אחד יכול להיות יותר טוב... וכך על כל פרט ששאלו, הלך המו"מ כנ"ל... כשיצא השואל אמר שהחזו"א שיבח את הבחור, והשידוך אכן יצא לפועל.

"החזו"א התבטא אז: דבר משונה ראיתי, השואל הוא הרי בר דעת, וכי אינו מבין מה שמדברים עמו?... אלא: כששידוך צריך לצאת לפועל אזי מן השמים מכוונים לכך ולא יעזור כלום.

"בדומה לכך שמעתי בשם יהודי בעל המעשה שהציע שידוך, ובאופן טבעי המשודך היה צריך לחטף את ההצעה. אך הלה השיב תשובה שלילית. לאחר זמן, כאשר הבחור כבר נשא אשה והמדוברת הנ"ל גם כבר נישאה לאיש, הזדמן לו לשדכן ושאל את הנ"ל מדוע סירב בשעתו להצעה?, והשיב: "הרי יש לה גיבנת"... אותו יהודי סיפר לי שלמעשה לא היו דברים מעולם, והתברר, כי כאשר הלך מרחוק לראות את המדוברת, התחלפה באחרת שהיה לה גיבנת, כך היה רצון ה' שהללו לא יזדווגו ביניהם.

צואת ר"י החסיד

כיצד היתה התייחסותו לצואת ר"י החסיד בענין שידוכים?

"דעתו של החזו"א היתה שלא לזוז מצוואת ר"י החסיד בענין שידוכים.

"החזו"א עצמו סיפר לי בצעירותי כשישבתי בסוכתו, שבא אליו אחד שרצה לישא בת אחותו, וכל גדולי ירושלים הסכימו שיעשה השידוך, כי בגמ' (יבמות ס"ב:) איתא שזה מצוה, שלא כצוואת ר"י החסיד, ואמרו שזה נגד דברי הגמ' האומרת שזו מצוה, וסוף דבר היה שבן אחד נפל מהגג ומת ובן אחר נפל לבור ונהרג, ואז אמר לי החזו"א שלא ראה מעולם מי שעשה נגד צוואת ר"י החסיד והצליח! וכאשר שאלתי את החזו"א הרי הם עשו כדברי הגמ' ענה לי החזו"א שזה לא שייך לדברי הגמ', בגמ' רק כתוב שמותר, ור"י החסיד ברוה"ק ראה שסכנה היא, ואפשר שבזמן הגמ' לא היתה סכנה.

"כמו"כ עובדה הווה באחד שהגיע אלי ושאל אם לעשות שידוך עם מחותן פלוני, שאלתי לשמו, אמר את שמו ושגם למחותן השני קורין כך, אמרתי לו: עליך אמר החזו"א שטעם צוואת ר"י החסיד שלא יקחו שני מחותנים באותו שם הוא משום עין הרע שיגידו "ביידע בערלאך אבען זאך משדך גיווען". [שני דובלעך השתדכו ביניהם].

השגחה על גדולי הדור

הזכרנו מקודם את ענין ההסתר פנים בדורותינו, האם לא ניתן לראות גילוי פנים בדורותינו.

פשטותו של החזו"א

רבינו הגר"ח הזכיר את ענוותנותו ופשטותו של החזו"א, ואיך שהיה 'עלוב ושפל עם בני אדם' וסיפר: כאשר הייתי בחיפה לשמש כסנדק, ניגש אלי יהודי וסיפר כי יש לו שלושה בנים. אחד מהם פרק עול בנערותו. ובשעתו, נסע לחזו"א להתלונן כי הוא היה הסנדק של הבן הזה "ותראה מה יצא ממנו"... (כמי שאומר לחזו"א, אתה היית סנדק ואלו התוצאות) החזו"א בענוותנותו, לא כעס, שמע את תלונתו והגיב בהתעניינות: "ומי היה באמירת הברכות?" האיש ציין את שמו. הוסיף החזו"א לשאול "ומי קיבל עמידה לברכות?" וקיבל תשובה, עד שהגיע: "את מי כיבדו בברכת המזון של הברית?", ושם גילה אדם אחד לא ראוי, שאותו כיבדו בברכת המזון, מחמת אינעמות, אמר החזו"א: "נו, אני לא אשם, הוא האשם..."

(מאחורי הפרגוד, עמ' 154)

"החזו"א אמר לגיסי הגר"ש ברזם זצ"ל, כי בדורות הקודמים היו רואים כולם השגחה מיוחדת על גדולי ישראל כמו מה שמסופר על הגר"ר אלעזר משה מפינסק שהיו הגוים דוחפים אותו שידרוך על שדותיהם, בידעם כולם שהשדה שהוא דורך עליה מתברכת, כן מסופר על הגדול מפינסק שהיו בעירו כלבים רעים שכל העובר שם היו מתנפלים עליו, וכשהגדול הנ"ל היה עובר היו הכלבים בורחים, וזה ידעו כל העיר ורק בדור האחרון ממש בטל, וזה כנראה בכדי להגדיל הנסיון בעקבתא דמשיחא, ואע"פ כן מי שרוצה לראות יכול עדיין לראות.

ידוע שאצל החזו"א ארעו נסים שלא כדרך הטבע בעת המלחמה.

"אכן, החזו"א סיפר מה שבדידו אירע עובדה פלאית. היה זה בעת שהותו במינסק, בזמן המלחמה, לא היה לו פספורט - כרטיס שחרור - ושם מי שנתפס בלי פספורט, היו יורים בו מיד למיתה ללא דין. וכאשר שמע החזו"א כי באו חיילי המלכות לאתר בחיפושים אחרי נתינים זרים, יצא לברוח מהעיר, אך טעה, ובמקום לברוח מהחיילים רץ לעבר כיוונם. הוא הגיע ממש מולם. הם עמדו בשתי שורות והיה חובה לעבור ביניהם. החזו"א עבר ביניהם, ואף אחד לא אמר לו דבר, עד שעבר את כולם וברח משם למרבה הפלא. החזו"א התבטא אז ואמר: "הייתי בטוח שלא אנזק כיון שסיימתי אז לכתוב את הספר עירובין!"

"בדיד הווה עובדא שראיתי בחוש את כוחו של החזו"א. חורף אחד לא ירדו גשמים, עד שהבד"ץ בי-ם הכריז לומר את התפלה על עצירת גשמים. והנה שלחו אותי לגשת להתפלל מנחה לפני העמוד בבית החזו"א. הייתי נבון, ניגשתי לשאול את החזו"א האם לומר את התפלה על עצירת גשמים, החזו"א התעניין ושאל אותי מדוע לומר, והשבתי לו שכל הכריזו הבד"ץ בי-ם, החזו"א שאל אותי, וכי אין גשם, השבתי שאכן עד היום טרם ירדו גשמים, החזו"א נענה ואמר לי "אל דאגה עוד יהיה הרבה גשם!" וכך פסק את פסוקו.

"והנה למרבה הפלא מיד שהתחלתי להתפלל לפני העמוד החלו לרדת גשמי זלעפות. לאחר התפלה נכנסתי לחדרו ואמרתי לו: "אירע כזה מופת גדול פה", זכרוני, איך שהחזו"א חיך והיה נראה כמסכים עמי למופת הגדול.

אחד הנוכחים הוסיף, מה שסיפר הגר"ח שאחיותיו למדו בביה"ס בת"א. יום אחד הורה להם החזו"א שהיום לא ינסעו לביה"ס בת"א, בתחילה היה הדבר לא מובן אך לאחר כמה שעות הובנו הדברים, כאשר הגיע השמועה שנפלה פצצה בתחנה המרכזית בת"א. הגר"ח אכן מאשר את הדברים.

מוסיף הגר"ח: "הכרתי אחד שעסק בסחורה לא חוקית, אך היה נכנס לחזו"א ומתברך ממנו, והאמין מאוד בברכתו. עד שכאשר המשטרה עתה עליו, אמר לידידיו ברוע ובשלווה: אינני מפחד מהם כי יש לי ברכה מהחזו"א, ואכן סוף דבר היה ששחררו אותו לחופשי.

[בספר 'מעשה איש' הובא: פעם אירע גניבה אצל החזו"א. הר"ר יעקב שכטר ז"ל נתן לחזו"א שעון זהב והחזו"א לקח ממנו, [על אף שלא היה מקבל מתנות, לפעמים רצה להנות את הנותן, או שהיו לו חשבונות אחרים] השעון נגנב ומאד מאד חרה לו לחזו"א, לא על השעון זהב, את השעון עצמו היה צריך ל"כפרה", אלא על זה שניצלו את טובו כל כך. ביתו היה פתוח לרבים וניצלו זאת לגניבה... ואמר שסופו של הגנב לא יהיה טוב. אח"כ נודע מי האיש ומצאוהו מוטל מת באחת החצרות בעיר...]

כוחו ברפואה

מנין שאב החזו"א את כוחו הגדול ברפואה, וכידוע פעם שירטט על הנייר את צורת מח האדם, וציין בשירטוט כיצד על המתנתחים לבצע את הניחות במדויק?

"החזו"א שאב את כוחו ברפואה מלימוד התורה לשמה, וכמאמרם "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה... כל העולם כולו כדאי הוא לו..." ואכן בכח תורתו ידוע על הרבה מקרים שהחזו"א לקח אחריות להכריע בדיני נפשות.

"אאמו"ר התבטא, שפסקי החזו"א בענייני רפואה, לא היו על פי רוח הקודש, אלא פסקי הלכה. לאמוד, כמה אחוזי סיכון יש בניתוח עצמו, לעומת סיכויי ההחלמה, וכמה יש בזה סיכון חיי שעה לעומת ריוח חיי עולם של יותר מ"ב חודש. ועל ידי דביקותו בתורה, זכה שכיוון לאמיתתה של תורה, וכשפסק שיש לנתח - הניתוח הצליח.

תיקון הנפש

כיון שנגענו בכוחו הגדול של החזו"א, בקשנו לשאול: מה שמסופר שמצאו לאחר פטירתו של החזו"א כת"י סתרים, שבו מציין החזו"א בקצרה כי נשמה מיוסרת, באה אליו לבקש תיקון הנפש,

"אכן, הכת"י הוא אמיתי והובא ב'קובץ אגרות' על נשמה שהגיע לבקש מהחזו"א תיקון. וכך נכתב שם: "...לא נתן לי לעזבו שאברכנו, אמרתי לו לך לשלוי ולא נחה דעתו. אמרתי לו יה"ר שתתקן את הנפש הזאת תיקון גמור ותסלח את כל עוונותיו, תיכף נח דעתו ונשאר במנוחה".

הגר"ח שליט"א מגלה לנו שהוא יודע היטב את הרקע למקרה מוזר זה.

"היה זה בעיר קוסובה מקום מגורי אבי החזו"א שם כיהן כרב העיר. בבית דין שבראשותו נערך בזמנו דין תורה, בין שני בעלי בתים מהעיר. הוא פסק את פסקו. היהודי שהפסיד בדין, כעס וחש נעלב עד שהחל לנהל מלחמה קשה מול הרב. אותו יהודי הרבה במחלוקת. פתח ביהכ"נ נוסף חדש, וגם הביא להביא רב נוסף לעיירה. לאחר שנפטר, הוא זה שבא לבנו החזו"א, לבקש

מנהל גמ"ח

אומרים משמו של החזו"א, שעל מנהל גמ"ח עליו להיות לפעמים קצת קשה ואף אכזר, האם נכונים הדברים?

"אכן, החזו"א התבטא בהזדמנות כי על המנהל קופת גמ"ח ציבורית להיות קצת אכזרי, כביכול, שאל"כ הגמ"ח יסגר תוך זמן, מחוסר ממון שיעלם, או בעיות שונות נוספות.

היה תקופה ארוכה שהגר"ח ניהל גמ"ח (בלומדו בין כותלי כולל חזו"א), והוא סיפר: אברך לווה כסף ולא החזיר. הוא התעלם או שכח כאילו לא לווה. כתבתי לו מכתב שיש לי שאלה. הנה במשנה באבות (פ"ב מ"ט) מובאים כמה דברים שהם דבר והיפוכו - דרך ישרה שידבק בה האדם ולעומתה דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, ואחת מהן היא "הרואה את הנולד" והיפוכה "לוה ואינו משלם", נשאלת השאלה מה ענין אינו משלם לראיית הנולד? ... וחתמתי את שמי על המכתב. האברך רץ מיד להחזיר לי את החוב. הוא הבין את כוונתי. שהלוה ואינו משלם, אינו רואה את הנולד - שיותר לא מלווים לו.... (מאחורי הפרגוד)

תיקון לנשמתו הדוויה. הגר"ח הוסיף: "עוד הכרתי את בני משפחתו של אותו יהודי".

בשם מרן הגר"ח שליט"א הובא מה שסיפר לבני ביתו. בעת אשכבתא דרבי, כאשר ליוו את ארונו של החזו"א לכיוון בית החיים שומרי שבת, אחד המלוים אמר בקול: "מה מתרגשים כאן היום יותר מבכל יום בפטירת יהודי אחר". מעט אחרי סתימת הגולל, בדרכו מבית העלמין עוד לפני ששב אל ביתו, עקץ אותו עקרב, ומיהר איתו לבית החולים. וראו בחוש מה שאמרו חז"ל: "עקיצתן עקיצת עקרב".... (יעוין בספר "מאחורי הפרגוד" עמ' 391)

התנגד לתמונות

האם נכון הדבר שהחזו"א התנגד שיצלמוהו?

"אכן, היה לו קפידא לבל יצלמוהו. הגר"י שנידמן זצ"ל סיפר לי שהחזו"א הגיע לבחינה ב'תפארת ציון', ואחר שיצא משם רצו לצלמו, החזו"א לא הרשה, ואמר לו הגר"י שהתמונות הם לצורך אסיפת כספים בחו"ל, רק אז הרשה לו לצלמו, כיון שזה היה צורך הישיבה.

[א.ה. ב"מעשה איש" הובא בשם הגר"א רוטר שליט"א ששמע מרבי יעקב מנדל דויטש ז"ל שנסע עם החזו"א באנייה לאר"י, ונסעו שם גם צעירים חלוצים. באמצע הדרך שמו לבם שהחזו"א אינו ככל האדם, ואיש קדוש שרוי בתוכם, ובאו לבקשו שברצונם לצלמו. החזו"א ענה להם שאינו מרשה להם, וכששאלוהו: מה יכול להיות אם כן נצלם? השיב להם: "אם תצלמו אותי תהיו 'גזלנים'..."

אומרים שהחזו"א לא הביט מעולם ב'מראה'.

"הדברים נכונים. החזו"א לא הכיר את צורתו כלל. הוא מעולם לא הביט ב'מראה'. החזו"א סיפר על עצמו שבהיותו בברלין לצרכי רפואה, נזדמן לבית שמול הפתח היתה תלויה 'מראה' שדמותו נשקפה אליו מתוכה, וסבר לתומו כי עוד מישהו מתכוין להיכנס לבית, ורצה לפנות לו הדרך... כמדומה שהחזו"א אמר לי בשעתו שכל הבית היה מראה וסבר שזה הרחוב שראה אדם בא כנגדו.

"עובדא ידענא, פעם אחת הביאו לפני החזו"א תמונה שלו, ושאלוהו מי זה? וענה שזה נראה אחיו ר' מאיר!..."

מדוע אחז החזו"א יו"ט שני דגלויות פה בארץ?

"החזו"א רצה להחמיר כמו שמשמע ברמב"ם, ואע"פ שהחזו"א עצמו כתב בספרו דמדינא אין להחמיר בזה, מ"מ לעצמו החמיר ולא לאחרים, וכן נהג הגר"י מבריסק. כשהייתי נער צעיר ושהיתי בחדרו ביו"ט שני ביקש ממני החזו"א שאדליק לו את האור כי הוא לא רצה לעשות מלאכה דאורייתא, ואני גם רציתי לנהוג כמותו ולא להדליק, אבל מיד הדלקתי! כי יו"ט שני זה רק חומרא ואילו לשמוע בקול גדול הדור הוא ציווי דאורייתא....

עליה לציון ביום היא"צ

מה היתה דעתו בדבר העליה על קבר ביום היא"צ, הרי בשו"ע לא הוזכר לעלות לקבר ביום היא"צ אלא בתום הישיבה, הי'שלושים' והשנה הראשונה?

"הן אמת שבשו"ע הוזכר לעלות לקבר רק בתאריכים הללו ולא הוזכר לעלות בכל יא"צ, אמנם החזו"א הורה פעם לאחד ששאלו על אם יש ענין לעלות ביום היא"צ, שכדאי שיעלה על הקבר ביום היא"צ, היות ואם יבטל הוא מנהג זה עלול הוא מחר לבטל מנהג אחר ובעתיד עלול הוא לבטל עוד מנהגים חשובים, וגם אנוכי עולה לקבר ביום היא"צ כדי שלא יגידו שאיני הולך, ורק מתמיד גדול שאינו מפסיק מתלמודו אף לרגע יכול שלא ללכת.

"כמו"כ עובדה הווה באחד שהגיע ביום היא"צ של אביו לב"ב לעלות על קברו, הלה ביקר באותו יום אצל החזו"א, וכששמע החזו"א שהוא נסע מחוץ לעיר לעלות על קבר אביו, שאל אותו החזו"א: "ותורה זה כלום?!"

"כנראה שכונתו של החזו"א היתה רק לאלו הבאים מחוץ לעיר שזה לוקח זמן רב, אולם באותו עיר המנהג שהילדים עולים לקבר, אבל נכדים ונינים לא שמעתי מעולם שהם צריכים לעלות.

יצאנו מהבית הגדול מתוך תחושה של חרדת קודש, פסענו החוצה בתחושה רוחנית ומרוממת, כי הנה זכינו לדקות נצח וחוויה רוחנית לשהות במחיצתו של מרן שר התורה שליט"א דברים שלא כל אדם זוכה לכך. תקוותינו אכן שהדברים יעשו רושם בלבותיהם של הקוראים לצעוד בדרכו הטהורה.

זכרונות מרבינו הגרא"מ שך זללה"ה

לרגל עשרים שנה להסתלקותו

מרבינו צבי אליהו הלוי שטיינברג שליט"א

היה מגיע לשיעור באפיסת כחות מחולשתו ומזקנתו הגדולה עד שבקושי היה מגיע עד מקומו בשיעור ומיד היה מתגבר בלהט נעורים יותר מכולם במרץ ובריתחא דאורייתא שלא ראינו אף בחור צעיר עם מרץ שכזה, וחבל על כל מי שלא ראה זאת בעצמו.

ולפעמים היה אומר בשנינות כדרכו מה אתם ישנים הרי אתם אינכם בגילי אולי כולכם ביחד אתם בגילי.

היה קורא את הגמ' בטעם וצמאון והיה משמיע קול כמו צמא שמזלפים לפיו מים קרים, וכשהיה קורא את הקושיא היה זאת בקול של התפעלות והנאה מקו' הגמ' כאדם המופתע לראשונה מקו' נפלאה זו, ושוב כשאומר את תירוץ הגמ' היה שוב מופתע ונהנה מהתירוץ הנפלא שיש בגמ'.

היה לפעמים אומר בשיעור מעולם לא הבנתי דבר זה עד היום, והיה הדבר לפלא בשיעור זה כבר שמענו ממנו כמה פעמים, אבל באמת הוא הרגיש כאילו היום נתברר אצלו ענין זה. וכמו אדם שאוכל אוכל טעים ורוצה ללעסו בכל פיו להרגיש את הטעם בכל הפה ולא להפסיד כלום מהטעם, וכך היה 'מתלקק' על כל ענין בגמ' או בראשונים או בד' הגרע"א וכדו'. וידוע המעשה שפעם יצא מבית הגרי"ז ואמר שאם מגיע לי חלק בעוה"ב הרי קיבלתי אותו עכשיו ששמעתי חידו"ת נפלאים כאלו מהגרי"ז, ושמעתי עוד שהגרי"ז פעם ביקש מבנו לקרותו באמצע הלילה מפני שיש לו תירוצ

על קו' שנתקשו בה ביום, ואמר לו בנו שעתה השעה כל כך מאוחרת ואיך אפשר לקרותו, ואמר הגרי"ז שבטוח שעדיין אינו ישן עכשיו אלא מוטרד מהקו' הנ"ל. ושמעתי עוד תוספת ע"ז שאמרו שאולי מצא תירוצ ועל כן הלך לישון וע"ז היתה התשובה שגם זה לא יתכן שאילו היה לו תירוצ היה מגיע לאמרו להגרי"ז, ושוב אמרו שאולי לא בא מפני שהחשש שהגרי"ז הלך לישון וע"ז השיב שהוא יודע שגם כאן אין הולכים לישון כשיש קושי'. וגם אנו ראינו בישיבה איך היה מיוסר כשהיה לו קושי' ושמעתי בעצמי איך היה שואל אחר שהקשו קושיא חזקה איך יכולתם לישון בלילה, (כמדומה שהיתה זאת קו' בענין תחומין ביו"ט ע' באבי עזרי הל' שביתת עשור פ"א ה"ב תנינא).

כשלמדנו מס' יבמות (בשנת תשל"ג בתחילת חודש טבת) למד בשיעור את הסוגי' זיקה ככנוסה יבמות דף י"ט שהיא סוגי' קשה וסבוכה, (ואגב כדאי לשים לב על כך שבתחלת טבת כבר למדו דף י"ט בלא שדילגו כלום עד שם), וקרא את כל הגמ' בטעם ובהנאה, ואמר באמצע דאכטצאך אז דאס איז פון דגישמאקסטע סוגיות אין יבמות, - נדמה לי שזו מהסוגיות הטעימות ביותר של יבמות, ושוב אמר שהרי אי' בגמ' האומר

שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה ע"ש שאסור לומר כן, ושוב אמר שאין מתכוין לומר שזה גישמאק וזה אינו גישמאק, רק אמר דאס איז גישמאק ודאס איז נאך גישמקער, והיינו שכל סוגי' היא טעימה וזו עוד יותר טעימה. (וכנראה שד"ז מותר לאמרו).

ועוד אזכור שיומיים לפני חנוכה בא לשיעור עם ב' קושיות חמורות בתו' דף ט"ז ע"ב ביבמות, ושוב למחר בא עם תירוצ על ב' הקו' וכשראה שהצבור אינו מתלהב מהדברים אמר לנו שצריך להיות שמחת חנוכה מת' זה.

והשיעור כללי ביום שלישי הרי היה מעמד בפני עצמו שאין דומה לו, ואחר שהיה מתייגע כמה ימים, והיה ידוע שאם רוצים לדבר עמו במנוחה צריך לדבר עמו ביום רביעי עד סוף השבוע שאז היה יותר במנוחה ולא בתחילת השבוע עד יום שלישי שאז היה כבר במתח מהשיעור, וכשהיה מגיע באפיסת כוחות לשיעור והיה מתחיל קטע והיה קולות וברקים על כל קטע שהיה אומר, ואם לא היו צועקים היה מתלונן למה שותקים,

ולפעמים היו גוברים הקולות לפני שגמר הקטע והיה אומר תנו לי לגמור את הקטע און שפעטער רייס מיר אויף שטיקעס - ואחר כך תקרעו אותי לגזרים, ופעמים שהיה צועק כאן הייתם צריכים לצעוק ולא כאן, והיה יושב לידינו

אחד התלמידים שהוא ת"ח מופלג [הגרי"א] והיה מרבה להתווכח עמו, וראש הישיבה היה שמח בזה והיה קורא לו דער שרייער - הצעקן, ולעת זקנתו שהראיה כבדה עליו והיה מכיר כל אחד על פי מקומו שהיה יושב לידו, פעם היה שם שקט במקום זה, ושאל או איז דער שרייער - איפוא הצעקן. ופ"א אותו שרייער אמר באמצע השיעור דבר מפולפל, א"ל אוסטרובצע.

מחמת כובד ראיתו היה מקפל את הספר הנצרך לעיין בשיעור באופן שהקיפול יגיע עד המקום שיצטרך לקרותו בשיעור, כדי שלא יצטרך לחפשו, ואף שהיה אותיות קטנות כמו מגיד משנה או ביאור הגר"א היה מצליח לקרותו למרות קושי הראיה והיה הדבר נראה כפלא.

ואזכור מקרה שר' נחום כהן שאל אותו קו' באמצע השיעור וניסה לתרץ והפסיק את השיעור באמצע ואמר שאף שיש לו תירוץ אבל אין זה ברור ועל כן עדיף לו להפסיק, ופעם אמר שיעור על ענין שכירות קניא בפסחים דף ו', ואמר אני אומר בנוסח זה ושמחה (הכוונה להב' שמחה וינברג) אומר זאת בנוסח זה (ונתכוין לומר שהב' אומר בנוסח טוב יותר).

לפני השיעור היה תמיד ממלמל איזה מילים בלחש ולא היו שומעים מה, והיו חושבים שמתפלל תפלת ר' נחוניא בן הקנה, אבל פעם שמעו שאומר הריני מוכן ומזומן לקיים מצוה ללמד תורה - ולמדתם אותם, או משהו דומה לזה, ופעם באחד מהשיעורים האחרונים שמעתי איך שאומר בערך מילים אלו הריני מוכן ללמד תורה לשמה, והיינו שהיה הולך לומר שיעור כמו שהולכים לעשות מצות נטילת לולב. וכן בזמן

הסדר היה עוז וחדוה במקומו. וכשהיו באים אליו עם קו' היה מתחיל ללמוד את הגמ' עם השואל ומנסה להסביר ופעמים אומר שאין לו

תשובה, וכשהיתה קו' חזקה היה מבקש לחפש בפני יהושע או בחי' הגרע"א או באור שמח, (ופעמים שלא היו מוצאים את הספר מיד כיון שהספרים היו ישנים ולא היו רואים על הכריכה איזה ספר הוא, והוא היה ניגש לארון ספרים ומוצא מיד למרות חולשת ראיתו ואמר בשניות למחפש שלא מצא א בטלן). לפעמים היה מבטיח כסף למי שיאמר תירוץ על איזה קו' וכדו' והיה משלם אח"כ, לפעמים היה מגיע מביתו עם איזה קו' שהטרידה אותו והיה בא באמת ובתמים לחפש תירוץ.

בזכרוני שבא פעם עם קו' על ש"מ בהשמטות לזבחים פרק ח' ואף שאמרנו לו שלא למדנו זאת רצה מ"מ שנשמע את הקו'. אף שלא היה מאריך עם כל אחד אבל אם היו באים עם קושיא טובה שהיה נהנה היה קורא לכל שכניו ולעוד בחורים שישמעו את הקו' ויאמרו תירוץ, אבל זכורני שאחר ששאלו אותו קו' טובה הלך וקרא לאחד שישב רחוק קצת ממנו, ואמר לו שישמע איך שואלים קושיא טובה, [קו' היתה בנדירים פ"ט ע"ב

על הגמ' ושבשיה ואינסב איתתא וק' למה חל הנדר הרי אינו האדם בשבועה וע' בזה בגליון מהרש"א שם שציין לשו"ת מהרי"ט].

ופעם אחד שאל קו' ובאו עוד בחורים ואמר לו שיחזור על הקו' באזני הבחורים אבל הבחור הנ"ל לא הסביר הקו' כל כך ואמר לו לא כך אומרים צריך להתחיל מהתחלה ולומר על מה הקו' ואח"כ לשאול.

שמעתי שמחמת חולשת ראייתו רצו להביא לו מכשיר שאפשר לראות את האותיות על גבי מסך בצורה מוגדלת מאוד, ואמר איך דארף הגמ' ואס מעקען קושען - אני צריך גמ' שאפשר לנשקה. כמו כן שם עיניו על התלמידים ופעם ראיתי איך שניגש לאחד המשגיחים ושואלו על בחור פלוני למה אינו נמצא עתה בזמן הסדר, וכשאחד לא בא אליו ביום אחד לדבר בלימוד ופגש את אביו ושאלו למה בנו לא הגיע לדבר בלימוד.

בקיץ תשל"ב עבר ניתוח והיה אז חשש גדול והרבו אז מאוד בתפילה וב"ה שהחלים והאריך ימים עוד כשלשים שנה אח"כ, ואחר זמן פגש אחד הרופאים שטיפל בו אז ושמו פרו' אלכסנדר דינבר את הורי ז"ל שהיה מיודד עמהם ואמר להם שהרב שך אמר לו אני צריך עוד לחיות כי אני צריך ללמוד, ואמר שהיה בעיניו הדבר חידוש כי אצלם צריך ללמוד כדי

שיוכלו להתפרנס ולחיות ואילו כאן שמע שרוצה לחיות כדי ללמוד.

וכשבא אחר כמה שבועות לומר שיעור כללי בישיבה (במס' סנהדרין בענין לא ירבה לו סוסים), ומשום חולשתו הכינו לו רמקול וזה היה לראשונה שהביאו רמקול לשיעור וכיון שלא ידע שהכינו כשנכנס וראה את הרמקול אמר בשנינותו לו הייתי יודע שהכינו רמקול הייתי מכין שיעור טוב יותר. אבל כיון שהושיבו לידו את הטכנאי שסידר את הרמקול שלא היה מבני הישיבה הרי שרצה שגם הוא ירגיש בנוח והיה מסביר גם לו את השיעור.

ידוע שכמה פעמים בעת בחירות השתדל הרבה מאוד בענין זה והיה מתח גדול שהרבה דברים היו תלויים בו, ומכל מקום היה נראה רגוע באופן מוחלט ואף היה אומר שיעור כללי באותו יום.

כשהקים את דגל התורה והיה טרדות גדולות ומתח גדול בבחירות שהכל היה תלוי בכמה קולות והכל היה על צוארו, ואח"כ אמר שיחה בישיבה ורצה לומר שכולם יחזרו ללימוד סדיר ולא יחשבו שצריך לנוח קצת קודם החזרה ללימוד, והביא ממדרש רבה וירא פ' נ"ו מש"כ שם אחר העקידה "וישב אברהם אל נעריו ויצחק היכן הוא ר' ברכיה בשם רבנן דתמן שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה, משל לאשה שנתעשרה

מפלכה אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי עוד אינו זז מתחת ידי לעולם כך אמר אברהם כל שבא לידיד אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות לפיכך אינו רוצה שתזוז מזרעי לעולם", ואמר ע"ז בשיחה שהיה אפשר לחשוב שאחר מאורע כזה כמו העקידה צריך לשלוח אותו קצת אל ההרים של שוייץ או אל מלון גלי צאנז, אבל אברהם לא חשב כן אלא שלחו מיד ללמוד תורה.

עוד זאת שדאג לתלמידיו כמו אב וכמו סב לכל ענינים כשידוכים וחברותות וכדו', וכל אחד ידע שאפשר לבא ולשפוך לפניו את לבו והוא בסבלנות שומע ואומר את דעתו בנחת, ואין סוף לעובדות אלו שהרי היה מקבל כל יום המון אנשים ומתענין בכל פרט ומתאמץ לעזור לכל אחד.

ולפני כשלושים שנים רצתה אמי לשאול איזה דבר ממנו ולא נסתדר להכנס עד שעה מאוחרת בלילה, ונכנסנו לביתו בחצות הלילה, ופגשני שם אחד מהאנשים שהופקדו לשמור שלא יפריעו יותר מדאי ונזף בי איך אני מעז להכנס לבן אדם בשעה 12 בלילה, אבל אני כשלעצמי לא הרגשתי שום דבר רע בזה וכמו כשצריכים באים לאבא מאוחר בלילה.

פעם נרדם בעת תפילת מעריב של ליל שבת בישיבה והיה הדבר לפלא ושמעתי למחר מר' שלמה לסין מארה"ב שביקר אצלו בשבת וסיפר לו שאין יכול להרדם בלא הגלולה ולא רצה ליקח בשבת ועל כן לקחה קודם השבת ולכן נרדם בעת התפילה, וכפי הנראה שלא רצה להקל ולהחשיב

עצמו כחולה להתיר לקחת בשבת. פעם סיפר לי הג"ר חיים ברמן שסיפר לו שבליילה לא הצליח להרדם והיה לוקח לפעמים גלולות להרדם אבל השעה היתה מאוחרת שאילו יקח עתה הגלולה לא יוכל לקום לשחרית בישיבה ועל כן לא לקח ונשאר ער עד הבקר.

ופעם סיפר לי שכשהיה בישיבת קלצק הגיע מכתב מאחד מידידי הישיבה שהיה בארה"ב ומתה אשתו ונקברה ורצו הבנים להעביר ארונה לקבורה בא"י, והאב חשב שעדיף יותר ליתן כסף זה לישיבה אלא שהבנים רצו להעביר אמם לא"י, וכתב האב שאם החפץ חיים או ר' חיים עוזר ישלחו אליהם מכתב שעדיף יותר ליתן לישיבה הרי שזה יועיל ויתנו הכסף לישיבה, והגיע המכתב לר' אהרן קוטלר ושלה את הרב שך לבקש מכתב כנ"ל, והלך להח"ח ואמר בודאי שעדיף יותר ליתן כסף לישיבה מאשר קבורה בא"י, ואמנם אברהם אבינו שילם ארבע מאות טאלער (כך היה לשונו) עבור קבורת שרה בא"י, אבל כ"ז לפני מתן תורה אבל אחר מתן תורה עדיף יותר ליתן להחזקת התורה, אבל מ"מ אמר הח"ח שאינו רוצה ליתן מכתב וג' טעמים אמר ע"ז, א' מפני שאינו רוצה להחליש אצלם החיבה לא"י, ב' מפני שאילו יגיעו לא"י הרי שיתנו בינתיים צדקה לצורך עניי ארץ ישראל ואינו רוצה להפסיד להם, וג' מפני שהמכתב לא יעזור ולא ישמעו לו, והוסיף ע"ז שבעיירה סמוכה היו ב' מועמדים לרבנות ואחד מהם היה מתלמידי הח"ח וביקשו מהח"ח לכתוב מכתב לטובתו ואז יבחרו

בו ואמר הח"ח שכתב מכתב אבל לא שמעו לו, (איך בין געבליבען דער נאר), והואיל והח"ח לא רצה לכתוב הלך הרב שך לר' חיים עוזר ומיד הוציא את הבלאנק וכתב מכתב על זה, וסיים הרב שך ומה אתם חושבים וער איז גיווען גירכעט דער אלטער, והיינו מי היה צודק - הזקן שהוא הח"ח שבאמת לבסוף המכתב לא עזר, והבנתי שכוונתו גם על עצמו שאמנם היו שלא היו בדעתו בענינים שונים אבל הוא היה הזקן מכולם.

ובאמת שאפשר לחשוב מה התועלת יש לנו מכל סיפורים אלו והרי כל אחד יכול לחשוב שהוא אינו עומד להיות הרב שך, אבל יש לומר שאם אין עומד להיות בדרגה כזו מ"מ אפשר שיהא חלק מזה, וצוואתו שכל אחד מתלמידיו ילמד איזה משנה או איזה מחשבה טובה במוסר לזכותו, הרי היא גם הנהגה כללית שהיתה אצלו, שיש שחושבים שצריך בבת אחת לעלות למדרגות גבוהות ואם לא כן אין זה שוה כלום, אבל הוא לא

חינך כך, אלא ללמוד עוד ולעשות עוד דבר טוב ועוד דבר טוב וכך לעלות. ואפשר להציע לכל אחד לחזור ולשנן איזה גמ' או איזה ענין ממה שלומד עד שיהיה שגור על פיו וראשו באופן קל, ושוב קל לחשוב בזה בכל מקום ועי"כ הראש תפוס בלימוד ואם אמנם אין זה בדרגות שדיברנו קודם לכן אבל מקצת יש כאן.

סיפר לי הג"ר אברהם גניחובסקי זללה"ה ב' סיפורים. א' שאחד שאל את הרב שך אודות משרה (ניהולית) שהציעו לו עם משכורת גבוהה מאוד והרב שך אמר לו שאין זה מתאים לו והוא לא עמד בפיתוי ולקח עבודה זו ומת בחצי ימיו, וביאר זאת ר' אברהם שהרב שך ידע שמשרה זו כרוכה בקשיים ואינה לפי כוחותיו, ועוד סיפר לי שפעם הציעו לאדם נכבד אחד שידוך לא' מבניו ובא להתיעץ עם הרב שך וענה לו אתם שרים בשבת זמירות כאלו והם שרים זמירות אחרות אין זה מתאים, ואמר אותו אדם שאם הבעיה זמירות הרי שלגבי זה יכול לפסוק לבד שאין זה מפריע לו ועשה השידוך ולא עלה יפה וביאר זאת ר' אברהם שהכוונה היתה שראה שיש כאן אי התאמה ורק התבטא באופן זה ששרים זמירות אחרות.

פעם רעייתי תחי' לא עבדה כמה חדשים וידע מזה וסמוך לפסח הגיע אלי ר' יחזקאל אסחייק עם מעטפה ובה 500 ש' ובחול המועד נכנסתי אליו ואמרתי לו שבחג הפסח הזה לא הייתי בביתי ולא היה לי הוצאות חג, וישב שם הרב גרז ז"ל ואמר לו הרב שך: הרב גרז ואס מיינט איר נאך פסח דאר פער מען ניט עסן, -מה אתם חושבים אחר פסח לא צריכים לאכול.

פעם היה לו חולי ברגלים ולא היה יכול לעלות לישיבה וכשעלה ניגשתי אליו ואמרתי לו שאני מבקש רשות לשאול אותו איך הוא מרגיש, וצחק ואמר טאנצען קען איך נאך ניט גיין קען איך שיין יא, לרקוד עדיין איני יכול אבל ללכת כן.

פעם שאלתי אם לקנות אורגנית לבית כיון שיש מחלוקת באיסור לנגן בכלי שיר ואמר לי שנוהגים להתיר אבל להזהר שלא יהיו מכורים לזה.

קושי' ראשונה ששאלתי אותו היה בחוהמ"ס תשל"ב על ד' הרא"ש בסוכה גבי מצטער בשינה בסוכה שכ' ששינה חמור יותר מאכילה שאסור שינת עראי וק' דשינת עראי אסור משום גזירה שמא ירדם או משום שאין קבע לשינה וחשיב כקבע ואין רא' שזה יותר חמור.

פעם ראשונה שדיבר עמי היה כשפעם יצא משחרית לפני סוף התפלה וגברה עלי הסקרנות לידע להיכן הולך ויצאתי וראיתי שמקפל תפיליו ליד הדלת וכשראה אותי שאלני מתי אבי בבית כי הוא צריך אליו, והתפלאתי שמכיר אותי כי עדיין לא הייתי בשיעור אצלו וגם היה פלא שבדיוק כשהיה צריך לידע מתי אבי בבית יצאתי אליו. אח"כ נתברר לי שהיה בענין מעשה שהיה כתוב באחד העתונים החילונים על אחד שהוא סוחר בעתונים פסולים ואומר על עצמו שהוא תלמיד של הסטייפלער וביקש מאבי שיאמר לסטייפלער את הענין.

היו לו עם אבי קשרי ידידות מאוד וידעו איש שפת רעהו, ופעם היה בחוה"מ סוכות הרבה הפגנות בענין שחרור עצורי הבחורים ששרפו חנות תועבה, ואבי נכנס אליו לביקור חג ואמר לו על רב אחד בירושלים שביקש מאבי להכנס להרב שך שיעמוד בראשות הפגנה בענין ואבי אמר להרב שך שלא רצה להכנס משום שהבין שאין דעתו נוחה מהפגנות אלו, ואבי הוסיף שיש חוה"מ גדול ולכן מחפשים מה לעשות, והרב שך צחק על כך שחשבו שהוא יתערב בזה ואמר שכל דבר שעושים ברעש אינו מצליח והוסיף שבאופן כללי ההשתתפות בהפגנה לבני תורה נראית בעיניו כדבר מופרך ביסודו וזה היפך מכל הצורה של בן ישיבה. והיה פעם אחת שהרב שך היה בבי"ח כמה ימים ואבי ז"ל נסע לבקרו ולמחר שוב נסע והבנתי שהרב שך היה מעונין שיבא שנית.

יום אחד אחרי מנחה הגיע לישיבה קנאי מירושלים ואמר בכעס שטדי קולק רוצה לבנות בריכה מעורבת בירושלים והנציגים החרדים שותקים ולא מעניין אותם מזה, הרב שך מיד אמר לו אם הייתם מצביעים בבחירות הוא בכלל לא היה נבחר.

מעשה מהמכתב הידוע ששלח החזו"א להרב שך בענין שלמי שמחה היה ע"י אבי ז"ל ופגש את הרב שך כשהלך לטייל עם הגרי"ז כן סיפר רמ"מ שולזינגר כמה פעמים ברבים ששמע מהרב שך, והענין פלא בעיני ששלח החזו"א המכתב ע"י אבי ז"ל שיסע במיוחד לירושלים.

ישבתי סמוך אליו בשיעורים כ"ג שנים, כשהיה רעש והיה מפסיק השיעור ומחכה, היה מדי פעם אומר לי וואס מאכט דער זון - מה שלום הבן שנולד אז והיה קטן ממש, וכן הי' שואל בעליצות מתי תביא אותו לשיעור.

שאלתי אודות לעשות שלום זכר ואמר לי לא לעשות בינתיים ואפשר לעשות אח"כ כשיצא מבית החולים וכן עשינו, ובאמת שגיס ר"ש שאל אז את הרב וואזנר ואמר לעשות אבל לא עשינו ע"פ הוראת הרב שך.

אודות ההסכמה שנתן לספר שלי בשנת תשמ"ה לא הלכתי לבקש בעצמי מחמת הבושה וחשבתי להדפיס בלא הסכמה, אלא שהדבר נודע לגיס ר"ש כהן ואמר שילך בעצמו וכך עשה ואמר להרב שך שאילו חמיו היה חי היה נכנס לבקש ועתה הוא בא במקומו, והרב שך נסתכל במפתחות ואמר שקשה לו הראיה וביקש ר"ש ממנו רשות להשאיר לו את הספר אצלו ואמר שיכול להשאיר אבל אינו מתחייב מתי, וכך חיכיתי הרבה זמן.

ובינתיים הייתי מדבר עמו על נושאים אחרים בלימוד ולא על זה, ופעם ניגשתי ואמרתי לו שאפשר שאין זה בסדר ששלחתי שליחים ואני איני מדבר כלום בעצמי על ענין זה ורק מדבר על ענינים אחרים, וחשבתי לשאול את הראש ישיבה אם התנהגותי בסדר, וצחק ואמר סאיז גוט אזיאי וסאיז גוט אזיאי, עד שבסוף ניסן קיבלתי טלפון מנכדו שההסכמה מוכנה ושאבוא לקבל, ובאתי שם ואמר לי לבדוק אם כתוב בסדר ומצאתי שחסר שם מילה אחת "אלא" ותיקן זאת בין השורות, וראיתי כמה קשה לו הראיה והכתיבה עד שהיו צריכים לעזור לו לכוין את העט למקום שהיה חסר תיבה זאת (ובאמצע נכנס ר"ד צימרמן ולא הכירו והצטער כל כך שאינו רואה אפי' את ר' דוד צימרמן) ואח"כ הראיתי ההסכמה לחותני זללה"ה ואמר שחסר כאן אחר השם שלי איזה ברכה שיחי' או נ"י ושוב חזרתי והוסיף את המילה שיחי', ועכ"פ נתן את ההסכמה בנפש חפצה ובשמחה.

כשהקימו את דגל התורה בין יוה"כ לסוכות תשמ"ט והיה מתח נורא ועצום שהיו צריכים לגמור ההכנות לפני חוה"מ והיו הרבה עסקנים בביתו ולפתע הגיע בחור אחד עם מלוה אחד ואמר שרוצה להיכנס ואמרו שא"א לעת כזאת ואמר שהרב שך קרא לו, והכניסו ושמח לקראתו 'סולם עליכם', וסגר הדלת והתחיל לדבר עמו באריכות אודות זה שהבחור לא רצה לשמוע שידוכים וכבר דיבר עמו ע"ז בבין הזמנים הקודם, ואמר לו אתה בודאי מפחד מקשיים (קשיים) אבל הקשיים אינם באים בבת אחת אלא קושי אחד ומתגברים ועוד קושי וכדו' והאריך מאוד לספר לו אודות קשיים שלו עצמו, והעסקנים רגזו על כך שמבזבז זמנו של הרב שך עתה שהזמן דוחק כ"כ וכל רגע פתחו הדלת לראות, והרב שך אמר הם לא יאמרו לי מה לעשות בזמן שלי, וכך האריך עמו הרבה, ושוב שאל הבחור האם הראש ישיבה יבא לסדר קידושין אצלי, ואמר לו בודאי אבוא אף לרקוד אצלך, וקם ולקח בקבוק יין ונתן לו שמור זאת וע"ז אסדר לך את הקדושין, וקם לילך ושוב קרא לו הרב שך ואמר לו בחוץ יש הרבה אנשים ולא יהא לך נעים לצאת עם בקבוק וע"כ אעטוף לך הבקבוק, והוא פלאים שבזמן שעוסקים בצרכי ציבור ועושים מהפך גדול שכזה ועוד יש זמן להתעסק עם יחיד במסירות כזאת כ"ז סיפר לי ידידי הגר"מ בן שלמה ששמע מהגר"ר יעקב שכטר שהיה נוכח בזה.

היו בעלי בתים שהיה מחשיבם כיון שהתנהגו כפי מה שיהודי צריך להתנהג ואצלו בעה"ב שזהיר במצוות ובתפלה וקובע עתים לתורה ומתנהג כפי שצריך היה אצלו צורה של יהודי שהיה לו הערכה גדולה אליו, כך גם ראיתי כשבא לנחם את מש' שפירא בשכון ה' והיה זה סמוך לבחירות שהקים את דגל התורה וגם זה היה בעיני חידוש שמצא לו אז זמן ללכת לעשות מצוות.

אמרי יהזקאל

מתורתו ותהלכותיו של הגאון האדיר רבי יהזקאל ברטלר זללה"ה
ערוך מפ"י השמועה וכהבנת הכותב וחלילה לסמוך על הדברים המובאים להלכה

ג'ר"ץ כ"ב • חשוון תשפ"ב

• הערות או משלוח ד"ת מהגאון זללה"ה בכתובות: ardt832@gmail.com •

ליקוטי דברים מהחזו"א - לרגל יום השנה לסילוקו של מרן זללה"ה

• עניני אורח חיים •

הנהגת החזו"א בסוף ימיו לילך בשיעור ט"ק כמשנ"ב
החזו"א בסוף ימיו התחיל ללכת בטלית קטן ששיעורו גדול יותר (דלא כמנהגו מקודם), ועשה אמה על אמה חוץ מן הנקב (הן מלפניו והן מלאחריו).

לדברי רבינו עשה כן משום שבמדידותיו לעטוף קטן ראשו ורובו (שהתחבט בזה החזו"א הרבה) לא הצליח לעטוף בשיעור אמה על ב' אמות יפה משום שגובהו של קטן הוא יותר מב' אמות, ונמיהו סבר שאין להגדיל יותר השיעור מב' אמות על אמה בשום אופן, (כנראה משום שהפוסקים נקטו שיעור זה כשיעור גמור לכתחילה, כן הבנתי מהגרי"ב. מ.פ.).

ולכן עשה כמש"כ המשנ"ב, אבל לדברי רבינו אין זה משום שחשש לדברי המשנ"ב שאין הנקב מצטרף אלא שבאמת סבר שהנקב מצטרף משום שיש עומד מרובה מכל הכיוונים, אבל מטעם אחר, דהיינו שיוכל לעטוף באמת ראשו ורובו כלומר הענין לא היה ברור לחזו"א היאך לקיים שיעור הפוסקים אמה על ב' אמות. והוסיף שאמנם כנראה שת"ח אחרים פירשו שהחזו"א חזר בו וחשש להסברא שאין הנקב מצטרף.

מכתבי הגר"מ פרקש זצ"ל

צורת בגד של ב' מלפניו וב' מלאחריו בציצית

נשאל רבינו על מעיל הגשם של קטנים שיש בו פינות אמאי אין מחויב בציצית, ולקח המעיל ופרסו על השולחן והראה את השרוולים העולים מן הבגד, ואמר שכ"ז מראה שאין צורת הבגד כסדין שיש בו ארבע כנפות, אלא כבגד

שהולך ללפניו.

וביאר שכך למד החזו"א ביאור דברי הרמ"א סוף סי' י' דבגדים שאין כנפיהם עשויין שיהיו שניים לפנים ושניים לאחריהם מכוונים זה כנגד זה פטורין. דהיינו שסדין ובגד רגיל לא שייך לפוטרו במה שהגברא יתכסה בו באופן שיעמיד כל הכנפות מלפניו, אלא צריך שיהיה כך צורת הבגד שעשוי לכך. וזה למד מהחזו"א כששאל כן על חליפה והשיב לו החזו"א לך תנסה לפורסו (והיינו שתראה שאינו מתיישר - וכן הוה שפרס בפני החזו"א).

ונשאל בענין סוודרים בלא שרוולים [אפודות] שיש בהם ד' כנפות ממש, והשיב שסוף סוף יראו הכתפיים ויוכח שאינו בגד כנ"ל וכדברי הרמ"א. ונשאל שבחליפות יש טעם מצד שמקופלים הפינות בצורת הצוואר ואפשר דלא חשיב כנפות, והשיב שהחזו"א לא השיב לו להתיר משום זה ודוקא מהטעם הנ"ל.

(וסיפר שחליפת שבת וחול של החזו"א לא היה בה פינות והיתה למעלה בעוגל, אך במעיל גשם היו פינות כמו בחליפות שלנו והלך עם זה). נכתב בלא לימוד הענין כלל

להדביק עור עם חלון לתיתורא התחתונה לעבותה

ולקבל בחלון את הפרשיות

כשאין עור התיתורא עבה דיו, היה מנהג הסופרים להוסיף עוד עורות ביניהם, וע"י זה תתעבה התיתורא, ומחמת הנוחות קל יותר להדביק לתיתורא התחתונה ואז יכולים להניח דף עור שלם כעובי התיתורא [ואינם צריכים להדביק לחלק העליון ולעשות חלון].

ומעשה היה בתפילין של רבינו שהיו פרשיותיו גדולות, ולכך הניח עושה הבתים (ר' שמאי סופר) חלק עור עם חלון ודיבקו לתיתורא התחתונה שבחלון יכנסו הפרשיות, ואמר החזו"א לרבינו שאין נכון לעשות כן, שהרי הפרשיות צריכים להיות מונחים בתיתורא העליונה ולא בתחתונה, והלכך שיוריד לאותה החתיכת עור וידביקה לתיתורא העליונה ויתעבה מצד העליון [ושאל רבינו והרי לא יהיה לי עור אחד והשיב החזו"א מה אתה צריך עור אחד].

צבע להשלים ריבוע התפילין

סיפר רבינו שהחזו"א הורה להוסיף צבע להשלים ריבוע התפילין בפינה מעוגלת [א"ה. כמדומה שסיפר שפעם אחת אמר שהוא כשר וא"צ כלום ופעם אחת אמר שכשר ואפשר לתקן ולהוסיף צבע] ואמר רבינו שאז הבין ממנו שתיקון ע"י צבע מהני מעיקר הדין, וכן מסתברא ליה השתא שכן היה נוסח ההוראה שע"י צבע יתוקן גם אם היה פסול, וקצת מספקא ליה שמא כיון שהכשיר בלא זה או רק להוסיף בנוי ובמראה הריבוע, ואף שלעיקר נטה רבינו בדעת החזו"א כך היה נראה כי כבר אינו רוצה לסמוך בזה למעשה [סיפר רבינו שהחזו"א היה מעוניין בכך כיון שחשש שע"י תיקון יתקלקל התפילין].

בענין צ' הפוכה

רבינו אמר שבזוהר יש על אות צ' אחור כנגד אחור והביאו מזה ראיה לצד"י הפוכה, והחזו"א ענה שמוזכר שם גם פנים כנגד פנים וזה אף אחד אינו מכיר ואלא זה על פי הסוד, וא"כ גם אחור כנגד אחור אינו רק על פי הסוד, ותמה רבינו הרי צ' שלנו שהוא י' וז' אפשר להחשיבו פנים כנגד פנים דמהיכי תיתי שז' אי אפשר להחשיבו פנים, וסיפר רבינו שפעם אחת כשדיבר אתו החזו"א על הצ' אמר "זכי יש להם עצה בשמים" מוכרחים להכשיר את זה אחרי שכל כך הרבה יהודים הולכים עם זה.

בדיקת החזו"א לצאת הכוכבים

סיפר רבינו שהחזו"א היה שולח אותו לראות שיש עשרה כוכבים שיהיו קרובים ולא מפוזרים סתם כך [לא אחד פה ואחד שם] וזה היה זמן מעריב, ולפני שהיה שולח להסתכל על הכוכבים היה הוא עצמו מסתכל על צבע השמים, ופעם אחת שרבינו אמר לו שראה כבר עשרה כוכבים, החזו"א לא היה מרוצה שהיה נראה לו עדיין מוקדם, וחקר אותו אם כך ראה או כך ראה.

להתפלל ערבית מוקדם ולקרות שמע אח"כ

היה מי שהורה שאפשר לכתחילה להתפלל ערבית מוקדם ולסמוך על כך שיקראו קר"ש אח"כ, שכן נהג החזו"א, ואמנם כך היה המעשה שהחזו"א פעם אחת קרא קר"ש שוב אחרי מעריב, אך הסביר החזו"א לר' דוד פרנקל זצ"ל את הטעם שקרא קר"ש, מפני שאמד בדעתו שמתחילת התפילה עד קריאת שמע יארך זמן עד בוא עת קריאתה, אבל כיון שהש"ץ נחפז בתפילתו קראו את שמע קודם זמן ולכן הוא שב וקרא קר"ש אח"כ, והיינו שבאופן כללי היה החזו"א לוקח בחשבון שעד קריאת שמע יגיע הזמן.

זמן תפילת ערבית

נשאל רבינו שבכל המקומות נוהגים כחזו"א להתפלל מעריב כארבעים דקות אחרי השקיעה וכך מנהג הישיבות ובתי הכנסת, ואמר רבינו שהוא זוכר שהזמן אצל החזו"א היה כארבעים וחמש דקות אחר השקיעה ואינו יודע למה נהגו להתפלל בארבעים דקות אחר השקיעה [א"ה. ויעוי' בדינים והנהגות שסתמו שהיה הזמן בארבעים וחמש דקות], וכן היה רבינו נוהג למעשה שהיה קורא קריאת שמע אח"כ כשבילית ברירה התפלל במנין של ארבעים דקות.

אמירת אדנות בפתח

אמר רבינו שהחזו"א לא הוה ניחא ליה שיאמרו אדנות בפתח אלא דוקא בקמץ, משום שהוא לשון רבים ואף שגם בקמץ כפי שאנו אומרים הוא לשון רבים מכל מקום זה צורה שגם שם השם אבל בפתח שאין זו הצורה נתפרש ח"ו לשון רבים, והוסיף רבינו שאחד הוכיח מהפיוטים של הספרדים שהחרוז לפי פתח, ומסתמא הוא צודק לגביהו.

חילול שבת במקום חילול ה'

סיפר רבינו שבשמחת תורה בפוניבז' הבחורים רצו שהאלקטרי לא יהיה מחובר לגנרטור, כי לפעמים הגנרטור היה נכבה והם לא רצו שיכבה להם הגנרטור באמצע ההקפות, וכך הם עשו והם הפעילו את הגנרטור ולא חיברוהו לתאורת הישיבה, ופתאום נהיה הפסקת חשמל של החברת חשמל ונכבה האור גם בפוניבז', והרב מפוניבז' ביקש שהבחורים יכבו כעת את החשמל כדי שכשידלק החשמל לא ידלק החשמל בישיבה והם לא רצו לעשות כך. ואמר רבינו לחזו"א שטוב שהרב מפוניבז' לא עלתה בידו שהבחורים יכבו את החשמל כשהוא היה כבוי, כי לפי

אתרוגי חזו"א

אמר רבינו שהחזו"א היה לוקח מהאתרוגים הערביים שבארץ ישראל שהיו מוחזקים לבלתי מורכבים והם אתרוגי שכם שמקובלים שבירך עליהם המהרי"ל דיסקין, ופעם אחת הלך בצפת וראה אילן אתרוג בר ומצה חן בעיניו שאינו מורכב ולקח ממנו אתרוג ולאחר מכן שתלו ממנו, ואמר רבינו שהיו חותכים את האתרוגים ולוקחים את הגריעינים ומחלקים לשתילה ומהם לקחו הלפרין ור' מיכל יהודה והיו הגריעינים מעורבבים מהאתרוגים של החזו"א בלא שום חלוקה אם הם מהשכמים או מתולדות האתרוג הצפתי ולימים הירושלים היו מחלקים לפי צורת הגידול של האתרוגים לקרות לאחד שכמי ולאחד צפתי ועשו מזה ב' זנים.

סיפר רבינו ששאל את החזו"א על האתרוג הצפתי מה ראה ליטלו מפני שראה אילן בר שאינו נראה מורכב הרי מורכבים יש כבר מאות שנים ויתכן שנפל שם מאתרוג מורכב ומזה צמח אילן זה הבר, ושתק החזו"א ושב לשאול וכי אין זה יכול להיות, והשיב החזו"א מה משנה מה יכול להיות משנה מה היה... ונשאל רבינו אם יש מקום למי שאינו רוצה לסמוך על זה ליטול דוקא מהנקרא זן ר' מיכל יהודה ולא מהלפרין והשיב אין חילוק ביניהם שהרי נטעו מגרעינים מעורבבים, וכנ"ל.

לחוש לחשד בנר חנוכה כשיש רחוב עיקרי

אמר רבינו שהוא שאל את החזו"א למה אינו מדליק גם בחלון לכיוון רחוב בית הלל [מטעם חשד], שהיה לחזו"א מרפסת הפונה למערב והיה מדליק בפתח חדרו הפונה למרפסת בטפח הסמוך לחוץ, והיה חלונות בדרום לכיוון רחוב בית הלל, והשיב החזו"א שדברו מזה ואינו זוכר וישאל את נתן [הגר"נ שולמן], ושאלו והשיב ר"נ שאינו זוכר מה דברו, אבל מסתמא הסברא היתה שכשיש רחוב עיקרי שהוא רחוב חזו"א ורחוב אחד קטן בית הלל שהיה רק סימטא, כל אחד מבין שהדלקה לכיוון חזו"א וליכא חשד, ומנהג רבינו להדליק עיקר הדלקתו לכיוון רחוב ורנר היורד לבית הלל, ואמנם לחומרא מדליק גם לכיוון ורנר הפונה לנחמיה, אך עיקר דעתו שאין צריך, וכשהיה לו בנים בני י"ג סמך על הדלקתם שם.

זמן נתינת זכר למחצית השקל

המנהג אצל רבינו ליתן זכר למחצית השקל (ג' חצאי שקל) אחר שחרית קודם מגילה, שזה זו נתן לי קודם המגילה

דברי החזו"א גם כשהחשמל מכובה אסור להוריד או להעלות את המתג דגם בכה"ג שייך בונה וסותר. ענהו החזו"א מי אמר לך הרי דוד המלך ביקש לעבוד ע"ז כדי שלא יהיה חילול ה'.

אופן מדידת הכזית במצות מכונה

כתב בספר שיעורים של תורה (שיעורי המצוות, ס"ק כ"ז) "ע"פ מדידת מרן החזו"א זצ"ל התברר כי בחצי מצה רגילה רגילה של מכונות יש כזית מצה ברווח", ואחד שטחן המצה טען שמצא כי בחצי מצת מכונה יש פחות מכזית ותמה על הוראת החזו"א באיזו מדידה שיער. ומדד רבינו חבילה של חמישים מצות והיה נפחה שמונה ליטר, וא"כ אף אם נאמר שהרווח בין מצה למצה הוא כמעט כמלא חצי עובי מצה עדיין יש בחצי מצה כזית, ובאמת שאין כ"כ הרבה רווח אלא יתכן שהנפוחים שמעל המצה כיון שדופנם דק כ"כ וכ"ש שרובם מפוצצין אפשר דאין מצטרפין להנפח, עכ"פ ע"פ חשבון זה ודאי יש בזה שיעור ואפשר שגם החזו"א שיער כן, ועל-כן אפשר לסמוך ברווח על שיעור זה. אמנם כל זה הוא דווקא במצות מכונה שטופחות הרבה, אבל מצות יד קשה לשער, ויש יותר דקות ויותר עבות, ולשקול אי-אפשר לתלוי בהרבה נתונים, וכן לפורר אי-אפשר דמצת יד תתרבה ע"י הטחינה (ועל כן שיער ברווח כפי השיעור האמור לעיל).

מתוך מטו משמיה

שיעור השילוש בהדסים

סיפר רבינו שכשבדק לחזו"א הדסים, הראה לו החזו"א לבדוק שיהיה נגיעה כל שהוא בין ג' הבדין, וכשהיה מראה לחזו"א היה אומר זה עדיין נוגע, והיה רבינו מתפלל על דברי הגר"ח ש' גריינמן ששמע מהחזו"א שאין זה השיעור אלא שזה ודאי טוב, שהוא דיבר על זה הרבה, וכולם דיברו מזה, והוא לא שמע מזה, וההבנה בזה היתה שזה שיעור ממש, ואי לאו הכי החזו"א היה צ"ל לו כן והרי תמיד לשונו היה שעדיין נוגע, [ואמר שסברת החזו"א שיש כזה דבר שניים ושלישי שרץ אחריהם, וכך אמר החזו"א לענין מנין ולא ברור לו אם החזו"א אמר את זה על מנין והוא הקיש את הסברא על הדסים או שהחזו"א עצמו על שניהם].

לולב עם קורא

סיפר רבינו שפעם אחת הביאו לפני החזו"א לולב עם קורא ואמר הדר, והסירו את הקורא והראו לו ואמר כשר.

שאתן (אחר המגילה) לפלוני שאוסף לעני ואמר שלא לזכות לעני שמא אינו אוסף לו השנה, (כמדומה שהיה שנים שאמר לזכות לעני). ונשאל למה אינו נוהג לתת במנחה דהתענית כמנהג העולם, ואמר שדוידל אמר לו שהחזו"א נתן בשחרית (כמנהג המובא במג"א - והוסיף לעצמו שמא היה מקרה אצל החזו"א שלא היה לו עני מקודם).

• עניני יורה דעה •

אינו נאכל מחמת מלח

סיפר רבינו שהחזו"א אמר שכשבא לכיידאן ראה ש"אין מולחין בשר", דהיינו משום דסבירא ליה ששיעור שאינו נאכל מחמת מלח, היינו שנמלח הרבה מאוד עד כדי שגם במקום שאין מלח אי אפשר לאוכלו, רק שאחר ההדחה אפשר משום שההדחה מדיחה גם. המלח הבלוע בתוך החתיכה, ואמר החזו"א שנשבר ענין המליחה ואין יודעים למלוח, והוא היה עומד במטבח בכיידאן והשגיח שימלחו הרבה. וסיפר רבינו ששאל לחזו"א מהיכי תיכי דהכי הוא ולא שאינו נאכל עם המלח שעליו קודם סילוקו ושתק, ולעת הצהרים אמר לו עיינתי וראיתי שכדברי, ופעם אחרת שאלו רבינו וכי מח עצם הקולית של שור הגדול מתמלח מחמת מליחת הבשר ואי אפשר לאוכלו, ואמר רבינו שבאמת מסתברא ליה מלשונות הראשונים שהצדק עמו.

מעשה בקידושי שחוק

סיפר רבינו שהחזו"א אמר לו שעקיבא הכרמי [הרב עקיבא הכרמי שהיה בחור חשוב בפונבז' ונעשה רב בצפון] נכנס שהגיע שאלה מאמריקה שבחור אחד הוריד בשחוק שרשרת מנערה ואמר לה בשחוק הרי את וכו', [א"ה אפשר שרבינו אמר שהיה נושא בבת של ראש ישיבה שהיה מגונה שתקבל גט לחומרא]. והשיב החזו"א שיכתוב ב' היתרים אלא שלא יכתבם כהוראה בשמו רק סברות להיתר ושם ידונו בהם, א. שתכשיטה של אביה כדמבואר שבגדי שבת של האב ואינו נותנם לבתו, ב. שאמנם בקידושי שחוק חיישינן לכוונה וכן בהורדת תכשיט מאשה בשחוק ואמירה בכוונה חיישינן שמא נתרצית אבל בתרואוהו בשחוק גם האמירה וגם ההורדה אפשר דאין חוששים כלל.

אם מהגי הסרת שער אשה כדי לפטור מכיסוי

פעם אחת נשאל רבינו מאשה אחת מבני משפחתו ששערה צומח גם לתוך מצחה אם חייבת בכיסוי המקום הזה. ואם

מהני לה הסרת השיער שלא תצטרך לכסות, והשיב שבבחרותו אמר לו החזו"א שאין מועיל הסרת שיער לפטור מכיסוי ולא ידע מאיזה סיבה אומר לו כן שלא היה נוגע לו כלל, והצריך רבינו לאותו אשה לדקדק בהעמדת הפאה נכרית שתכסה היטיב אותו מקום שבמצחה.

יחוד בפרוודור משותף כאשר

יש בו יציאה למרפסת

רבינו היה ישן בחדר מרן החזו"א זללה"ה והיה שאלה לגבי יחוד [דפנימי וחיצון], שבתו של הקה"י הבתולה היתה ישנה עם הוריה והיה פרוודור משותף לכל בני הבית, וא"כ כשהוא בפרוודור היא יכולה לצאת אליו ואז לא יהיו שמורים מהחזו"א ומהוריה שנשארים בחדריהם. והחזו"א אמר לו דכיון ששניהם יכולים להגיע למרפסת חיצונית אין זה בדין פנימי וחיצון, ונסתפק רבינו האם הוא משום שאפשר לקפוץ מן החלון החוצה והוי כיציאה נוספת, והגר"נ שולמן ביאר לו [ואין ידוע האם מהחזו"א או מאחרים] דמשום שהמרפסת עצמה חשיב כרחוב מאחר ורואים אליה מבחוץ ולא חשיב יחוד, וכיון שגם הוא וגם היא יכולים לצאת מחדריהם אל המרפסת המשותפת לא חשיב שנמצאים ביחד ואז נחשבת האפשרות של הפגישה בפרוודור כאפשרות כניסה למקום אחד ולא כנמצאים כעת במקום אחד, שזה אומרים רק שהם כעת במקום אחד, ואמר רבינו שלדידי' מספקא אם באמת כן הוא גם במרפסת גבוהה שאי אפשר לצאת ממנה.

יחוד עם דודתו וברחובות שוממים

סיפר רבינו שהוא ליוה את דודתו [אחות אמו] בלילה בבני ברק, ולפתע שם ליבו שהרחובות שוממים בלא נפש, ושאל אח"כ לחזו"א ואמר לו שאף שהרחובות שוממים מכל מקום לא שייך יחוד, [אמר רבינו שלכא' מהחלונות אפשר לראות וכבר אז היו רחובות מוארים, ועוד אמר לו שבר' יצחק אלחנן יש נידון דהאני ליה לקריביתיה הוא לאו דוקא על אחותו אלא גם בדודתו] [א"ה יעוי' ברבינו ירוחם ואמנם לדינא לכא' אין להקל בדודתו].

חסרון הלב

אמר רבינו ידוע התשובה מחכם צבי שאשה לא מצאה לב וע"כ שאבדה את זה, והקו"פ חקר ברופאים ואמרו לו שלפעמים יש אבר שמחליף את הלב ועושה את תפקידו וקשה על החכם צבי ואמר החזו"א שללב אין צורה מסוימת

ואותו האבר הוא הלב ולא קשיא מידי, ושאל אותו רבינו הרי הלב יש לו ב' פעולות ומי אמר שהאבר שמחליף את הלב עושה ב' הפעולות ואולי פעולות ההכנסה וסינון נעשים בב' אברים וא"כ אין זה לב, ולא קיבל החזו"א את דבריו וצ"ע.

אופן ההמשכה במקווה

שח מרן זללה"ה לרבינו על רב אחד שסיפר לו כי הלך באמצע הלילה בעת אשר היו ניתכים בחוצות גשמי זלעפות כדי לסדר ולתקן את תעלת ההמשכה למקווה, וכך היה מעשה: אשר היתה תעלת ההמשכה מסובבת בעיגול כמין ח' ולא היתה נמשכת ביושר, ויהי באמצע הלילה נתעורר הרב הנ"ל במחשבתו אשר כל הטעם אשר צריכים להמשיך המים ג' טפחים הוא מפני שפחות מכן הרי הוא בכלל לבוד, וא"כ בתעלת המשכה שאינה נמשכת ביושר אינה יוצאת מתורת לבוד, ולכך החיש פעמים להסיר התקלה ולתקן ההמשכה שתמשך ביושר ג' טפחים, אמנם מרן זללה"ה אמר דבאמת לא היה נצרך לזה, דאף כאשר נמשך ג' טפחים מהני והעיקר שנמשך ג' טפחים.

מים טמאים ששפכן על הארץ

אמר רבינו משמיה דהחזו"א שמים טמאים ששפכן על הארץ ויש בהם רביעית נטהרו, דהרי השתא כשרין למקוה לטבילת מחטין מן התורה.

• ענינים שונים •

התחמקות אינה שקר

סיפר רבינו שהחזו"א אמר לו שאסור לשקר אך להתחמק מותר, והורה לו שאם ישאלוך האם היית פה אל תאמר לא אלא אני עוד יהיה, ומבינים כביכול שלא היית אבל הם טעו בעצמם [ואמנם להגרמ"י דויטש הורה החזו"א שיאמר שבנו גדול מגילו כדי להכניסו לת"ת לפי תקנון העיריה, ולאחר זמן קודם מעשה בא לשאול שיכול לסדר בעיריה שיכנס אף לפי גילו ואמר לו החזו"א כשאפשר לומר שקר למה לומר אמת... (הסביר רבינו שהחזו"א חשש שלא יצליח)].

קשה לשכחה בזיתים כבושים

החזו"א אמר דזיתים כבושים אינם קשים לשכחה, ושאלו רבינו וכי לב דקשה לשכחה אינו במבושל אלא בחי, ושלל מיד החזו"א דזהו באמת במבושל ולא פירש החילוק, ונשאל

רבינו למה אין נוהגים אצלו זיתים כבושים והשיב שלא הורה כן החזו"א אלא רק כנטיה.

פסיקה מדרך קושיא ותירוץ

אמר רבינו שהחזו"א אמר לו דקשה איך פסקו הראשונים והאחרונים הלכה למעשה מספרי הראשונים שפי' בדרך קושיא ותירוץ, הלא אין למדין אלא מפני הלכה למעשה, וע"כ דכולן כתבו ספריהם הלכה למעשה [ואמר רבינו דאכתי קשה הא זה עצמו גדר הדין דמזה עצמו אין לפסוק].

ביאור שאלת הגמ' ריש שניים אוחזים

אמר רבינו שבספר אלפי מנשה [ר'] מנשה איילייא מובא בתפארת ישראל] הקשה על קושית הגמ' בריש שניים אוחזים אמאי קתני זה אומר וזה אומר וכו' דהוא היה מבאר דבתחילה קתני זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה והדר מבאר ב' אופנים אופן אחד דכל אחד אומר כולה שלי ואופן ב' באומר חציה וב' האופנים הם ביאור לזה אומר אני מצאתיה, ואמר החזו"א לרבינו דזה אינו דלא שייך לומר אני מצאתיה על חצי ומצאתיה על כרחך משמע כולה, ואמר רבינו דקשה על זה דאשכחן לשון כה"ג על חציה והוא בפאה פ"ג מ"ח קצרוה לסטים חציה וקצר הוא חציה, ואם כדברי החזו"א לא קאי על כולה, שוב אמר רבינו פעם אחרת ד"ל דאם אומרים מיד חציה שפיר מתפרש אף שאמרו קצרוה אבל לומר בסתם ואח"כ לחלק האופנים זה אינו לשון.

אם ספק חיי עולם דוחה חיי שעה

אמר רבינו שהחזו"א אמר שבגמ' מבואר שספק חיי עולם דוחה חיי שעה וכדכתיב בד' מצורעים "אם יחיונו נחיה" והנה בפקו"נ אף מיעוט פקו"נ דוחה כל התורה אלא שלא נתבאר אם הוא מיעוט סיכויים לחיי עולם ג"כ דוחה חיי שעה, ואמר החזו"א דנטיית הדבר שאף מיעוט דוחה, אבל אחד לאלף ואחד למאה, [ונפק"מ לניתוחים שסיכויי ההצלחה הוא מיעוט ומסכנים חיי שעה] והיה בזה שאלה למעשה באחיין דהגר"י שפירא, והחזו"א אסר לנתח, והגר"ח היה אומר שמניגון הפסוק שם נראה שהסיכוי שיחיו אותם היה קלוש ומזה הנטיה שאף מיעוט דוחה חיי שעה, והפצירו ברבינו בכמה סיכויים כבר מותר והשיב מי יכול לומר בזה אוחזים וכי כיון שאמר החזו"א אחד למאה נאמר שב' למאה כן, ואכן השאלה גדולה למעשה וצ"ע. [יעויין חו"ב ע"ז כ"ז ב' מהחזו"א].

וארטים לפרשת השבוע

יח ב. והנה שלשה אנשים נבצים עליו. וברש"י והוא ע"פ הגמ' שלושה מלאכים: הראשון, לבשר את שרה. השני, להפוך את סדום. והשלישי, לרפא את אברהם. ומקשה הגמ' איך אמרין אחד להפוך את סדום הרי כתוב ויבואו המלאכים סדומה, משמע ששני מלאכים נשלחו להפוך את סדום ולא רק אחד? מתרצת הגמ' שבאמת באו לסדום שני מלאכים, אחד בא להפוך את סדום, והשני בא להציל את לוט, והוא אותו אחד שריפא את אברהם, (ובשפתי חכמים כתב שאין כאן את הבעיה שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות כי זה עניין אחד.) ולכאורה קשה אז למה לא נכתב מראש אחד לרפא את אברהם ולהציל את לוט, כדי למנוע את הקושיה הנ"ל? וי"ל, אומר החידושי הר"ם, דאיתא ביבמות עו: ששאלו בירר אצל דואג האם דוד ראוי למלוכה, א"ל דואג עד שאתה שואל על מלוכה תשאל אם הוא בכלל ראוי לבוא בקהל כי הוא נולד מרות המואביה, וא"ל אבנר שאין בעייה, משום שכל סיבת האיסור להכניס עמוני ומואבי לקהל ה' היא משום שנאמר "ועל אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים", אבל הדין הוא עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, משום שעל הנשים אין תביעה שלא קידמו בלחם ובמים משום שאין דרכן לקדם, דכל כבודה בת מלך פנימה, כדחזין אצל שררה כדתיב בה **הנה באהל**. והדברים נאים ביותר, הדעת שהקב"ה הציל את לוט, איתא בב"ק, כי ידע שתצא ממנו רות המואביה, ולפי"ז בתחילה כשבאו המלאכים עדיין לא היה ברור שעמונית ומואבית מותרות, כי עדיין לא למדנו שכל כבודה בת מלך פנימה, שהרי זה נלמד רק אחרי שראינו ששרה לא יצאה אלא היתה באוהל ולימדה אותו שכל כבודה בת מלך פנימה, וממילא בשעה שנשלחו המלאכים לא היה נצרך מלאך להציל את לוט משום שבאותה שעה עוד לא התחדש שהעמונית והמואבית שייצאו ממנו יהיו מותרות לבוא בקהל. ורק אחרי ששרה חידשה את ההלכה שאשה אין דרכה לצאת משום כל כבודה רק אז התברר שדרשין מואבי ולא מואבית ויש סיבה להטיל על המלאך שליחות להציל את לוט כדי שתצא ממנו רות.

יח ד. יוקח נא מעט מים, ובב"מ פו. אברהם חשב שהם ערבים, א"ל וכי לערבים חשבתנו כבר יצא ממך ישמעאל, משמע שבגלל שיצא ממנו ישמעאל לא היה צריך לחשוב שהם ערבים, וקשה מה הקשר בין שיצא ממנו ישמעאל לזה שהם לא ערבים? וי"ל ע"פ הגמ' בב"ב רודף צדקה ימצא חיים. חד אמר ימצא בנים צדיקים, וח"א ימצא אורחים מהוגנים, וזה מה שאמרו לאברהם הרי אתה רודף צדקה וחסד ובנים צדיקים אין לך כי יצא ממך ישמעאל, אז אתה צריך לזכות לקבל אורחים הגונים ואיך חשבתנו לערבים.

שם. פלא גדול על אברהם אבינו, כזו מסירות נפש להכנסת אורחים, יהודי בן תשעה ותשע, יום שלישי למילה - הוא שוחט שלושה עגלים שיהיה לכל אחד לשון וחרדל. לא היה אז פריזר וזה היה כחוס היום, או שהכל הולך לאיבוד או שצריך לגמור את הכל באותו יום, כזו נדיבות וכוזו מסירות נפש, ופתאום כשזה קרה למים הוא נהיה 'קמצן' - יקח נא מעט מים, מה קרה כאן? למה רק מעט מים? שתי תשובות בדבר, ידוע שר' ישראל סלטר התארח פעם באיזה בית, והוא נטל נטילת ידים עם רביעית מים בצמצום, שאלו אותו: ר' ישראל, אתה כזה חסיד, כתוב שיש מעלה גדולה ליטול ידים בשפע, ויש בזה סגולה לעשירות, למה אתה נוטל כל כך בצמצום? אמר להם ר' ישראל: הכל נכון, יש בזה מעלה גדולה מאד, אבל את כל המצוות האלה אני עושה רק על חשבוני, לא על חשבון אחרים, פה יש אלמנה שואבת מים, שהיא צריכה ללכת בקור לקחת את המים, על חשבונה אני לא יכול להיות צדיק! זה אמר ר' ישראל! בן בקר רך וטוב - אברהם אבינו כל כך בעצמו, ולכן הוא נהג בשיא הנדיבות ושחט שלושה עגלים שיהיה לשון וחרדל לכל אחד, אבל 'יקח נא מעט מים' - **היה על ידי שליח**, זה לא חכמה להיות צדיק! פה הוא אומר 'מעט מים! זה פשט אחד על דרך המוסר. ועל דרך הפשט אפשר לומר, שבביל מה הוא הביא את המים? לרוחץ את הרגלים! או הוא היה מבאיל להם הרבה מים, איזה דרך ארץ זה לבוא לאורחים ולהגיד להם קחו ככה טונות של מים, אתם כל כך מלוכלכים, אתם צריכים לנקות את עצמכם חוק!?! ולכן הוא אמר 'מעט מים' מעט מים זה כבוד לאורחים. רבי אליהו דיסקין.

יח ה. ואקחה פת לחם וסעדו לבכם. יש לעיין כיצד הותר לאברהם להזמין את האנשים לביתו מאחר

ונידמו לערבים והרי ביו"ט אסור לאדם לזמן אצלו גויים, כמו שדרשו חז"ל לכם ולא לנכרים, והרי מעשה זה היה ביו"ט ראשון של פסח ואברהם שמר את כל התורה? וי"ל דהנה מצינו בפסחים שאם עבר ובישל ביו"ט לצורך חול אם זה ראוי לאכילה בו ביום לאורחים יהודים פטור משום הואיל וחזי לאורחים ונמצא שלא בישל לבטלה. והקשו שם התוס' לפי סברא זו כל אדם שעושה מלאכה בשבת יהיה פטור משום הואיל ושרי לחולה שיש בו סכנה! ויתרצו בתוס' שכיוון שלא מצוי חולים הנמצאים בסכנת חיים לכך ל"א הואיל. והנה בבית אברהם באותו הזמן כל ילדי ביתו נימולו אתו אז היה מצוי שם הרבה חולים וממילא אין מניעה לבשל גם עבור ריבוי גויים כי יש הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה. ולפי"ז גם יתורץ מה הטעם אברהם לא הביא לאורחים לחם כמו שאמר בתחילה ואקחה פת לחם כיוון ששרה פירשה נידה כמבואר ברש"י, ויש להקשות הא האורחים היו גויים ומה אכפת לנו לטמאות אותם. ולפי הנ"ל יובן כיוון שכל מה שהתרנו לבשל לאורחים הוא משום הואיל וחזי לישראל אז כשזה לא טהור אסור. חת"ס.

יח ח. ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם. איתא בב"מ פז ולחם לא הביא, מלמד ששרה פירשה נדה ונטמאה העישה, ואברהם ובניו ביתו אוכלים חולים בטוהרה היו. ויש לדקדק א. מנל שפירשה נדה ונטמאה בשעת העישה, אולי נטמאה אחר האפייה שהיה כבר לחם, ועו"ק למה לא הביא אברהם את הלחם לערבים שלא אכלו בטוהרה? ויש ליישב ב' הקושיות אחת בחברתה. דהנה מבואר בבצה כא. מה שהותר מלאכת אוכל נפש ביו"ט הוא רק לישראל, דכתיב לכם, ואסור לאפות לעכו"ם. והנה מעשה זה של אברהם היה ביו"ט של פסח וההיתר לאפות היה רק בשביל ישראל, ולכן לא הביא לחם לערבים, ואם נטמאה כשהיה לחם אז שרי ליה להביא לערבים ומזה שלא הביא לערבים סימן שנטמא כשהיה עישה. רבי יונתן איבשיץ.

יח י. ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריי. מובא בחז"ל (בר"ר מח) והוא אחריי הכוונה לישמעאל. וי"ל שבזה יתורץ למה שרה צחקה היפלא מה' דבר, הא היא הייתה נביאה יותר מאברהם? וי"ל שבגלל שהיה ישמעאל על ידה היא פחדה שישים את עינו הרעה בה ועי"ז היא חלילה תפיל עוברת, ועי"כ צחקה כדי שיפקס כשישמע הדברים. ולכן כשנשאלה להלן למה זה צחקה שרה, היא ענתה לא צחקתי כי יראה כי פחדה שישמעאל ישים עליו עין רעה. ועי"ז ענה לה הקב"ה לא כי צחקת, שבכ"א היה לך לסמוך על דברי הנביא ולא לחוש. ובה נחא מה שמואב במגילה ט. שהיו זקנים כותבים לתלמי המלך ותצחק שרה בקרובה כי זה היה כל סיבת צחוקה משום ישמעאל שנקרא קרובה. מגיד יוסף. **ויש להעיר דהנה** לעיל יז מובא שאברהם צחק ואמר הלבן מאה שנה יוולד, ולמה לא נטען על אברהם למה זה צחק אברהם? וי"ל שאברהם שמע זאת מהקב"ה ומבואר ברמב"ם (יסודי התורה י ד) שהבטחה של הקב"ה יכולה להתבטל אם חוטאים, אבל הבטחת נביא לא בטלה לעולם, לכן הקפידא היתה רק על שרה. משך חכמה.

יח יז. המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. רש"י אומר אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמש כרכין אלו המכסה אני מאברהם אוהבי את אשר אני עושה. המהרש"ם אומר שהטעם שרש"י הוסיף את הפרטים האלו שנתן לו את הארץ וכו', ולמה הספיק לו הטעם הפשוט שהוא אוהב אותו וכשמועה הפסוקים, וי"ל שהגמ' אומרת שאברהם קנה את הארץ בהילוך דהיינו עי"י קום התהלך בה, ולא עי"י הקניינים הנצרכים, והטעם איתא בגמ' ב"ב ק. משום דהוא חביב לפני הקב"ה. א"כ מובן למשך רש"י הוסיף שנתן לו את הארץ וחמש כרכין כי משה רואים את חביבותו לפני הקב"ה, וזה הטעם שהקב"ה אמר המכסה, כי רואים שחביב הוא לפניו ולכן הוא לא מכסה.

יח כא. ארדה נא ואראה הכעקתה. אומר רש"י למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה. והוא תימה גדולה הא סמכין על עדים ולא בעיני דיינים! וי"ל, אומר המג"א בספרו שמן ששון, דמבואר בסנהדרין פא. מי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה, והקשו התוס' איך שייך נידון ב' מיתות הרי העדות השנייה היא עדות שא"א להזימה, כי גברא קטילא בעי למקטל!! ויתרצו התוס' דאירי כגון שראו הדיינים, ולפי"ז מיושב היטב, דהנה במשפט סדום נאמר, זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה

פרשת וירא תשפ"ב

מאוד, משמע שהיו להם חטאים קלים בתחילה עד שכבדו מאוד, וכאן נעשו על החמורים, אף שעל החטאים הראשונים כבר התחייבו וכנ"ל.

כ ז. ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. משמע מהפסוק שהטעם שהקב"ה רצה שאבימלך ישיב אותה, בגלל שאברהם נביא, ותימה גדולה שהרי משתמע שאם הוא לא נביא אז הוא לא היה דורש ממנו שישב? ולמה? י"ל שבאמת אם הוא לא נביא הוא לא יצטרך להשיב, ושתי תשובות לדבר. הראשון, שהרי שרה היתה אילונית, וקידושי אילונית אינם קידושין משום דהווי קידושי טעות וממילא היא לא אשת איש אלא אי"כ הכיר בה וקידשה על דעת שהיא אילונית, וזה מה שאמר הקב"ה כי נביא הוא, והוא ידע שהיא אילונית, וממילא אין קידושי בטעות. התשובה השנייה, שלכאורה קשה הרי כתוב בכמה וכמה מקומות שאברהם אבינו היה כהן, וכחן אסור בשבויה, לכן אמר הקב"ה תשיב אותה כי הוא נביא והיא מותרת לו כי יודע שלא נגעו בה.

כא ט - י. וירא שרה את בן הגר המצרית וגו' מצחק. ותאמר גרש את המצרי הזה את בנה כי לא יירש בן האמה שרת עם בני עם יצחק. יש להקשות מה הוסיפה שרה כי לא יירש הא בלא"ה הוא מסיתו לעי"ז (רש"י) וזה טעם לגרשו. וי"ל, אומר הקהלת משה, דמבואר בקידושין פ: עה"פ כי סיתך אחיך בן אמך. וכי בן אב לא מסיתו? ומתרצת שם הגמ' שכן אב זה פשוט שלא תשמע לו כי יש לו נגיעות כי הוא לא רוצה שתירש יחד עמו לכן הוא מסיתך לעבור בעבירות כי הוא שונא אותך אבל בן אמך אין לו שום נגיעות. והנה מבואר בחז"ל (מובא באור החיים כאן יא ולעיל טז ה) שישמעאל לא יורש את אברהם למרות שהוא בן אב כי היא הייתה שפחת מילוג לאברהם, ולכן אמרה שרה אם הוא לא יורש יש טעם שיצחק ישמע לו כי אין לו נגיעות לכן גרש אותו.

כב ב. ויאמר קח נא את בנך וגו'. יש להקשות מדוע פנה הקב"ה אל אברהם בלשון בקשה והיינו קח נא וכי חשוד הוא אברהם שלא יקיים רצון הבורא? וי"ל דאיתא במגילה דכל שהוא נידר ונידב (קרבות שונים חובה) קרב בבמה, משא"כ קרבות חובה לא קרבים בבמה, והנה בזמן אברהם אבינו לא היה מזבח והוצרך להכין במה כדי לעקוד את יצחק, ולפיכך אילו היה הקב"ה מצווה עליו כחובה שיקריב את יצחק לא היה אפשר לו לעקוד את יצחק בבמה, דכל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה. ולכן הציע לו את זה כבקשה כדי שיהיה קרב בבמה. לפי"ז מיושב מה שהקשו המפרשים מה הגדלות של אברהם הרי לא היה הקב"ה הורה מבקש ממנו עקידה הוא היה מקיים! ולפי הנ"ל י"ל שהקב"ה לא ציווהו אלא רק ביקש וזה כבר הוא היה יכול לסרב. זית רענן.

כב ו - ח. ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש והמאכלת וילכו שניהם יחדיו וכו' ויאמר אברהם אלוקים יראה לו השם לעולה בני וילכו שניהם יחדיו. בפסוק הראשון פרש"י אברהם שהיה יודע בדבר שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ובשמחה כיצחק שלא היה יודע דבר, ועל הפסוק השני פרש"י ואע"פ שהבין יצחק שהולך להישחט הלכו יחדיו בלב שלם. ויש לעיין מנין לרש"י שאברהם הלך בשמחה כמו יצחק, וכן בפסוק השני מנין ששינה הלק בשמחה אלא שניהם היו בעצבות? וי"ל ע"פ מה שמואב בכתובות סב שפעם הלכו גוי ויהודי ביחד והיהודי הלך מהר עד שהגוי לא השיגו, מה עשה הגוי הוא הזכיר ליהודי את חורבן ביהמ"ק והיהודי נאנח והתחיל ללכת יותר לאט אך עדיין הגוי לא הצליח ללכת כמותו, אמר לו הגוי הלא כתוב אנחה שוברת חצי גופו של אדם ואיך עדיין אתה הולך מהר? ענה היהודי שכ"ז הוא בשמועה חדשה וזה שמועה ישנה לכן לא הואט לגמרי קצב הפסיעות שלי. וא"כ יוצא שאדם שמח הולך מהר, אדם ששומע בשורה רעה שהיא ישנה הולך קצת לאט ואדם ששומע בשורה רעה פתע ראשונה הולך ממש לאט. ולפי"ז מבואר הכל היטב, כי בפסוק הראשון שכתוב וילכו שניהם יחדיו אז יצחק עדיין לא ידע כלל והלך בשמחה ואברהם הלך עמו יחד סימן שגם אברהם הלך בשמחה, ובפסוק השני שזה כבר נודע ליצחק א"א לומר שרק אדם יצטער כי אם כן הוא לא יוכל ללכת בקצב של חשד וכתוב יחדיו, וא"א לומר ששניהם היו בעצבות כי ליצחק זה שמועה חדשה ואמור ללכת יותר בעצבות, ואם שניהם הלכו יחדיו סימן שהלכו בשמחה. שלל רב.

מאמרי מוסר וסיפורים בפרשה

אין יאוש כלל בעולם: בפרשתנו מובא הסיפור של אברהם ושרה שהיו עקרים עד גיל 100 וכולם התיאשו מזה שיהיו להם ילדים, ואז בא הקב"ה ואמר היפלא מה' דבר. וכך גם בגיל מאה לאחר שאין שום סיכוי וכולם מיואשים הקב"ה מראה לנו לא כן אלא תמיד במצבים הכי קשים הוא יכול להושיע בדרכים שלו. רבי צדוק הכהן מלובלין מביא ע"כ שיש מכאן יסוד גדול שכל בנין האומה הישראלית היה אחר הייאוש הגמור. כששום אדם לא האמין שיכולה להיות ישועה ואז הראה הקב"ה שלא יפלא ממנו דבר. מוסיף רבי צדוק, מאת השם היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר הייאוש הגמור שלא האמין שום אדם וזה היה רצון השם שייסוד האומה יהיה דוקא מתוך היאוש הזה. כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל, ואין לחקור בחקירות למה עשה השם ככה. אלא לעורר בנו את האמונה השלמה בכל יכולתו, בכל מצבי ובכל עת. אין ליהודי להתייאש משום דבר, בין בענייני הגוף כמו שאמר, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו אל ימנע מהרחמים, בין בענייני הנפש, אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחסא בדבר שאמר ז"ל שאין תשובה מועלת חס ושלום (וזהר), או שתשובתו קשה, או שראה עצמו משתקע והולך בענייני עולם הזה, אל יתייאש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין ייאוש כלל אצל איש יהודי, והשם יתברך יכול לעזור בכל עניין. בדורנו אי אפשר לדבר על ייאוש בלי להביא מחמתו של רבי נחמן מברסלב. שהפליג מאד בגודל מעלת התשובה. כי תשובה גבוהה למעלה מן התורה, על כן אין שום ייאוש בעולם. והעיקר שהכל תלוי בו, שלא יהיה מייאש עצמו מלצער אלא ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד" (ספר שיחות הר"ן). אומר רבי נחמן, שכאשר לאדם יש כתובת לכל חסרונותיו ויודע אל מי לפנות, אז באמת אין ייאוש כלל, משום, היפלא מה' דבר.

בכל מצב של ייאוש מעניין מסוים העצה הטובה היא להשתדל לראות בכל רגע את מה שהקב"ה רוצה שאני אעשה עכשיו. ממש כמו אברהם אבינו בדרך לעקדה, מוותר על כל מה שהוא ידע עד עכשיו, הולך באמונה. כמו אברהם בהכנסת אורחים, אם היה מסתכל בשולחן ערוך אולי היה מהרהר שאסור לו לעשות מה שעשה. זמן עשירי תחבושות, במצב בריאותי מאוד מוסכן, לרוץ למלאכים או לאנשים, איך שהם נראים... אסור ע"פ ההלכה! אבל אברהם אבינו לא ראה את מה שיש באמצע, הוא ראה רק את המטרה שלו! הוא לא מרגיש שהוא רץ, הוא לא מרגיש שהוא חולה, הוא שוכח שהוא צוק, שהיה לו ברית, זו מסיירות נפש לא לראות דבר בדרך, אלא לראות רק את המטרה! יש הרבה פירושים על כך, אבל אברהם אבינו לא ראה שום פירוש! הוא ראה רק את ציווי השם! כשאדם מחפש את רצון הבורא בהווה, מחזק את עצמו בבטחון שכל מה שקורה עמו זה מאת הבורא ושישועתו קרובה לבא כי "היפלא מהשם דְּבָרִי", אז הוא לא עסוק בחשבונות של עבר ועתיד, והתוצאה היא שאין ייאוש כלל. וידועים דברי החזו"א שאמר לתלמידו אל לו לאדם להתפעל מזה שניסה הרבה ולא הצליח ומה יעלה בגורלי אבדה תקוותי וכו' זה לא דרך החיים תמיד ינסה לעלות שוב ושוב ובסוף גם יצליח.

זה ג"כ מטרת הנסיונות ותחושת היאוש שמלווה אותנו היא להביא את האדם אל האמונה התמימה של היפלא מה' דבר, לחזק את בטחון האדם בבוראו שהוא טוב ומטיב ומחשב עבורו בכל רגע מסלולים חדשים לטובתו. לכן היה כל כך מהותי לייסד את האומה הישראלית על המצב של אברהם ושרה כדי ללמדנו שגם אחרי נקודת הייאוש העמוקה ביותר, במצב של חוסר תקווה מוחלט, מצפה לנו ישועת השם, ממש כמו שאברהם ושרה זכו לכן. לכן גם אמרו, "דאין בן דוד בא עד שיתייאשו מהגאולה" (סנהדרין), שחיבים להגיע למדרגה השפלה של ייאוש, כדי לזכות לראות שלא במעשינו ובהשתדלותנו תלויה הגאולה, אלא הכל בידי שמיים. אם נשכיל להבין ולהאמין, נוכל להשתמש ברגעי הייאוש כמקפצה לדרגת אמונה גבוהה יותר, שלמה יותר, תמימה בתכלית.

לפני שלושת אלפי שנים עמדה לעם ישראל אישה נביאה וצדיקה ששמה היה חנה. במשך כעשרים שנה היא ציפתה לילד משלה, היא עשתה ככל שביכולתה היא הרבתה להתחנן לבכות ולהתפלל בלי הרף והיו לה שוב ושוב אכזבות והיא התמודדה בסבל לא מעט, חז"ל מתארים לנו שמרוב צער ובכי היא לא היתה מסוגלת לאכול, והנה בפעם האחרונה שעלתה לרגל

היא הרבתה בבכי עד שאלקנה פנה אליה ואמר לה למה תבכי הלא אני טוב לך מעשרה בנים, המילים האלו שברו אותה לגמרי שהיא ראתה שגם בעלה אלקנה כבר מיואש מזה שיהיו לה ילדים באותה השנה פרצה מליבה השבור תפילה שפעלה שבתקופת השנה נולד לה בן משלה ויקרא שמו שמואל, כי תפילה מלב נשבר זה מה שבעק אצל כל הרקיעים, ואז קריאה כזאת היא אמיתית וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. וזה מלמדנו שאף פעם אסור לנו להתייאש, תמיד בסוף נגיע ליעד שחפצים להגיע אליו. ומכאן יש ללמוד לכל בני אדם כשמבקשים משהו מהקב"ה אין להם להתחנן בגזירות שנראה שכבר נגזרו אלא עליהם לבקש להעתיר להתחנן והקב"ה לאחר מכן כבר יסתדר ליישב את הקושיות שע"פ דרך הטבע אלא תבוא הישועה. את זה נשאיר לקב"ה להסתדר וזהו השלל על ה' יהבך והוא יכלכלך. **ואתו** הדבר היה אצל הלא אמונו שכולם אמרו הגדולה לגדול ומה היה לבסוף, היא לא הרימה ידים היא בכתה ובכתה ובסוף כנגד כל התחזיות לבן עושה את הדבר הבוז והרחוק ביותר ששייך וגם רחל מוסרת את הסימנים כנגד כל המוסכמות והיא נהיית בסוף אמה של מחצית מכלל ישראל, אמה של מלכות בית דוד ומלך המשיח, כי הרבש"ע לא רוצה כלל שירימו ידים ולא יתייאשו כי אין לפניו שום מעצור מלהושיע אתנו וזה הלימוד שראינו אצל האבות, אצל חנה ואצל לאה. והמתנה הזאת מגיעה רק כשאדם נמצא בייאוש מוחלט מכל השתדלויות בעולם ושם יהבו רץ בו יתברך ואז מגיעה הישועה בכל הכוח. כמו שהיה בקריעת ים סוף. כמו"כ מצינו בהפטרה של השבוע את הסיפור שהיה עם אשת עובדיה שבעלה לקח הרבה חובות ברביית מיהורם בנו של אחאב כדי לכלכל את מאה הנביאים שהחביא במערה, ואז עובדיה נפטר וביא הירוס לקחת את ילדיו לעבדים, ואז ותצק אשת עובדיה ותתחנן לפני אלישע מאתים שישים וחמש פעמים כמניין צעקה, ולמה היא צעקה כ"כ הרבה האם היא לא רואה שאין לה יחס? אלא ידעה אשת עובדיה שרק כאן אצל הנביא אפשר לפעול ישועות והיו אלו 265 צעקות של אמונת חכמים, כי כשאדם מתפלל אל הקב"ה ורק אלו ומדגיש בזה את אמונתו הטהורה בו אז הוא זוכה לישועות גדולות והוא יכול לפעול המון. (כי אתה עומדי).

לפני כשמונה שנים נולד למשפחת נקי משכונת בית ישראל בירושלים שנים לאחר 34 שנות נישואים בגיל למעלה מחמישים, וכך סיפר האבא רבי שלמה נקי: התחננו באדר תשל"ט, הכל היה כרגיל, חתונה שמחה והיינו מאושרים. באותה שנה זכיתי להיכנס לבא-סאלי צוק"ל וביקשתי שיברך אותי בזרע של קיימא. הרב ענה **סבלנות**. חשבתי לעצמי סבלנות, נו כמה כבר זה יכול להיות! שנה, שנתיים? לא ציפתי שזה יהיה כל כך הרבה שנים. וכך עוברות כמה שנים ופנינו לרופאים, לבדוק, לברר והם אומרים לנו הכל 100%, הכל בסדר, אנחנו ממש לא מבינים למה זה קורה. הלכנו אז הרבה לרבי עובדיה יוסף, הוא קיבל אותנו בחביבות ושמחה ודלתו הייתה פתוחה לפנינו תמיד. בכל פעם ששמע הגעגוע - היה אומר להכניס אותו. סבא שלי ע"ה היה משבעת התלמידים הראשונים של הרב, וזוהי הכרת התודה שלו. הרב היה מזיל דמעה ובוכה אתנו, תמיד בירך, דיבר אתנו ועודד. עוברים מתקווה לתקווה ומאמינים בחי עולמים שהוא עושה הכל, לא מתייאשים, לא נופלים ומנסים שוב ושוב. היינו לומדים יחד, אשתי ואני, ספרי אמונה, חובת הלבבות ועוד, ומתחזקים ומחזקים אחד את השני. ואז בהפתעה רבה קרה הנס הגדול, ללמדך שלא מתייאשים לעולם בשום מצב.

כמו"כ סיפר רבי צבי מאיר זילברברג (הובא בפניני פרשת שבוע) על בני זוג שבמשך עשרים שנה לא נפקדו בזש"ק וניסו בכל הדרכים האפשריות להיפקד, הם עשו את כל הסגולות הסתובבו בכל העולם ומה לא עשו בשביל שיהיה להם זש"ק, אבל אז קרה דבר לאחר כעשרים שנה הם השקיעו הון רב בטיפול רפואי יקר ארוך ומסובך מעבר לים, ולאחר כחודש מתיש מתברר לעסקן שליווה אותם שכל המאמצים היו לטמיון, העסקן שליווה אותם לא ידע איך לבשר להם בשורה זו, אך כשאין ברירה אז אין, הוא התקשר בפנים נפולות לבשר את הבשורה הקשה והמאכזבת הוא התחיל בדברי עידוד ותמיכה אך נאלץ לומר את העובדות ללא כחל ושרק. ובסיום הדברים הוא אמר ידידי היקר דע לך שדוברתי עם הרופא הכי גדול בעולם בתחום והוא אמר שאין סיכוי בעולם שלעולם

יהיו לכם ילדים, אין שום סיכוי בעולם. העסקן לא היה מסוגל להמשיך הוא הודיע שהוא ייצור אתו קשר בעוד שבוע כי הוא לא מסוגל לדבר, אך להפתעת העסקן למחרת הוא מקבל טלפון מאותו אדם שמבקש להזמין לסיום מסכת שאמור לערוך למחרת, והיות והם התידדו הרבה לאחרונה הוא מבקש מאוד שיגיע. על אף עיסוקיו, העסקן ההוא הגיע לסיום המיוחל, והנה כשכל הידידים והמשפחה המורחבת התאספו קם בעה"ב וביקש מהעסקן לספר לכולם מה אמר הרופא הגדול, בתחילה העסקן סרב אך לאחר לחצים מצד בעה"ב המסיים שביקש שיאמר את כל הדברים באופן מלא, קם העסקן ההוא לומר את דבריו, והוא אמר אותם בצורה הכי ברורה שאין כבר מה לנסות ואין שום סיכוי שלבעה"ב יהיו יותר ילדים. שקט השתרר במקום ואז קם בעה"ב לומר את דברו: ובכן רבותי הערב הזה אני עורך סיום על מסכת ההשתדלויות שלנו. בעמד זה אני מודיע כי סיימנו עם כל ההשתדלויות וכעת אני נמצא רק בידו של בורא העולם. שממנו אין יאוש כלל. והוא המשיך את הסעודה של הסיום בשמחה... מיותר לציין שכעבור 11 חודש כולם הוזמנו לסעודת הברית.

רבי יעקב גלינסקי היה כלוא במשך 15 שנה בסיביר ללא סיבה הנראית לעין. לימים הוא סיפר שכל ימיו בסיביר הוא חלם שיום אחד הוא ייצא וישבו לראות את אבא שלו ואמא שלו וכל משפחתו ואזכה לנשק אותם ולומר לאמא שלי תודה רבה שחשכת מפת לחמך בשביל לשכור לי מלמד טוב. אבל כשלבסוף יצאתי והגעתי לארץ לא פגשתי את אמא שלי לא את אבא וגם לא את האחים והאחיות שלי כלום ונותרו שם דוממים וקופאים לצנח. כשנודעה לי הרגדתי, מספר רבי יעקב, הייתי אפוף בייאוש מוחלט לא ידעתי מה לעשות עם עצמי, עד שמישהו יעץ לי ללכת לחזו"א ואכן הלכתי אליו. החזו"א שמע כל מה שהיה לי לומר, אז הוא סיפר לי סיפור על יהודי שהיה חי בליטא ונשק לפרנסתו במסחר מידי שנה הוא היה לוה סכום כסף גדול נוסע ליריד בקובנה שם מחדש את מאגרי הסחורה שלו ועם זה היה מגיע לעירו ומוכר וכך מתפרנס משנה לשנה. שנה אחת ממש לפני יציאת לדרך הוא נפל למשכב וחלה, בליט ברירה הוא ביקש מאשתו שתסע במקומו ליריד כהרגלו, האישה הבינה את המצב והבינה שגם אין ברירה אלא כל פרנסתם כל השנה תלויה במצב זה, היא קיבלה ממנו הוראות ויצאה לדרך הארוכה עם כל הכסף שלוה בעלה. היא הגיעה ליריד שם סבבה בין הדוכנים והיא שהיתה בת כפר הסתחררה מכל המצב הזה לקח לה זמן להקל את הסחורו מסביב עד שמצאה מוכר שמכר את מה שחיפשה היא ניהלה איתו מו"מ ארוך עד שהגיעו לעמק השווה, היא לקחה את כל הסחורה וכשבאה לשלם שוד ושבר, היא מגלה שצורר כספה איננו, היא הפכה את התיק הלוך ושוב אך לא מצאה כלל את כספה. ככל הנראה נפל ממנה הכסף וכו' כשראתה את זה היא פרצה בבכי ופרכה ידיה ואמרה מה יהיה על ילדי הרעבים, על בעלי החולה, צעקותיה משכו אליה את כל השוק עד שבא מישהו ואמר אני ראיית את פלוגי שהרים צרור כסף מריצפה. מיד רצה אליו האישה ואמרה האם מצאת כסף? ענה אותה יהודי כן אבל הוא שלי, מיד נתנה סימנים איך הוא נראה וכו' אבל אותו יהודי אמר התייאשת זה כסף שלי כיוון שזה עיר שרובה גויים וכך נפסק ההלכה. האישה צעקה רחם עלי על ילדי על בעלי זה כסף שלונוי הוא לא שלנו כלל וכו' אבל הוא בשלו. לבסוף הלכו שניהם אל רבי יצחק אלחנן ספקטור ולא שמע את טענות האישה אח"כ שמע את טענות האישה שהיא מבקש שירחם עליה אבל זה שלו כי קנה בייאוש, אין סיבה שאוותר לה כי גם לי יש בבית ארבעה ילדים שמשועים לכסף למה שארחם עליה יותר מהם. רבי אלחנן פסק שהכסף יחזור מיד לאישה אח"כ סיביר לו מדוע. הוא החזיר והאישה רצה חזרה בשמחה ליריד, ואז רבי אלחנן הסביר כל הדין של ייאוש זה כשבעה"ב מיואש כאן מי שהתיאש זה האישה, אבל בעלה נמצא רחוק בביתו ולא יודע כלל מהאבידה והוא עדיין לא התייאש. ואז הרים החזו"א את עיניו והטאות ואמר לבחור השבור שמואל וכו' אתה בעל הבית להתייאש אתה בעל הבית על העולם! הלא העולם הוא של הקב"ה ואין מקום לייאוש כלל. מכוח זה אור רבי יעקב ביטחון כי הקב"ה הוא המחליט

הרב מפונביץ' איבד את כל משפחתו וקהילתו בשואה מלבד בן אחד, הוא הגיע לארץ לכאורה מרוסק כולו, אך הוא לא התיאש כלל הוא קם וקומם את כל עולם

התורה מחדש ללא מעצורים עוד ישיבה ועוד ישיבה עוד מוסדות ועוד מוסדות, כי לעולם אין להתיימש גם לאחר מה שקרה כאלו אסונות עלינו להמשיך בחיים בכל הכוח. אותו הדבר הרבי מקליונוברג הגיע לארץ לאחר שנות יסורים נוראים בשואה בה איבד את כל משפחתו והיה בחוסר כל אך הוא לא התיימש הוא קומם את החסידות בכל הכוח הוא נישא בשנית וגולדו לו שבעה ילדים שמפארים היום את הדור והקים קריה ענקית של תורה וחסד בתנניה, הקים בית חולים וארגונים אדירים של לימוד הש"ס וקהילות קודש נוסף בכל רחבי הארץ בירושלים ב"ב חיפה טבריה צפת ועוד. כי כשלא מתיימשים וממשיכים הלאה יש ס"ד.

הבאנו בעבר את הסיפור שסיפר הח"ח שלפני 200 שנה יהודי הזדמן לאיזה ביק"נ בעיירה רחוקה בשבת אחה"צ וראה יהודי פשוט אומר תהילים בהשתפכות הנפש, הוא כ"כ התרגש והתחיל ג"כ לומר תהילים כנ"ל, לאחר מנחה הוא ניגש ליהודי הפשוט ושאל אותו מה הוא כ"כ בוכה בתפילתו, היהודי ענה לו אני כל השבוע עובד קשה לפרנסתי וב"ה עושה המון חיל,

ידיעות חשובות ומעניינות, וכן דברים מגדולי ישראל, ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: הנה ידוע מהפרשה שאברהם אבינו מסר נפשו עבור אורחים. היה זה ביום השלישי למילתו כשהיה כאוב מאוד, יצא ממיתת חוליו החוצה לחפש לו אורחים. מה היא מצוות הכנסת אורחים בזמנינו? **תשובה:** למשל כשיש שמחה בשכונה ויש צעירים להגיע ואתה יכול לארח מי מבני המשפחה שמגיעים, וכן בחגים ושבתות מיוחדות יש רבים שבאים להיות במחיצת רבם לשבתות והם זקוקים נואשות למישהו שיארח אותם, ובפרט מי שנוהג לתת את דירתו בקלות יש בזה הכנסת אורחים ענקית מאוד, וכן כשיש איזה גיס צעיר או משפחה שהוריהם גרים רחוק, ואין כ"כ אפשרות להגיע הרבה להורים, או בחור מבני המשפחה שלומד בישיבה קרובה אליך, והרבה פעמים הוא נצרך לאווירה ביתית ובפרט בשבתות שהבחור מרגיש הרבה פעמים את החסר של הבית, וכן יש לפעמים איזה קרובת משפחה את שכנה שילדה או עברה איזה טיפול רפואי והבית מתמוטט כשיש את כל הילדים, ואפשר בקלות בשבת לארח את הילדים אם זה לסעודות או לשינה, וכך אחרי שבת האמא מצליחה יותר לטפל בילדים יותר טוב, וכן הרבה פעמים יש זוגות צעירים שיש את הדרך הארוכה לעולמה של תורה ואין להם בית לראות איך ההנהגה הראויה לעשות סעודה, וביקור בשבת אצל משפחה זה נותן להם גם הדרכה וגם עוצמה ענקית, וכן בחו"ל מאוד מצוי בכל המדינות עניין גדול זה של בתי הכנסת אורחים עבור ראשי ישיבות רבנים ופשוטי עם. ורבי אהרן מבעלז היה אומר שלקחת אדם טרמפ ברכב זה מצוות הכנסת אורחים גדולה שזוכה על ידה לכל הדברים הגדולים. החפץ חיים באהבת חסד כותב שכשמדמנת מצוות הכנסת אורחים ליד האדם ואין מי שיתעסק עמהם, עליו לבטל תורה, תפילה בציבור בשביל עניין זה.

שאלה: אברהם התפלל לקב"ה שיציל את סדום ולא נענה, ואילו לוט התפלל שהעיר צוער תנצל ונענה, במה תפילתו של לוט עדיפה על תפילתו של אברהם אבינו? **תשובה:** רבי יחזקאל לוינשטיין עומד על הקושיה הזאת והוא עונה, שהקב"ה בתפילה מעניין בתפילה מהלב והיינו רחמנא ליבא בעי, ופירושו הוא כך, אברהם התפלל נכון והתפלל ביקש, השאלה היא מה היה קורה אילו הקב"ה הופך את סדום או אברהם באופן אישי לא היה ניזוק מכך, אבל לוט כשביקש מהקב"ה להשאיר את צוער הוא ביקש מקום לחיות, להניח את הראש, לגור בו, במידה וצוער היתה נהפכת אז לא היה ללוט היכן לישון בלילה, לא היה לו היכן לגור, אז הוא התפלל מתוך הלב ממש, כזאת תפילה הקב"ה נענה לה. ולכן כשבאים לרבי חיים קניבסקי הוא נוהג לומר מה שאביו הסטיפלער היה אומר אתה רוצה ברכה שתפלל אתה, כמו שכותב רש"י בתחילת הפרשה יפה תפילת החולה על עצמו, כי כשאני חולה אני מתפלל מהלב.

שאלה: מי שישים לב בהפטרה מסופר סיפור על בן השונמית שמת וכו' ולספרדים היא מסתיימת בזה שהאישה הלכה לנביא אלישע שיתפלל שיחיה. ואילו לאשכנזים זה ממשיך שאלישע החיה את הילד, נשאל רבי אריה לוינ מדוע הספרדים מפסיקים באמצע הסיפור ולא מספרים על הישועה? **תשובה:** ענה רבי אריה לוינ אצל ספרדים סוף הסיפור זה שהיא הלכה לנביא להתברך, וברור שכשהיא הולכת לנביא אז הישועה בא תבוא, כי לספרדים יש אמונת חכמים

ובשבת אני מגיע לביתי ורואה את הבת שלי המתבגרת בחורה צנועה וחסודה שלא מצאה עדיין את זיווגה, ליבי נשבר בקרבי ואני הולך לביכ"נ מתפלל ואומר תהילים להצלחתה, וכל זה אני כבר עושה 15-20 שנה ועדיין אני ממתיך לישועה. לאחר בירור קצר, היהודי האורח ניגש אל הבעל בית הנ"ל וא"ל תשמע יש לי בן מוצלח מאוד מבחירי הישיבה אך אינו מוצא את זיווגו מחמת חסרון בממון אולי ייפגשו ואם יתאים יתחתנו ואכן כך היה, התחתנו וזכו ל-4 בנים גדולי עולם. האחד הוא ר' אריה ליב בעל הקצות שבו שמעתתא אבני מילואים. השני הוא רבי יהודה בעל קונטרס הספיקות תרומת הכרי. והשלישי רבי חיים שהמית עצמו באהלה של תורה ואף שימש כרב חשוב. והרביעי רבי מרדכי ששימש ברבנות ולאחמ"כ שלח דיו במסחר. אומר הח"ח לפעמים אדם מתפלל וחושב כבר התפלתה הרבה אבל כל תפילה מוסיפה עוד שהעניין יהיה מושלם, לא מספיק שידוך, אלא צריך גם שיחיה טוב, ושיהיו ילדים, וס"ד שיהיו צדיקים, וכן הלאה. לא להתיימש, לומר עוד פרק ועוד פרק והישועה תגיע

חזקה וברור שכך יהיה. משא"כ אצל האשכנזים מצוי יותר שיש להם פחות אמונת חכמים.

שאלה: איזה מידה היא טובה מאוד בעיני ה'י? **תשובה:** השבוע מובא הרבה על רזיונות של אבותינו, וימהר אברהם האהלה אל שרה, וירץ לקראתה מפתח האהל ויאמר מהרי, וכן וישכם אברהם בבוקר, וכן וימהר לעשות אותו, ובזכות שלוש ריצות שרץ אברהם זכה לדורות הבאים שהקב"ה רץ לבני ישראל במתן תורה. וכן הגמ' בנויר לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אחד שקדמתה בכירה לצעירה זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות, כמו"כ התורה משבחת את הגדלות של רבקה שבכל המעשה האציל שעשתה רבקה מודגש העניין הזה שרבקה מיהרה והזדרזה לדבר מצווה להשקות את אליעזר וגמליו. **ותמהר** ותרד כדה, וכן **ותמהר** ותער כדה אל השקת **ותרץ** עוד אל האר וכו', רזיונות היא מידה שכך צומחים וכן מצליחים. וכתב הרמח"ל במס"י וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו, ודאי שלא יתעצל בעשיית מצותיו, אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשלימו, כי כך היא דרכם של צדיקים לעשות מיד מה שצריך לעשות בלי להשתהות, וזה סוד ההצלחה של הצדיקים להגיע לדרגתם הגדולה כי ע"י שאדם מזדרז ללמוד ולעשות מה שצריך אז הוא לא מתגשגש בכל מיני עניינים דחופים אחרים שעלולים לעכב אותו, יש מיד עושה ולומד מה שצריך. ומידת הזריזות היא תחילה לכל המידות כמו שכותב המס"י כי אם לא מזדרז לא מצליח ומספיק כלום. וכן מצינו שעדיף שיעשה מצווה לא בהידור בזריזות מאשר מהודר יותר שלא בזריזות (ספר חרדים). ואמר חז"ל הוי עז כנמר וגוי רץ כצב לעשות רצון אביך בששמים. וברור שמי שגיש בידו לעשות מצווה ועושה מיד, הוא חוסך הרבה עמל ויגיעה מול הצי"ח שאורב לו ומתנפל עליו ומנסה להחטיאו. לכן כשמגיע לאדם איזה דבר מצווה, לעזור למישהו באיזה עניין, או לסייע בדבר מצווה, או לעשות אחת ממצוות הבורא, וכן ללמוד איזה עניין - שיעשה מיד בלי להתמהמה. וחז"ל גינו את המתעצלים בדבר מצווה. ומי שמזדרז לדבר מצווה יש לו ס"ד שהקב"ה נותן ומזרז בשבילו ג"כ כל העניינים שנצרך להם והמתעצל הקב"ה ג"כ מידה כנגד מידה מתעצל כביכול לתת לו את צרכיו ונותן לו את הדברים רץ ברעג האחרון, ולביתנים יש לו עגמת נפש גדולה. לכן כל מי שחפץ בס"ד והצלחה בכל העניינים באופן המהיר הטוב והנוח שישתדל להזדרז במצוות ה' ועי"כ יזכה שגם הקב"ה יזדרז לעשות רצונו. והמזדרז לקיים המצוות הוא קונה הרבה רהגלים טובים כמו, שקידה, עקביות, ניצול הזמן, והעיקר לבצע כל דבר בהקדם בלי דחייה. ואלו שדוחים דברים, בסוף לא עושים את זה, ומידת הדחייות היא מידה מגונה בעיני ה'.

שאלה: האם מותר לומר על אדם חי זכרוננו לברכה? **תשובה:** על הפסוק בפרשתנו ואברהם יהיה לגוי גדול כתב המהרש"א בקידושין לא: שגם על אדם חי אפשר לומר זכרוננו לברכה. ובשו"ת חוות יאיר כתב דאין להתיר עגונה על סמך שיש שטר שכתוב על בעלה ז"ל כי אפשר לומר כן גם על חי.

ובגדול. הנה הבעה"ב הזה לא התיימש אלא המשיך עוד שבת עוד חודש עוד שנה והתברר שכל תפילה הוסיפה לתוצאה. וייאוש זה בכל התחומים כמו ילד של"ע מאכזב או סר מהדרך, וכן אין לך טעם מספיק בלימוד, מרב עובד רע, תתעודד ותדע שהקב"ה יכול להוציא אותך מכל מצב.

ואם בכל זאת נפלת לייאוש תדע שהתרופה הכי טובה היא לעשות משהו טוב שהוא מעל כל מה שקורה אתך. בפרשה הקב"ה שומע את קול בכיו של ישמעאל במדבר, על הפסוק כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם רש"י מפרש, "לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבנו של עולם מי שעתידי זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר! והוא משיבם, עכשיו מה הוא צדיק או רשע? אמרו לו, צדיק. אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו". לכן אם נפלת בייאוש, קום ועשה משהו טוב, תעסוק במצוה, תשפיע למישהו, תעזור לוולת. מן השמים ידונו אותך לכף זכות על מעשיך ברגע זה ויתבטלו כל הדינים ותראה רק ישועות.

ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: השבוע אנחנו קוראים על פרשת העקידה מה סגולתה? **תשובה:** בראשונים מובא שטוב לומר את זה כל יום כדי להזכיר זכות אבות לפני הקב"ה. וכתב בספר סדר היום ראוי להזכיר עניין העקידה קודם התפילה כדי שהקב"ה יתמלא עליו רחמים ויקבל תפילתנו, וד"ז גורם טובה גדולה לעם ישראל.

שאלה: ב"יח חשוון חל יום ההילולא של רבי רפאל ברוך. מדוע רבי חיים קניבסקי היה הולך לביתו של רבי רפאל ברוך ומסתכל בפניו הקדושות? **תשובה:** הסטיפלער אמר לרבי חיים קניבסקי אם הוא רוצה לקבל יראה שמים אמתית יביט בפניו של רבי רפאל ברוך וכן עשה רבי חיים.

שאלה: האם ראוי לנהוג סעודה בשלישי למילה? **תשובה:** סעודת שלישי למילה מפורשת בתורה אצל אברהם אבינו ואצל הרבה מקהילות החסידים מחשיבים סעודה זו אף יותר מאשר סעודת ברית. וכן מובא בשמ"ש של המהרש"ל.

שאלה: למה הבורח מהכבוד הכבוד רודף אחריו. למה זה מגיע לו הרי הוא באמת רוצה לברוח מהכבוד, אז למה שיבוא אליו נגד רצונו? **תשובה:** ענה ע"כ האדמו"ר מרדומסק כשהכבוד רודף אחריו ואתה לא רוצה אל תברח, תתמודד. ה' מביא לך כבוד וזה לא נח לך אתה צריך להתמודד. מהגה"צ רבי טוביה קורן שליט"א

שאלה: במדינת ישראל יש ראש ממשלה שהבטיח שהוא ידאג לחרדים, והנה מלבד המעשים של הממשלה שמביאים חרון אף לעולם והקב"ה ודאי אין נח לו מהמעשים שנעשים, בעיקר הנוזקים הגדולים לאחינו שבשדות, הן בנושא הכשרות והן בנושא השבת הגזויר, בשבוע האחרון הוא התבטא ביטוי אנטישמי שאם היה נאמר ע"י מנהיג בעולם על היהודים במדינתו, הוא היה מוקע והיה נדרש ממנו להתפטר מיד. וכך הוא אמר 'צריך להוריד את הכוח שיש לחרדים במדינה' והנה שום דבר לא קרה, עולם כמנהגו נוהג ואפי' כמעט לא דיברו ע"כ בחדשות הכלליות. מה ההבנה בזה? **תשובה:** מה שעשה בנט זה לא חדש כלל, זה מקובל אצל כל אחד בשלטון כשרואה שהפופולריות שלו יורדת הוא מנסה את מזלו הרע דרך הכאת החרדים, כי ידועים לכולם היטב דברי חז"ל על שנאת עמי ארצות לת"ח, והכל מקינאה על הציבור שיש בו הכי הרבה שמחה והכי פחות פשע והכי פחות מקרים של אבדון וכו'. והחינוך לחיי תורה לעומת החינוך לחיי הפקר מוכיח את עצמו באופן מוחלט. וידוע מרבי אלימלך מליזנסק שלפני בא המשיח יירדמו את החרדים לדבר ה' בצורה חריפה ביותר ישפילו אותם והם יהיו נתונים למרמס.

שאלה: בסיפור של בנות לוט כותב רש"י שהגדולה שדיברה בלשון לא נקיה הפסידה שעם ישראל הציק לזרעה במסעם, ואילו הצעירה שדיברה בלשון נקיה הוזהר משה לא להילחם בהם כלל. מה העונש של מי שלא מדבר בלשון נקיה? **תשובה:** אמרו חז"ל בעוון בבלות פה צרות מתחדשות ובחורי ישראל מתים, ובענין המעשה הרעה הזאת גם אמרו אף שומע. הגמ' בפסחים דף ג מרחיבה את הוורד לדבר בלשון נקיה ומובאים שלושה סיפורים על כאלו שדיברו בלשון ונקיה לעומת חבריהם שלא דיברו בלשון נקיה. ואלו לעומת אלו, זה שדיבר בלשון נקיה נהיה מרביץ תורה בישראל, ואילו השכנגדו שלא דיבר בלשון נקיה מצאו בו שמץ פסול. בכתובות ח: כל המנבל פיו ומוציא דבר

נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה. עוד כתוב בחז"ל שהפסוק בישעיהו "על בחוריו ולא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו ולא ירחם" הולך על אלו שמדברים בלשון שאינה נקיה רח"ל. ובנדה ישראל חפץ חיים פרק ככתב: וגם ידוע מה דאיתא בספרים שע"י עון זה [שכל ניבול פה] שמטמא ומתעב את כח הדיבור שלו כל דיבוריו שמדבר אח"כ בדברי קדושה כגון ק"ש ותפלה ואיזה ברכה הכל הוא הולך לטמיון שאין מתקבלין למעלה באוצר מלכו של עולם כלל אם לא שעשה תשובה. הרבנית קניבסקי ע"ה כתבה במכתב לפני כעשר שנים: המצב בארץ קשה מאוד. בזמן האחרון פוקדים אותנו אסונות קשים, הרבה יתומים ואלמנות ורחמנא ליצן, מחלות קשות, באו לשאול את בעלי הרב שליט"א מהי הסיבה לכל האסונות, הרב פתח גמרא ואמר שזה בגלל ניבול פה.

שאלה: הנה זה מגיע: התחלנו לומר "ותן טל ומטר", מזג האוויר משתנה, הימים מתקצרים, עונת המעבר החלה והווירוסים בדרך. עונת המעבר היא תקופה רגישה במיוחד שבה אנשים נוטים לחלות יותר, מה ההשדלות המוטלת עלינו להימנע מלחלות? **תשובה:** כבר עונת המעבר כדאי לדאוג לחיזוק המערכת החיסונית, כך שנדע בזמן אמת כיצד להתמודד עם שינויי הטמפרטורה והווירוסים העונתיים. הנה כמה טיפים מהטבע לחיזוק מערכת החיסון, מתוספי תזונה ועד הרגלי שינה. **הכל מתחיל בתזונה** הרגלי תזונה נכונים הם הבסיס לחיזוק או כמו שאומרים – השינוי מתחיל במבנים. המומחים והרופאים אומרים שויטמין די (D) מאוד מחזק את המערכת החיסונית והנה כידוע ויטמין די מגיע מחשיפה לשמש שפחות מצוי בימי החורף, והדרך הטבעית להשלים את זה היא או ע"י לקיחת כדורי

ויטמין שנמכרים בחנויות טבע, או באכילת מוצרי חלב, דגים עתירי שומן, ביצים וכדו. כמו"כ כדאי גם לצרוך פירות שעירים בויטמין C כמו תפוז, קלמנטינה, רימונים. וכן אכילת מרק ששמים שם מלבד ירקות בריאים גם עצמות עוף ומבשלים אותם הרבה זמן, זה דבר זול ומאוד מאוד מסייע לחיזוק הגוף וכל המערכת החיסונית שלה. ויש להוסיף היות והימים מתקצרים – נסו לישון יותר שעות ולתת גם לגוף וגם לנפש לנוח מספיק. וכן יש לאוורר כמה שיותר חללים סגורים על שלוה גם באוויר הפתוח והנקי ולא רק בחלל סגור שבו הצטברות החיידקים גבוהה מהרגיל. וזוהי ההשתדלות הראויה לצלוח את מחלות החורף בקלות יתירה.

שאלה: אדם שעובר תקופה קשה מה אפשר לסייע בידו? **תשובה:** כל מי שעובר תקופה קשה, כדי לעבור את זה ולצלוח בכמה שפחות קשיים, עליו להיות במחיצת מישהו גם אם הוא שותק ולא מדבר מילה עצם זה שנמצאים על ידו זה נותן לו ביטחון שהוא לא לבד והליווי הזה מאוד מרגיע. ולכן למשל במקרה של פטירת מישהו קרוב עלינו להיות לצד הקרוב כל הזמן כי זה נותן המון בטחון וזה יעזור לו מאוד לעבור את המשבר בצורה חיובית. רבי שלמה הופמן.

שאלה: רש"י בפרשתנו יח יח כתב שהקב"ה חיבב את אברהם אבינו בגלל שיש לו ילדיו ולכן לכדת בדרך הישר ולא דווקא כי עמד בעשרה נסיונות, כי אומר רש"י כי ידעתינו מלשון חיבה למען אשר יצווה את בניו וממילא ישמע חכם ויוסף לקח כמה חשוב חינוך ילדיו בדרך ה' עכ"ל, כשהורה דורש דרישות מהילד איך עושה שיעבור בשלום? **תשובה:** כשהורה רוצה לדרוש משהו מהילד עליו להעמיד לילד את הדרישות בצורה שזה לטובתו, כגון למשל כשאמא אומרת לילד

הלכות הקשורות לפרשה

כאהל וסוכה פטור מזוזה. **וקובע המזוזה בטפח הסמוך לחוץ** בצד ימין של הפתח, והרבה נהגו שיהיה באלכסון קצת, **ומרחיק מהמשקוף** (מלמעלה) לפחות טפח, **וחייב שיהיה בשלש העלוין** של הפתח, **וצריך שיהיה בחלל של הפתח** ולא בפנים או בחוץ, **ויקבע באופן שיהיה קבוע**. **חייב לבדוק כל שלוש וחצי שנים שלא נפסל**, ואם בדק פעם ע"י מומחה יכול לבדוק לבד ע"י שרואה שאין בעיה כ"ש. ואם הוריד לזמן מועט ולא הסיח דעת לא מברך שוב. **ויכול להניח הבית** בלי מזוזה כשמוריד לזמן מועט (ואפי' ליום יומים) לצורך בדיקה, **ואם הוריד לזמן שמסיח דעת כגון לילה וכדו** מברך שוב. **ויחזיר כ"א** לחדר ששוריד ממנו שמא אחד יותר מהודר ואין מורידין בקודש. **א"א יוצא מדירה** לא יוציא המזוזה בלא להשים אחרת אא"כ השני הבא אחריו הוא גוי.

קצת מההלכות שמיטה המעשיות

שאלה: האם מותר לחתוך פירות שבעית כשהמץ זב לאיבוד, והאם מותר לקלף בנה שלמה כשרוצה לאכול רק חצי? **תשובה:** למרות שאסור להפסיד פירות שבעית בדידים, ויש הסוברים שגם לגרום להם הפסד בצורה ישירה אסור, אך כאשר ההפסד הוא בצורת אכילתו, כגון כשרוצה לאכול רק חצי בנה או אבוקדו וכדו,

חידות

מהגשר לפתע נחת ציפור על הרכב האם הגשר יקרוס? **חידות קרש:** טז. קרש מתפתל: יז. קרש מצופה זהב: יח. לא קרש: יט. קרש במכסה: כ. קרש מצחיק: **חידות לשאל את הילדים:** כא. עם איזה מקל אנחנו משתמשים לקנות משהו בראש? כב. איזה נייר הוא חשוב מאוד לכולם? כג. איזה פרי הוא בצבע מסוים ובשמו הוא צבע אחר? כד. איזה מאכלים מיוצרים ע"י בעלי חיים? כה. מה בלבוש של רוב הבני אדם עשוי מפלסטיק? כו. איזה בעל חי אם תוריד לו עין הוא יהיה מקום שנוסעים בו?

תשובות: א. בסוף הפרשה מוזכר ולך אל ארץ המוריה. ב. ג"פ. יט כז. כא יד. כב. ג. ויתמהמה. ד. בן עמי ומואב בני ונכדי וזוה. ה. כי חצי עצר. ו. אברהם אברהם. ז. בקריאת תורה. ח. שמחת תורה. ט. עיר רחובות, מוזכר בפי' נח "רחובות עיר" וביאורו המפרשים שמה שכתוב "עיר" זה לאפוקי מרחובות ה"באר" המוזכרת בפי' תולדות, ובפשוט העיר רחובות בארץ קרויה על שם האבן שהי' בא"י. כ. כשיאמר איני לא רוצה לדבר לשה"י על ראוהי הוא עובר על לשה"י. י. קרבן עצים, וקרבן מנחה. יא. שו"ע ק ס"יג, כששני אנשים נוסעים ביחד עם רביעית. כשר לתחילתה את שלכ"א יש רק חצי רביעית. יב. אדם הראשון הוא לא היה בן אדם. יג. לא לו שום ספק כי אם היה לו ספק אז יותר מהצרה אחת נכונה. יד. ישאל אותו שאלה ברורה כמו למשל האם מעת יום והוא יודע מה שבעת יום או יראה אם יעשה אותו סימן שכוונתו בשאלה הקודמת היתה כי ואם לא אז לא. טו. כיוון ששע חצי

תתלבש לבד זה בשביל שיהיה מסוגל ללכת לחידר בכוחות עצמו, כשילד יודע שאתה דורש ממנו דברים לטובתו וזה רוחו שלו ואם לא יעשה זה הפסד שלו. זה יעורר אותו לעשות את זה. והכל צריך להיות בניהותא ולא בכפייה. **עוד עניין** חשוב מאוד להחזיר לילדים מגיל קטן אמונה ובטחון מי ברא את העולם מי ברא אותנו וכו', להחזיר ולהשריש אמונה בילדים מגיל קטן וסעודות שבת מאוד מתאימות לזה.

שאלה: מה צריכים בני זוג להקדיש אחד לשני? **תשובה:** עליהם להקדיש מידי פעם (עדיף כל יום) עשרים דקות לשיחה מרוכזת בלי טלפונים ועיתונים וכדו', ובזמן הזה לדבר על הקשיים האישיים, על רעיונות לחיזוק הקשר ועל הדברים המיוחדים שכל אחד חפץ בהם, וד"ז רצוי לעשותו בסוף היום, לאחר השכבת הילדים. וכן יש לקבוע לפחות ארוחה אחת משותפת, רצוי לצאת מידי פעם לטיול רגלי.

שאלה בחושן משפט: ראובן שאל מחבירו דיסק שהיה בתוכו חומר חשוב ששוויו רב, ומחמת לחיפה הוא איפס את הדיסק וכל החומר נמחק, וכעת צריך לתת את הדיסק למומחה שישחזר את כל החומר והמומחה לוקח הרבה כסף האם ראובן חייב לשלם את עלות המומחה? **תשובה:** מסתבר שזה נחשב להיוק ניכר כי השימוש בדיסק הוא ע"י הכנסתו למחשב ואז ניכר שהוא נמחק. אך נחלקו המחבר והרמ"א בזרק מטבע לים שצריך לשכור בר אמוראי, דלשיטת הרמ"א נחשב לגרמא ולכאורה אף כאן הלא החומר קיים במחשב אלא שהוא נמצא במקום מוסתר שצריך מומחה שיגיע אליו ויציל אותו, והוא כזרק מטבע לים שצריך בר אמוראי שיוציא את המטבע מהים. ויש לעיין בזה. משפטי אהרן.

מותר לקלף את הכל למרות שע"י כך יתקלקל אח"כ החצי שלא יאכל. וכן המכין מאכל מירקות רשאי לחתוך את הקצוות שלהם, למרות שקצוות אלו לא יאכלו [אך עדיין צריך לשמור את השאריות והקצוות בפח השמיטה עד שיתקלקלו]. וכן מותר להוציא מרק מהמקרר כדי לקחת ממנו לאכול, למרות שיוזע שלא יוכל להחזירו למקרר, ועי"כ יתקלקל. וכן מותר לחתוך פירות לחתיכות שכן הרגילות לחותכם למרות שע"י כך זב מהם מץ לאיבוד.

שאלה: האם מותר לקלף מלפפון של שבעית, והאם מותר לקלף עגבנייה של שבעית? **תשובה:** מותר לקלף פירות וירקות שבעית שהדרך לקלפם [וכגון תפוחי עץ, גזר ומלפפון], גם אם אפשר לאוכלם בקליפתם. אך לא יקלף קליפה עבה יותר מהרגילות. אך פירות וירקות שאין הדרך לקלפם [וכגון עגבנייה, שמש ושזף] אין לקלפם, ואפי' אם הוא אדם שרגיל לקלפם מחמת היגיינה וכדו', אא"כ מקלף עם חתיכה עבה מהפרי, בעובי כזה שהקליפה אינה נהפכת לפסולת אלא עדיין ראויה לאכילה עם בשר הפרי הדוק בה. וכדי להאכיל קטנים, מותר לקלף להם פירות וירקות שהם אינם יכולים לאוכלם בקליפתם, אע"פ שאין הדרך לקלפם לגדולים. **מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א.**

קילומטר או ירד לו דלק במשקל ציפור באופן וודאי. טז. הבריה התיכון בתוך קרשי המשכן. יז. קרשי המשכן. יח. דם הקרבנות. יט. קרש גיהון. כ. בדיחת קרש. כא. מקל אוזנים. כב. ניר טואלט. כג. תפוזי תפוח זהב והוא בצבע כתום. כד. דבש חלב ביצה וכל סוגי הבשר מזהב ועופות ובהמות. כה. כפתורים. כו. עכביש. אם תוריד ממנו עין הוא יהיה כביש.

חידון משמעותי מילים לפרשת וירא. ח' משמעויות למילה עבר.

א. עבר - הלך. "אחר תעברו". רש"י: אחר תעברו - אחרי כן תלכו (בראשית יח ה'). ב. עבר - מה שהיה. עבר הווה ועתיד. ג. עבר - היה ואינו. עבר מן העולם. ד. עבר - התיישן. פ. תוקף. עבר זמנו בטל קרבנו. ה. עבר - חלף. "או עבר עליו רוח קנאה" (במדבר ה' ד'). ו. עבר - עשה. כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא אימא נעשית לו כהיתר (וימא פו.). ז. עבר - כיוון. מוקף יתושים מכל עבר. ח. עבר - כעס. "עברה וזעם ומשלחת מלאכי רעים" (תהלים עח מט). "בבשע עברתו" (איכה ג א).

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com **לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ** alon@gmail.com

או לטל: 0527633431 **לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון** 036180383

הגאון הצדיק רבי נח חפץ זצוק"ל

קהל המונים בראשות גדולי ומרביצי תורה, ובמרכזם המוני בני ישיבות 'היכל התורה' ו'כנסת מרדכי', ליוו אתמול למנוחות את הגאון הצדיק רבי נח חפץ זצוק"ל, משגיח ישיבות 'היכל התורה' ו'כנסת מרדכי', ובעמח"ס 'חלון התיבה' ו'מצא חן' ע"ת והמועדים, ומקים עולה של תורה בערי הגליל ובמיוחד בצפת, שנסתלק בשם טוב בשנתו הפ"ו.

המנוח זצוק"ל נולד בג' אייר תרצ"ו לאביו רבי ישראל זצ"ל מוקיר רבנן ואיהו גופיה מלומדי התורה, ולאמו מרת ראשע רייזל ע"ה למשפחת מובשוביץ הנודעת, ובהווי שכולו תורה וודת ד'עשיית סד, ספג מלא חופניו תורה ויראת שמים ועשיית חסד לכל אדם.

הגר"נ חפץ זצ"ל מליש כוס של ברכה לחתן שר התורה
בשעת השבע ברכות לנכדו בן אבנו הגר"ד חפץ

בילדותו למד בת"ת 'יסודי התורה' בתל אביב, שם ניכרה תשוקתו לעבודת ד', ובהיות ואביו עסק בעשיית חסד, התלווה אליו רבות בביקוריו אצל גדולי ישראל, מרן הגרי"ז וכ"ק האדמו"ר מבעלזא זצוק"ל, ומרן החזו"א שביקש ממנו ברכתו, והוא בירכו שיזכה לאריכות ימים ושנים, אך כילד העיז ואמר שמבקש הוא ברכה ליראת שמים, ובירכו בסוף שיהיה ה'אערלאכע איד', ואכן נתקיימה ברכתו כל ימיו.

בישיבה קטנה למד בישיבת ת"א, כבסיומה כשקיבלו במקום תעודה רישמית, הוא קרע זאת לעיני כל חבריו, ואמר שנפשו חשקה רק בתורה, וכך עלה ללמוד בישיבת פוניבז', בה התבלטו שאיפותיו,

כפי שהעיד עליו ראש הישיבה מרן הגר"ש רוזנברג זצוק"ל שעליו נאמר 'יהיב חכמתא לחכימי', כפי שפרש"י 'מבקש החכמה', בהיותו בביקוש תמידי בלי גבול, וכשהגיע מרן המשגיח הגה"צ ר"י לוינשטיין זצוק"ל לשמש כמשגיח, הוא התקשר אליו עד מאד, ולימים העיד עליו שהוא עומד בנסיון ומתעלה הימנו. כן היה בקשרי לימוד עם ראשי הישיבה, ובמיוחד עם מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל בעל ה'ישועות דוד' שהנחיל לו דרכי הלימוד וחניכו הרבה, והוקיר לו טובה שהדריכו במסכת יבמות כיצד ניתן לרוכשה.

כשהגיע לפרקו נישא לרעייתו הרבנית שרה ע"ה בת הגה"צ רבי אליהו מאיר קובנר זצ"ל ממייסדי ישיבת תפארת ציון בב"ב, שנשלח להקים את ישיבת 'פורת יוסף' ברחובות ע"ש מרן הסבא מנובהרדוק, ובאותם ימים הגיע מרן הגר"י לוינשטיין זצוק"ל עם מרן הקה"י זצוק"ל לחתונתו בתל אביב שהיה הדבר לפלא בעיני כל רואיו.

גם לאחר נישואיו המשיך ללמוד בישיבה, ולבקשת מרן המשגיח זצוק"ל הוא ניהל ההקפות בשמחת תורה בישיבה כי שימח רבות באהבת התורה המיוחדת שלו, וסיכם עם רעייתו שטיוולם בשנה ראשונה יהיה ללוותו לשיחה של המשגיח שהכניסם לאחר מכן וקירבם מאד.

אחרי זמן מה החלה מסכת הרבצת התורה, כשהתמנה למגיד שיעור בישיבת חדרה בראשות הגר"א פרמולטר והגר"י גלינסקי זצוק"ל, ולאחר מכן התקרב לרבו הגה"צ רבי גדליה אהרן קניג זצוק"ל מגדולי המקובלים בירושלים, שאצלו למד פנימיות התורה והתחכם בה רבות.

בברכת גדולי ישראל מרן הרב מפוניבז' ומרן הגר"י אברמסקי זצוק"ל נטל על עצמו ליישב קהילה חרדית בעיר צפת, ובמשך יובל שנים רכש קרקעות רבות כדי להקים על כך תורה, במטרה לשבש רצונות העיריה שרצו לבנות במקום כתות מיסטייות ולהפוך זאת לאתרים ארכיאולוגים, ותחת זאת הקים במקום עולה של תורה מוסדות תורניים מגיל קט ועד כוללים לאברכים.

כן כיהן כרב ביהמ"ד קאסוב, והתפנה לקירוב בני ישראל, כשעבר מעיר לעיר בצפת ובעפולה וחנך בתי כנסת בקיבוצים, ומידי שבת הגיעו לביתו נערי בר מצוה מהקיבוצים ואף בני ישיבות, והוא מסר להם הרצאות ושיעורי תורה וקירבם לעבודת הבורא. אלפי יהודים התקרבו לאידישקייט ולאהבת השבת קודש בזכות שירתו המלהיבה באש קודש בלילות השבת במעונו שבצפת.

ספריו 'חלון התיבה' ו'מצא חן' ג"ח עה"ת והמועדים, התקבלו בחיבה בקרב תופשי התורה והיראה, שנהנו מהשילוב של תורה ויראה, וערכים סדורים לעבודת ד', כשהוא התבטא פעם בגילוי

חתן חתן חפץ זצ"ל

שנת ה'תש"ס חתן של התורה

בהיכלי הישיבות מכוחותיו, כשהתמנה למנהל רוחני בישיבת 'היכל התורה' של הגר"צ קושלבסקי שליט"א, ובישיבת 'כנסת מרדכי' של הגר"א בורר שליט"א, בהם מסר שיחות הדרכה והנחיל הדרך המיוחדת של מרן המשגיח זק"ל, ומי ששמע שיחותיו באמונה העד שלא היה לו הרהור באמונה, כששילב האמונה והשמחה, והצליח להעמיד מאות תלמידים בארץ ובגולה, ומשפחות רבות נבנו על פיו.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל ששמע שיחותיו כמה פעמים, העיד שרבי נח מרומם את הבחורים. והיה קשור בלב ונפש לרשכבה"ג מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתמיד היה אומר עליו בהכנסו, 'נח לשמים ונח לבריות', וקשר זה החל מאז היותו אברך צעיר כשעבדו יחד על ספר 'תפארת ישראל' של משפחת מובשוביץ, והיתה לה קביעות בצהריים לתקן ולהוסיף על הספר, ומאז רכש אצלו חביבות גדולה.

תפילותיו היו כמונה מעות והיה בוכה, והשיב רבים מעוון דרך תפילותיו, ולפני חמש שנים נפל והיה קשה לצאת מביתו, ונדיבי עם שבשנים האחרונות הכירו בכוחותיו ובאו להתברך על ידו, שאלוהו מה יוכלו לעשות לו נחת רוח על כך שאוהבים אותו וקיבלו ממנו כה הרבה, ובמקום לבקש דבר לעצמו או למשפחתו השיב מיד, 'מסרתי נפשי לצפת עפולה והגליל העליון', תמשיכו להקים כוללים בכל רחבי הגליל העליון, ואכן ייסדו רשת כוללים מיוחדת שהם נטלו על שכמם בהכוונתו.

בתקופה האחרונה נחלש, ונישאו תפילות להחלמתו, עד שאתמול השיב נשמתו ליוצרה ממד ני המשפחה הרוממה. מסע ההלויה יצא בשעת ערב מביתו דרך ביהמ"ד 'בית ישראל' בדרכה להר המנוחות, רבינו מרן רה"י הגרי"ג אדלשטיין שליט"א ספד לו מביתו, ולאחר מכן ספדוהו הגאונים: רבי צבי קושלבסקי שליט"א, רבי אשר וויס שליט"א, רבי צבי וובר שליט"א, גיסו רבי שלום שכטר שליט"א, המשגיח רבי דן סגל שליט"א, רבי יוסף יקותיאל אפרתי שליט"א, רבי מרדכי בורר שליט"א, רבי אפרים קניג שליט"א, חתנו רבי יצחק פילמר שליט"א ובניו שליט"א, שדיברו כולם אודות גדלותו המיוחדת בכל מכמני העליה וג' עמודי העולם.

הגה"צ זצוק"ל הותיר אחריו את רעייתו בזיוו"ש שתחי' שהתמסרה למענו, אחיו הנגיד רבי אליעזר שליט"א מארה"ב, ואחיותיו הרבנית מלכה גוטסגנדה שתחי' והרבנית דבורה מנדלוביץ שתחי', והרבנים הגאונים: בניו: רבי שמשון שליט"א מלמד בנוה יעקב, רבי נתן שליט"א מראשי לב לאחים, רבי דוד נחמן שליט"א ראש הכוללים אהבת שלום ואור יוסף ומרבני ישיבת טל תורה חזון נחום, רבי אברהם אליעזר שליט"א, מרבני ישיבת עמלה של תורה, רבי יוסף שמעון שליט"א מחשובי בעלי החסד ורו"מ מוסדות בירושלים, רבי יצחק שליט"א מרבני ישיבת בימ"ד עליון, רבי מאיר שליט"א מרבני הכולל אמונת איש, וחתניו: רבי יצחק פילמר שליט"א מרבני כולל טהרות בירושלים ומנהל חינוכי המסורה רמ"ש, רבי משה שוורצר שליט"א מרבני כולל אמונת איש, נכדים ונינים הממשיכים את מורשתו המופלאה.

ת.נ.צ.ב.ה.

בריקוד

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 58 | חשון תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א במעמד נ"א סיומי ש"ס בישיבת מיר
 ביום היארצייט למרן ראש הישיבה הגרנ"צ פינקל זצ"ל, ובהשתתפות מרן הגרב"מ אורחי, ראש הישיבה הגרא"י פינקל,
 המשגיח הגר"ב פינקל, ראש הישיבה הגר"י אורחי, והגר"ש קניבסקי

מודן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א בעצרת מספד בישיבת מיד ברכפלד
בהשתתפות ראשי הישיבה הגדא"י פינקל הגר"נ אלון שליט"א
במלאת י' שנים להסתלקותו של מודן ראש הישיבה הגרנ"צ פינקל זצ"ל

מעמדות פתיחתה המחודשת של ישיבה לצעירים בית דוד במעונם של מורנן ורבנן שליט"א בראשות הגאון ר' אברהם ישעי' אדלר שליט"א והגאון ר' דוד שלום קריסטל שליט"א, הרה"ג ר' נחום אדלר שליט"א יבן כמנהל דוחני, והרה"ג ר' דוד המניק שליט"א כר"מ

מעשה רב

במדור זה פורסמה התמונה המצורפת בשבוע שעבר ורבים תמהו שהרי מנהג הגר"ד לנדו לקדש הלבנה כבר בעשרת ימי תשובה כמנהג הגר"א והחזו"א ומדוע שינה וקדש במוצאי יום כפור?

לאחר בירור נתברר המעשה כדלהלן: הלבנה אכן נראתה במוצ"ש שובה והוא ה' עושה כמנהגו לעשות ע"פ הגר"א קודם יו"כ אלא שהלבנה נראתה אז נמוכה בין הבנינים, והציבור התאספו על הכביש לומר קידוש לבנה, ומיד כשראה שעומדים על הכביש אמר מי התיר לחסום את הכביש, אסור לחסום, אפי' יו"כ אינו מכפר על זה, וזה מצוה הבאה בעבירה, אמרו לו שיאמרו בהמשך הדרך, אמר שיש שם פחים וא"א לומר כנגדם, וכפי שהוא זהיר מלדבר דברי תורה כשעובר על יד הפחים, והפטיר שאינו מחפש כאלו מצוות, ולכן דחה את הקידוש לבנה למוצאי יו"כ.

ראשי ישיבת מיר בבית מדרן הגר"ד לנדו שליט"א

קודם הכשרה שע"י לב- שומע נפתח בביתו של מרן ראש ישיבת חברון

הגאון הגדול ר' דוד כהן שליט"א שעודד את האברכים לפעול ככל יכולתם בתפקידם בתוכנית 'אברכים בקהילה', יו"ר 'לב- שומע' הרב אליאב מילר שליט"א פרש לפני הראש ישיבה שליט"א את איכותה של התוכנית ומיוחדותם של האברכים שנבחרו להשתתף.

מעמד הכנסת ס"ת בחדיש בהשתתפות מרן הגר"ש שטיינמן שליט"א, המרא דאתרא הגרש"ד
דויסנר שליט"א, רז"כ עטרת שלמה בחדיש הרב ברונר, והגאון ר' שלום בער סורוצקין שליט"א

משיא חיזוק מרן הגר"ש שטיינמן שליט"א לקהילה התורנית גבעת המורה בעפולה
בראשות רב הקהילה הגר"נ רוטשילד שליט"א

מרן הגדול ורבי פוברסקי שליט"א בהשתתפות בסיום שניעור דף היומי שנמסר ע"י המג"ש הרב"ג רבי גדליה הוניסברג שליט"א רב קהילת שונה הלכות

מעמד הפתיחה במעונו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א לכולל 'שערי דעה' בראשות תלמידו הגר"ר סוויד שליט"א

ראש ישיבת "נר זדה - עוצם" הגאון רבי יצחק זאב פיינשטיין בהספד בישיבה על תלמידו פנחס זייס ז"ל שנהרג בתאונה קטלנית, וביקש ללמוד יחד מאה פעמים את מסכת כתובות לעילוי נשמתו

סיום על מסכת ביצה בשיעור דף היומי בבית הכנסת בשכונת זוסטגייט בלויקווד

עצרת מספד על הגאון רבי אברהם אריה אדרת זצ"ל

אשר היה מרבני ומרביצי התורה בישיבת "נתיבות עולם" בבני ברק שגלקח לבית עולמו זאת לאחר שהוא נפצע באורח קשה בתאונת קורקינט והוא בשנת השבעים לחייו. בהשתתפות מרן הגר"ד לנדו שליט"א והגרמ"ש אדלשטיין ורבני הישיבה | צילום מוטי גרין

דבר בעיתו מה טוב

ספרי מכון 'שיח אמונה' במהדורות מיוחדות
עם תחילת שנת השמיטה

שיח אמונה

על רמב"ם הלכות שמיטה ויובל
עם ביאורו של הגר"ש קניבסקי
מלוקט מספר דרך אמונה

10
ש"ח

דרך אמונה החדש

מהדורה מנוקדת ומאירת עיניים
בתוספת ביאורים,
תשובות והוראות מספרי מרן שליט"א
בדברים הנדונים בדרך אמונה,
וכן דברים המעשיים
שהתחדשו בכל עניני השמיטה,

50
ש"ח

קיצור דיני שביעית "בני הישיבות"

מהדורה מיוחדת לבני הישיבות הכוללת
1. מדור ההלכות כנ"ל
2. מפתח ערכים מפורט

15
ש"ח

ספר קיצור דיני שביעית

1. הלכות פסוקות מתוך דרך אמונה.
בשפה ברורה ובהירה
2. הוראות והנהגות מרן החזו"א
בעניני שביעית שנכתבו ע"י מרן
שליט"א
3. מכתבים ממרן שליט"א בעניני
שנת השמיטה
4. מכתבים מגדו"י בעניני השמיטה
5. מפתח ערכים מפורט

25
ש"ח

קיצור דיני שביעית לתלמידים

מהדורה מיוחדת לתלמידי התני"ם כיתות גבוהות
כולל את מדור הלכות פסוקות מתוך דרך אמונה
ערוך בשפה וצורה מיוחדת בעבור לימוד התלמידים

15
ש"ח

להזמנות: 03-307-7700 03-3077700@gmail.com
ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ובמוקדי המכירות: אופקים: משפחת יוליס - תרשיש פינת ברקת אלעד: משפחת יונגר - שמעון בן שטח 7/8, משפחת לנדו - רמב"ם 19, משפחת שטיינמן - התור 3 **אשדוד:** משפחת ליפשיץ - ר' מאיר בעל הנס 18/14 **ביתר עילית:** משפחת מלאכי - המגיד ממעזריטש 14, משפחת מלר - ישמח ישראל 4 **בית שמש:** משפחת סייס - עידו הנביא 4, משפחת אלחדד - נחל איילון 23 **בני ברק:** משפחת דנציגר - רוזנהיים 2, משפחת שטיינהרט - אלחריזי 3, משפחת מן - עוזיאל 11, משפחת פרוכטר - אברבנאל 44, משפחת ברקוביץ - גניחובסקי 7, משפחת קוליץ - יהודה הנשיא 47 **ברכפלד:** משפחת רוזנברג - רחוב ר' עקיבא 14 **עבריה:** משפחת דינר - דרך מרן 15 **ירושלים:** משפחת שעני - הפסגה 46, משפחת מרגולין - עזריאל 1, משפחת יעקובסון - סורוצקין 5, משפחת פרידמן - סנהדריה המורחבת 116 ג', משפחת זילבר - צפרירים 18/24, משפחת ריינהולד - הרשלר 4/2, משפחת רוזנטל - אשר גולאק 14, **מודיעין עילית:** משפחת שוב - נתי"מ 9, משפחת גוטליב - אבי עזרי 18, משפחת שפירא - הריטב"א 3, משפחת בוים - יהודה הנשיא 13 **נתיבות:** משפחת קוזניץ - נחלת שלמה 11/1 **צפת:** משפחת נאירנר - לוחמי הגטאות 44/4 **רחובות:** משפחת כהן - עזרא 37/5 **רכסים:** משפחת שטיימן - הורדים 4 כ"ב ק"ג

לפתיחת מוקד שיח אמונה בביתכם/בבית"כ האזורי נא לפנות לטל' המכון 03-307-7700

מכון להאדרת ספרי מרן רשכב"ג
והגר"ח קניבסקי שליט"א

קרון השביעית

קרן הקדש של גרוע ישראל שלום
אורח המנהל המנהל המנהל המנהל
מנהל המנהל המנהל המנהל המנהל

עזור לשובתים בשביעי

עם פתיחת שנת השמיטה אספנו
מעט מהאתגרים, הקשיים והנסיונות
המלווים את גיבורי הכח בתקופה
זו, כדי להבהיר ולהרחיב על עומקה
ורוחבה של מצוות השמיטה.

תשלומים
על
ציוד כבד
והחזרי
הלוואות
שוטפות

תשלומי
ביטוח
כללי

אובדן חוזי שיווק

שכר עובדים
בכירים
לכל אורך
התקופה

הכשרת הקרקע
בשנה השמינית
לזריעה מחדש

פיוור
קובנטש

תיקון תשתיות

שיקום

ניכוש

ומשימות משתנות
לפי סוג הקרקע והיבול

תשלומי שכירות
הקרקע לאורך השנה

הכשרת הקרקע להשבתה

עבודת הקרקע
הוצאת צמח
במשת

חיפוי הקרקע
תשתיות
נילון

1800-300-544

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאגי | סניף 185 | מס' חשבון 485101

הצטרפו גם אתם
לגיבורי הכח
במוקד קרן השביעית:

ניתן להשיג את הקובץ מודפס במקומות הבאים:

הצטרף גם אתה להפצת הקובץ במקומות נוספים!

פנה עוד היום 053-3145900